S.34.I.14

LECTIONES AVREAE

In quattuor libros Mag. ſentent.

In quibus, & Magiſtri littera accurate explicatur, & quæſtiones omnes, quæ a Scholaſticis tractari ſolent, ſubtiliter examinantur.

Tomus Primus.

Auctore R. P. M. Ioanne Paulo Pallanterio a Caſtro Bononienſi Min. Con. S. Theologiae Doctore.

Opus omnibus Scholaſticis, Theologiæque ſtudioſis, apprime vtile, & neceſſarium.

CVM LICENTIA SVPERIORVM.

Venetijs, Apud Ioannem Guerilium. 1599.

ILLVSTRISS. ET REVER^{MO}

DOMINO

D. ANTONIO MARIAE SALVIATO, S. R. ECCLESIAE CARDINALI, DOMINO SVO COLENDISSIMO.

QVIDAM animis noſtris Illuſtriſs. Cardinalis amor inſitus, & innatus interiores partes ad meliora erigens, ſenſuſque ad ſublimia promouens eſt, quo omnes homines ſcire deſiderant, quod Peripateticæ diſciplinæ Princeps, & ſenſuum humanorum egregius indagator Ariſtoteles in libris ad hanc rem editis clariſſimè teſtatur. Noua audire, videre, diſcere, cognitionemque rerum occultarum ſimulque admirabilium ſecretorum ipſius naturæ aſſequi iucundiſſimum homini ſoli accidit res in terris cæleſtes indaganti. In cognitione verò ſummi Dei excellere optatiſſimum, atque pulcherrimum in primis habitum fuit. Hic contemplandi locus fructus mirabiles, vt in frugiferis, & florentiſſimis, copioſiſque màximè campis Philoſophiæ vberrimus, ac feraciſſimus præſefert. A quo conſtanter, honeſteque viuendi præcepta vera, & ſalubria dicuntur, quæ nos primum ad animi cognitionem commouent, hinc ad modeſtiam impellunt, ad pietatem informant, & erudiunt. Quibus omnibus allectus in animum dudum induxi meum, Lecturam hanc, & conſiderationem in quattuor Magiſtri ſententiarum libros à me, qua potui breuitate contractam, & colligatam edere, Amplitudinique tuæ merito, & libenti animo dicare. Eia ergo Illuſtriſs. CARDINALIS, quodcunqne hoc munuſculum eſt accipe, fruere, poſſide, totum tuum tibi aſcribito. Si quid boni in libris erit, Deo Optimo Maximo aſſignemus; ſin ſecus (quod nolim) meum id totum, non ex voluntate, ſed ex ingenij imbecillitate, fuerit. Vale, diuque viue, tibi, & omnibus in Chriſti fide, pietate, & religione viuentibus.

GLI Eccellentiſſimi Capi dell'Illuſtriſſimo Conſiglio di X. infraſeritti hauuta fede dalli Signori Riformatori del Studio di Padoua per relation delli trè à ciò deputati, cioè del Reuerendo Padre Commiſſario dell'Inquiſitione, del Circ. Secretario del Senato Lorenzo Maſſa, & di D. Baldo Antonio Penna Dottor, Lettor publico, che nelli doi volumi di Lettioni ſopra il Maeſtro delle ſententie di Fr. Gio. Paulo Pallantieri non ui è coſa contra le leggi & ſono degni di ſtampa, concedono licentia che poſſino eſſer ſtampati in queſta Città.

Dat. die 3. Septembris 1598.

D. Zuanne Guſſoni.
D. Thodaro Balbi. } Capi dell'Illuſtriſs. Conſiglio di X.
D. Almorò Zane.

Illuſtriſſimi Conſ. X. Secretarius
Leonardus Ottobonus.

1598. à 7. Settemb.
Regiſtrato in libro,
Antonius Lauredanus officij
Con. Blaſph. Coad.

INDEX

LECTIONVM, DISTINCTIONVM, ET QVAESTIONVM

LIBRI PRIMI.

Lectio. I.

Arias ſacrę Theologiæ acceptiones continet. fol. 1.

Lectio II.

Sacræ paginæ neceſsitatem detegit. fol. 4.

Lectio III.

Eiuſdem doctrinæ ſufficientiam manifeſtat. 7.

Lectio IIII.

Subiectum ſacræ Theologiæ, & varia huius termini Deus, nec non ſubiecti ſignificata comprehendit. fol. 9.

Lectio V.

Num ſit ſcientia, & alia pulchra ſcitu digna docet. fol. 12.

Lectio VI.

Vtrum ſit vna, & vtrum ſapientia. fol. 14.

Lectio VII.

Num practica, vel ſpeculatiua. fol. 16.

Lectio VIII.

Circa Prologum verſatur, vbi tria beneuolentiæ docilitas, & attentio tanguntur. fol. 18.

Lectio IX.

Diſtinctionis I.

Quibus rebus fruendum ſit, & quid ſit frui, reſpectu obiecti declarat. fol. 20.

Lectio X.

Inter frui, & vti diſcrimen, nec nõ multa notatu digna narrat. fol. 22.

Lectio XI.

Nũ Deus vtaẽ, vel nobis fruaẽ, & quot frui poſſimus inſinuat. fol. 24.

Lectio XII.

In qua de tribus; de rebus primò, quibus fruitiones actus competere videtur, de amore ſecundò, quo nos diligit Deus, tandem de fruitionis obiecto eſt ſermo. fol. 26.

Lectio XIII.
Distinctionis II.

In qua modus inquirendi vnitatem, & trinitatem in diuinis primò; Authoritatibus eſſentiæ diuinæ vnitas probatur ſecundò; Trinitatisq; vnitas detegitur tertiò. fol. 31.

Lectio XIIII.

In duo vſurpatur quęſita: Nam inquiritur primò; Num vnus ſit Deus. Inſuper, Num tres tantùm ſint diuinæ perſonæ, quæ duo in caput, corpus, & pedes diſtributa. In capite ſunt argumenta; In corpore notanda; In pedibus argumentorum ſolutiones. fol. 34.

Lectio XV.
Distinctionis III.

In puncta quatuor diſtribuitur. In primo argitur de vnitate diuinæ eſſentiæ naturalibus rationibus; In altero de perſonarum pluralitate per ſimilitudinem veſtigij; In tertio vtrunque per aſſimilationem imaginis, & mentis creatæ enodatur; In quarto omnes creaturarum aſſimilationes ad Deum illuminantur. fol. 39.

Lectio XVI.

Tria continet, veſtigium trinitatis primò; Modum vnitatis diuinæ eſſentiæ ſecundò; Intentionem principalem tertiò. fol. 41.

Lectio XVII.

Similitudinem creaturæ ad Deũ docet, cum diſſimilitudine. fol. 43.

Lectio XVIII.

In quinque partes eſt diſtributa, iuxta illa quinque Deum repręſentantia, vt veſtigium, vt imago, vt ad imaginem eſſe, vt ſimilitudo, & ęqualitas. fol. 45.

Lectio XIX.

In duo ſegmenta ſecat. In quorum primò quęritur, Vtrum imago Dei habeat eſſe magis in Angelo, quã in homine. Authoritas illa geneſis, Faciamus hominem ad imaginem, &c. exponitur ſecundò. fol. 47.

Lectio XX.

Circa vnum verſatur, Vtrum ſcilicet à nobis humana ratione ſit Deus cognoſcibilis. fol. 49.

Lectio XXI.

Circa duo, & primò, Vtrum de Deo, quid eſt, cognoſci poſſit. Inſuper, Vtrum ſit per ſe notus. fol. 53.

Lectio XXII.

Inquirere duo docet, Num in omni creatura ſit veſtigium primò, &

Vtrum

Vtrum trinitatis imago ſit in homine ſecundò. fol. 57.

Lectio XXIII.

Diſtinctionis IIII.

Tria continet, quęſtionem primò de Deo, contra determinata; oppoſitum ſecundò; Demùm,quæ ſit inutilis,declaratur opinio. fol. 60.

Lectio XXIIII.

Complectitur duo, Num in diuinis primò ſit concedenda generatio. Inſuper, quid tenendum de veritate huius propoſitionis, Deus eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. fol. 62.

Lectio XXV.

Diſtinctionis V.

In tria diſtribuitur puncta: nam quęritur primò, Vtrum in diuinis eſſentia diuina terminus dici poſſit generationis. Inſtantiæ in oppoſitum adducuntur ſecundò; Authoritates quędam ꝑ determinatione productionis filij, & Spiritus ſancti exponuntur tertiò. fol. 64.

Lectio XXVI.

Continet tria; Dubium primò, Vtrum ſcilicet paternæ generationis eſſentia diuina ſit terminus; notanda ſecundò; Argumentorumq; ſolutiones tertiò. fol. 66.

Lectio XXVII.

Partitur in duo puncta: nam quęritur primò, Vtrum eſſentia diuina generet, aut generetur. Pręterea, Vtrum filius de ſubſtantia Patris generetur. fol. 68.

Lectio XXVIII.

Diſtinctionis VI.

Tria habet,& primò, quod nec neceſſitate, nec voluntate Pater filium genuit; Inſuper, huic veritati opponitur; Poſtremo ad principale intentum reuertitur. fol. 70.

Lectio XXIX.

Tripartita eſt: nam in primis dubitatur,an Pater filium neceſſitate genuerit; Deinde, argumenta pro parte negatiua ponuntur; Poſtremo diluuntur. fol. 72.

Lectio XXX.

In qua conſiderantur tria; Num Pater natura filium genuerit; argumenta ſecundò; tandem reſponſio. fol. 74.

Lectio XXXI.

Diſtinctionis VII.

In qua tria proponuntur, Num generandi potentia ſit in filio, declara-

tur ſecundò; In filio non poſſe generare, nullam impotentiam dicere; Tertiò ponitur concluſio de potentia generandi in Patre, & filio, quæ aliquo modo eadem eſt, & aliquo modo non. fol. 76.

Lectio XXXII.

In qua, Num generandi detur in diuinis potentia, primò quęritur; Secundò arguitur; Tertiò notanda; Quartò argumentorum ſolutio ponitur. fol. 78.

Lectio XXXIII.

In qua quęritur, an generandi potentia dicat quid, vel ad aliquid. Secundò, Num in verbo concedenda ſit. fol. 79.

Lectio XXXIIII.

Diſtinctionis VIII.

In qua fit ſermo de tribus, de diuinæ eſſentiæ veritate primò; De eiuſdē immutabilitate ſecundò; Poſtremo de eius ſimplicitate. fol. 82.

Lectio XXXV.

In qua Theoria eſt de duobus: nam primò quęritur, Vtrum eſſe Deo propriè conueniat; Inſuper, Vtrum eſſe, & eſſentia in ſolo Deo, realiter ſint idem. fol. 84.

Lectio XXXVI.

In qua de duobus eſt ſermo, & primò, an Deus ſit omnino ſimplex; Deinde, an ſolus immutabilis. fol. 87.

Lectio XXXVII.

Diſtinctionis VIIII.

In qua tria tanguntur, coęternitas Patris, & filij primò; Secundò propoſitio; Tertiò ambigua quęſtio diluitur. fol. 90.

Lectio XXXVIII.

In qua dubia tria ponunt̄, Num Pater ſit alius à filio; Inſuper, Nū Pater prior filio; Tertiò, Num Pater, & filius ſint plures ęterni. fol. 92.

Lectio XXXIX.

Diſtinctionis X.

In qua de tribus eſt mentio, & primò, de amore, ſiue de charitate, quæ licet Spiritui ſancto attribuatur, communis tamen eſt ſcilicet toti trinitati. Secundò de charitate perſonali, quæ ſoli Spiritui ſancto conuenit. Tertiò manifeſtatur, quòd iure merito Spiritus ſanctus hoc nomine ſit vocatus ratione originalis principij. fol. 95.

Lectio XL.

In qua de duobus agitur: nam primò quęritur, Vtrum hoc nomen Spiritus ſancti, tertiæ ſit proprium nomen perſonæ. Pręterea, Vtrum

in

in diuinis ſint tres tantū ꝑ perſonæ. fol. 97.

Lectio XLI.

Diſtinctionis XI.

In qua tria habemus; Primò, quòd Spiritus ſanctus à Patre, & filio ſit ꝓductus; Tangitur ſecundò circa materiam hanc Græcorū opinio; Tertiò, & Latinorū, & Græcorū loco couenientia declarat. fol. 100

Lectio XLII.

In qua primò queritur. Vtrum Spiritus ſancti principium ſit diuina voluntas; Inſuper, Vtrum à ſolo Patre, vel à ſolo filio, vel ab vtroq; procedat. fol. 102. *Lectio XLIII.*

In qua tria proponuntur, & primò, an Pater, & Filius, ſint vnum Spiritus ſancti principium productiuum; Deinde, an Pater origine prius ſpiret, quam Filius. Vltimò, an ſi Spiritus ſanctus non procederet à filio, adhuc diſtingueretur ab eo. fol. 105.

Lectio XLIIII.

Diſtinctionis XII.

In qua tria continentur: nam primò, in Spiritus ſancti productione tēporum ordo excluditur. Inſuper, dignitatis ordo; Ponitur tamen naturalis originis ordo tertiò. fol. 107.

Lectio XLV.

Continet duo, Nū Pater, & Filius, natura ſint Spiritui ſancto priores. & vtrū Spiritus ſanctus perfectius ꝓcedat à Patre, ꝗ̃ à filio. fol. 109.

Lectio XLVI.

In qua de tribus ſit ſermo, & primò, an Spiritus ſanctus ſit à Patre per filium; Secūdò argumēta ꝓponunt; Tertiò reſponſiones. fol. 112.

Lectio XLVII.

Diſtinctionis XIII.

In qua tria manifeſtantur. Primò quòd Spiritus ſanctus, à Patre, & filio non vt eorum filius procedit; Secundò diſcrimen, inter generationem, & proceſſionem; Tertiò vnum, quòd ſcilicet Spiritus ſanctus non eſt genitus. fol. 113.

Lectio XLVIII.

In qua duo queruntur, Vtrum ſcilicet in diuinis, ſit aliqua concedenda proceſſio. Inſuper, Vtrum filij generatio, & Spiritus ſancti proceſſio ſint emanationes diſtinctæ. fol. 116.

Lectio XLIX.

Diſtinctionis XIIII.

In qua eſt ſermo de tribus, & primò, quo modo Spiritus ſanctus procedat

cedat à Patre, & à filio temporaliter. Inſuper, quo modo in donorum ſuorum communicatione detur; Quòd tertiò, a nullo alio, niſi à Deo detur. fol. 119.

Lectio L.

In qua de duobus fit ſermo, & primò de dubio, dum quęritur, Vtrum in diuinis, temporalis proceſſio ſit concedenda. Inſuper, Vtrũ talis cum ęterna in numerum ponat. fol. 121.

Lectio LI.

In qua duo quęruntur, & primò, Vtrum per temporalem proceſſione, Spiritus ſanctus detur, vel eius dona ſolum; Inſuper, Vtrum à viris ſanctis dari poſſit Spiritus ſanctus. fol. 125.

Lectio LII.

Diſtinctionis XV.

In qua tria conſiderantur, Vtrum Spiritus ſanctus, primò à ſe ipſo detur, vel mittat; Inſuper, quo modo mitti ipſi filio coueniat; Tertiò, quòd nec Pater ſit miſſus, nec mitti poſſit. fol. 127.

Lectio LIII.

In qua quęruntur duo, primum eſt, Num alicui diuinæ perſonæ mitti conueniat; Inſuper, Num ſoli Spiritui ſancto. fol. 130.

Lectio LIIII.

In qua de duobus pertractatur; Primò enim inquiritur, Vtrum in Deo relationes reales concedendæ; Deinde, Vtrum miſſio actiua immanens, vel tranſiens dici debeat. fol. 133.

Lectio LV.

Ex qua colligit, Nũ miſſio qđ notionale, vel eſſentiale dicat. fol. 137.

Lectio LVI.

Ex qua declarantur duo, Num primò aliqua perſona à ſe ipſa mitti poſſit, vel ab alia, à qua non procedit. Deinde, Vtrum miſſio inuiſibilis filio competat. 138.

Lectio LVII.

Diſtinctionis XVI.

In qua tria tanguntur; Primò, quòd Spiritus ſanctus viſibiliter ſit miſſus. Inſuper, Spiritus ſancti miſſio, & filij adinuicem comparantur, vt cognoſcamus, quo modo addinuicem ſe habeant. Tertiò, quo modo filius, & Spiritus ſanctus, ſecundum has miſſiones ſe habeant ad Patrem. fol. 142.

Lectio LVIII.

Ex qua duo colliguntur, Vtrum ſcilicet viſibilis miſſio Spiritui ſancto competat.

competat; Inſuper, Vtrum eiuſdem Spiritus ſancti debuerit Chriſto fieri viſibilis. fol. 144.

Lectio LIX.

Duo continet, Vtrum ſpecies in quibus apparuit Spiritus ſanctus, fuerint veræ res; Alterum, Vtrũ Pater filio maior dici poſſit. fol. 147.

Lectio LX.

Diſtinctionis XVII.

Septem continentis, lemma primò; Inſtantiam ſecundò; Poſitionem tertiò; Concluſionem quartò; Dubium quintò; Nouam inſtantiam ſextò; Quæſtiones duas ſeptimo. fol. 150.

Lectio LXI.

Ex qua duo eliciuntur; Primum eſt, Vtrum charitas debeat poni habitus creatus; Inſuper, Num gratia habitualis ad merendum ſit ponenda. fol. 154.

Lectio LXII.

In qua duo habemus, Num charitas ſecundum proportionem naturalium detur; Preterea, Num quis pro comperto habere poſſit, ſe eſſe in charitate. fol. 158.

Lectio LXIII.

Tria complectitur, Vtrum charitas augeatur, Vtrum per quemlibet actum meritorium, & vtrum in infinitum. fol, 161.

Lectio LXIIII.

Diſtinctionis XVIII.

In qua tria proponuntur; Primò, quòd Spiritus ſanctus ſit donum, & datum; Secundò, vnde donum, & datum dici habeat; Tertiò ad quos, vt donum, & datum referri debeat. fol. 163.

Lectio LXV.

In qua dubitatur, Vtrum in diuinis, donum ſit quid eſſentiale, vel notionale. fol. 166.

Lectio LXVI.

In qua dubitatur, Vtrum Spiritus ſanctus eo donum dici poſſit, quo Deus; Preterea, Vtrum Spiritus ſanctus conuenienter noſter ſit appellandus. fol. 168.

Lectio LXVII.

Diſtinctionis XIX.

Ex qua tria colligi habent, diuinarum perſonarum æqualitas primò; earundem identitas in eſſentia ſecundò; Nec maioritas, nec minoritas tertio. fol. 170.

Lectio LXVIII.

In qua duo quęruntur, & primò, Num in diuinis detur ęqualitas; Inſuper, Vtrum Deo competat ęternitas, ſiue ęternum eſſe. fol. 174.

Lectio LXIX.

In qua quatuor proponuntur; Primò, Num vna perſona ſit in alia; Secundò, Num in diuinis totum, & pars ſint concedenda; Tertiò, Vtrum veritas ſit ens reale; Quartò, an habeat eſſe in rebus, vel in intellectu. fol. 178.

Lectio LXX.

Diſtinctionis XX.

In qua de tribus eſt ſermo, de perſonarum diuinarũ ęqualitate; Primò quantũ ad potentiam; Secundò quęritur, an filius in diuinis poſſit dici oĩpotens; Tertiò, Num ibi ordo naturæ cõcedendus. fol. 181.

Lectio LXXI.

Diſtinctionis XXI.

Tria continet: nam primò quęritur, Vtrum de Deo excluſiuæ dictiones prędicentur; Secundò, Num termini eſſentiales, de perſonalibus, cum excluſione pronuntientur; Demùm generalis modus ad prędicta intelligenda ponitur. fol. 182.

Lectio LXXII.

In qua de duobus eſt ſermo, & primò de dictione excluſiua: nam quęritur, Vtrum talis vni relatiuorum addita, reliquum excludat; Inſuper, Vtrum dictio excluſiua verè termino eſſentiali reſpectu perſonalis prędicati addi poſſit. fol. 187.

Lectio LXXIII.

Diſtinctionis XXII.

In qua loquendum eſt de duobus, & primò, de diuinis nominibus; Inſuper, de regulis ad veras horum nominum, in diuinis prędicationes cognoſcendas. fol. 191.

Lectio LXXIIII.

In qua duo quęruntur, & primò, Vtrum Deo aliquod propriè conueniat nomen; Deinde, Vtrum nomina de Deo ſecundum ſubſtantiam dicantur. fol. 193.

Lectio LXXV.

Diſtinctionis XXIII.

In qua tria tanguntur: nam primò, hoc nomen perſona à regula ſuperius dicta de his, quæ ſubſtantialiter in diuinis prędicantur, vt perbellè patet intuenti, excipitur; Deinceps, hoc nomen perſona pluraliter

liter de tribus dici perſonis declaratur; Poſtremo concluditur, quòd in diuinis, nec diuerſitas eſſentialis, nec perſonalis ſingularitas ponenda ſit. fol. 199. *Lectio* LXXVI.
In qua duo quęruntur, & primò, Vtrum hoc nomen perſona ſubſtantialiter, vel relatiuè dicatur; Deinde, Num hęc nomina, ſubſtantia, ſubſiſtētia, eſſentia, & perſona, in diuinis identificent. fol. 200.
Lectio LXXVII.
Diſtinctionis XXIIII.
Quæ ſecatur in tria puncta. In quorum primo, per terminos numerales in diuinis, excluditur multiplicitas ſubſtantialis; In altero per eoſdem amouetur ſolitudo perſonalis; Inſuper, per eorum diſtinctionem, confuſio perſonalis reijcitur. fol. 203.
Lectio LXXVIII.
In qua duo quęruntur, & primò, Num termini numerales in diuinis, ponant aliquid; Secundò, Vtrum vnum addat aliquid vltra vnum, quod cum ente conuertitur. fol. 204.
Lectio LXXIX.
Diſtinctionis XXV.
In qua tria declarantur, & primò, quid ſignificet, cum dicitur, tres perſonæ, vel duæ perſonæ; Secundò, quid importetur per hoc. dùm dicitur, alia perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti. Tertiò, quid ſibi velit hoc, dùm dicitur, alius eſt in perſona Pater, alius filius, &c. fol. 207. *Lectio* LXXX.
In qua duo quęruntur, & primò, Vtrum perſona ad Deum, & creaturam vniuocè ſe habeat; Secundò, Vtrum in diuinis perſona ſit quid commune. fol. 209. *Lectio* LXXXI.
Diſtinctionis XXVI.
In qua de perſonarū ꝓprietatibus eſt primò ſermo. Pręterea, in ſpecie eſſe Dei filium, ſecūdæ cōuenire perſonæ declaratur; Tertiò, nomen Spiritus ſanctus, tertiæ in diuinis appropriatur perſonæ. fol. 212.
Lectio LXXXII.
In qua duo habemus, Vtrum ſcilicet, diuinæ perſonæ per relationes diſtinguantur; Inſuper, Vtrum tales relationes ſint reales. fol. 214.
Lectio LXXXIII.
Diſtinctionis XXVII.
In qua de tribus loquitur Magiſter, de ꝓprietatibus pſonalibus, ſecundum qđ ſignificant terminis equiualentibus perſonalibus; Inſuper, de nominibus relatiuè ſe habentibus ad Patrē. Tertiò de nominibus eſſentialibus pluribus, in diuinis perſonis conuenientibus. fol. 217.

Lectio LXXXIIII.

In qua tria habemus, & primò, Vtrum actus notionales priores ſint, relationibus; Inſuper, Vtrũ verbũ in nobis ſit ipſemet actus intelligendi; Tertiò, Vtrũ verbum in diuinis eſſentialiter, vel perſonaliter dicatur. fol. 219. *Lectio LXXXV.*

Diſtinctionis XXVIII.

In qua tria declarantur; Primò, quo modo hoc nomen ingenitus, ſe habeat ad alias notiones; Deinde, quo modo, eſſe Patrem, & eſſe filium, ſe habeant adinuicem; Poſtremo, quòd imago, quandoque eſſentialiter, & quandoque perſonaliter ſumitur. fol. 223.

Lectio LXXXVI.

In qua tria quęruntur, & primò, Vtrum ingenitum ſit notio Patris. Inſuper, Vtrum proprietas Patris conſtitutiua; Tertiò, Vtrum imago in diuinis perſonaliter, vel eſſentialiter dicatur. fol. 224.

Lectio LXXXVII.

Diſtinctionis XXIX.

In qua tria declarantur, quo modo tota Trinitas in diuinis, vt principium ſe habeat ad creaturas primò. Pręterea, quo modo adinuicẽ, per hoc nomen principium; Notandum tertiò. fol. 228.

Lectio LXXXVIII.

In qua tria ꝓponunt̃, Num in diuinis vna perſona alterius principium dici poſſit. Deinde, Vtrum Pater, & Filius ſint vnum Spiritus ſancti principium; Poſtremo, Vtrum Pater, & Filius ſint plures ſpiratores. fol. 229. *Lectio LXXXIX.*

Diſtinctionis XXX.

Tria continet; Primò, quòd Deus ex tempore ad creaturas refertur; Secundò, quòd ob id non mutatur; Tertiò exemplo deſumpto à Spiritu ſancto declaratur. fol. 233.

Lectio XC.

In qua tria quęruntur, Num primò, quid de Deo ex tempore dicatur; Secundò, Nũ relatio in creaturis realiter differat à ſuo fundamento; Poſtremo, Vtrũ relationes, q̃ de Deo dicunt̃, ſint reales. fol. 235.

Lectio XCI.

Diſtinctionis XXXI.

Continet tria, nomina quędam primò, communia aliquibus perſonis appropriabilia. Inſuper, quorundã aliorũ nominum appropriabilium ſignificata; Demùm, rationem prius dictorum appropriatorum. fol. 239. *Lectio XCII.*

In qua tria proponuntur, Num primò ęqualitas in diuinis relatio ſit

realis. Inſuper, Num poſitiuè, vel priuatiuè ſumatur; Tandem, Num eſſentialia attributa diuinis debeāt appropriari perſonis. fol. 241.

Lectio XCIII.

Diſtinctionis XXXII.

Ex qua tria eliciuntur, & primò, quo modo Spiritui ſancto perſonæ ſecundum proprium, & appropriatum comparentur; Inſuper, quo modo circa filij appropriatum; Tertiò, quo modo circa vtrunque ſimul. fol. 245.

Lectio XCIIII.

In qua duo ponunť; Primò, Vtrum Pater, & Filius diligant ſe Spiritu ſancto; Inſuper, Vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita. fol. 249.

Lectio XCV.

Diſtinctionis XXXIII.

In qua fit ſermo de tribus; Primò de vnitate proprietatum perſonarū diuinarum; Inſuper de rationibus contrarijs diluendis; Tertiò de modo obuiandi authoritatibus contrarijs. fol. 257.

Lectio XCVI.

In qua quęritur, Vtrum proprietates relatiuæ ſint in eſſentia, & in perſonis, & quo modo. fol. 255.

Lectio XCVII.

Diſtinctionis XXXIIII.

In qua eſt ſermo de tribus; Primò de identitate diuinæ eſſentiæ cum perſonis; Inſuper de comparatione eſſentiæ ad perſonas; Tertiò de attributorum recapitulatione. fol. 257.

Lectio XCVIII.

In qua de duobus fit ſermo, & primò, Vtrū in creaturis ſuppoſitum, & natura differant realiter; Deinde, Vtrū in diuinis ſuppoſitū, & eſſentia idem. fol. 259. *Lectio XCIX.*

In qua dubitatur primò, Num conuenienter dicatur, quòd tres ſint perſonæ vnius eſſentiæ; Deinde, Vtrum aliqua nomina conuenienter dicantur tranſlatiuè de Deo. fol. 261.

Lectio C.

Diſtinctionis XXXV.

In qua tria enodantur, & primò, quo modo Dei ſcientia multipliciter dicatur; Inſuper, Num à rebus ſcitis, talis Dei ſcientia pendeat; Poſtremo qualiter, & quæ à Deo ſcita ſint. fol. 263.

Lectio CI.

In qua agitur primo, de Dei præſcientia, quantum ad differentiam per comparationem ad attributa in diuinis. Secundò de præſcientiæ

exigentia; Tertiò, de propria pręſcientiæ materia. fol. 265.

Lectio CII.

Ex qua quatuor ſeliguntur; Primò, quòd Dei pręſcientia non efficit; Secundò, quòd non cogit; Tertiò, quòd non deficit; Quartò, quòd nec rerum cauſa ſit. fol. 268.

Lectio CIII.

In qua tria proponuntur, Num Dei pręſcientia ſit rerũ cauſa; Inſuper, Num rebus neceſsitatem imponat; Demum, Vtrum certitudinem habeat. fol. 270. *Lectio CIIII.*

Ex qua quatuor colligi poſſunt: nam primò de proprietate pręſcientiæ Dei agitur; Secundò, quo modo in rebus pręſcitis neceſsitatẽ excludat, declarat; Tertiò eiuſdẽ infallibilitas detegitur; Poſtremo, quo modo cum pręſcientia Dei ſtet ẽt arbitrij libertas. fol. 274.

Lectio CV.

In qua tria conſiderantur, an Dei ſit prouidentia primò; Argumenta ſecundò; Argumentorum ſolutio tertiò. fol. 276.

Lectio CVI.

In qua non magno verborũ apparatu, de Dei ꝓuidentia, quo ad qd ſit ſermo ſit. fol. 278. *Lectio CVII.*

In qua de duobus eſt intentio. Quorum ſit Dei prouidentia primò; Dubium ſecundò cũm ſolutione, Num Deus prouidentiam habeat de homine. fol. 281. *Lectio CVIII.*

In qua quinque conſiderantur, & primò de Dei prouidentia quatuor; Dubium ſecundò cum ſolutione; Tertiò quo modo, & fienda, & facta diuinæ ſubijciantur prouidentiæ; Quartò, quo modo per ſe ipſum Deus de creaturis omnibus prouidentiam habeat; Demùm, quòd quandoque per bono bonis Deus prouidet, & quandoque bonis per malos, & quid melius ſit. fol. 283.

Lectio CIX.

In qua primò de modo prouidentiæ Dei loquemur; Deinde prouidentiæ ſeptem differentias ponemus; Tertiò perpendemus, aliud eſſe ordinare bonum in malum, & aliud facere malum propter bonum, & aliud permittere. fol. 286.

Lectio CX.

Hęc diuinæ, ſcilicet ꝓuidentiæ effectus in genere, & in particulari cõplectitur. fol. 290. *Lectio CXI.*

In qua duo quęruntur, & primò, Vtrum Deus cognoſcat ſe ipſum tantùm, aut etiam alia à ſe; Prętcrea, Vtrum diſtinctam habeat à ſe de alijs cognitionem. fol. 292.

Lectio

Lectio CXII.

In qua duo in dubium reuocantur, & primò, Num Deus ſingularia diſtinctè cognoſcat; Inſuper, Num Dei ſcientia vniuerſalis, vel particularis ſit appellanda. fol. 297.

Lectio CXIII.

Diſtinctionis XXXVI.

In qua tria continentur, & primò, quòd non omnia ſunt in Dei eſſentia, vt in eius ſcientia; Inſuper, qualiter Dei ſcientia ſe extendat ad bona, & ad mala; Tertiò, quòd non omnia, quæ ſunt ex Deo Patre, queant de ipſo dici. fol. 300.

Lectio CXIIII.

In qua de duobus eſt ſermo: nam primo quęritur, Vtrum Deus mala cognoſcat; Inſuper, Num creaturæ ſint in Deo. fol. 302.

Lectio CXV.

In qua duo proponuntur, & primò, Num Ideæ concedendæ in Deo; Deinde, Num harum pluralitas admittenda. fol. 306.

Lectio CXVI.

Diſtinctionis XXXVII.

In qua primò de veris modis agitur, quibus Deus dicitur eſſe in rebus; Secundò falſi modi, quibus in ipſis minimè eſſe dicitur, ſemouentur. Tertiò qualiter de nouo incipiat Deus in creaturis eſſe, & deſinat declaratur. fol. 311.

Lectio CXVII.

In qua duo quęruntur, & primò, Num Deus in omnibus ſit rebus; Inſuper, Num vbique. fol. 313.

Lectio CXVIII.

In qua de duobus loquendum, & primò, Num Angelicæ naturæ competat eſſe in loco; Inſuper, Num moueri localiter. fol. 315.

Lectio CXIX.

Diſtinctionis XXXVIII.

In qua tria tanguntur, dubium primò, Vtrũ Dei ſcientia ſit rerũ cauſa; Inſuper dubij terminatio ponitur; Poſtremo ex prędictis oritur noua dubitatio, Vtrum ſcilicet cum ineffabili Dei pręſcientia ſtet indifferens, vel libera futurorum effectuum contingentia. fol. 317.

Lectio CXX.

In qua duo tanguntur, & primò, Vtrum Dei ſcientia ſit rerum cauſa; Inſuper, Vtrum enunciabilia Deus cognoſcat. fol. 319.

Lectio CXXI.

In qua duo proponuntur, & primò, Vtrum Deus futura contingentia ſciat;

ſciat; Inſuper, determinatio veritatis apparet. fol. 321.

Lectio CXXII.

Diſtinctionis XXXIX.

In qua tria conſiderantur, & primò, Num Dei ſcientia augeri poſſit; Deinde, Num Deus ea, quæ modo neſcit, ſcire poſſit; Demùm dubium cum ſolutione. fol. 326.

Lectio CXXIII.

In qua duo quęruntur, & primò, Vtrū Deus valeat neſcire, quæ ſcit; Inſuper, Num infinita cognoſcere. fol. 328.

Lectio CXXIIII.

In qua de duobus fit ſermo,& primò, Num oĩa diuinæ ſubdanť prouidentiæ; Inſup videndū, Num ꝑuidentia,& fatū ſint idem. fol. 332.

Lectio CXXV.

Diſtinctionis XL.

In qua tria; Quid prędeſtinatio primò; Secundò comparatio prędeſtinationis ad prędeſtinatos; Tertiò, vtriuſque effectus, & prędeſtinationis,& reprobationis tanguntur. fol. 335.

Lectio CXXVI.

In qua de actibus quinq; neceſſarijs ad ꝑdeſtinationē concurrentibus agitur. fol. 338. *Lectio* CXXVII.

In qua de duobus eſt ſermo, de prędeſtinationis cauſa primò; Inſuper declaratur, quo modo quilibet plus debeat prȩſumere de ſua prędeſtinatione, quam reprobatione. fol. 341.

Lectio CXXVIII.

In qua de duobus agitur; Primò enim, quid ſit reprobatio dicitur; Secundò, quo modo prędeſtinatio, & reprobatio prȩſcientiam differenter includant, enodatur. fol. 344.

Lectio CXXIX.

In qua de tribus fit ſermo; De reprobationis decẽtia primò; Cur Deus reprobet aliquos, inquiritur ſecundò; Demùm, quo modo trium, & quorum cauſa ſit reprobatio. fol. 346.

Lectio CXXX.

In qua de quatuor diuinæ reprobationis effectib' eſt ſermo. fol. 348.

Lectio CXXXI.

In qua duo quęrunť, & primò, Num certitudinem habeat ꝑdeſtinatio; Inſuper, Num ad Deum reprobare aliquem pertineat. fol. 351.

Lectio CXXXII.

Diſtinctionis XLI.

In qua tria declarantur; Primò cauſa prędeſtinationis; Inſuper falſi-

tas

taſexcluditur; Tandē inquiritur, Nū Dei ſcientia muteť. fol. 354.

Lectio CXXXIII.

In qua dubia duo ꝓponuntur, & primò, Vtrum electio prędeſtinationē pręcedat; Inſuper, Vtrū ṗdeſtinationis ſit aliqua cauſa. fol. 355.

Lectio CXXXIIII.

Vnum continet tantùm, Num ſcilicet ſanctorum precibus prędeſtinatio iuuari poſſit. fol. 357.

Lectio CXXXV.

Diſtinctionis XLII.

In qua tria declarantur, & primò, Num Deus ſit omnipotens; Secundò veritas ponitur; Tertiò confirmatur. fol. 360.

Lectio CXXXVI.

In qua quęſita duo proponuntur, Num in Deo potentia primò; Deinde, Num ſe ad omnia extendat. fol. 361.

Lectio CXXXVII.

Diſtinctionis XLIII.

In qua tria, quanta ſcilicet Deus poſſit, inquiritur primò; authoritas ponitur ſecundò; veritas concluditur tertiò. fol. 364.

Lectio CXXXVIII.

In qua duo quęruntur, & primò, Vtrum Dei potentia ſit infinita; Deinde, Vtrum quid actu infinitum Deus facere poſſit. fol. 366.

Lectio CXXXIX.

In qua tria excitantur dubia, & primò, Vtrum creaturæ omnipotentia communicari poſſit; Inſuper, Vtrum Deus ex neceſſitate naturæ agat; Tertiò, Vtrum ex neceſſitate iuſtitiæ. fol. 369.

Lectio CXL.

Diſtinctionis XLIIII.

In qua tria conſiderant, & primò, Nū Deus, res valeat meliores facere, quam prius fecit; Deinde, Num eas meliores facere poſſit, meliori modo; Tertiò, Num modo oīa poſſit, quæ prius potuit. fol. 374.

Lectio CXLI.

In qua de duobus eſt ſermo, & primò, Vtrum Deus potuerit aliquam vnam, & eandem creaturam meliorem facere, quam fecerit. Deinde, Vtrum data quacunque creatura, Deus aliam perfectiorem ſecundum ſpeciem producere poſſit. fol. 376.

Lectio CXLII.

In qua duo tanguntur, & primò, Vtrum Deus, vniuerſum melius facere poſſit, quam fecit; Inſuper, Vtrum aliquid perfectius Virgine Maria facere potuerit. fol. 379.

Lecti.

Lectio CXLIII.
Diſtinctionis XLV.

In qua tria tanguntur, quid ſit Dei voluntas primò; Quid poſſit Deus ſecundò; Et quot modis Dei voluntas accipiatur tertiò. fol. 381.

Lectio CXLIIII.

In qua diuinæ voluntatis ſignificata exprimuntur. fol. 382.

Lectio CXLV.

In qua tria quęrunt̄, & primò, Vtrū Deus velit alia à ſe; Inſuper, Num Deus immediatius agat per intellectū, q̄ per voluntatē; Demū, Nū voluntas cōgruè diſtinguat̄ i voluntatē ſigni, & beneplaciti. fol. 385.

Lectio CXLVI.
Diſtinctionis XLVI.

In qua eſt ſermo de tribus; Primò de voluntatis diuinæ effectu reſpectu bonorum; Secundò de eodem reſpectu malorum; Tertiò de quarundam authoritatum determinatione. fol. 389.

Lectio CXLVII.

In qua dubia duo proponunt̄, primū eſt, Vtrū Dei voluntas efficaciter ſemper impleatur; Deinde, Vtrum mala fieri Deus velit. fol. 392.

Lectio CXLVIII.
Diſtinctionis XLVII.

In qua tria narrant̄, & primò, qđ Dei voluntas ſemp implet̄; Secundò ſubditur, quòd ēt, quo ad eos hanc impugnantes, impletur; Tertiò, quo modo Deus ſecundum eam diuerſimodè pręcipiat. fol. 394.

Lectio CXLIX.

In qua duo quęſita examinantur, & primo, Vtrum aliquid fieri poſſit contra, vel pręter Dei voluntatem; Inſuper, Vtrum illud, quod fit cōtra Dei voluntatem, diuinæ dicatur obſequi voluntati. fol. 396.

Lectio CL.

In qua eſt ſermo de duobus, & primò, Num Deus, qđ non vult, pręcipere poſſit; Deinde, Nū Deus malū fieri pręcipere poſſit. fol. 399.

Lectio CLI.

In qua tria habemus, & primò, qđ nr̄a voluntas non ſemper in volito diuinæ voluntati conformatur; Secundò, qđ aliquando ſic; Tertiò ex prędictis notandum. fol. 401.

Lectio CLII.

In qua duo in dubium reuocantur, & primò, dum quęritur, Vtrum voluntas noſtra diuinæ poſſit conformari voluntati; Inſuper, Vtrū oēs teneantur ad ſuam conformandū voluntatem diuinæ. fol. 403.

FINIS.

FRATRIS

IO. PAVLI PALANTERII

A CASTRO BONONIENSI
SACRAE THEOLOGIAE DOCTORIS.

LECTIONES IN PRIMVM librum Magiſtri ſententiarum.

DE SACRAE THEOLOGIAE VARIIS ACCEPTIONIBVS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Lectio I.

INVOCATO (*Nobiliſſimi Auditores*) *Spiritu ſancto, vt nobis det feruorem in corde, lumen in intelligentia, veritatem in eloquentia, eodem ipſo duce ad eam partem, quæ Theologia dicitur, deueniemus; quæ ſui prima diuiſione in duas diuidi habet partes: duplex enim eſt, altera vera, altera falſa. Theologia vera nihil aliud eſt, quàm recta ratio diſſerendi de Deo; & hęc fuit Dioniſij Areopagitæ opinio. Secundum verò D. Aug. ſic finitur. Theologia eſt ſermo de Deo. Vnde terminus iſte Theologia gręcus eſt, & deriuatur à Theos gręcè, quòd eſt Deus latinè, & logos gręcè, quod eſt ſermo latinè. Theologia*

ergo eſt ſermo de Deo. Theologia falſa duplex eſt Poetica, & naturalis: Poetica eſt illa cognitio, quam habuerunt Poetæ de Deo, vt Virgilius, & Ouidius inter latinos, Homerus verò inter grecos. Naturalis aũt illa cognitio, quã naturales philoſophi habuerunt ſomniantes, Deos eſſe à natura, q̄ oĩno falſum eſt. Theologia adhuc vera duplex eſt, communis, & propria. Illa communis eſt nuncupanda, quam habuit Philoſophus in ſua Metaphyſica per communia principia deſumpta ex his communibus. Sed dicetis, ſi prima Philoſophia Theologia eſt dicenda: quo igitur modo à Theologia propriè ſumpta diſtabit? Ad hanc difficultatẽ dici poterit: differre penes modum. Nam diuina Philoſophia humano procedit modo, altera verò more diuino. Theologia propria adhuc triplex eſt. Scholaſtica, textualis, & moralis. Scholaſtica dicitur illa perfecta cognitio, quæ per ſpeculationem, puta per inueſtigationes, per argumentationes, & huiuſmodi ſubtilitates habetur, preſupoſita tamen fide. Textualis Theologia, ſeu literalis illa eſt cognitio, quæ ſecũdum literam ſacri Canonis Bibliæ, ſeu in Canone Bibliæ habetur. Hanc ſequentes Theologi nuncupantur ſcripturales, ſiue literales, ſed non ſcholaſtici. Moralis Theologia illa dicitur cognitio, quæ tradita fuit in Homelijs à Patribus orthodoxis, vt puta à D. Aug. & ceteris, qui conati ſunt ducere nos in Dei cognitionem per moralia, ſeu per mores, ex quibus diſcimus, Theologos triplicis eſſe generis. Alij enim ſcholaſtici ſunt, & ſubtiles, alij textuales, alij morales. Quod ſi velitis hanc triplicem diuiſionem ad duplicem reducere, ita dicetis: Theologiam eſſe, vel narratiuam, vel inquiſitiuam. Narratiua in Biblia habetur. Inquiſitiua adhuc

duobus

duobus conſiderari pōt modis, vel enim inquiſitiua eſt per viam authoritatis, ideſt aſſumendo Bibliæ authoritates, & doctorum originalium, vt in Magiſtro ſent. patet, vel eſt inquiſitiua per viam rationis, & argumentationis, fide non deſpecta, ſed ſuppoſita, tunc ſcholaſtica hęc cenſenda. Si verò Theologia habitualiter ſumatur, ſex modis dici poſſe, pronunciabitur. Primò pro habitu Prophetarum, & eorum, quibus ſacra ſcriptura reuelata fuit. Secundò pro fide in baptiſmate infuſa. Tertiò pro fide acquiſita de fidei articulis, quam ſimplices Chriſtiani habent. Quartò pro habitu acquiſito ex ſimplici ſacræ ſcripturæ ſtudio, vt cū quis optimè textus nouit. Quintò pro habitu, quo quis ſcit vnum ex alio deducere articulum; inſuper vnum ſcripturæ paſſum per alium declarare. Sextò pro habitu, quo quis per argumenta, & artes nouit defendere fidem. His poteſt addi, quòd Theologia quandoq; ſumitur pro ſacra ſcriptura in ſe, & aliquando pro actu intelligendi eā, qui duplex eſt, vnus certus, alter incertus. Certus in Moyſe, & Prophetis fuit, quibus ſacra reuelata fuit ſcriptura, ꝗ ex hoc certi fuerunt, quoniam Deus infudit intellectibus eorum actus intelligendi, & aſſentiendi, & conſeruauit actus illos, & noluit cooperari ad actus oppoſitos, ſcilicet infidelitatis, & erroris. Alter verò actus incertus intelligendi ſolet poni in fidelibus alijs, qui & certus, & incertus cenſetur. Certus, ꝗ a ſine dubitatione ponitur, incertus deinde dicitur per comparationem ad primum, cum non ſit ita certus, vt primus. Pręterea adhuc Theologia videtur eſſe triplex Dei, beatorum, & viatorum. Prima eſt reſpectu intellectus diuini, ſecūda reſpectu intellectus beatorum, tertia reſpectu

noſtri intellectus. Quę adhuc duplex eſt: Nam quędam appropriatè vocatur Theologia, vt vetus teſtamentum, quędam Theurgia. i. deificè operatiua, vt nouum teſtamentum. Datur quędam alia, quæ dicitur propriè Theologia, à qua quis propriè Theologus denominatur, & hęc eſt habitus diſcurſiuus, & deductiuus concluſionum Theologicarum ex ſcripturis, & alijs probabilibus; Et hęc ſatis pro pręſenti.

DE SACRAE PAGINAE NECESSITATE. Lectio II.

IN proximo prętérito noſtro ſermone de multiplici huius nominis Theologiæ ſignificatione ſumus loquuti, conſequenter nunc inquirendum erit. Vtrum homini viatori pro hoc ſtatu ſit aliqua doctrina ſupernaturalis neceſſaria, vt Theologia. Hic primò titulus quęſtionis examinandus, ſecundò argumenta in oppoſitum adducenda, tertiò veritas detegenda, quartò rationes ſoluentur adducta. Circa primum quęritur. Vtrum, &c. ly vtrum quęſtionem denotat, quęſtio verò eſt dubitabilis propoſitio, & hęc quadruplex eſt, quęrimus enim de ſubiecto, de pręedicato, de materia, & de modo, vt hic, dùm dicitur. Vtrum, &c. neceſſè vel neceſſaria ſit, &c. homini. ly homo quandoque ſumitur pro dęmone, aliquando pro Deo, tertiò pro animali rationali, quartò pro tertia entitate, vt hic, & ſic finitur. Homo eſt animal rationale, habens diſcurſum, beatitudinis capax. Viatori: Varij vario modo viatorē deſcribere conſueuerunt, ego aūt auſim dicere: illū

eſſe

eſſe viatorem, qui non eſt in termino beatitudinis, ſed tendit ad ipſum per fidem, & ſpem prȩcipuè, ita vt beatificetur in Deo, qui eſt obiectiua, & formalis beatitudo. Pro hoc ſtatu noſtis vos quadruplicem inueniri ſtatum: Innocẽtiæ ſcilicet, in quo Adam, & Eua poſiti fuere; Naturæ deſtitutæ, in quo fuerunt primi parentes poſt peccatum. Gratiæ, in quo nos ſumus. Gloriæ tandem, in quo ſunt modo beati. Hic quȩſtio intelligẽda venit de ſtatu naturæ lapſæ, qui ſtatus eſt viæ. Quartus terminus declarandus eſt neceſſarium, quòd ſumitur quadrupliciter, primo dicitur neceſſarium, ſine quo non contingit animal eſſe, vt anhelitus, & nutrimentum reſpectu vitæ animalis. Secundo, ſine quo non contingit benè eſſe, vt potio amara, reſpectu hominis infirmi, & ſic capitur hic. Tertio illud dicitur neceſſarium, quod fit per violentiam, vt impetus in hoſtes. Quarto dicitur neceſſarium ſimpliciter, & illud eſt, quod non poteſt aliter ſeſe habere, vt Deus, & entia ſempiterna ſecundum Ariſt. Quintus terminus eſt doctrina, & eſt notitia communicata per aliquem doctorem extrinſecum, & per hoc excluditur doctrina acquiſita per inuentionem virtute propria intellectus, qui intellectus dicitur doctor intrinſecus. Sextus terminus eſt ſpecialis, dùm dicitur aliqua doctrina, ſpecialis quidem in eo, quòd habet ſpeciale obiectum, puta Deũ ſub ratione Deitatis. Vltimus terminus eſt ly ſupernaturalis, vbi venit notandum, q̃ ueritates Theologicæ dicuntur doctrina ſpecialis ſupernaturaliter tradita. Inſuper illæ ueritates Theologicæ dicuntur, quæ ſunt neceſſariæ, ad vitã ȩternam conſequendam, & hȩc pro tituli quȩſtionis declaratione ſint dicta ſatis primò. Nunc argumenta in oppoſitũ ſe-

cundo loco apponẽda, arguunt enim quidam, vt probent; aliquam doctrinam ſupernaturalem nobis nõ eſſe neceſſariam, dicentes; oĩs notitia cuiuſcunq; obiecti naturaliter dicitur acquiſibilis à nobis: non igitur doctrina ſupernaturalis neceſſaria. Antecedens primò ſic manifeſtatur, quia ens in communi, vt patet per Auicennam, naturale obiectum noſtri intellectus ponitur, at ſub tali comprehenditur Deus, ad quid ergo doctrina ſupernaturalis? Pręterea in anima noſtra, vt per Ariſt. in 3. de anima patet, principia illa duo ponuntur, actiuum, & paſſiuum: actiui eſt oĩa facere reſpectu cuiuſcunq; cognitionis: paſſiui aũt oĩa fieri: igitur nulla doctrina ſupernaturalis nobis neceſſaria. Pro veritate tertio loco ponenda, quid dicat Apoſt. ad Thi. 2. audite, habet enim hęc verba: Omnis doctrina diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendũ, & ad arguendum: quare, &c. Nunc quarto loco rationes in contrarium formatæ ſoluendæ, deinde erit finis; illud tamen ſilentio non inuoluam conſideratione dignum, quod pertinet ad intellectum, qui vel ad agens ſupernaturale, vel naturale, vel ad notitiam põt comparari: ſi hoc vltimo modo, ideſt quãtum ad notitiam, nulla ei dicetur eſſe ſupernaturalis cognitio neceſſaria, quoniam naturaliter dicitur informari notitia cuiuſcunq; intelligibilis, ad quam naturaliter inclinatur. Si verò comparetur ad agens imprimens notitiam, tunc illa dicetur naturalis notitia, quæ ab agente naturali imprimetur pro ſtatu iſto. At ſi ad agens ſupernaturale comparetur, reſpectu cuius ponitur in potentia obedientiali, hoc modo licet capax ſit intellectus, nihilominus eget doctrina ſupernaturali ad perfectam ſui vltimi finis cognitionem habendam, ad quã nullus vnquam Philo-

ſophorum

ſophorum diſtinctã ſui finis deuenit, nec ẽt Ariſt. ipſe: nobis itaq; doctrina, &c. neceſſaria. Demùm rationes diluendæ, & primò prima. Dùm ergo concludebatur, ens noſtri intellectus eſſe obiectum, ad hoc põt dici, hoc duobus poſſe conſiderari modis, vno modo quantum ad inclinationem, alio modo quantum ad attingentiam: argumentum ab aduerſario adductum primo modo conceditur, at ſecundo modo negatur. Ad alteram in ordine ſecundam rationem de intellectu actiuo, & paſſiuo debet dici: hęc duo, vt partialia in anima inueniri principia: vlterius verò requiritur obiectum, quod pro hoc ſtatu, cum noſtri intellectus facultatem excedat, iccirco via naturæ non poteſt in ipſum: aliqua ergo ſupernaturalis doctrina viatori neceſſaria.

DE SACRAE PAGINAE SVFFICIENTIA. Lectio III.

EX quo ſatis abundè verba fecimus de ſacræ Theologiæ neceſſitate propterea, iure merito in pręſenti parte pertractanda, & examinanda erit illa queſtio de ſufficientia. Pręſens igitur lectio in puncta quinq; diuidetur, in quorũ primo ponetur queſtio. In altero argumenta pro parte negatiua. Tertio loco veritas per D. Aug. patebit. Quarto notanda. Quinto argumenta diluentur. Quãtum ad primum ſolet queri. Vtrum doctrina ſupernaturalis ſufficienter ſit tradita in ſacra ſcriptura. Mihi primo aſpectu videtur eſſe dicendum, ꝙ non. Nam ſi ſufficienter tradita, proculdubio in lege naturæ fuiſſet, at tunc temporis non

erat : ergo, &c. Deinde in ſacra ſcriptura multa inueniuntur, de quibus certa non extat notitia, an ſint peccata mortalia, aut non, nihilominus hoc ſaluti hominum expedire videtur, non ergo talis doctrina ſufficienter in ſacra pagina eſt tradita. Hic D. Aug. tertio loco in oppoſitū ſe habet, dùm dicit de ſcriptura Canonica. Hanc fidem habemus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per nos ſcire idonei ſumus. Quarto loco pro maiori, ac vberiori doctrina notanda quinq; premittenda ſunt, quorum primum eſt propheta-rum vera narrantium. Secundum reſpicit ſcripturarum concordiam. Tertium eſt authoritas ſcribentium. Quartum eſt diligentia lib. Canonicos recipientium. Quintum eſt rationabilitas contentorum; quid enim rationabilius, quàm Deum tanquàm finem vltimum ſuper oīa diligere, & proximum ſicut ſe ipſum, ideſt ad id, ad quod ſe ipſum? cum itaq; tot ſignis, ac tantis ſint hec confirmata, & maximè miraculorum claritate, dicendum erit non potuiſſe fieri, nec eſſe, niſi à Deo Opt. Max. Abeant igitur pagani ſuarum manuum opera colentes, quia ſtulti. Abeat ſecta Machomet ſuis diſciplinis promittens fęlicitatem porcinam, gulam videlicet, & coitum. Sed quid inanius, quàm error Iudeorū, nouum damnantium teſtamentum, quod tamen in ſuo veteri continetur, vt apertè declarat Paulus Apoſt. in Epiſtola ad Hebr. Eſt igitur doctrina ſupernaturalis ſufficienter tradita in ſacra pagina, ipſa enim oſtēdit, quis ſit vltimus finis hominis in particulari, videlicet viſio, & Dei fruitio. Docet inſuper media ad hunc finem nos ducentia. His igitur in hunc modū poſitis argumentis ſatisfaciemus, & erit finis. Ad primum iam formatum, cuius minor erat ſuſpecta, ſic dicendum,

dum,

dum, quòd lex naturæ paucioribus erat contenta, & hoc, quia in naturalibus erãt magis inſtructi, quapropter modica doctrina illis diuinitus inſpirata ſufficiebat. Altera ratio concludens multa in ſacra ſcriptura inueniri, de quibus non ſumus certi, an ſint peccata mortalia, nec ne; poterit in hunc modum dilui. Si primo dixerimus, nullã ſcientiam oĩa ſcienda explicare, ſed benè illa, ex quibus alia ſufficienter poſſunt elici, atq; deduci. Unde dantur multæ veritates neceſſariæ, quæ licet expreſsè non ponantur in ſacra ſcriptura, ibi tamen virtualiter includuntur, & licet ſuppoſita ſacra ſcriptura, ac ẽt èxpoſitionibus eius, remaneant aliqua dubia, an ſint mortalia, nec ne, via ſalutis nõ ob id remanet dubia: à talibus enim tanquàm à periculoſis debet homo cauere, ne ſe periculo exponendo incidat in peccatum. Hęc in tantum ſint dicta.

DE SACRAE THEOLOGIAE SVBIECTO. Lectio IIII.

Hodierna die ſtatui verba facere de ſubiecto totius ſacræ Theologiæ, quod ſe ſolet habere veluti ianuam domo volentibus ipſam ingredi; Nos quoq; aditum facilem ad Theologiam quęrentes, prius de illo genere circa qđ verſetur, loquemur. Diuidatur itaq; pręſens lectio in ſegmenta ſex: in dubium primo. In argumenta pro parte negatiua ſecundo. Veritas tertio apponetur loco. Significata diuerſa nominis Dei quarto. Inſuper acceptiones multæ nominis Subiecti. Tandẽ vltimo rationes adductæ ſoluentur loco. Circa primum quęrunt ſcholaſtici Doctores.

ctores; vtrum Theologia ſit de Deo, tanquàm de ſubiecto primo. Hic Boetius libro de trinitate videtur vnico medio pro parte negatiua argumentari, ſic dicendo. Forma ſimplex ſubiectum eſſe non pōt, at Deus ſic ſe habet, non igitur hic poni poterit ſubiectum. Preterea ſubiectū ſcientiæ debet habere principia, partes, & paſſiones, at Deus non habet principium, quia eſt ſimpliciter ens primum, neq; partes ſubiectiuas, quia eſt ſingulare, neq; paſſiones, quia in ipſo nulla datur imperfectio: igitur non erit hic ſubiectum. Deinde nonne Theologia eſt de credibilibus? certè ſic; credibile igitur hic ſubiectum, & non Deus. Poſtremò Chriſtus à quibuſdam ponitur hic ſubiectum, non ergo Deus D. Aug. vt habetur in hoc tertio puncto, in oppoſitum ſe habens ait, quòd Theologia eſt ſermo, vel ratio de Deo: Deus itaq; hic ſubiectum erit, qui Deus, vt habetur in quarto loco, quatuor capi ſolet modis, nā primo Deus dicitur à Theon grecè, quòd latinè ſonat ardere, & hoc propter eius intenſam charitatem, efficaciſſimamq; operationem, quā circa creaturas habet, & exercet. Secundo dicitur à Thein grecè, qđ eſt fouere latinè propter creaturarum conſeruationem. Tertiò à Theaſtè, quod idem eſt, quòd contemplari, ſiue conſiderare, videt enim, ac oīa Deus intuetur. Quarto ſolet dici à Theo verbo greco, quod idem eſt, quod curro, & hoc propter eius ſempiternam, & velocem actionem, qua ſimul oīa pōt, vt alias patebit. Deinceps ab alijs Deus ſeptem ſolet conſiderari modis; primo naturaliter, & hoc dupliciter: vno modo eſſentialiter, vt puta, pro hoc Deo ſingulari, qui realiter tribus diuinis perſonis communis eſt; alio modo perſonaliter, & hoc dupliciter: primo ꝑ tota Trinitate, vt quādo

dicitur: Deus creat. Secundo ſigillatim, vt cum dicitur: Deus genuit Deum. Ly Deus capitur pro perſona Patris, & ly Deum pro Filio. Quando verò dicitur, quòd Pater, & Filius ſpirant Deum: ly Deum capitur prò Spiritu ſancto. Secundò adoptiuè, vt legitur Pſal. 81. Ego dixi Dij eſtis. Tertiò nuncupatiuè, vt Dij gentium Dęmonia. Quartò dignificatiuè, vt habetur Exodi. 32. Dijs non detrahes. Quintò poteſtatiuè. Exodi. 7. Conſtitui te Deum Pharaonis. Sextò prò ſacerdote Exodi. 21. Offerat eum dominus Dijs. Septimò ſumitur ſolicitudinaliter, vt quorũ Deus venter eſt. Nunc quinto loco ſignificata ſubiecti diuerſa perpendamus, nam ſolet hoc nomen ſubiecti decem capi modis; primò ꝓ ſubiecto propoſitionis: Secundò pro ſubiecto locationis, vt ſcabellum: tertiò pro ſubiecto, de quo paſſio demonſtratur: quartò pro prędicato minus communi reſpectu cõmunioris, vt homo reſpectu animalis: quintò ꝓ famulo, vel famula: ſextò pro re inquantum cognoſcitur, vel appetitur: ſeptimò pro ſubiecto accidentis: octauò pro ente poſitiuo, vt habetur Phyſicorum quinto, cum dicitur: Mutatio quędam eſt à ſubiecto in nõ ſubiectum: nonò ꝓ ſubiecto mutationis realis, V. g. quando ab vno ente reali abijcitur vna forma, & alia inducitur: vltimò pro ſubiecto ſcientię, q̃ aliquãdo vocatur materia, circa quam: aliquãdo genus, reſpectu ſuarum ſpecierum: poſtremò obiectum, reſpectu potentię, quę fertur in illud, vt viſiua in lucem, vel colorem. His ita poſitis in quinque ſegmẽtis: in ſexto, & vltimo noſtri ſermonis difficile minimè erit rationes adductas diluere. Ad illam ergo Boetij in ordine primam dici poterit, quòd Boetius loquebatur de ſubiecto accidentis, quo

modo

modo argumentum dicebatur bonum, ſed nos hic ſermonē facimus de ſubiecto conſiderationis, ſub quo ſenſu forma ſimplex pōt poni ſubiectum. Ad illud verò argumentum de partibus, & principijs, reſpondetur: id intelligi debere de ſubiecto ſcientiæ humanitus traditæ, non diuinitus inſpiratæ, vt hic nos loquimur, dùm verò probabatur, quòd ſit Chriſtus ſubiectum in ſacra Theologia: dicatis hoc eſſe verum, loquendo de materia proxima, ſed non de formali. Ad vltimum de credibili dico, quod datur ſubiectum duplex, vniuerſale, & radicale: primo modo de ſubiecto vniuerſali currit argumentum, at ſecundo modo nullum eſt, & hęc ſatis ordine prępoſtero reſpectu penultimi argumenti dicta ſint.

AN SACRA THEOLOGIA SIT SCIENTIA. Lectio V.

CVM *vnaquęq; facultas ꝓprium habeat ſubiectū circa quod verſetur, vt Theologia, quæ Deum pro ſubiecto habet: iccirco nunc quęrēdum erit. Vtrum ſit ſcientia, nec ne. Pręſens itaq; ſermo noſter diuidi poterit in puncta quinque. Primò in dubium. Secundò in argumenta pro parte negatiua. Tertiò in quęſiti veritatē. Quartò in notandū de ſcientia. Quintò, & vltimò in ſolutionem argumentorum. Quantum ad primum dubitari ſolet. Vtrum Theologia ſacra ſit ſcientia. Quantum ad ſecundum pro parte negatiua formantur tres principales rationes: quarum prima deſumitur ex Ariſt. lib. primo Poſt. dicente: ſcientiam eſſe de neceſſarijs, at Theologia dicitur ēt eſſe de contingentibus.*

gentibus, nõ igitur ſub nomine ſcientiæ contineri poterit. Preterea oĩs ſcientia procedit ex principijs per ſe notis, ſed ſacra Theologia ex articulis fidei non per ſe notis procedit, cum non ab oĩbus concedantur: non ergo ſacra doctrina poteſt dici ſcientia. Poſtremò, Scientia eſt vniuerſalium, non ſingularium, ſed ſacra doctrina pertractat de ſingularibus, puta de geſtis Abrahæ, Iſahc, & Iacob, & ſimilibus: igitur non debet vocari ſcientia. In oppoſitum ſe habet Aug. xiiii. de Trin. vbi apertè fatetur, ſacram doctrinam eſſe ſcientiam, & hęc pro tertio ſegmento. In quarto uerò notandum habetur de ſcientia, quæ ſecundum nonnullos tripliciter capitur. Primò generaliter. Secundò ſpecialiter. Tertiò pro vt diffinitur ab Ariſt. capite ſecundo lib. primi Poſt. Primo modo ſumitur pro quacunq; certa notitia, ſub quo ſenſu ẽt de contingentibus eſt ſcientia. Secundo modo pro notitia certa, & euidenti, ſub quo ſenſu de aliquibus contingentibus põt eſſe ſcientia. Tertio pro vt diffinitur ab Ariſt. & ita non eſt de cõtingentibus, ſed tantùm de neceſſarijs ſecundum verò Franciſcum de Maironis, Theologia quadrupliciter capitur, vel ꝑ habitu generato ex ſtudio ſacræ ſcripturæ, ſecundo pro habitu concluſionis deducto ex his, quæ in ſacra doctrina ſunt, quibus duobus modis Theologia dicitur fides, & non ſcientia. Tertiò ſumitur pro habitu defenſiuo eorum, quæ ſunt fidei. Quartò pro habitu, qui natus eſt haberi de ſubiecto Theologiæ cognito, quibus duobus modis ſecundum iſtum virũ Theologia dici põt ſcientia. Nunc quinto loco argumenta pro parte negatiua diluenda, & erit finis. Ad primum igitur dicitur, quòd cõcludebat de ſcientia, prò vt eſt à Philoſopho diffinita, non generaliter capta.

Ad

Ad ſecundum minor propoſitio venit gloſanda, licet ergo ſacrā doctrina procedat ex principijs non per ſe notis lumine naturali, tamen lumine ſupernaturali per ſe nota dicuntur, & hoc ſufficit ad noſtrum intentum manifeſtandum, vel gloſetur ſic maior, quòd oīs ſcientia humanitus tradita, procedat ex principijs per ſe notis lumine naturæ, cuiuſmodi non eſt Theologia. Ad vltimum dicitur: in ſacra Theologia pertractari de ſingularibus non principaliter, ſed ſolum introduci in exemplum vitæ, ſicut euenit in moralibus ſcientijs. Poſſumus inſuper dicere id fieri ad declarandum authoritatem virorum, per quos reuelatio diuina ad nos acceſſit, ſiue proceſſit. Et hęc ſatis.

AN SACRA THEOLOGIA SIT VNA. Lectio VI.

EX *quo docuimus, ſacrām Theologiam eſſe ſcientiam, conſequenter videndum erit primò. Vtrum ſit vna. Inſuper, Vtrum ſapientia nuncupanda. Quęſitum primum diuidi in tres poterit partes, in caput, in corpus, & pedes. Circa caput verſaturi pro parte negatiua authoritate Philoſophi libro primo Poſt ita arguemus. Scientia vna debet eſſe vnius generis ſubiecti, at ſacra Theologia non ſic ſe habet: igitur vna dici non poterit. Minor vt dubia, ſic manifeſtatur, nam in ſacra pagina de Deo, & creatura pertractatur, quæ non uidentur contineri ſub vno genere ſubiecti: non ergo vna ſcientia. Inſuper in ſacra pagina pertractatur de Angelis, de creaturis, & de moribus hominum, quæ ad uarias,*

varias, ut benè norunt, periti pertinent ſcientias: itaq; ſacra doctrina vna nō uidetur: oppoſitū tamen legitur apud ſapi. x. Dedit illi ſcientiam ſanctorum, ſequitur ergo, quòd ſacra doctrina ſit ſcientia, & vna, ut habetis in corpore queſtionis: poſt qđ ſequuntur pedes argumentorū ſolutiones continentes. Dici igitur ad primum poterit: ſacram doctrinam non determinare de Deo, & creaturis ex ęquo, ſed principaliter de Deo, deinde de creaturis, ſecundum qđ referuntur ad Deū, vt ad principium, vel ſinē, & ita ſcientiæ vnitas ob id minimè impeditur. Ad alterum formatum argumentum pōt dici, ꝙ ſacra doctrina pertractet de pluribus, & diuerſis pertinentibus ad ſcientias diuerſas, ſed ſub ratione vna, ſcilicet ut diuinitus reuelabilia, ita ut ſacra doctrina ſit uelut quędā impreſſio diuinæ ſcientiæ, quæ una eſt, & ſimplex oīum. Explanato in hunc modum primo quęſito, accedit alterum, dùm quęritur; Vtrū ſacra doctrina meritò cenſenda ſit ſapientia. Hic eodem modo ꝓcedere volentes, ut fecimus in examine ſuperioris quęſtionis, arguemus primò ad partem negatiuam dicentes; ſapientia cū Spiritus ſancti donum ſit, per infuſionem habetur, ſed Theologia per ſtudium acquiritur, non ergo ſapientia. Inſuper arguitur ſic. Illa doctrina, quæ aliunde uidetur ſupponere ſua principia, nō meretur appellari ſapientia, teſte Ariſt. libro primo diuinæ Philoſophiæ, at hęc doctrina uidetur ſic ſe habere: non igitur ſapientia. Ex alio latere oppoſitum dicitur cap. 4. Deut. quòd hęc eſt ſapientia, propterea argumenta pro parte negatiua adducta ſoluenda, & ita erit finis. Ad primum ergo diſtinguo de duplici ſapientia de diuinis iudicatiua, vna enim iudicat per modum inclinationis, & hęc Spiritus

ſancti donum dicitur. Altera iudicat per modum cognitionis, & hęc per ſtudium acquiritur, de qua argumentum currit. Ad ſecũdum breuibus dicitur, quòd ſacra pagina ſua nõ ſupponit principia ab aliqua humana ſcientia, ſed benè à ſciẽtia diuina, à qua ſicut à ſumma ſapientia oĩs noſtra cognitio ordinatur. Et hęc de ꝓmiſſis.

AN SACRA THEOLOGIA PRACTICA. Lectio VII.

QVęſitis prędeclaratis duo alia hodierna die addemus, deinde ad expoſitionem primi lib. Magiſtri ſent. accedemus. Quęritur ergo primò, Vtrum ſacra doctrina debeat dici practica. Inſuper, num ſpeculatiua. Pro parte affirmatiua ſolent rationes quędam formari: quarum prima deſumitur à fine: finis enim practicæ dicitur operatio, vt habetur apud Ariſt. lib. ſecundo Metaphyſices, at ſacra Theologia ordinatur ad operationem: igitur debet dici practica. Minor ꝓpoſitio, vt ſuſpecta per illud Ia. primo, ſic habet probari. Eſtote factores verbi, & nõ auditores tantùm: ſacra ergo doctrina practica. Inſuper ſolet diuidi ſacra doctrina per legem veterem, ac nouam, ſed lex ad moralem ſcientiam pertinet, quæ practica eſt: igitur, &c. Pro determinatione primi quęſiti vnum ſupponendum venit, quòd practica ſit dicta à praxi, ſiue operatione, de operabilibus ab homine, cuiuſmodi non ſunt ea, quæ in ſacra Theologia habentur. Nunc ad primum, & ad ſecundum argumentum vnica reſponſione ſatisfaciam dicendo, quòd, quamuis ſacra doctrina vtranq; ſub ſe comprehendat,

dat, non ob id magis practica cenſenda, quia principalius de rebus diuinis, quàm de actibus humanis agit, & hęc de primo dubio, vti nectitur alterum dùm quęritur: Vtrum ſpeculatiua ſit. Commentator cęleſtis Ierarchiæ, diuidens ſcientiam in ſpeculatiuam, & practicã, ponit Theologiam ſpeculatiuam: igitur, &c. Deinde illa facultas ſpeculatiua cenſenda, cuius obiectum neceſſarium eſt, at obiectum Theologicum nēceſſarium eſt: ſpeculatiua ergo hęc ſcientia. Demùm, ſi non eſſet ſpeculatiua, tunc diceretur practica, & de operabilibus à nobis, at ſempiterna illa ſunt, de quibus eſt ſacra Theologia, nec à nobis operabilia: ſpeculatiua ergo Theologia. Pro intellectu huius difficultatis primo ſciendum eſt, q̃d finis legis eſt dilectio, quæ praxis dicitur. Praxis aũt propriè nuncupatur operatio alterius potentiæ, quàm intellectus, à recta ratione regulabilis: ex quo ſequitur, q̃d volitio primo ſit praxis, quia actus imperatus à uoluntate non eſt regulabilis à ratione, niſi mediante actu elicito. Inſuper duplex practica, factiua, & actiua: factiua eſt dirigens in opus, q̃d in materia extra recipitur, vt ars domificatiua, & huiuſmodi. Actiua verò illa, quæ actum ſuum non dirigit ad materiam extra, ſed recipitur in ipſo operante. Poſt practicam q̃d ſit ſpeculatio dicatur, nihil enim aliud eſt, quàm operatio intellectiua, quæ vlterius non ordinatur ad aliam operationem regulandam, benè dicitur ordinabilis ad vltimũ finem amandum, vel attingendum. Nunc concluſiones quatuor ſunt ponendæ, deinde argumenta ſoluentur. Sit igitur hęc prima. Theologia in nobis eſt practica, quoniam eſt directiua noſtræ voluntatis circa diuina docendo, quibus fruendum ſit, quibuſuè vtendum. Secunda con-

 cluſio.

cluſio. Theologia beatorum practica eſt, quoniam habet prioritatem, & conformitatem reſpectu actus uoluntatis tendentis in obiectum beatificum. Tertia concluſio. Theologia Dei de neceſſarijs practica eſt, quoniam Deus ſic ſe diligit, vt ſe precognoſcit eſſe diligendũ, & ita in ſua ſcientia eſt prioritas, & cõformitas. Quarta concluſio. Theologia in Deo de contingentibus, puta de verbo incarnato, & huiuſmodi, non eſt practica, quia non eſt uoluntatis regulatiua circa talia obiecta: cum enim intellectus diuinus ſit regula determinatiſſima, uoluntas autem ſit indifferens ad oppoſita, poſſet peccare à regula deuiando. Nunc rationes diluendæ, deinde erit finis. Dicitur ergo ad primam: Commentatorem accepiſſe ſcientiam ſpeculatiuam largè loquendo. Ad ſecundam dicitur, ꝙ ſufficit contingentia actionis ad ſcientiam practicam. Ad tertiam, & vltimam reſpondetur: ſempiterna non eſſe à nobis operabilia hoc duobus poſſe conſiderari modis, vel ſimpliciter, vel ſub hoc ſenſu quatenus diligibilia ſunt à nobis. Primo modo currit argumentum, at ſecundo modo nullum eſt.

CVPIENTES ALIQVID, ETC.
Prologus.
Lectio VIII.

PRelibatis his, quæ pro introductione ſacræ Theologiæ prælibanda erant, tandem ſupereſt, vt ad Magiſtri ſent. textum feſtinemus: diuiſionem totius operis primo conſiderantes, ſecũdo libri inſcriptionem, ſiue titulum, tertio diuiſionem,

quarto

quarto ſingularum partium declarationem. Quantum ad primum. Opus Magiſtri ſent. in quatuor diuidi ſolet partes iuxtà lib. quatuor. In quorum primo eſt ſermo de Deo in ſe. In ſecundo de Deo creatore. In tertio de Deo viuificatore p Chriſtū, qui vt nos viuificaret naturæ noſtræ vitam aſſumpſit. In quarto verò, & vltimo de Deo curatore per ſacramenta, & hęc de materia horū librorū quatuor. Quantū ad ſecundū propoſitū. Titulus, ſiue libri inſcriptio intuenti patet, eſt enim iſte liber dictus ſent. eo quia antiquorū patrum Doctorū ſent. de catholicis veritatibus hinc inde collectas breuibus cōprehendat. Quātum ad tertium, lib. iſte primus in tria ſolet diuidi puncta, iuxta illa tria, q̄ pollicetur Mag. prohemium ſcilicet, tractatū, & epilogū. Nos circa primū verſaturi tria perpendemus; beneuolentiam in primis. Secundo docilitatē. Tertio attentionem; Nam Magiſter ſent. primo adeo beneuolus ad traditionem huius doctrinæ extitit, vt cauſas ipſum ab hoc negotio retrahere ualentes, non conſiderans, nec ponderans hunc librum maximè compillauit. Cauſæ uerò ualentes Magiſtrum ſent. ab hoc opere remouere erant quatuor, multorum loquacitas primo, detractorum inuidia ſecūdo, defectus ingenij tertio, materiæ difficultas quarto. Quæ deinde inuitabāt ad ſcribendum, hæ, pręmium apud Chriſtum, & charitas circa Eccleſiam, quam quatuor fluminibus aquæ, id eſt doctrinæ horum librorum quatuor, quos compillauit, irrigare uoluit, & id totū ad fidei defenſionem, catholicæ veritatis explanationem, & ſacramentorū manifeſtationem. Studeat igitur vnuſquiſq; ueſtrum tantùm beneuolentia alicuius doctrinæ ſtudio impendere, quantùm Magiſter ſuus ſtudet beneuolum tradere.

Captat proinde Magiſter ſent. docilitatem à perſona auditorum cauſarum genera quatuor proponendo, ex quarum cognitione, diſcipulus magis docilis efficitur. Primo igitur cauſa efficiens tangitur, quæ duplex eſt, principaliſſima, & minus principali, ſiue inſtrumentalis. Prima Deus eſt, altera Magiſter ſent. materialis, eſt authoritas ſacri canonis, nec non ſanctorum Patrum ſententia. Finalis verò duplex, ſcilicet deſtructio erroris, & minifeſtatio veritatis, quæ duo maximè aggredi opus hoc Magiſtrum ſent. compulere. Cauſa formalis ſimiliter duplex, tractatus, & tractandi. Forma tractatus reſpicit lib. diuiſionem in diſtinctiones, & capitula forma tractandi idem eſt, quod modus diuidendi, vel exempla ponendi. Tertio tandem loco, diſcipulus attentus conſtituitur primo, ex doctrinæ neceſſitate, ſecundo ex eiuſdē breuitate, eia ergo Nobil. *Audit. librorum numeroſitatem omittite, breuibus ea percurrentes verbis, quæ collecta ſunt, & quæ vobis promptè, quaſi ſine labore in hoc lib. à Magiſtro ſent. proponuntur.*

DE MYSTERIO TRINITATIS.
Diſtinctio I.
Lectio VIIII.

D*Eterminato prohęmio, Magiſter in preſenti parte, tractatum ſuum incipit in lib. quatuor partiales diuidere, cuius ratio eſt, quia vt dicit Philoſophus ſcientiæ ſecantur quemadmodum, & res, de quibus ſunt. In quorum primo lib. agitur de Deo in ſe, & abſolutè, ſecundum rationem naturalis ſuæ*

perfe-

perfectionis. In ſecundo, de Deo inquantum eius potentia relucet in effectu creationis. In tertio, de ipſo inquantum claret eius ſapientia in opere redemptionis. In quarto, & vltimo de eodem quatenus eius bonitas, atq; clementia refulget in fructu glorificationis. Quantum ad librum primũ, duo nobis preſtare videtur Magiſter ſent. vnum reſpiciens, quaſi totius operis preambula, alterũ verò intentionem, vt patebit in initio ſecundæ diſtinctionis. Nos primũ declaraturi, tria faciemus; nam primo circa, quæ ſacra verſetur pagina dicemus. Inſuper, quibus fruendum ſit rebus manifeſtabimus. Tertio diſtinctionem Epilogo terminabimus. Quantum ad primum ſegmentum, dicimus ſacram ſcripturam circa res, & ſigna uerſari, vt apertè fatetur D. Aug. de doctrina Chriſtiana cap. ſexto dicens: oẽm doctrinam vel eſſe rerum, vel ſignorum. Sed hic notetis, quòd per ſigna terminos ad placitum inſtituentis ſignificantes intelligere nõ debetis, ſed res quaſdam exteriores ex diuina ordinatione aliquid ſignificãtes, cuiuſmodi ſunt ſacramenta cum ſuis materijs tàm veteris, quàm nouæ legis. Inſuper per res velim uos res intelligere abſolutas per terminos ſignificabiles, quæ ita cadere dicuntur ſub determinatione conſiderationis ſacræ paginæ, vt Deus, Chriſtus, & creatum. Quapropter primo de rebus agendum, poſtea de ſignis. Et hęc pro primo puncto. In altero ſecundo in ordine Magiſter ſent. manifeſtare intendit, quibus rebus fruendum ſit, dantur enim res, quibus fruendum, & quibus vtendum, nec non, q̃ vtuntur, & fruuntur. Sola ergo Santiſs. Trinit. propriè fruendum eſt, in qua finaliter conſiſtit noſtra beatitudo; frui.n. eſt amore alicui inherere propter ſe, at quia per ſe Santiſs.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Trinitas diligibilis, ipſa ergo fruendum. Hoc idem confirmari pōt per verba textus, vbi dicitur: res quibus fruendum: ſunt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Tres res perſonaliter, vna tamen res eſſentialiter. Quibus verò rebus vtendum ſit, mundus eſt, & in eo cuncta creata, per quæ intellecta conſpiciuntur. Res deinde, quæ fruuntur, & vtuntur ſumus nos, quaſi inter vtraſq; conſtituti, & Angeli, & Sancti, & hęc de duabus partibus pręſentis diſtinctionis, tertiam, & vltimam in ſequenti audietis. His interim pro pręſenti eſtote contenti.

ITEM QVID INTERSIT INTER FRVI, ET VTI, QVAM SVPRA. TEX. Lectio X.

QVid eſſet frui ꝓpriè loquendo in ſuperiori meo ſermone docebam, erat enim inherere amore alicui propter ſe; vti uerò inherere alicui rei amore, non tamen finaliter propter ſe ipſam, ſed inquantū erat ordinata ad illam rem, quæ ſit propriè fruendum: de abuti nil dicam, nam frui vtendis in hoc mundo auſus eſt, & maxima peruerſio in vtendo fruendis, & frui vtendis. His ita poſitis, antequàm ad tertiam, & vltimam partē huius primæ diſtinctionis feſtinemus, inutile minimè erit declarare quid interſit inter vti, & frui, aliter tamen, quàm ſuperius factum ſit. Diuidatur itaq; hodierna lectio in ſegmenta tria, in quorum primo inter frui, & vti, diſcrimen inquiritur aliter, quàm factum ſit ſupra. In ſecundo ponitur eorum determinatio, quæ

pręd ictis

[library stamp]

prædictis aduerſari videntur. In tertio, & vltimo dubium proponitur de frui, & vti, an ſcilicet hominibus ſit utendum, vel fruendum. Quo ad primum D. Aug. lib. decimo de trinitate videtur aliter accipere vti, & frui, quàm fecerit ſupra, nam inquit, quòd vti nihil aliud eſt, quàm aliquid aſſumere in facultatem ſuæ uoluntatis. frui aũt cùm gaudio non adhuc ſpei, ſed iam rei quantum ad poſſeſſionem. Vnde uidetur uelle innuere D. Aug. illos tantùm frui, qui in re gaudent, non iam in ſpe: quare in hac vita non uidemur frui, ſed tantùm vti, quia gaudemus in ſpe. At quia ſuperius diximus, qđ frui eſt alicui rei propter ſe amore inherere, qualiter & hic multi Deo adherent, propterea in uerbis D. Aug. apparet pugnantia non leuis, vt uidere eſt in hoc primo ſegmento. In altero verò in ordine ſecundo, ne tantus doctor vri nota poſſe uideatur, dicemus nos hic, & in futuro poſſe frui, ſed cũ diſcrimine. Nam ibi propriè, & perfectè, nec non plenè, quia ibi in patria per ſpeciem propriam id quo fruemur uidebimus, at hic in via, dùm in ſpe ambulamus; fruimur quidem, ſed non plenè, quoniam per ſpeculum in enigmate uidemus, noſtramq; peregrinationem ardentius finire cupimus. Dicimur ergo frui, dùm cũ delectatione re aliqua in hac vita utimur, qua in Deum eleuamur. Verum, quia ob id beati non efficimur, nec propriè ſumus ipſis rebus inherentes, ideo frui hoc modo communiter debet capi, & ita nulla in verbis D. Aug. contradictio apparebit. Nunc tertio loco dubium queſo excitetur de frui, & vti. Queritur ergo, Num hominibus ſit utendum, vel fruendũ. D. Aug. in lib. de doctrina Chriſtiana uidetur ad partem negatiuã declinare, dùm ait: ſi homo propter ſe diligendus eſt,

noſtro, quòd nemo ſanæ mẽtis dicere audebit, propheta enim dicit: Bonorum meorum non eges; nam oẽ bonum noſtrum, vel ipſe eſt, vel ab ipſo, quapropter non eſt dicendum, quòd nobis fruatur, ſed quod utatur. At dicetis: ſi Deus nobis vtitur, & nos rebus, num eodem modo id euenire põt? ad hoc facile reſponderi põt, quòd nõ eodem modo, nam nos rebus, quibus vtimur, ad id referimus, vt Dei bonitate perfruamur: Deus verò vſum noſtrum ad ſuam bonitatem refert: quare vſus ille, quo nobis utitur Deus, nõ ad eius, ſed ad noſtram vtilitatem refertur; & ita patet, quo modo nobis vtatur Deus, & nos alijs rebus. Conſequenter in ſecundo ſegmẽto ſolet de virtutibus dubitari, num illis utendum ſit, vel fruendum. Hic D. Aug. docet non eſſe fruendum, niſi trinitate, id eſt ſummo, & incommutabili bono, at virtutes non ſunt ipſa trinitas, nõ ergo illis fruendum. Quidam alij cenſent virtutibus eſſe fruendum, cum ſint per ſe amãdæ, & expetendæ, habet enim D. Ambr. ſuper illũ locum Epiſtolæ ad Gal. Fructus autem ſpiritus, eſt charitas, pax, pacientia, &c. Igitur his fruendum erit. Pro intellectu huius difficultatis, quibus, & quot fruendum ſit, ſcire debetis. Primo ergo voluntate frui poſſumus, vt mouente, & imperante, non tamen ut beatificante: hoc enim modo ſolo Deo fruendum. Deinde charitate, vt premium eliciente, & perficiente. Tertiò homine iuſto, ut repræſentante Deum per gratiam. Tandem virtutibus diſpoſitiue, quatenus nos diſponunt ad beatitudinem obtinendam. Poſt hęc epilogus ponitur his verbis. De rebus, quibus fruendũ ſit, & q̃bus vtendum, diximus: ſimiliter, quæ res vtantur, & quæ fruantur. In ſequenti, ſi quid aliud conſideratione erit dignũ, non omittetur.

DE

aſſecutione in quãtũ ipſa uiſio dicitur Dei aſſecutio quędam: Beati verò, qui iam finẽ ſunt conſequuti ſuum, & propriè, & perfectè frui dicuntur, cum ſint in cõpleta delectatione, & quiete finis iam habiti. Demùm Deus frui perfectius quacunq; creatura dicitur, & ratio aſſignatur, nam in creatura fruens, & id quo fruitur in eſſentia diuerſa ſunt, at in Deo, ſiue in Dei fruitione, nõ ſic euenit: igitur, &c. Explanato iam primo puncto, ſequitur ſecundum in ordine, vbi apertè declaratur, quo modo nos Deus diligat. Pulſat enim primo Deus ad attritionem, ſecundo ad cõtritionem, ſtatim gratiam conferendo. Eccleſia hinc ſancta Romana canit: Miſereris oĩum domine, &c. diſſimulans peccata hominum, &c. Nos igitur, vt auditis Deus diligit. Verum quia non adhuc certi ſumus, quo nos amore diligat, propterea velim uos ſcire: Dei amorem quadruplicem eſſe: generalem, ęternalem, virtualem, inęqualem, vel ſpecialem. Primo, amor Dei ad creaturas generalis nuncupatur, quia generaliter oẽs diligit creaturas, uolendo eis bonum, quod eſt amare. Inſuper, quantùm ad creationem, quia oẽs creauit. Deinde quantùm ad conſeruationem, nam quia dedit eſſe, deinde informauit eſſe, conſequens erat conſeruare. Pręterea per locũ à ſufficienti amoris diuiſione Deum oẽs creaturas diligere oſtendo; oĩs enim amor, vel eſt beneuolentię, vel amicitię, uel concupiſcentię, uel charitatis. Primo amore, Deus diligit creaturas, quia oĩbus creaturis vult aliquod bonum. Secundo amore amicitię oẽs creaturas rationabiles, cuius ratio eſt, quia amor amicitię requirit redamationem, & cõmunicationem in operibus uitę. Tertio amore concupiſcentię Deus oẽs creaturas animatas, & inanimatas, ra-

tionales,

tionales, & irrationales ordinando inanimatas, & irrationales ad rationales, & creaturas rationales ad ſe ipſum. Secundus amor Dei ad creaturas eſt ęternalis, nam Deus ab ęterno oēs creaturas dilexit, ratione notitiæ, quā de ipſis habuit. Inſuper ratione gratiæ, & gloriæ. Tertius amor ad creaturas virtualis, ſeu cauſalis dicitur, quatenus Dei amor rerum bonitatem cauſat. Quartus Dei amor ad creaturas inequalis uocatur, & talis dupliciter conſideratur. Vno modo ex parte diligentis; & ſic Deus oēs ęqualiter diligit. Alio modo ex parte dilecti, quo modo quędam magis, & quędam minus diligere dicitur: ſicut quando magis bonum, & minus bonum vult huic, & non illi: tunc ſic amando ſecundū affectum amor iſte ſpecialis nuncupatur: omnes ergo diligit Deus creaturas; ſed dicetis. Vnde inequalitas Dei amoris ad creaturas pendet? Reſpondeo, quòd ex parte creaturæ, nam ut aer, qui à Sole deberet illuminari, non illuminatur propter interpoſitum corpus Opacum, ita homo obicem in ſe ponendo minus dignus amari dicitur: nec illud obſtat, quòd Deus de ſe ſit ſemper gratiam dare paratus oībus, nam de potentia ordinaria adhuc quid aliud ex parte rationalis creaturæ requiritur, ſcilicet diſpoſitio ad gratiam, ſiue pręparatio, & hęc de ſegmentis duobus. In tertio, & vltimo quatuor continentur. primo de obiecto fruitionis quęſitū. Argumenta pro parte negatiua ſecundo: notanda tertio: ſolutiones argumentorum quarto. Quantum ad primum; quęritur, Vtrum fruitionis obiectum, per ſe, ſit vltimus finis, id eſt, ut res abſoluta. Propoſito quęſito, nunc ſecundo loco pro parte negatiua ratiocinijs quatuor ſic arguendum. Nam D. Aug. 83. quęſtionum 9. 30. ait: Bonis

inuiſibili-

inuiſibilibus eſſe fruendum, ſed bona inuiſibilia plura ſunt: igitur non erit fruēdū tantùm vltimo fine. Inſuper finita natura, finito habet ſatiari obiecto, at fruētis capacitas ſic ſe habet: igitur aliquo bono finito poterit ſatiari, non itaq; vltimo fine infinito fruendum. Deinde, illo fruendum eſſe videtur, per quod oīa poſſunt haberi, at per pecuniam omnia habere poſſumus, ipſa ergo, & non alio fine fruendum. Demùm illo tanquàm verò fine fruendum, quòd oēs appetunt, ſed honor ſic ſe habet: igitur honore, ut fine fruendum. Pro intellectu huius difficultatis non nulla hic notanda ſunt primo, quot modis ſumatur fruitio, duobus enim capi ſolet modis: vno modo in communi: alio modo in ſpeciali. Fruitio in communi illa dicitur, quando voluntas, ſiue potentia non determinatur ad actum ordinatum ex ſe, & ſecundum debitas circunſtantias, circunſtātiæ verò fruitionis ordinatæ iſtę videntur, V. g. qđ idem ſit efficiens, & finis, qđ plenitudo perfectionis obiecti inſit ipſi, quod ſit perfectè quietatiuum, & quòd tanquàm primo, & incommutabili bono ſit ei aſſentiendum. Sine quibus fruitio in communi, & inordinata dicetur. Pręterea, quia hic eſt ſermo de frui, quod eſt amore alicui rei inherere ꝓpter ſe, iccirco duplicem dari amorem ſciendum: ſcilicet beneuolentiæ, & concupiſcentiæ. Amor beneuolentiæ dicitur ille, quo voluntas fertur in Deum cognitum obiectiuè, & hic amor eſt vnus actus voluntatis. Alter actus amorem concupiſcentiæ reſpicit, qui dicitur actus, quo cōcupiſcimus Deū, vt bonum, & quo voluntas fertur in Deum cognitum, & in cognoſcere ipſum obiectiuè. Tertio notandum, quòd ſicuti duplex amor, ita noſtræ fruitionis duplex obiectum, proximum, & remotum,

Deo, ergo nullo, vt verè quietatiuo, ac perfectiuo obiecto fruendum; Et hęc ſatis.

DE MYSTERIO TRINITATIS, ET VNITATIS.

Diſtinctio II.

Lectio XIII.

Haec eſt diſtinctio huius libri primi in ordine ſecunda, circa quam verſaturi, quo modo à prima dependeat, primo docebimus, inſuper ad diuiſionem accedemus. Inuenta igitur materia, de qua in hoc volumine eſt agendum: Magiſter ſent. aggreditur ſecundum ordinem promiſſum in pręſenti pertractare de rebus fruibilibus, inſuper de rebus vtilibus in ſecundo loquetur: pręterea de rebus ordinantibus vtibilia ad fruibilia, demùm in quarto de ſignis. Nos in pręſenti diſtinctione tria perpendemus: modum in primis inueſtigandi vnitatem in Trinit. nec non Trinit. in vnitate. Secundo loco Trinit. vnitatem teſtimonio veteris teſtamenti probabimus. Tertio, & vltimo noui teſtamenti authoritate eiuſdem Trinit. vnitas declarabitur. Quantum ad primum. Oēs fatentur, pia, veraq; fide tenendum ęternam Trinitatem in vnitate eſſe. An uerò hoc affirmandum ſit, in hunc modum doceo. Illud fide Nobil. Audit. affirmandum uenit, quòd nec ſciri, nec inueſtigari pōt, niſi fide, & credendo, atqui ęterna Trinitas in ſumma unitate ſic ſe habet: igitur ęternā Trinitatem in ſumma unitate quemlibet catholicum pia fide oportet affirmare, atq; tenere. Hoc idem authoritate D. Aug. capite 2. de Trinitate

confirmari

vnus eſt. Rurſus. Ego ſum Deus tuus, q eduxi te de terra Egypti. Preterea ſecundum Ambr. Deus eſt nomen naturæ, & dominus potẽtiæ: igitur vnus. Inſuper Deus charitas eſt, &c. Ergo vnus. Deinde dicitur dominus Deus Sabahot, eccè vnitas eſſentiæ, vnus eſt ergo Deus. Trinitas deinceps, ſiuè perſonarum pluritas detegitur Geneſis, capite primo, vbi hęc uerba leguntur: Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: ibi faciamus, tangitur pluralitas diuinarum perſonarum, ſcilicet Patris, Filij, & Spiritus ſancti, & per imaginem, eſſentiæ vnitas. Solet quoq; hóc uerbum, faciamus hominem, &c. quinq; alijs modis exponi: primò ſecundum gloſam, quæ dicit, quòd imago penes naturalia attenditur, ſimilitudo uerò penes gratuita. Secundum Aug. in lib. de anima, imago attenditur in cognitione, ſimilitudo uerò in dilectione, quæ duo Damaſcenus Doctor egregius tetigiſſe uidetur, dixit enim, hominem factum eſſe ad imaginem Dei quantum ad intellectum, & ſimilitudinem, quantum ad liberum arbitrium. Tertiò ſecundum Hugonem, homo dicitur ad imaginem, quatenus in ipſa anima per ſapientiam, ſiue ſecundum ſapientiam ſunt oĩa. Ad ſimilitudinem proinde, quia vna, & ſimplex eſt anima ſecundum eſſentiam. Quartò ſecundum Caſſiodorum, imago penes immortalitatem attenditur, nam anima rationalis eſt immortalis. Similitudo deinde penes ſimplicitatem. Denique, anima dicitur ad imaginem Dei, quia ratio naturalis, ad ſimilitudinem uerò, q a ſpiritualis. Vnus ergo Deus eſſentialiter, & trinus perſonaliter, ſicuti declaratum fuit in ſecunda diſtinctionis parte. Poſt quam tertia in ordine ſubſequitur, vbi noui teſtamenti teſtimonia addu-

cuntur, & primò illud Moyſis, in primò Geneſis ſuper illa uerba: In principio creauit Deus cęlum, & terram. Ibi per Deum intelligit Patrem, & per principium Filium, de Spiritu ſancto, tertia perſona in diuinis extant teſtimonia, nam Geneſi legitur: Spiritus domini ferebatur ſuper aquas, & David dicit: Quo ibo à ſpiritu tuo? Inſuper apud Eſaiam dicitur: Spiritus domini ſuper me. His additur Saluatoris noſtri dictum, dùm Apoſtolis pręcepit dicens. Ite baptizate oēs gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Vbi apertè perſonarum Trinitatem edocuit, nec non eſſentiæ unitatem dùm dixit: In nomine, non in nominibus, vt in expoſitione huius loci ſcriptum reliquit Ambr. multo plura pro hoc veritate confirmanda eſſent adducenda, ſed pro pręſenti hęc pauca ſufficiant.

AN DEVS SIT VNVS, ET TRINVS. Lectio XIIII.

IN pręſenti ſermone pro maiori intellectu eorum, quæ dicta ſunt à Magiſtro ſent. in ſuperiori, duo quęſita excitabimus; vnum de unitate; alterum de Trinite. Primum in ſegmenta tria diuidetur, & ſecundū ſimiliter in tria: ſcilicet in argumenta, in notanda, & ſolutiones argumentorū. Circa primum, quęritur, Vtrum Deus ſit vnus. Hic ut video, extant nonnullæ rationes ꝓ parte negatiua, quarum prima ſic formatur. Nulla quantitas uidetur poſſe dici de Deo, at vnum eſt quantitatis principium: igitur de Deo non pōt pręedicari. Pręterea, nulla priuatio debet poni in

Deo,

Deo, cum dicat imperfectionem, at vnum dicit multitudinis priuationem, non ergo Deus debet dici vnus. Tertio arguitur Apoſt. authoritate ad Cor. Si quidem ſunt Dij multi, non ergo Deus eſt vnus. Inſuper magis tale, & minus tale videntur dici per relationē ad aliquid, qđ ſumme tale, at in rebus eſt dare magis malum, & minus malum: igitur & ſummū malum: ſed ſumme malum cauſari nequit à ſummo bono: igitur duo Dij erunt, vnus bonus, & alter malus. Demum ſic arguitur. In creaturis perfectionis eſt naturā in pluribus ſuppoſitis reperiri, multo magis hoc idem in diuinis concedendum: ſi ſic, non igitur vnus Deus, ſed plures erunt. In oppoſitū ſe habet illud Exodi xx. Audi Iſrael dominus Deus tuus vnus eſt. Similiter illud Athanaſii in Symbolo Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus, non tamen tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Deinde ſecundum Ambr. Deus eſt nomen naturæ, & dominus potentiæ: igitur vnus Deus. Ibi quoq; dominus Deus Sabahot, tangitur vnitas eſſentiæ, ſimiliter dùm dicitur, Ego ſum qui ſum. Eſt ergo vnus Deus purgans nos lumine gratiæ, & perficiens in gloria; de quò Author Ariſt. in ſua diuina Philoſophia dixit: entia nolunt malè diſponi, vnus ergo princeps. Pro determinatione igitur huius difficultatis velim primò uos cōſiderare, quot modis ſumatur vnitas: mihi enim uidetur, qđ duobus modis capi poſſit: vno modo limitatè, alio modo illimitatè, & tranſcendēter. Inſuper notetis, quòd eſſe naturæ in multis perfectionis eſt, at plurificari imperfectionis dicitur eſſe, ut in ſolutione vltimi argumēti audietis. His ita diſpoſitis ſuperſunt modo rationes in tertia parte noſtri ſermonis ſoluendæ; dùm ergo in prima dicebatur ratione,

quòd vnum eſt quantitatis principium, &c. concedi pōt argumētum de vno limitato, non de illimitato, & formali, de quo nos intendimus loqui, vel dicatis, q̄d vnum, ut eſt conſiderationis Mathematicæ, & pendens à materia, benè dicitur principium quantitatis diſcretæ, at vnum, ut conuertitur cū eſſe Dei, nullamq; habens pendentiam à materia ſecundum eſſe, nequaquam dici poterit in propoſito quantitatis principium. Erat ſecundum argumentum, q̄d vnum dicat priuationem, quæ nō ponitur in Deo: igitur Deus non vnus. Ad hoc dici pōt, quòd vnum dicere priuationem duobus poteſt cōſiderari modis: vno modo ex parte noſtræ apprehenſionis, modiuè apprehendendi: alio modo ex parte rei: primo modo nullū ſequitur incommodum, ut hic; at ſi ex parte rei ſumeretur, tunc ſonaret imperfectionem, & curreret argumentum. Ad illud Pauli pro tertio argumento adductum dicitur, quòd ibi loquebatur de Dijs nuncupatiuè, non eſſentialiter. Ad quartum de magis tali, & minus tali, paucis reſpondeo uerbis, dicendo, quòd maior ꝓpoſitio habet locum ſolum in effectibus poſitiuis, non priuatiuis, & huius rei ratio aſſignari poteſt, nam vnumquodq; habet reduci in ſuam cauſam, à qua procedit, at effectus poſitiui, cauſam habēt poſitiuā, & influentē, propterea poſitiuè in eam habent reduci. Ideo magis tale, & minus tale ſi poſitiuè capiantur: tunc oportebit dare aliquid ſumme tale; priuatiua uerò, cum cauſam non habeant poſitiuam, & influentem, ſed magis deficientem: iccirco in cauſam poſitiuam deduci non habent. Ad vltimum argumentū de perfectione naturæ in pluribus ſuppoſitis, &c. habet concedi, quòd eſſe in pluribus, ſignum ſit perfectionis quantum at ad eſſe naturæ, quo ad

pluri-

plurificari, nequaquam: hoc enim ſecundum imperfectionis eſt, nec non limitationis, at primum eſt ſignum illimitationis: quarę hoc admittendum, & alterum contemnendum. Explicato primo quęſito, alterum ſubſequitur in tres diſtinctum partes; in quarum prima quęritur, Vtrum in diuinis tres ſint concedendæ perſonæ. In altera notanda ponuntur. In tertia, & vltima argumenta formata diluuntur. Ex quo ergo vidimus, quo modo ſit vnus Deus eſſentialiter, nunc inquirēdum eſt, Vtrum Trinus, id eſt, Vtrum ſint ibi concedendæ plures perſonæ. Mihi ſanè videtur poſſe dici, quòd non, nam in diuinis tantùm ſunt duæ perſonæ, non ergo tres; aſſumptum ſi negetur in hunc modum probabitur: Pater enim totum, quod habet, & quod poteſt, dat Filio, at qui dat totum, qđ poteſt, amplius dare non poteſt: igitur nec aliam producere perſonam, cum illud ſit dare: ſunt ergo duæ perſonæ, nō tres in vnitate eſſentiæ. Arguitur ſecundo ad probandum, quòd ibi non ſint tres perſonæ in diuinis, ſed potius quatuor. Filius emanat per generationem, & non per proceſſionem, ideo quamuis non generet, ſpirando tamen producit, hac eadem ratione videtur poſſe dici, qđ Spiritus ſanctus quamuis ſpirando non producat, poſſit generare, vel quod generet, cum nō generetur: quatuor ergo in diuinis erunt perſonæ, non tres, nec duæ tantùm. In oppoſitū ſe habet Athanaſius dicens. Alia eſt perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti. Rurſus. Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cęlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & ij tres vnum ſunt: vnus ergo Deus eſſentialiter, & trinus perſonaliter. Pro determinatione huius quęſtionis velim notetis, in hac ſecunda parte multiplicem dari trinitatē, vt in ſacris

ſcripturis inuenitur. Eſt enim Trinitas increata, de qua in Symbolo ſuo Athanaſius ait: Increatus Pater, Increatus Filius, Increatus Spiritus ſanctus, & hęc ſumma, & ineffabilis eſt, de qua hic nos intendimus. Aliæ Trinitates ſunt creatæ, inter quas vna eſt, quæ cecidit, ſcilicet rationalis, concupiſcibilis, & iraſcibilis. Alia eſt, per quam homo cecidit, ſcilicet ſuggeſtio diaboli, delectatio ſenſualitatis, & conſenſus rationis, quæ tria ſignificata ſunt per Serpentem, Mulierem, & Virum in paradiſo. Tertia eſt, in quam cecidit, ſcilicet ignorantia veri, impotentia boni, & concupiſcentia mali. Quarta eſt, per quã reſurgit, ſcilicet, Fides, Spes, & Charitas. Inſuper datur Trinitas, per quam ad gratiam reparamur, ſcilicet, triplex ſubſtantia, quæ eſt in Chriſto, V. g. diuinitas, anima, & caro. Deinde eſt alia, per quã regeneramur; ſcilicet, Spiritus, Aqua, & Sanguis. Spiritus inquam ſanctificationis, aqua ablutionis, ſanguis redemptionis, vt legere eſt apud Io. in Epiſtola ſua cap. 5. Eſt quoq; alia Trinitas, per quam ad gloriam reformamur, vt ſunt tres animæ dotes, V. g. Cognitio, Dilectio, & Comprehenſio, de quibus hic non eſt ſermo, ſed tantùm de illa increata, & ineffabili diuinarum perſonarũ, quæ ſunt tres cum vnitate diuinæ eſſentiæ, & tot credendas nobis fides catholica proponit. Nunc argumenta ſoluenda tertio occurrunt loco, deinde erit finis. Ad primã ergo quando probabatur, duas tantùm eſſe diuinas perſonas, eo quia Pater det Filio totum, quod poteſt: reſpondetur: hoc dupliciter poſſe accipi, vno modo abſoluté, alio modo cum addito. Si primo modo argumentũ curreret, at ſecundo modo nullum eſt, nam Pater licet det filio totum, quod poteſt, non

tamen dat ei omni modo, quo pōt: ideo in illatione eſt accidēs, dùm dicitur, quòd non poteſt amplius dare, ergo nec aliam perſonam producere: hoc enim non eſt amplius dare, ſed alio modo. Ad ſecundum argumentum, quo probari videbatur quaternitas, in diuinis per illud, quòd Spiritus ſanctus debeat generare, facile reſpondetur. Nam non eſt ſimile, quia perſona filij pręcedit ſpirationē: ideo habet rationem primitatis: perſona aūt Spiritus ſancti ſequitur generationem: ideo non generat. Vnus ergo Deus, & in perſonis trinus.

INCIPIT OSTENDERE, ETC.
Diſtinctio III.
Lectio XV.

EXpoſituri tertiam in ordine huius lib. primi diſtinctionem, de nexu primo uerba faciemus: inſuper diſtinctionem diuidemus. Quantum ad primum. Is nexus dicitur eſſe, ex quo enim Magiſter ſent. in pręcedenti diſtinctione, oſtendit diuinarum perſonarum Trinitatem, & vnitatem per ſacras ſcripturas: conſequenter hoc idem per rationes, & creaturas manifeſtare intendit, & hęc de nexu vna cum intentione Magiſtri in pręſenti. Nunc ad diuiſionem feſtinantes, dicimus in puncta quatuor hodiernam conſummi poſſe diſtinctionem: in quorum primo rationibus naturalibus diuinæ eſſentiæ vnitas oſtenditur; Inſuper ſimilitudine deſumpta à ueſtigio diuinarum perſonarum pluralitas inquiritur. Tertio vtrunq; per aſſimilationem imaginis mentis

creatæ. Quarto detegitur, ac deponitur oĩs aſſimilatio creaturarũ ad Deum. Circa primum de quatuor propoſitis, duo vobis polliceor: axioma primo, inſuper eiuſdem declarationem, axioma ſit tale: Diuinæ eſſentiæ vnitas, vijs quodammodo naturalibus indagari põt. An ita res ſeſe habeat, audite: Apoſt. enim ita fatur: inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta cõſpiciuntur: homo igitur creaturarum inſpectione; nec non rationis auxilio in Dei cognitionem eleuari poteſt. Inſuper, rationibus quatuor hoc idem manifeſtari poſſe videtur: quicunq; enim fecit, qđ nulla creatura põt, ille potentiſſimus, atqui Deus cælum, & terrã ex nihilo fecit, ſolus igitur potentiſſimus Deus. Pro cuius rei confirmatione, extat teſtimonium Ambr. dicentis, quòd Deus, qui natura inuiſibilis eſt, vt à viſibilibus poſſet ſciri opus fecit, quòd viſibilitate ſui opificẽ manifeſtauit: Deus ergo cognoſcibilis, qui fecit, qđ ab homine impoſſibile erat fieri. Preterea, qui oĩa mutabilia fecit, ſolus immutabilis eſt, at nullus hoc fecit, niſi Deus: ſolus igitur immutabilis. Hec ratio uerbis D. Aug. in lib. de ciuitate Dei confirmari põt, nam inquit ipſe: ſummi Philoſophi viderunt nullum corpus eſſe Deum: hinc cuncta corpora tranſcenderũt querentes Deum, & videntes nullum mobile poſſe eſſe ſumum bonũ, omniumq; principium, ſed oẽ tale oportere eſſe ab alio, hinc mente humana Deum cognoſcere potuerunt; Preterea, qui oĩa bona, & meliora fecit, is optimus eſt. At à Deo ipſo, nullus hec potuit, ſiue ſpiritualia, ſiue corporalia facere: ſolus ergo Deus optimus. Tandem, qui omnia pulchra, & pulchriora fecit, ipſe pulcherrimus eſt, ſed ſolus Deus, is eſt, pulcherrimus igitur, & ſic ex dictis poteſt concludi, diuinæ

eſſentiæ vnitas. Nam Deus ſolus potentiſſimus eſt, immutabiliſſimus, optimus, & pulcherrimus, atqui impoſſibile eſt dare plures immutabiliſſimos, optimos, & pulcherrimos: ſolus ergo Deus talis, & vnus eſſentialiter. Quòd ſi duo tales ad minus cõſiderarentur, procul dubio vnus ſuperfluus foret, & alter diminutus, ſed vtrũq; diſſonum eſt: vnus ergo Deus. Et hęc de duobus punctis ſatis.

QVO MODO IN CREATVRIS APPARET VESTIGIVM TRINITATIS. TEX. Lectio XVI.

HAec eſt ſecunda pars principalis huius diſtinctionis, quæ in tres ſubdiuidi põt, in quarum prima apparebit ueſtigium Trinitatis in creaturis, in altera modus diuinæ eſſentiæ vnitatẽ contemplandi, in tertia uerò ex dictis principale intentũ concludetur. Quantum ad primum. Videtur, q̃d Trinit. diuinarum perſonarum quodammodo per ueſtigium creaturarum inueſtigari poſſit, quæ enim diuina virtute ſunt facta, & arte: vnitatem quandam præſeferunt in ſe: ordinem deinde, atq; ſpeciem, quæ tribus perſonis appropriantur, nam ſicut ſunt naturæ corporum, & animarum, ita quodlibet horum creatorum, & aliquid vnum erit aliqua ſpecie formatum, vt ſunt figuræ, & corporũ qualitates, & doctrinę, ac animarum artes: deinde talia ordinem aliquem petunt, ac tenent, vt ſunt pondera, collocationes corporũ, & amores, vel delectationes animarum, quæ tria tribus diuinis perſonis appropriantur, & ita in creaturis relucet ueſtigium Trinitatis,

nitatis, quo intellectus noſter ad Trinitatis cognitionẽ eleuari pōt, non tamen ſufficienter abſq; interioris inſpirationis reuelatione, Et hęc de prima parte. In altera ponitur modus contemplandi diuinæ eſſentiæ vnitatem, ac perſonarum Trinitatem. Quæ ergo in imagine creata videntur poſſe cognoſci, ſimiliter illa ēt, de increata imagine, lumine rationis naturalis, poterunt ſpeculari, atque in mẽte noſtra quatenus imago eſt deitatis, cognoſcere poſſumus, quodammodo vnitatem in Trinitate, & Trinitatẽ in vnitate: igitur in mente noſtra poterimus expreſſè contemplari, ac meditari Trinitatem in vnitate, & vice verſa. Quo autem modo hoc nobis poſſibile appareat, audite: mens noſtra nonne ad Dei imaginem producta? inſuper nonne meminit ſui, intelligit, & diligit? quæ tria ad ſe collata dicuntur, nec ob id ſunt tres vitæ, ſed vna vita, non tres mentes, ſed vna mens. In diuinis quoq; perſonis excellentiori tamen modo, ita loquendum, quòd ibi ſit vna eſſentia, & vita vna: non tres vitæ, nec tres eſſentiæ, ſed benè; quod ibi ſint tres perſonæ, inter ſe diſtinctæ, & hoc ſecundum varias proceſſiones. Nam Pater intelligendo ſe per modum naturæ producit verbum. Inſuper cum filio Pater diligendo ſe ipſos per modum voluntatis ſpirat Spiritum ſanctum. Non ſecus mens noſtra, cum ſe actualiter intelligit ex memoria, dicitur intellectum producere, & ex memoria, & intellectu voluntatem. Et ſicut diuinæ perſonæ inter ſe ęquales ſunt, ita quòd vna non ſit minus, quam oẽs, neq; oẽs magis, quàm vna: ita quęlibet harum potentiarum capit oẽs tres, & oẽs tres vnam quamq; ipſarum capiunt: quare in tertia parte pręſentis ſermonis propoſitum principale videtur poſſe concludi,

quod per imaginem mentis creatæ vnitas diuinæ eſſentiæ, perſonarumq; Trinitas poſſit inueſtigari, quod nobis concedat benedictus Deus. Amen.

QVOD IN ILLA SIMILITVDINE EST DISSIMILITVDO. TEX.

Lectio XVII.

EX quatuor partibus, in quas cõſumebatur hęc diſtinctio, hactenus tres enodatas habetis. Supereſt quarta, & nouiſſima explicanda; quæ in duas ſecari habet partes, in cõcluſionem primo, & in probationem ſecundo. Si ergo memoriæ tradidiſtis veſtræ; in ſuperiori parte loquebatur Magiſter ſent. de imagine creata, qua mens humana in Deum poterat eleuari: hinc ne quis arbitraretur talem mentis humanæ creatam imaginẽ abſq; diſſimilitudine inueniri, propterea Magiſter ſent. hanc voluit apponere concluſionem. Nulla imago Trinit. creatæ eſt ſine magna diſſimilitudine Trinit. increatæ. Ad quam probandam, ita erit ratiocinandum; Vbi eſt dare realem differentiam cũ notabili diſſimilitudine, ibi eſt concedere ſimilitudinem cum deformitate, ſiue cum magna diſſimilitudine, ſed inter imaginẽ Trinit. creatæ, & Trinitatem increatam, datur talis differentia realis cũ notabili diſſimilitudine, vna igitur, non erit alterius adequate repreſentatiua. Quoniam minor ꝓpoſitio videtur ſuſpecta quantum ad illã particulam de diſſimilitudine, iccirco dupliciter habet manifeſtari, & primo ſic. Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus

ſanctus dicuntur Trinitas increata, noſtra verò creata, ecce ergo prima diſſimilitudo. Inſuper in diuinis, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus tres ſunt perſonæ, at memoria, intellectus, atq; voluntas nõ ſunt in nobis tres perſonæ, ſed tantùm potẽtiæ vnius perſonę; patet itaq; diſſimilitudò reperta inter Trinitatem increatã, & creatã, qua mens noſtra, vt aliàs tactũ fuit, videtur eleuari poſſe ad creaturis ſui notitiam, nam in anima noſtra conceditur mens, notitia, & amor, quæ tria, Trinitatem increatam nobis repręſentant: mens enim ſe habet, vt parens, & eius notitia, vt proles. Nam mens cũ ſe cognoſcit, ſui notitiam gignit, & ita ſuæ notitiæ parens dicitur. Extat tertio, amor, qui de ipſa mente, & notitia procedit, quibus tribus, anima rationalis in Deum creatorem ſuum eleuatur, qui trinus, & vnus in perſonis eſt, vt perbellè docet D. Aug. lib. nono de Trinitate, his uerbis. Dicimus credendum eſſe vnum Deum, vniuerſæ creaturæ conditorem, & rectorem; nec Patrem eſſe Filium, nec Spiritum ſanctum, vel Patrem, vel Filium eſſe. Nam fides Patriarcharum, & Apoſtolorum, vnum Deum, & in perſonis trinum prędicat. In illa itaq; ſanctiſſima, & indiuidua Trinitate vnus eſt Pater, qui ſolus de ſua ſubſtantia vnum filium genuit, & vnus eſt filius, qui natus dicitur, & vnus Spiritus ſanctus, qui ſolus eſſentialiter, à Patre, filioq; procedit: & hęc de tota diſtinctione ſatis, quam in ſequenti (Deo fauente) examinabimus.

DE

DE QVINQ; DEVM REPRAESENTANTIBVS. Lectio XVIII.

EX verbis Magiſtri ſent. in prędeclarata diſtinctione occaſionem nactus: ſilentio minimè, illa quinque Deum repręſentatia inuoluam; quorum primum eſt veſtigium. Alterum imago. Tertium ad imaginem eſſe: quartum ſimilitudo. Demùm ęqualitas. Veſtigium eſt ſimilitudo partis. Vnde impreſſio pedis in puluere relicta ab equo, veſtigium nuncupatur: Imago verò eſt ſimilitudo repręſentatiua totius, & ita diſcrimen inter hęc duo apparet, quia veſtigium non repręſentat totum, cuius eſt veſtigium, niſi ſecundum partem, nec ex veſtigio põt immediatè cognoſci totum, ſed coniectura tantùm pro quanto illud, quod repręſentatur per veſtigium, cognoſcitur aliquid eſſe totius. At per imaginem illud clarè, & expreſſè repręſentatur, à quo dicitur pducta clarè, & expreſſè imago, quòd duobus euenit modis: vel in ſpeciei, vel in figuræ ſimilitudine, vt patet de Regis imagine expreſſa in ſigillo, vel numo, vel in naturæ identitate, vt V.g. de Regis imagine in filio. Ad imaginẽ uerò eſſe attinet ad rationalem creaturam Deum repręſentatem. His additur, quòd ſimilitudo repręſentat eandem qualitatem, ſed non vt expreſſam, V.g. ouum alteri ſimile: non tamen dici põt imago. Demùm ęqualitas illa eſt, quæ habet repręſentare illud, à quo expreſſum eſt perfectè, qualis eſt Dei filius, qui eſt uera Patris imago in propria natura inuenta: ex quibus colligi poteſt, quędam dari, quæ nec ſunt imago, nec ad imaginem producta, ut irrationalis creatura, quæ Dei tantùm ueſtigium

ſtigium dicitur; homo verò ad imaginem Dei ꝓpter ſimilitudinis imperfectionem, iccirco talis natura, vera Dei imago non eſt appellanda. At ingenio pollentes hic dubitabitis dicentes, quæ ſunt creaturæ ad Dei imaginem dictæ? ad hoc reſpondetur, quòd illę ſunt, quæ Dei capaces ſunt, V. g. homo: Angelus, & mulier, quæ ſecundum mentem ad Dei imaginem dicuntur, at ſecundùm alias partes, per modum ueſtigij ad Deum ſe habent. Preterea ad maiorem euidentiam eorum, quæ prius tacta fuerunt, triplex diſtinctio de imagine apponetur, nam in homine imago triplex reſplendet: naturę ſcilicet, gratiæ, & gloriæ. Prima naturalis eſt, ſecundum quam homo dicitur habere ꝓpenſionem, ſiue inclinationem naturalem ad Deum intelligendum, quæ naturalis aptitudo conſiſtit in ipſa natura mentis omnibus hominibus communis. Altera imago gratię, qua quis actu Deum cognoſcit, & amat, vt patet de iuſtis in via, in quibus imago gratię viget. Tertia imago gloriæ beatis conuenit, qui actu Deum immediatè cognoſcunt, & amant perfectè. Adhuc imago videtur eſſe triplex: creationis, recreationis, & ſimilitudinis. Prima omnibus hominibus eſt communis, & hoc quia in his naturæ aptitudo inuenitur ad Deũ cognoſcendum, & amandum. Altera eſt imago recreationis, quę in iuſtis conceditur, quatenus per gratię conformitatem, Deum actu cognoſcunt, & amant, imperfectè tamen, quia in via ſunt. Illa verò imago ſimilitudinis, quę ſic nuncupatur, per conformitatem glorię, ſcilicet, in quantum beati in patria perfectè Deum cognoſcunt, & amant, ſimilitudinis imago dicitur. His tandẽ videtur poſſe addi theoria de quadruplici diſtinctione imaginis, quarum prima quaſi abolita

eſt:

eſt: ſecunda obſcurata, tertia clara, quarta perfecta. Prima eſt in his, qui adhuc rationis vſum non habent, in quibus licet ſit imago, quaſi tamen abolita, vel deleta dicitur. Secunda eſt deformata, vel obſcurata per peccatum; & hęc eſt in peccatoribus. Tertia clara, & pulchra, vt in iuſtis per gratiam. Quarta vt perfecta eſt in beatis, qui actualiter, & immediatè feruntur in Deum per memoriam, intelligentiam, & amorem. In ſequenti quędam alia conſideratione digna audietis; hęc interim ſatis.

VTRVM IMAGO DEI DICATVR ESSE MAGIS IN ANGELO, QVAM IN HOMINE. Lectio XVIIII.

PErcurrenda erit primo loco perbreuis illa quęſtio de imagine Dei. Vtrum ſcilicet magis in Angelo, quàm in homine habeat eſſe. mihi ſanè videtur eſſe dicendum, quòd in Angelo ſimpliciter, quàm in homine reſplendeat, natura enim intellectualis nobilior, ac perfectior in Angelis, quàm in in homine reperitur, in quo licet ſit ratio intellectualis luminis, obumbrata tamen eſt: quare dicendum venit, quòd Dei imago magis reſplendeat in Angelo, quàm in homine. Hoc idem videtur confirmari poſſe per Gregorium, illud Ezechielis xxviii. Exponentem, Tu ſignaculum ſimilitudinis, &c. Si verò uelimus loqui ſecundum quid, tunc aliter erit dicendum, ſcilicet, quòd Dei imago ſit magis in homine, quàm in Angelo, & ne ſine cauſa loquentes erubeſcamus: iccirco quinq; vijs hoc ꝓbabimus, & primò ſic: vt ex Patre filius, & ex vtroq; Spiritus ſanctus, ita ex mente notitia, & ex

vtroq; procedit amor; ſecundo, Deus dominatur in toto vniuerſo, ita homo inferioribus creaturis, non aũt Angelus. Tertio, vt Deus eſt totus in qualibet parte vniuerſi, ita anima tota dicitur eſſe in qualibet corporis parte; quarto, vt Deus eſt finis ſimpliciter oĩum, ita homo quodam modo finis eſt creaturarum, & non Angelus. Poſtremò, ſic quis veſtrũ poterit ratiocinari dicendo, ꝙ imaginis ratio ibi ſit, vbi poſſit eſſe ratio proceſſionis vnius ab altero, ſed in homine per generationem põt ratio proceſſionis concedi, & non in Angelis, videtur ergo, ſaltem ſecundum quid, quòd Dei imago magis reſplendeat in homine, quàm in Angelo: quare, &c. Explanato iam primo puncto à nobis paucis verbis propoſito, accedit ſecũdo loco expoſitio illius authoritatis, Faciamus hominẽ ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: primò per ly ad imaginem, naturalia intelligenda ſunt, & ly ſimilitudinem, gratuita. Inſuper dùm dicitur ad imaginem: habet hoc referri ad cognitionẽ, imago enim attenditur in cognitione, & ſimilitudo in dilectione. Deinde homo factus dicitur ad imaginem Dei, quoniam oĩa in ipſa anima ſunt ſecundũ ſapientiam; ad ſimilitudinem verò dicitur, quia una, & ſimplex eſt anima ſecundum eſſentiam. Quartò imago videtur poſſe referri ſecundum Caſſiodorum ad immortalitatem, quia eſt immortalis; ſimilitudo verò ad ſimplicitatem. Quintò, & vltimò anima dicitur ad imaginem Dei, quia ratio naturalis, ad ſimilitudinem verò, quia ſpiritualis. Homo igitur ad Dei imaginem eſt erectus, quatenus, vel actualiter fertur in Deum cognoſcendo, & amando, vt beati in patria, vel aptitudinaliter, vt viatores. Et hęc de promiſſis ſatis.

VTRVM

VTRVM DEVS RATIONE HVNANA SIT A NOBIS COGNOSCIBILIS?

Lectio XX.

IN proxima pręterita lectione de multis non leui conſidera-tione dignis actum fuit, & maximè de ratione naturali, per quam Deus põt inueſtigari. Inſuper de veſtigio, nec non de imagine, Trinitatem, & vnitatem in diuinis repręſentantibus. Hodierna verò die primò quęremus, Vtrum Deũ eſſe ex his, quæ ſunt in creaturis, poſſibile ſit probare. Deinde, Vtrum de Deo, q̃d eſt, queat cognoſci. Poſtremò, Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum. Quantum ad primum, declinantes ad partẽ negatiuam dicimus, poſſibile minimè eſſe probare Deum eſſe ex his, quæ relucent in creaturis. Nam Ariſt. diuinæ Philoſophię lib. octauo habet, quòd rerum ſpecies ſunt vt numeri, ſed in numeris non eſt dare ſupremum: igitur neq; in entibus: quare nec inueſtigari, nec Deus poterit cognoſci per ea, quæ videmus in creaturis. Arguitur ſecundò ſic. Senſus noſter nullo modo cognoſcere ualet rem ſpiritualem: igitur nec intellectus noſter Deũ benedictum: quare, &c. Tertiò ſic arguitur, authoritate Boetij in lib. de conſol. dicentis, q̃d ratio ſimplicem non capit formam, at Deus eſt forma ſimplex: igitur, &c. Quartò ſic arguitur per Ariſt. in tertio de anima dicentem, q̃d anima nõ intelligit ſine fantaſmate, at Deus nõ habet fantaſma, quia eſt incorporeus, ratione igitur naturali non poterit à nobis cognoſci. Vltimò ſic arguitur. Illa cognitio, q̃ habetur per rationẽ naturalem, cõmunis dicitur eſſe bonis, & malis, veluti natura illis

D eſt

eſt cõmunis, atqui Dei cognitio competit tantùm bonis, vt habetur apud Aug. primo de Trinitate, quòd mentis humanę acies in tàm excellente luce non figitur, niſi per iuſtitiam fidei emundetur: non ergo Deus per rationem naturalem cognoſcibilis. Ex alio latere in oppoſitũ ſe habet Apoſt. ad Rom. primo. Inuiſibilia Dei à creatura mundi, ideſt ab homine, per ea, q̃ facta ſunt, ideſt p creaturas intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoq; virtus eius, & diuinitas. Pro ſolutione igitur argumentorũ, quęſitiq; determinatione, ſcire debetis primò, nos in Dei cognitionem tripliciter deuenire poſſe; & hoc maximè per illa tria, quæ in creaturis habent conſiderari. Creatura enim primò dicitur ens productum à Deo, inſuper dicitur perfecta, tertiò vertibilis in nihil. Hinc triplex oritur via ad cognoſcendum Deum. Prima eſt eminentiæ, ſecunda cauſalitatis, tertia anichilationis. Via eminentiæ in Deum ſic eleuamur dicentes: corpus eſt bonum, anima melior, Deus ergo optimus. Via deinde cauſalitatis ſic. Nam authore Ariſtotele octauo Phyſicæ auditionis, in cauſis per ſe ad vnam immobilem primam eſt deuenire, cũ non ſit ire in infinitum, ſed Deus eſt prima cauſa oĩum efficiens, à qua cuncta ſunt producta, per talia ergo, vt per effectus humana ratio, ſiue ius naturalis ad Deum aſcendere poterit, vt ad cauſam per ſe efficientem. Tertia via remotionis dicitur omne enim, quòd eſt ab alio, quantum eſt de ſe, poteſt non eſſe per ſubtractionem cuiuſlibet influentiæ, at Deus non ſic ſe habet, quia non ab alio, immò ſuum eſſe eſt neceſſe eſſe. Deus itaq; ex creaturis põt cõuinci hac triplici via, eminẽtiæ, cauſalitatis, & remotionis, quam triplicem viam videtur tangere beatus Dionyſius vii. Cap.

de

de diuinis nominibus. Nam per primam deſumptam ex via eminentiæ, concluditur in Deo oĩs perfectio. Per ſecundam omnium productio. Per tertiam ſemouetur ab eo dificiendi poſſibilias. His addit e vos notandum de duplici notitia, videlicet comprehenſiua, & apprehenſiua, illa eſt comprehenſiua, quando aliquid cognoſcitur, quantum eſt cognoſcibile. Apprehenſiua verò, quãdo aliquid cognoſcitur, licet non perfectè, & hęc duplex eſt, intuitiua, & abſtractiua. Intuitiua eſt de re in ſe ipſa, inquãtum eſt exiſtens, & preſens, & mouens intellectum, & immediatè cauſans actum intelligendi. Abſtractiua verò notitia eſt de re in ſuo repreſentatiuo limitato: notanter dicitur limitato, quia notitia, quã habent beati de creaturis in eſſentia diuina, tanquam in repreſentatiuo ſupereminenti, & illimitato non eſt abſtractiua, ſed intuitiua. Pręterea beatus Bonauentura notat, aliud eſſe cognoſcere Deũ in creaturis, & cognoſcere per creaturas. Cognoſcere enim Deum in creaturis eſt cognoſcere pręſentiam eius, & influentiam in creaturis, quod viatorum eſt ſemiplenè, beatorum aũt perfectè. Cognoſcere verò Deum per creaturas eſt à cognitione creaturarum eleuari ad Dei cognitionem, quaſi per ſcalam mediam, vt dicit Bern. qđ propriè viatorum eſt. Nunc his pręmiſſis cõcluſiones ſeptẽ erunt ponendæ, deinde argumenta ſoluenda. Prima igitur ſit hęc. Neq; à viatoribus, neq; à beatis põt Deus cognoſci notitia comprehenſiua, quia intellectus finitus eſt, & ens eſt infinitũ. Secunda concluſio. Non poteſt homo naturaliter cognoſcere Deum notitia intuitiua, quia Deus quantum ad hanc notitiam non eſt naturale obiectum, ſed voluntarium. Quod ſi dicatur naturale, hoc tantùm erit reſpectu

ſui intellectus. Tertia concluſio. Deus eſt à nobis naturaliter cognoſcibilis, non ſolum in conceptu, quaſi per accidens, videlicet in attributo, ſed in aliquo conceptu per ſe, & quidditatiuo. Patet, quia, ſi intelligamus Deum ſapientem, oportet præintelligere aliquē conceptum quidditatiuum, cui ſapientia ineſt. Quarta concluſio. Deus eſt à nobis cognoſcibilis, non ſolum in conceptu ipſius analogo ad creaturas, verū etiam in conceptu vniuoco; patet de conceptu entis, qui eſt vniuocus Deo, & creaturis. Quinta concluſio. Deus non eſt naturaliter cognoſcibilis à nobis conceptu proprio quidditatiuo, quia, quantum ad hoc, eſt obiectum voluntarium reſpectu noſtri intellectus, nec aliqua creatura cognoſcibilis à nobis ſufficit diuinam nobis oſtendere eſſentiam, vt eſt hæc. Sexta concluſio. Deus eſt à nobis cognoſcibilis per aliquos conceptus ſibi proprios, vt patet de conceptu entis infiniti. Septima concluſio. Illa, quæ de Deo cognoſcimus, naturaliter per creaturas cognoſcimus. Nunc ad argumenta, & primò ad primum, vt reſpondeamus, ita dicemus, quòd ordo rerum ſe habet ſecundum ſpecies numerorum, quantum ad gradus earum, & quantum ad habitudinem ad vnum principium, veluti omnes numeri, qui deriuantur ab vnitate, vt ab vno principio: quare proceſſus numerorum ab unitate in infinitum non eſt ad negandum primum principium numerorum, ſed benè ad negandum terminum, quod eſt per accidens, eo quia additio in numeris ſequitur continui diuiſionem, quæ procedit in infinitum, qui proceſſus, non datur in ſpeciebus rerum verſus principium, & ita ratio prima nihil contra nos concludit. Ad ſecundam de ſenſu, & intellectu, aſſumptū negatur, & ratio eſt, q̄ a ſpirituale ad ſenſum

non

non ſe habet vt obiectum, ſed ſenſibile, & ſpirituale, intelligibile ad intellectum. Ad illud Boetij in tertio argumento adductum ſic reſpondetur, quòd benè humana ratio non capit formam ſimplicē, vt eſt Deus, quātum ad quid, at, quantū ad quia, negatur. Primo igitur modo Boetij authoritas intelligenda, & non ſecundo modo. Ad argumentum quartum dico, quòd minor eget declaratione: nam licet Deus non habeat fantaſmata propria, habet tamen communia, videlicet effectus, & ita cognoſcibilis. Ad vltimum argumentum, quo concludebatur, Dei cognitionem bonis tantùm conuenire, ad aures D. Aug. dico, dari duplicem cognitionem, quarū vna per eſſentiam, & hęc per gratiam tantùm bonis conuenit, & de tali loco citato D. Aug. intendebat. Altera eſt per rationem naturalem, quæ communis eſt bonis, & malis, quia humana ratio communis; & hęc ſatis. In ſequenti ad alia duo quęſita properabimus, quæ in prę ſenti omiſimus breuitatis cauſa.

VTRVM DE DEO, QVID EST, POSSIT COGNOSCI.

Lectio XXI.

NE vos longo ſermone meo heri (Nobil. Aud.) delaſſarem, duo examinanda omiſi quęſita: alterum quorum attinebat ad quid eſt ipſius Dei. Secundum verò ad eiuſdem notitiam: propterea, nequid vitio mihi dari poſſit, circa ipſa aliquantulum morabor, quęrendo primò, num quid de Deo cognoſcere valeamus, deinde, Vtrum Deum eſſe, ſit per ſe notum.

nitatis, quo intellectus noſter ad Trinitatis cognitionē eleuari pōt, non tamen ſufficienter abſq; interioris inſpirationis reuelatione, Et hęc de prima parte. In altera ponitur modus contemplandi diuinæ eſſentiæ vnitatem, ac perſonarum Trinitatem. Quæ ergo in imagine creata videntur poſſe cognoſci, ſimiliter illa ēt, de increata imagine, lumine rationis naturalis, poterunt ſpeculari, atque in mēte noſtra quatenus imago eſt deitatis, cognoſcere poſſumus, quodammodo vnitatem in Trinitate, & Trinitatē in vnitate: igitur in mente noſtra poterimus expreſsè contemplari, ac meditari Trinitatem in vnitate, & vice verſa. Quo autem modo hoc nobis poſſibile appareat, audite: mens noſtra nonne ad Dei imaginem producta? inſuper nonne meminit ſui, intelligit, & diligit? quæ tria ad ſe collata dicuntur, nec ob id ſunt tres vitæ, ſed vna vita, non tres mentes, ſed una mens. In diuinis quoq; perſonis excellentiori tamen modo, ita loquendum, quòd ibi ſit una eſſentia, & vita vna: non tres vitæ, nec tres eſſentiæ, ſed benè, quod ibi ſint tres perſonæ, inter ſe diſtinctæ, & hoc ſecundum varias proceſſiones. Nam Pater intelligendo ſe per modum naturæ producit verbum. Inſuper cum filio Pater diligendo ſe ipſos per modum voluntatis ſpirat Spiritum ſanctum. Non ſecus mens noſtra, cum ſe actualiter intelligit ex memoria, dicitur intellectum producere, & ex memoria, & intellectu voluntatem. Et ſicut diuinæ perſonæ inter ſe ęquales ſunt, ita quòd vna non ſit minus, quam oēs, neq; oēs magis, quàm vna: ita quęlibet harum potentiarum capit oēs tres, & oēs tres vnam quamq; ipſarum capiunt: quare in tertia parte pręſentis ſermonis propoſitum principale videtur poſſe concludi,

quod

quod per imaginem mentis creatæ vnitas diuinæ eſſentiæ, perſonarumq; Trinitas poſſit inueſtigari, quod nobis concedat benedictus Deus. Amen.

QVOD IN ILLA SIMILITVDINE EST DISSIMILITVDO. TEX. Lectio XVII.

EX quatuor partibus, in quas cõſumebatur hęc diſtinctio, hactenus tres enodatas habetis. Supereſt quarta, & nouiſſima explicanda; quæ in duas ſecari habet partes, in cõcluſionem primo, & in probationem ſecundo. Si ergo memoriæ tradidiſtis veſtræ; in ſuperiori parte loquebatur Magiſter ſent. de imagine creata, qua mens humana in Deum poterat eleuari: hinc ne quis arbitraretur talem mentis humanæ creatam imaginẽ abſq; diſſimilitudine inueniri, propterea Magiſter ſent. hanc voluit apponere concluſionem. Nulla imago Trinit. creatæ eſt ſine magna diſſimilitudine Trinit. increatæ. Ad quam probandam, ita erit ratiocinandum; Vbi eſt dare realem differentiam cũ notabili diſſimilitudine, ibi eſt concedere ſimilitudinem cum deformitate, ſiue cum magna diſſimilitudine, ſed inter imaginẽ Trinit. creatæ, & Trinitatem increatam, datur talis differentia realis cũ notabili diſſimilitudine, vna igitur, non erit alterius adequatè repreſentatiua. Quoniam minor ꝑpoſitio videtur ſuſpecta quantum ad illã particulam de diſſimilitudine, iccirco dupliciter habet manifeſtari, & primo ſic. Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus

ſanctus

ſanctus dicuntur Trinitas increata, noſtra verò creata, ecce ergo prima diſſimilitudo. Inſuper in diuinis, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus tres ſunt perſonæ, at memoria, intellectus, atq; voluntas nõ ſunt in nobis tres perſonæ, ſed tantùm potẽtia vnius perſonę; patet itaq; diſſimilitudò reperta inter Trinitatem increatã, & creatã, qua mens noſtra, vt aliàs tactũ fuit, videtur eleuari poſſe ad creaturis ſui notitiam, nam in anima noſtra conceditur mens, notitia, & amor, quæ tria, Trinitatem increatam nobis repręſentant: mens enim ſe habet, vt parens, & eius notitia, vt proles. Nam mens cũ ſe cognoſcit, ſui notitiam gignit, & ita ſuæ notitiæ parens dicitur. Extat tertio, amor, qui de ipſa mente, & notitia procedit, quibus tribus, anima rationalis in Deum creatorem ſuum eleuatur, qui trinus, & vnus in perſonis eſt, vt perbellè docet D. Aug. lib. nono de Trinitate, his uerbis. Dicimus credendum eſſe vnum Deum, vniuerſæ creaturæ conditorem, & rectorem; nec Patrem eſſe Filium, nec Spiritum ſanctum, vel Patrem, vel Filium eſſe. Nam fides Patriarcharum, & Apoſtolorum, vnum Deum, & in perſonis trinum prędicat. In illa itaq; ſanctiſſima, & indiuidua Trinitate vnus eſt Pater, qui ſolus de ſua ſubſtantia vnum filium genuit, & vnus eſt filius, qui natus dicitur, & vnus Spiritus ſanctus, qui ſolus eſſentialiter, à Patre, filioq; procedit: & hęc de tota diſtinctione ſatis, quam in ſequenti (Deo fauente) examinabimus.

DE

DE QVINQ; DEVM REPRAESENTANTIBVS. Lectio XVIII.

EX verbis Magiſtri ſent. in prędeclarata diſtinctione occaſionem nactus: ſilentio minimè, illa quinque Deum repręſentatia inuoluam; quorum primum eſt veſtigium. Alterum imago. Tertium ad imaginem eſſe: quartum ſimilitudo. Demùm ęqualitas. Veſtigium eſt ſimilitudo partis. Vnde impreſſio pedis in puluere relicta ab equo, veſtigium nuncupatur. Imago verò eſt ſimilitudo repręſentatiua totius, & ita diſcrimen inter hęc duo apparet, quia veſtigium non repręſentat totum, cuius eſt veſtigium, niſi ſecundum partem, nec ex veſtigio pōt immediatè cognoſci totum, ſed coniectura tantùm pro quanto illud, quod repręſentatur per veſtigium, cognoſcitur aliquid eſſe totius. At per imaginem illud clarè, & expreſsè repręſentatur, à quo dicitur ꝓducta clarè, & expreſsè imago, quòd duobus euenit modis: vel in ſpeciei, vel in figuræ ſimilitudine, vt patet de Regis imagine expreſſa in ſigillo, vel numo, vel in naturæ identitate, vt V.g. de Regis imagine in filio. Ad imaginē verò eſſe attinet ad rationalem creaturam Deum repręſentatem. His additur, quòd ſimilitudo repręſentat eandem qualitatem, ſed non vt expreſſam, V.g. ouum alteri ſimile: non tamen dici pōt imago. Demùm ęqualitas illa eſt, quæ habet repręſentare illud, à quo expreſſum eſt perfectè, qualis eſt Dei filius, qui eſt uera Patris imago in propria natura inuenta: ex quibus colligi poteſt, quędam dari, quæ nec ſunt imago, nec ad imaginem producta, ut irrationalis creatura, quæ Dei tantùm ue-

ſtigium

ſtigium dicitur; homo uerò ad imaginem Dei ꝓpter ſimilitudinis imperfectionem, iccirco talis natura, vera Dei imago non eſt appellanda. At ingenio pollentes hic dubitabitis dicentes, quæ ſunt creaturæ ad Dei imaginem dicta? ad hoc reſpondetur, quòd illę ſunt, quæ Dei capaces ſunt, V. g. homo: Angelus, & mulier, quæ ſecundum mentem ad Dei imaginem dicuntur, at ſecundum alias partes, per modum ueſtigij ad Deum ſe habent. Prçterea ad maiorem euidentiam eorum, quæ prius tacta fuerunt, triplex diſtinctio de imagine apponetur, nam in homine imago triplex reſplendet: naturę ſcilicet, gratiæ, & gloriæ. Prima naturalis eſt, ſecundum quam homo dicitur habere ꝓpenſionem, ſiue inclinationem naturalem ad Deum intelligendum, quæ naturalis aptitudo conſiſtit in ipſa natura mentis omnibus hominibus communis. Altera imago gratię, qua quis actu Deum cognoſcit, & amat, vt patet de iuſtis in via, in quibus imago gratię viget. Tertia imago gloriæ beatis conuenit, qui actu Deum immediatè cognoſcunt, & amant perfectè. Adhuc imago videtur eſſe triplex: creationis, recreationis, & ſimilitudinis. Prima omnibus hominibus eſt communis, & hoc quia in his naturæ aptitudo inuenitur ad Deũ cognoſcendum, & amandum. Altera eſt imago recreationis, quę in iuſtis conceditur, quatenus per gratię conformitatem, Deum actu cognoſcunt, & amant, imperfectè tamen, quia in via ſunt. Illa verò imago ſimilitudinis, quę ſic nuncupatur, per conformitatem glorię, ſcilicet, in quantum beati in patria perfectè Deum cognoſcunt, & amant, ſimilitudinis imago dicitur. His tandẽ videtur poſſe addi theoria de quadruplici diſtinctionę imaginis, quarum prima quaſi abolita

eſt:

eſt: ſecunda obſcurata, tertia clara, quarta perfecta. Prima eſt in his, qui adhuc rationis vſum non habent, in quibus licet ſit imago, quaſi tamen abolita, vel deleta dicitur. Secunda eſt deformata, vel obſcurata per peccatum; & hęc eſt in peccatoribus. Tertia clara, & pulchra, vt in iuſtis per gratiam. Quarta vt perfecta eſt in beatis, qui actualiter, & immediatè feruntur in Deum per memoriam, intelligentiam, & amorem. In ſequenti quędam alia conſideratione digna audietis; hęc interim ſatis.

VTRVM IMAGO DEI DICATVR ESSE MAGIS IN ANGELO, QVAM IN HOMINE. Lectio XVIIII.

PErcurrenda erit primo loco perbreuis illa quęſtio de imagine Dei. Vtrum ſcilicet magis in Angelo, quàm in homine habeat eſſe. mihi ſanè videtur eſſe dicendum, quòd in Angelo ſimpliciter, quàm in homine reſplendeat, natura enim intellectualis nobilior, ac perfectior in Angelis, quàm in in homine reperitur, in quo licet ſit ratio intellectualis luminis, obumbrata tamen eſt: quare dicendum venit, quòd Dei imago magis reſplendeat in Angelo, quàm in homine. Hoc idem videtur confirmari poſſe per Gregorium, illud Ezechielis xxviii. Exponentem, Tu ſignaculum ſimilitudinis, &c. Si verò uelimus loqui ſecundum quid, tunc aliter erit dicendum, ſcilicet, quòd Dei imago ſit magis in homine, quàm in Angelo, & ne ſine cauſa loquentes erubeſcamus: iccirco quinq; vijs hoc ꝓbabimus, & primò ſic: vt ex Patre filius, & ex vtroq; Spiritus ſanctus, ita ex mente notitia, & ex

vtroq;

vtroq; procedit amor; ſecundo, Deus dominatur in toto vniuerſo, ita homo inferioribus creaturis, non aũt Angelus. Tertio, vt Deus eſt totus in qualibet parte vniuerſi, ita anima tota dicitur eſſe in qualibet corporis parte; quarto, vt Deus eſt finis ſimpliciter oĩum, ita homo quodam modo finis eſt creaturarum, & non Angelus. Poſtremò, ſic quis veſtrũ poterit ratiocinari dicendo, ꝙ imaginis ratio ibi ſit, vbi poſſit eſſe ratio proceſſionis vnius ab altero, ſed in homine per generationem põt ratio proceſſionis concedi, & non in Angelis, videtur ergo, ſaltem ſecundum quid, quòd Dei imago magis reſplendeat in homine, quàm in Angelo: quare, &c. Explanato iam primo puncto à nobis paucis verbis propoſito, accedit ſecũdo loco expoſitio illius authoritatis, Faciamus hominẽ ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: primò per ly ad imaginem, naturalia intelligenda ſunt, & ly ſimilitudinem, gratuita. Inſuper dùm dicitur ad imaginem: habet hoc referri ad cognitionẽ, imago enim attenditur in cognitione, & ſimilitudo in dilectione. Deinde homo factus dicitur ad imaginem Dei, quoniam oĩa in ipſa anima ſunt ſecundũ ſapientiam; ad ſimilitudinem verò dicitur, quia una, & ſimplex eſt anima ſecundum eſſentiam. Quartò imago videtur poſſe referri ſecundum Caſſiodorum ad immortalitatem, quia eſt immortalis; ſimilitudo verò ad ſimplicitatem. Quintò, & vltimò anima dicitur ad imaginem Dei, quia ratio naturalis, ad ſimilitudinem verò, quia ſpiritualis. Homo igitur ad Dei imaginem eſt erectus, quatenus, vel actualiter fertur in Deum cognoſcendo, & amando, vt beati in patria, vel aptitudinaliter, vt viatores. Et hæc de promiſſis ſatis.

VTRVM

VTRVM DEVS RATIONE HVNANA SIT A NOBIS COGNOSCIBILIS? Lectio XX.

IN proxima pręterita lectione de multis non leui conſideratione dignis actum fuit, & maximè de ratione naturali, per quam Deus põt inueſtigari. Inſuper de veſtigio, nec non de imagine, Trinitatem, & vnitatem in diuinis repręſentantibus. Hodierna verò die primò quęremus, Vtrum Dẽũ eſſe ex his, quæ ſunt in creaturis, poſſibile ſit probare. Deinde, Vtrum de Deo, q̃d eſt, queat cognoſci. Poſtremò, Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum. Quantum ad primum, declinantes ad partẽ negatiuam dicimus, poſſibile minimè eſſe probare Deum eſſe ex his, quæ relucent in creaturis. Nam Ariſt. diuinæ Philoſophię lib. octauo habet, quòd rerum ſpecies ſunt vt numeri, ſed in numeris non eſt dare ſupremum: igitur neq; in entibus: quare nec inueſtigari, nec Deus poterit cognoſci per ea, quæ videmus in creaturis. Arguitur ſecundò ſic. Senſus noſter nullo modo cognoſcere ualet rem ſpiritualem: igitur nec intellectus noſter Dẽũ benedictum: quare, &c. Tertiò ſic arguitur, authoritate Boetij in lib. de conſol. dicentis, q̃ ratio ſimplicem non capit formam, at Deus eſt forma ſimplex: igitur, &c. Quartò ſic arguitur per Ariſt. in tertio de anima dicentem, q̃ anima nõ intelligit ſine fantaſmate, at Deus nõ habet fantaſma, quia eſt incorporeus, ratione igitur naturali non poterit à nobis cognoſci. Vltimò ſic arguitur. Illa cognitio, q̃ habetur per rationẽ naturalem, cõmunis dicitur eſſe bonis, & malis, veluti natura illis

eſt cõmunis, atqui Dei cognitio competit tantùm bonis, vt habetur apud Aug. primo de Trinitate, quòd mentis humanę acies in tàm excellente luce non figitur, niſi per iuſtitiam fidei emundetur: non ergo Deus per rationem naturalem cognoſcibilis. Ex alio latere in oppoſitũ ſe habet Apoſt. ad Rom. primo. Inuiſibilia Dei à creatura mundi, ideſt ab homine, per ea, q̃ facta ſunt, ideſt ꝑ creaturas intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoq; virtus eius, & diuinitas. Pro ſolutione igitur argumentorũ, quęſitiq; determinatione, ſcire debetis primò, nos in Dei cognitionem tripliciter deuenire poſſe; & hoc maximè per illa tria, quæ in creaturis habent conſiderari. Creatura enim primò dicitur ens productum à Deo, inſuper dicitur perfecta, tertiò vertibilis in nihil. Hinc triplex oritur via ad cognoſcendum Deum. Prima eſt eminentiæ, ſecunda cauſalitatis, tertia anichilationis. Via eminentiæ in Deum ſic eleuamur dicentes: corpus eſt bonum, anima melior, Deus ergo optimus. Via deinde cauſalitatis ſic. Nam authore Ariſtotele octauo Phyſicæ auditionis, in cauſis per ſe ad vnam immobilem primam eſt deuenire, cũ non ſit ire in infinitum, ſed Deus eſt prima cauſa oĩum efficiens, à qua cuncta ſunt producta, per talia ergo, vt per effectus humana ratio, ſiue ius naturalis ad Deum aſcendere poterit, vt ad cauſam per ſe efficientem. Tertia via remotionis dicitur omne enim, quòd eſt ab alio, quantum eſt de ſe, poteſt non eſſe per ſubtractionem cuiuſlibet influentiæ, at Deus non ſic ſe habet, quia non ab alio, immò ſuum eſſe eſt neceſſe eſſe. Deus itaq; ex creaturis põt cõuinci hac triplici via, eminẽtiæ, cauſalitatis, & remotionis, quam triplicem viam videtur tangere beatus Dionyſius vii. Cap.

de

de diuinis nominibus. Nam per primam deſumptam ex via eminentiæ, concluditur in Deo oīs perfectio. Per ſecundam omnium productio. Per tertiam ſemouetur ab eo dificiendi poſſibilitas. His addite vos notandum de duplici notitia, videlicet comprehenſiua, & apprehenſiua, illa eſt comprehenſiua, quando aliquid cognoſcitur, quantum eſt cognoſcibile. Apprehenſiua verò, quādo aliquid cognoſcitur, licet non perfectè, & hęc duplex eſt, intuitiua, & abſtractiua. Intuitiua eſt de re in ſe ipſa, inquātum eſt exiſtens, & pręſens, & mouens intellectum, & immediatè cauſans actum intelligendi. Abſtractiua verò notitia eſt de re in ſuo repręſentatiuo limitato: notanter dicitur limitato, quia notitia, quā habent beati de creaturis in eſſentia diuina, tanquam in repręſentatiuo ſupereminenti, & illimitato non eſt abſtractiua, ſed intuitiua. Pręterea beatus Bonauentura notat, aliud eſſe cognoſcere Deū in creaturis, & cognoſcere per creaturas. Cognoſcere enim Deum in creaturis eſt cognoſcere pręſentiam eius, & influentiam in creaturis, quod viatorum eſt ſemiplenè, beatorum aūt perfectè. Cognoſcere verò Deum per creaturas eſt à cognitione creaturarum eleuari ad Dei cognitionem, quaſi per ſcalam mediam, vt dicit Bern. qđ propriè viatorum eſt. Nunc his pręmiſſis cōcluſiones ſeptē erunt ponendæ, deinde argumenta ſoluenda. Prima igitur ſit hęc. Neq; à viatoribus, neq; à beatis pōt Deus cognoſci notitia comprehenſiua, quia intellectus finitus eſt, & ens eſt infinitū. Secunda concluſio. Non poteſt homo naturaliter cognoſcere Deum notitia intuitiua, quia Deus quantum ad hanc notitiam non eſt naturale obiectum, ſed voluntarium. Quod ſi dicatur naturale, hoc tantùm erit reſpectu

ſui intellectus. Tertia concluſio. Deus eſt à nobis naturaliter cognoſcibilis, non ſolum in conceptu, quaſi per accidens, videlicet in attributo, ſed in aliquo conceptu per ſe, & quidditatiuo. Patet, quia, ſi intelligamus Deum ſapientem, oportet preintelligere aliquẽ conceptum quidditatiuum, cui ſapientia ineſt. Quarta concluſio. Deus eſt à nobis cognoſcibilis, non ſolum in conceptu ipſius analogo ad creaturas, verũ etiam in conceptu vniuoco; patet de conceptu entis, qui eſt vniuocus Deo, & creaturis. Quinta concluſio. Deus non eſt naturaliter cognoſcibilis à nobis conceptu proprio quidditatiuo, quia, quantum ad hoc, eſt obiectum voluntarium reſpectu noſtri intellectus, nec aliqua creatura cognoſcibilis à nobis ſufficit diuinam nobis oſtendere eſſentiam, vt eſt hęc. Sexta concluſio. Deus eſt à nobis cognoſcibilis per aliquos conceptus ſibi proprios, vt patet de conceptu entis infiniti. Septima concluſio. Illa, quæ de Deo cognoſcimus, naturaliter per creaturas cognoſcimus. Nunc ad argumenta, & primò ad primum, vt reſpondeamus, ita dicemus, quòd ordo rerum ſe habet ſecundum ſpecies numerorum, quantum ad gradus earum, & quantum ad habitudinem ad vnum principium, veluti omnes numeri, qui deriuantur ab vnitate, vt ab vno principio: quare proceſſus numerorum ab unitate in infinitum non eſt ad negandum primum principium numerorum, ſed benè ad negandum terminum, quod eſt per accidens, eo quia additio in numeris ſequitur continui diuiſionem, quæ procedit in infinitum, qui proceſſus, non datur in ſpeciebus rerum verſus principium, & ita ratio prima nihil contra nos concludit. Ad ſecundam de ſenſu, & intellectu, aſſumptũ negatur, & ratio eſt, ꝗ a ſpirituale ad ſenſum

non

non ſe habet vt obiectum, ſed ſenſibile, & ſpirituale, intelligibile ad intellectum. Ad illud Boetij in tertio argumento adductum ſic reſpondetur, quòd benè humana ratio non capit formam ſimplicē, vt eſt Deus, quātum ad quid, at, quantū ad quia, negatur. Primo igitur modo Boetij authoritas intelligenda, & non ſecundo modo. Ad argumentum quartum dico, quòd minor eget declaratione: nam licet Deus non habeat fantaſmata propria, habet tamen communia, videlicet effectus, & ita cognoſcibilis. Ad vltimum argumentum, quo concludebatur, Dei cognitionem bonis tantùm conuenire, ad aures D. Aug. dico, dari duplicem cognitionem, quarū vna per eſſentiam, & hęc per gratiam tantùm bonis conuenit, & de tali loco citato D. Aug. intendebat. Altera eſt per rationem naturalem, quæ communis eſt bonis, & malis, quia humana ratio communis; & hęc ſatis. In ſequenti ad alia duo quęſita properabimus, quæ in pręſenti omiſimus breuitatis cauſa.

VTRVM DE DEO, QVID EST, POSSIT COGNOSCI.
Lectio XXI.

NE vos longo ſermone meo heri (Nobil. Aud.) delaſſarem, duo examinanda omiſi quęſita: alterum quorum attinebat ad quid eſt ipſius Dei. Secundum verò ad eiuſdem notitiam: propterea, nequid vitio mihi dari poſſit, circa ipſa aliquantulum morabor, quęrendo primò, num quid de Deo cognoſcere valeamus, deinde, Vtrum Deum eſſe, ſit per ſe notum.

Quantum ad primum: quibuſdam videtur, quòd Deus poſſit cognoſci, quo ad quid eſt ipſius: quicunq; enim cognoſcit ea, quæ ſunt rei propria, dicitur propriam, perfectamq; cognitionem illius, quo ad quid ſit, habere. At ex creaturis quędam propria Deo, nulliq; alij conuenientia, cognoſcimus, V.g. quòd Deus ſit creator, quod oĩpotens, quòd infinitus, ęternus, & ſimilia: igitur de Deo quid per creaturas põt cognoſci. Deinde, vbi ſi eſt, & quid eſt, ſunt idem, tunc vno cognito, cognoſcitur, & reliquũ, at hęc duo identificãtur in Deo: ergo qui, ſi eſt, cognoſcit, nec nõ, q d eſt, cognoſcet. Inſuper illud, quod eſt oĩno ſimplex, vel totaliter ſcitur, vel totaliter ignoratur, ſed Deus oĩno eſt ſimplex, ergo vel totaliter ignoratur, vel totaliter ſcitur, non enim partim põt cognoſci, & partim ignorari; cum itaq; totaliter Deum non ignoremus, quia ſcimus ipſum eſſe ſubſtantiam, quæ pertinet ad quid eſt: igitur de Deo totaliter, quid eſt, cognoſcitur. In oppoſitum ſe habet veritas, quæ eſt, quòd rei cognitio, quantum ad quid eſt, perfecta dicitur eſſe, at nos viatores de Deo talem nequaquam poſſumus habere: igitur nec quid de Deo cognoſcere. Pro reſponſione igitur argumentorum diſtinctio de duplici quid pręmittenda venit: duplex enim quid, videlicet nominis, & rei. Quæ diſtinctio põt accipi, vel ex parte rei, vel noſtra: ſi ſumatur ex parte rei, hoc dupliciter fiet, vno modo, ut quòd quid rei dicatur, quãdo res per eſſentialia principia explicatur. quid uerò nominis, dùm res per accidentalia declaratur, quæ licet nos in cognitionem rei ducant, nõ ob id talia accidentalia principia quidditatis, & eſſentiæ nuncupanda erũt. Alio modo hęc diſtinctio quid nominis, & quid rei uidetur poſſe

conſiderari,

conſiderari, & ſic intelligi, q̄d quid nominis, ſit tàm entium, quàm non entium, V. g. hominis, & equi, deinde chimeræ, & vacui. Illa uerò quid rei, ſolum habere dicuntur, quæ ueras importāt res exiſtentes extra, qui modus eſt proprius. Inſuper quo ad nos hęc eadem diſtinctio duobus adhuc videtur poſſe capi modis: vno modo, ut cognitio quid nominis vocetur confuſa, & communis, & illa quid rei ſit cognitio ſpecialis, atq; determinata. Solet deinde quid nominis referri ad cognitionem nominis, ſiue ſignificationis, licet ignoretur res habere eſſe extra actu, vel non. Notetis deinde dari duplex quid in genere, & in ſpecie, ſiue ſub propria forma. Exemplum primi, V. g. quando hominem cognoſcimus, animal cognoſcentes. Exemplum ſecundi, V. g. dùm res per proprium genus, & propriam differentiam cognoſcitur. Inſuper notetis, nos cognitionē de aliqua re duobus poſſe modis habere, vel quo ad q̄a, vel quo ad quid. Primo modo cognoſcitur Deus à nobis, ſecundo modo minimè, & ratio aſſignatur, q̄a ſi ſic res non ſe haberet; tunc Deus limitatus eſſet ad aliq̄d genus, quod dici non debet: quare, &c. Nunc ad argumentum primum formatum ut reſpondeamus, maiorem propoſitionem concedemus: dummodo, quæ ſoli Deo, ut propria cōueniunt poſitiuè, & abſolutè dicant eſſentiam: hinc minor deinde falſa apparet, nam quæ de Deo cognoſcimus, non ſub ratione abſoluta, ſed per habitudinem ad extra cognoſcimus, quæ cognitio in genere dicitur, non in ſpecie, quo modo quid de Deo à nobis viatoribus pōt cognoſci. Ad ſecundum de ſi eſt, & quid eſt, reſpondetur, quòd eo modo, quo de Deo, quia eſt, cognoſcitur, non ſecus, quo ad quid eſt, pōt cognoſci, cum ſint idem hęc duo in Deo.

Nego tamen, quòd ſub ratione ſpeciali habeant cognoſci. Ad vltimum dicitur, quòd Deus totaliter ſcitur, ſiue cognoſcitur, & totaliter ignoratur, ſciri enim dicitur totaliter in vniuerſali, ſiue in genere, & totaliter ignorari in ſpecie. Duplex ergo datur totalitas generica, & ſpecifica, ſi de prima loquamur, argumentum aduerſariorum currit, ſi de altera, nullum eſt. Completa iam prima queſtione, accedit altera in ordine ſecunda, dùm queritur. Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum. Pro parte affirmatiua ſic arguitur: illa per ſe nota dicuntur, quorũ cognitio nobis naturaliter ineſt, ut illa primorum principiorum, ſed Dei cognitio, authore Damaſceno in principio libri ſui oĩbus eſt inſerta: ergo Deum eſſe erit per ſe notum. Inſuper, nonne veritas per ſe nota eſt? at Deus eſt veritas, vt habetur Io. xiiii. Ego ſum via ueritas, & vita. Deum igitur eſſe per ſe notũ uidetur dici poſſe. Ad huius queſtionis euidentiam duo premittenda ſunt, quorũ primũ reſpicit, q̄d ſit dicere, ꝓpoſitionẽ eſſe per ſe notam, vbi notandum venit, illud minimè dici poſſe per ſe notum, q̄d per aliud ſit notificandum, ſiue ſit tale incomplexum, ſiue cõplexum, V.g. quando ſit notitia propoſitionis per ſimplices terminos. Illa verò propoſitio, cui aſſentitur abſq; hoc, quod probetur per aliam propoſitionem prius, ac magis notam, dicetur per ſe nota, & hoc adhuc dupliciter conſiderari habet, vno modo ſecundum ſe, & rei naturam, alio modo, quo ad nos. Si primo modo propoſitio ſit nota, cognoſcetur ex hoc, quando predicatum erit de ratione ſubiecti ſecundum rei veritatem. Si quo ad nos, propoſitio tunc per ſe nota erit, quando ſtatim terminorũ cõnexio apparebit, nam cognitis terminis, intellectus ſtatim veritatem ſub illis cõtentam

tam terminis apprehendit, & hęc cognitio per ſe nota dicitur, quo ad nos. Nunc ad argumenta veniamus, & primò primum è medio tollamus, dicentes: duplicem dari cognitionem vniuerſalem, ſiue confuſam, & diſtinctam. Si loquamur de cognitione vniuerſali, & confuſa, habet cõcedi, qđ talis nobis ſit inſita de Deo cognitio à natura, ſub quo ſenſu Damaſcenus uenit intelligendus. At ſi velimus uerba facere de illa cognitione ſimpliciter capta, hoc modo Damaſceni ſententia eſt nulla. Ad ſecundum argumentum de ueritate per ſe nota põt dici, quòd ueritas in communi ſit per ſe nota, illa uerò prima ueritas, de qua currit argumentum, nõ ſic ſe habet; nã licet de ſe Deus ſit per ſe notus, & in ſe, nõ tamen põt dici per ſe notus, quo ad nos, niſi eo modo, quo alàis diximus; Et hęc ſatis.

DE VESTIGIO, ET IMAGINE. Lectio XXII.

SVperius de duobus facta fuit mentio, videlicet de ueſtigio, & de imagine, iccirco in animum induxi meum quęſita duo modo excitare. Vnum de ueſtigio, alterũ de imagine. Quęritur ergo primò. Vtrum in omni creatura trinitatis ueſtigium ſit cõcedendum. Pro parte negatiua in primis ſic arguitur. Veſtigium rei illud eſt, per quod res inueſtigatur, ſed perſonarũ Trinitas ex creaturis inueſtigari nequit: igitur in omni creatura ueſtigium nõ inuenitur. Inſuper authoritate Ambr. in hexameron ſic arguitur. Lucis natura non eſt creata in numero, pondere, & menſura, & tamen penes huiuſmodi ueſtigium attenditur, non itaque in omni

creatura

creatura ueſtigium reperitur. In oppoſitum ſe habet illud Sapientiæ xi. Oĩa in numero, &c. Pro ſolutione igitur argumentorum, quòd quid eſt ueſtigij, & ſecundum quas attendatur partes, conſiderãdum erit; nam ueſtigium nunc videtur tranſumptiuè ſumi ad ſimilitudinem ueſtigij propriè dicti, quod eſt impreſſio ducens in cognitionem illius confusè, cuius eſt, veluti hominis pedis impreſſio in puluere derelicta, ducens nos in cognitionem hominis. Vnde vbicunq; erit aliqua Trinitat. repręſentatio, ſi non diſtinctè, ſaltem confusè, ibi quoq; ueſtigium ponendum, at talis repręſentatio in omni creatura eſt: igitur, & ueſtigium. Nunc penes quid habeat ſumi, audite. Nam penes numerum, menſuram, & pondus attenditur, quæ tria in oĩbus ſunt creaturis, ſecundum magis perfectum, & minus perfectum, ita ueſtigium primò de creaturis perfectioribus dicetur, deinde de minus perfectis, cuiuſmodi ſunt accidentia. Ad argumenta nunc feſtinantes minorem primi argumenti conſiderabimus, dicentes: Trinit. ex creaturis inueſtigari non poſſe, vel confusè, vel diſtinctè. Primo modo negatur, ſecundo modo argumentum conceditur. Ad illud uerò ex mente Ambr. de luce reſpondetur, quòd lucis natura ſimpliciter conſiderata eſt creata in numero, pondere, & menſura. At ſi conſideretur, quatenus eius effectus eſt minus limitatus, quàm aliarum creaturarum, tunc dicetur non creata in numero, pondere, & menſura, quo modo loquebatur D. Ambr. quòd aũt oĩa ſint producta à Deo in numero, in pondere, & menſura, audite; quęlibet enim creatura dicitur in ſuo eſſe ſubſiſtere, & formam, per quam ad ſpeciem determinetur, habere, inſuper ordinẽ, in eo ergo, quod eſt quędam ſubſtantia

creata,

creata, cauſam, & principium repræſentat, & ita perſona Patris, qui eſt principium, non de principio demonſtratur: in eo uerò, quod quandam habet formã, & ſpeciem, verbum in diuinis ſecundam perſonam demonſtrat: ſecundum deinde ordinem, quem habet, Spiritum ſanctũ nobis repræſentat. In vnaquaq; igitur creatura debet ueſtigium Trinit. concedi, quantum ad illa tria iam tacta à nobis, & ita finitur quæſtio prima. Succedit huic altera, dùm quæritur. Vtrum in homine Trinit. imago ſit concedenda. Hilarius libro de Synodis videtur ratiocinari pro parte negatiua his verbis. Imago dicitur eius rei, ad quam imaginatur ſpecies indifferens, ſed nulla videtur inueniri poſſe ſpecies indifferens Trinit. & animæ noſtræ: quare Trinitatis imago in homine non erit ponenda. In contrarium ſe habet illud Geneſis capite primo. Faciamus hominẽ ad imaginem, & ſimilitudinẽ noſtram: in homine ergo eſt Trinit. imago. Pro reſponſione debetis ſcire de ratione imaginis eſſe repræſentare rem cum aliqua tamen diſſimilitudine in creatis. Quo ſtante, poteſt dici ad argumentum deſumptum ab Hilario in libro de Synodis, quòd minor propoſitio duobus conſiderari poteſt modis: vno modo participando eandem naturam ſecundum ſpeciem, vt filius in diuinis, qui Patri eſt ſimilis, & eius imago. Alio modo non participando eandem naturam ſecũdum ſpeciem, ſed alteram, quo modo conceditur Trinit. imago in creaturis: Hilarius verò loquebatur primo modo, nos verò ſecundo modo. Et vt clarius hoc appareat, dicemus duplicem dari imaginem: vnam eiuſdem naturæ, alteram diuerſæ: primo modo in diuinis ſolus filius eſt imago Patris reſpectu eiuſdem naturæ. Alio modo creatura dicitur imago

Trinit.

Trinit. non ut habet eſſe in eadẽ natura, ſed in altera; Et hęc ſatis.

HIC QVAERITVR, VTRVM DEVS SE GENVERIT.

Diſtinctio IIII.

Lectio XXIII.

Haec eſt diſtinctio quarta huius libri, circa quam verſaturi cõtinuationem primò ponemus: ſecundò ad diſtinctionis diuiſionem feſtinabimus: tertiò ſingulas partes ſigillatim ap..iemus. Oſtenſo igitur, qđ eſſentiæ vnitas in diuinis, & perſonarum Trinitas, authoritate vtriuſq; teſtamenti, nec nõ per ueſtigium, & imaginem in creaturis inuentas inueſtigari põt, conſequenter hodierna die determinandum erit de perſonarum origine, & diſtinctione. Habito in hunc modum nõ magno verborum apparatu nexu pręſentis diſtinctionis cum ſuperioribus, nunc diuidi habet hęc diſtinctio in ſegmenta tria, in queſtionem vnam primò. In oppoſitionem ſecundò. In reprobationemq; opinionis cuiuſdam tertiò. Quęritur ergo, num catholicè poſſit concedi, Deũ ſe ipſum genuiſſe, vel à ſe alium Deum eſſentialiter produxiſſe. Propoſito dubio, Magiſter pollens ingenio, hoc eſſe negandũ, tali ratiocinio docet; illud enim penitus apud fideles negandum eſſe videtur, quo conceſſo ſequeretur procul dubio, idem ſe ipſum generaſſe, aut plures eſſe Deos, at Deum ſe, vel à ſe alium eſſentialiter Deum genuiſſe, eſt huiuſmodi: non itaq; modus iſte loquẽdi debet apud catholicos concedi. At dicetis vos, nonne iſta vt vera concedenda?

denda? Deus genuit Deum. Ad hoc reſpondetur, quòd ſic. Nam Deus Pater genuit Deum filium, nec ob id ſequitur: ergo genuit ſe Deum, vel alium in deitate Deum: benè alium in perſona. Et hęc de primo ſegmento. In altero in ordine ſecũdo garruli pręmiſſæ queſtioni vt contradicant, quęrunt dicẽtes. Si Deus genuit Deũ, aut igitur Deus Pater genuit Deum, qui eſt Pater, & ita idem genuit ſe ipſum, quod impoſſibile dicitur, vt habetur lib. primo de Trin. apud Aug. vel erit dicendum, quòd Deus Pater genuerit Deum, qui non eſt Deus Pater, & ita plures Dij erunt: ne hoc admittatur ꝓpter incommoda, quæ ſequerentur, propoſitio paulò ante adducta, quòd Deus genuit Deum, non videbitur admittenda. At ne ſub dubio relinquatur Magiſtri ſent. opinio, garrulis ita erit reſpondendum, quòd Deus Pater genuerit Deum, qui non eſt Deus Pater, id eſt filium, qui non eſt Pater, qui Deus eſt, & iſte ſenſus verus eſt, ibi enim non notatur eſſentiæ alietas, ſed perſonæ tantùm. Extat alius ſenſus huius propoſitionis, Deus genuit Deum, qui non eſt idem Deus cum Patre, tunc falſa dicitur propoſitio, & neganda, quia in ipſa alietas naturæ, ſiuè eſſentiæ denotatur, inde plures Dij, quòd fides catholica non admittit; Et hęc pro puncto ſecundo. In vltimo quorundam reprobatur opinio dicentium: nomen eſſentiale in diuinis poſſe prędicari de nomine perſonali poſſe dici de nomine eſſentiali, dicendo: Deus eſt Pater. Vnde concedebant iſtã: tres perſonæ ſunt vnus Deus. Negabant deinde iſtam. Deus eſt tres perſonæ, quod tamen catholicè dici poteſt, vt habetur apud D. Aug. in primo de Trinitate, qui ita ait: rectè ipſe Deus Trinitas intelligitur, beatus, & ſolus potens:

poteſt

poteſt igitur dici, quòd ipſe Deus ſit Trinitas, & quòd Trinitas ſit ipſe Deus: quare ex dictis erronea fuiſſe opinio aliter dicentium apparet. Et hęc de tota diſtinctione.

VTRVM IN DIVINIS CONCEDENDA SIT GENERATIO.
Lectio XXIIII.

INterprętaтes diſtinctionē quartā quęrebamus primo. Vtrum eſſet vera hęc propoſitio. Deus genuit Deum. Deinde, num eſſentiale nomen poſſet dici de perſonali, & vice verſa: iuxta quæ duo quęſita non ſecus proponentur duo, vnum quorum attinebit ad generationem in diuinis, alterum ad veritatem huius propoſitionis, Deus eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Quātum ad primum, ſolet quęri, Vtrum generatio in diuinis ſit cōcedenda: mihi certè primo aſpectu videtur eſſe dicendum, quòd non, à quo enim ſuperius remouetur, & inferius, ſed mutatio ad generationem ponitur ſuperior, quæ non eſt in diuinis, non igitur ibi generatio. Inſuper, ſi in diuinis foret generatio, vel vniuoca, vel ęquiuoca eſſet cenſenda, at nullum horum poteſt admitti: igitur neq; in diuinis generatio. Minor, quia claudicat, iccirco quo ad vtrunq; membrum declaratur, & primò, quòd non poſſit eſſe vniuoca, quia tantùm differunt gignens, & genitus, quantū proprietates eorum conſtitutiuæ, at paternitas, & filiatio, quæ patrem gignentem, & filium genitum cōſtituunt, diuerſarum ſunt rationum, non igitur in diuinis poterit eſſe generatio vniuoca. Quo ad alterū

membrum

membrum dici poteſt ſecundum D. Aug. quòd in filio ſit perfecta imaginis ratio, quoniam in eo nulla eſt diſſimilitudo, at ratio æquiuoca perfectam excludit ſimilitudinem, ibi ergo in diuinis concedenda non venit generatio æquiuoca. Demùm ſic poteſt argui, ad manifeſtandum in diuinis non generationem dari, nam ſi daretur, tunc Deus alium Deum genuiſſet: generans enim diſtinguitur à generato, atqui Deus genuit Deum: igitur Deus genitus diſtinguitur à generante, & ita ſequi videbitur, quòd Deus alium genuerit Deum, quod veritati eſt diſſonum, non enim plures Dij conceduntur, ſed vnus Deus, non igitur generatio in diuinis admittenda. In oppoſitum verò extat illud Eſaiæ vltimo. Ego, qui alijs generationem tribuo, nunquid ſterilis ero? deinde admittitur in diuinis Paternitas: ergo, & generatio, licet hoc adamuſſim lumine naturæ, nec efficaciter queat probari. Nunc ſoluendæ ſunt rationes, & primò prima; dùm itaq; arguebatur, quòd in diuinis non ſit concedenda generatio, quia ibi non eſt mutatio, omiſſa maiore, reſpondetur ad minorem, hac diſtinctione duplicis generationis, diuinæ ſcilicet, & humanæ: hoc ſecundo modo currit aduerſarij argumentum, ſed primo modo eſt nullum. Ad ſecundum argumentum dico: duo in diuinis conſideranda eſſe: vnũ ex parte naturæ, alterum ex parte diuerſarum proprietatum generantis, & geniti, primo modo in diuinis generatio vniuoca attenditur, non ſecundo modo, vt videbatur ratiocinium concludere. Ad tertium argumẽtum dici poteſt, quòd maior ſi in hunc modum intelligatur, videlicet, quod Deus alium genuerit Deum perſonaliter, tunc vera erit propoſitio, eſſentialiter verò falſa. Rurſus ad minorem dici poterit,

quòd

quòd Pater, & filius, vt generans, & genitum, relatiuè diſtinguantur, non eſſentialiter, & ita ruit argumentum, nec in diuinis generationem impedit. Expleta iam prima difficultate, altera ſubſequitur conſideratione digna, quæ eſt: Vtrum propoſitio hęc affirmatiua in diuinis ſit non neganda, ſed affirmanda: Deus eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Hic procul dubio multa dicenda forent; at ne intellectum confundam ueſtrum, cum ſacris Theologis illud tangam, videlicet in diuinis iuxta prędicationem has propoſitiones eſſe diſtinguendas penes veritatem formalem, & identicam: ita vt illa ſit formalis, quando prędicatum ſuo formaliter conueniet ſubiecto, deinde illa identica, cuius prędicatum inſit ſubiecto propter infinitatem diuinam: dùm itaq; quęritur. Vtrum hęc ſit admittenda in diuinis propoſitio. Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnus Deus: Reſpondetur, quòd ſic identicè. Licet formaliter Pater nõ ſit Filius, nec Filius Spiritus ſanctus. Similiter hęc vera erit: Deus eſt Pater: Deus eſt Filius: Deus eſt Spiritus ſanctus: prędicatione identica, ſed non formali. Et hęc pro pręſenti.

HIC QVAERITVR, AN PATER, ETC.
Diſtinctio V.
Lectio XXV.

ARbitror vos ex pdeclarata diſtinctione nouiſſe in diuinis generationẽ dari: propterea in pręſenti non erit inutile ſpeculari. Vtrum eſſentia diuina generationis terminus

ſit

ſit nuncupanda. Habebit igitur tres partes hodierna lectio, in quas deſcendit ipſa diſtinctio. In quarum prima mouetur, ac determinatur vna queſtio. Inſuper inducitur inſtantiarum obiectio; tertiò quarundam authoritatum ſubditur expoſitio. Quantum ad primũ ſolet queri, Vtrum diuina eſſentia terminus generationis ſit: pro cuius rei intellectu hec propoſitio ponenda erit; diuina eſſentia non eſt generans, nec generata; an hoc verum, audite: ſi oppoſitum concederetur, tunc vel diuina eſſentia non eſſet eſſentia, vel eadem res genuiſſet ſe ipſam, & à ſe ipſa genita; ſed hoc non debet concedi: igitur neq; primum admitti. Minor triplici via habet probari, & primò ſic: Quòd generat relatiuè dicitur, at eſſentia diuina non ita ſe habet, alioquin ſubſtantiam abſolutè non ſignificaret; vt ſignificat: quare, &c. Deinde Pater eſt diuina eſſentia, ſed non conceditur, quòd diuinam genuerit eſſentiam, quia ſe ipſum genuiſſet, non ergo diuina eſſentia eſt generata; tertiò ſic arguitur. Pater per diuinam eſſentiam dicitur habere eſſe: ſi igitur genuit eſſentiam, tunc haberet eſſe per illud, quòd eſt generatum ab ipſo, at hoc eſt falſum, quia generatum à generante habet eſſe, & non generatus à genito; quare, &c. Addit deinde Magiſter ſent. qđ ſimili modo videtur probare D. Aug. qđ Pater non ſit ſapiens ſapientia genita: ſi enim Pater per illam genitam ſapientiam eſſet ſapiens, cum ei ſit idem ſapere, & eſſe: tunc haberet eſſe per illud, & ab illo quod genuit: atqui hoc quid abſurdius? nõ igitur, &c. Enodata iam prima parte, altera ſubſequitur, que circa inſtantias verſatur, quarum prima ſit hec. Pater vel genuit illud, qđ ipſe eſt, vel non: Si primum concedatur, tunc ſic illud, quod ipſe eſt,

diuina eſſentia dicitur: igitur diuinam eſſentiam genuit, qđ prius fuit negatum; ad hoc ſecundum Magiſtrum in textu eſt reſpondendum; quòd Pater genuit id, quod ipſe eſt, id eſt filium, qui eſt idem eſſentialiter cum ipſo, non ob id habet concedi, quòd eſſentia ſit genita in diuinis, nec quòd ipſa filium genuerit; ſed dicetis, qđ ad authoritates authorum, videlicet D. Aug. & Hylarij dicendum erit, quæ prędictis obuiare videntur, quòd eſſentia filij ſit de eſſentia Patris? dicimus, tales ita eſſe exponendas, & intelligendas: filius, qui eſt eſſentia, eſt de Patre, qui eſt eſſentia, & ſic de alijs: quare nihil contra nos. Nunc ſupereſt tertia, & vltima pars huius diſtinctionis, quæ verſatur circa quarundam authoritatum expoſitionem originem trahentium ex verbis Magiſtri dicentis, quòd Filius, & Spiritus ſanctus ſunt producti, non tamen de nihilo, ſed de aliquo, licet non de aliquo materialiter. Hanc ueritatẽ vt cognoſcatis, authoritates dicentes, Patrem de ſua ſubſtantia filium genuiſſe, in hunc modum exponemus; quòd Pater genuerit talem, qui eſt eiuſdem naturæ cùm ipſo, & ſi mihi non creditis, authoritates poſitas in textu à Magiſtro ſent. queſo legatis; Et hęc de tota diſtinctione vobis apparebunt ſatis.

AN PATERNAE GENERATIONIS TERMINVS SIT ESSENTIA.

Lectio XXVI.

I*N animum induxi meum (Nobil. Audit.) queſtionem illam aliquantulum difficilem de Paternæ generationis termino in diuinis examinare: tria ergo vobis polliceor argumẽta primò*

 negatiua.

negatiua. Secundò notanda. Argumētorū ſolutiones tertiò. Circa primū quęritur, Vtrū paternæ generationis terminus ſit eſſentia diuina. Mihi certè videtur, quòd nō, terminus enim generationis per generationem accepit eſſe, at diuina eſſentia non accipit eſſe, igitur. Pręterea, oīs productionis terminus poſterior eſt productione, at eſſentia non eſt poſterior generatione; igitur. Denùm eſſentia communis eſt generanti, & genito, quo igitur poterit eſſe terminus paternæ generationis, cum illud, in quo conueniunt generans, & genitum ſit ſubiectum, & non terminus? In oppoſitum ſe habet, quòd omnis productio ſuppoſiti ſubſtantialis terminatur ad ſubſtantiam: quare, &c. Pro determinatione queſtionis ſecundo loco duo notanda occurrunt, primum ſecūdum nonnullos, alterum ſecundum veritatem. Quantum ad primum. Aliqui dixerunt, diuinæ productionis totalem terminum eſſe ſuppoſitum productum, ſed non formalem. Nam ſecundum rei veritatem eſſentia dici debet formalis terminus generationis actiuæ Patris, quia illud eſt formalis terminus alicuius productionis, quod per productionem primo eſt in producto, ſed eſſentia eſt prima perfectio filij: igitur, &c. Pręmiſſis his, ad argumēta ſoluenda accedamus, ad primum dicentes, quantum ad maiorem, quòd terminus totalis in diuinis accipit eſſe in ſuppoſito. Ad ſecundum dicitur, quòd maior intelligenda uenit de termino totali in diuinis, nō de formali. Ad tertium ſimiliter dici poteſt, quòd maior ſit vera, vbi vnum generatur ex alio, ſicut ex materia tranſeunte: non autem vbi vnum generatur ex alio, ſicut ex vniuoco producente, ibi enim vterq; communis eſt natura vniuoca. Et hęc ſatis.

AN DIVINA ESSENTIA GENERET, ET VTRVM FILIVS SIT DE SVBſtantia Patris.

Lectio XXVII.

EX animi ſententia Magiſtri ſent. multa de diuina eſſentia, nec non de verbo in diſtinctione quinta tacta ſunt, ꝓpterea de more noſtro quęſita duo hodie percurremus: vnum pertinens ad eſſentiam, alterum ad verbum in diuinis. Quo ad primum. Queritur, Utrum eſſentia diuina generet: primo aſpectu diſputandi gratia mihi videtur, quòd ſic: Vt enim ſe habet eſſentia ad perſonam, ita perſona ad eſſentiam; ſed attributa eſſentię predicantur de perſona, vt creare, & huiuſmodi: igitur actus perſonę poterunt aſcribi eſſentię diuinę, & ita dici poterit, quòd eſſentia generet. Inſuper, ſi eſſentia non generaret, ſed perſona tantùm, tunc perſona, & eſſentia non eſſent idem; ſed per Boetium eſſentia, & perſona ſunt idem: quare, &c. At ingenio pollentes dicetis vos: nonne omne, quod generat, habet à genito diſtingui? ſed in diuinis eſſentia à nullo diſtinguitur: igitur non videtur, quòd eſſentia generet. Pro deciſione itaq; huius queſtionis velim notetis: actum generandi alicui duobus poſſe attribui modis: vno modo tanquàm ei, qđ generat, vt ſuppoſitum, alio modo, tanquàm principio, quo generando generat; hoc magis clarum, & euidens vt vobis appareat; exemplo deſumpto ab igne declaro ſic: Calefacere igni conuenit, vt ei, qđ agit; calori verò, vt principio, quo ignis clefacit. His pręmiſſis, duę concluſiones ſunt modo ponendę.

nenda. Prima eſt: Eſſentia non generat, vt quod. Altera eſt. Eſſentia generat vt quo. Nunc ad argumenta ſoluenda, vt accedamus ad primum, dicemus: negandam eſſe propoſitionem primã, à ſimili depromptam, & ratio negationis aſſignari poteſt, quoniam ſe aliter habet perſona ad eſſentiam, & aliter eſſentia ad perſonã, includit enim perſona eſſentiam, at eſſentia in ſuo ſignificato, vel nomine, perſonam nullo modo includit; propterea, attributa, quæ perſonæ conueniunt ſecundum illud, quòd formaliter eſt perſona, eſſentiæ diuinæ conuenire minimè poſſunt, V. g. vt generare, & ſpirare. Ad alteram rationem formatam dicitur, q͡d perſona, & eſſentia idem ſunt re, ſed formaliter, & ex natura rei minimè: quare argumentum primo modo captum bonum, at ſecundo modo, non concludit. Explanata iam prima difficultate, altera ſuccedit, dùm quęritur. Vtrũ in diuinis filius dici debeat eſſe de ſubſtantia Patris; pro parte negatiua ſic inſto: in diuinis nulla põt aſſignari materia, nec quaſi materia, ſed ly de ſubſtantia materiam dicit: non ergo filius eſt de ſubſtantia Patris. Minor vt dubia, ſic exponitur, nam quod ſubijcitur, loco materiæ ſe habet, at ly de, ſic ſe habet, minor igitur patet. Pro intellectu huius quęſiti, duplicem dari generationem velim vos ſcire: naturalem videlicet, & ſupernaturalem; illa naturalis, & iſta ſupernaturalis vniuocè minimè dicuntur; Inſuper naturalis ſemper imperfectionem habet annexam, at diuina ſemota ab omni imperfectione, quia perfectiſſima eſt. Pręterea illa naturalis, cum creaturarum inferiorum ſit, materiam exigit, at diuina nequaquam. His addi debet Theoria de illa particula de ſubſtantia Patris, nam propter eius multiplicem

ſenſum pôt eſſe cauſa erroris: quandoq; enim materiam denotat, aliquando cauſam agentem, tertio ordinem, & originem, ſub quo ſenſu in propoſito debet capi, videlicet pro originatione. Vnde, dùm dicitur: filius eſt de ſubſtantia Patris; ſenſus eſt: filius originatum à Patre, & eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum Patre, & ita argumentum adductum his paucis tollitur verbis.

VTRVM PATER GENVIT FILIVM VOLVNTATE.

Diſtinctio VI.

Lectio XXVIII.

VErſaturi hodierna die circa ſextam huius lib. primi diſtinctionem nexum in primis vna cum intentione præmittemus, inſuper ad diſtinctionis diuiſionem properabimus, tertio ſingulas partes diuiſas enodabimus; de nexu, ſiue cõtinuatione, q d ſim dicturus, audite. Ex quo enim Magiſter ſent. docuit diuinam eſſentiam terminum generationis in diuinis; eſſe non poſſe: conſequenter aggreditur verba facere de generantis potentia. Habito nexu, ſiue continuatione, vna cum intentione, diſtinctio modo in puncta tria partiri habet. In quorũ primo Magiſter docet: Patrẽ, nec voluntate, nec neceſſitate genuiſſe filium. Inſuper obijcit. Tertio, ad principale intentum poſt digreſſionem reuertitur. Circa primum, hoc lemma ponendum. Catholicè non eſt tenendum: Deum Patrem, neceſſitate cogente, aut voluntate antecedente filium genuiſſe, alioquin ſequerentur hęc abſurda:

Deum

Deum eſſe miſerum, aut mutabilem, inſuper Dei filium nō eſſe naturalem filium. At hęc non concedenda, neq; primum admittendum, quòd Pater genuerit filium neceſſitate cogente, aut voluntate pręcedente; minor propoſitio, quia ſuſpecta videtur, propterea in hunc modum manifeſtetur. Deus eſt ſummè liber, at ſi in eo talis neceſſitas poneretur, tunc ſumma libertate priuaretur: hoc non eſt concedendum, neq; q̃d neceſſitate genuerit filium, nec voluntate antecedente, ita vt prius voluerit filium generare, quàm genuerit; quia ſtante in eius libera voluntate, ac poteſtate generādi ſi vellet, & non generandi, ſi nollet: tunc mutabilitas in Deum caderet, quòd oīno eſt inconueniens, nō ergo ſentiendum eſt, Deum Patrē, neceſſitate cogente, aut voluntate antecedente filium genuiſſe. Explanata iam prima parte accedit ſecunda, quę prima aduerſari videtur: hęretici enim quidam filij diaboli, per imitationem ſic ratiocinantur: in diuinis natura, & voluntas nonne ſunt idem? igitur ſi Pater genuit filium natura, vt habetur apud Aug. lib. xv. de Trinitate, videtur ēt, quòd genuerit voluntate. Ad hanc interrogationem factam ab hęreticis contra Magiſtrum, catholici reſpondere volentes, ita dicerent; naturam, & voluntatem in diuinis eſſe idem, duobus poſſe cōſiderari modis: duplex enim datur identitas, vna abſoluta, altera verò formalis. Primo modo natura, & voluntas in diuinis ſunt idem, identitate abſoluta, ſed non formali, nam aliquid naturę conuenire poteſt, quòd non conueniet voluntati, nullum ergo erit inconueniens dicere, quòd filius in diuinis ſit natura, & non voluntate. Poteſt hoc idem à ſimili confirmari, nam voluntas Dei, & ſcientia eius ſunt idem, ſed ratione

 differunt,

differunt, quoniam ſcientia connotat aliquid eſſe in Deo, quod non voluntas, & è contra: ratione enim ſcientiæ ſuæ, Deo conuenit ſcire, & malum cognoſcere, at non ob id ratione voluntatis ſuæ, conuenit ſibi velle, & malum appropriare: quare, &c. Expoſitis duobus ſegmentis iam de tribus propoſitis tertium relinquitur, qđ principale intentum reſpicit: dicitur ergo, qđ Pater genuit filium neceſſitate ſuæ immutabilitatis, non neceſſitate coactionis; inſuper, quòd Deus Pater genuit filium. Voluntate concommitate, non antecedente, neq; efficiente, ita vt prius voluerit eſse volens, quàm generans, quod patuit eſſe falſum ex declaratis. Et hęc de tota diſtinctione ſatis.

VTRVM NECESSITATE PATER FILIVM GENVERIT.

Lectio XXIX.

IMmoraturus aliquantiſper circa prędeclaratam diſtinctionē, primò inquirā. Num Pater neceſſitate filium genuerit: circa quod tria perpendam. Argumenta videlicet in primis: Notanda ſecūdò: Argumentorum ſolutiones tertiò: Quantum ad primum. Ricardus de Trinit. negatiuè arguit, nam qđ gratis datur, non eſt ex neceſſitate, ſed Pater quicquid dat filio, vel Spiritui ſancto, dat ſecundum gratuitum amorem: non igitur Pater filium neceſſariò genuit. Deinde arguitur authoritate Aug. ad Oroſium, dicētis: nec neceſſitate, nec voluntate Pater filium genuit: quare, &c. In oppoſitum ſe habet Damaſcenus, qui inquit, qđ generatio

eſt opus naturæ, ſed natura naturali agit neceſſitate, igitur Pater filium genuit neceſſariò. Pro determinatione huius queſtionis ad aures Bonauenturæ, ſignificata neceſſitatis diuerſa: notanda erũt inſuper argumẽta ſoluenda. Solet itaq; neceſſarium ꝓ nunc tribus conſiderari modis: videlicet pro neceſſario coactionis, vel ſuppoſitionis, vel immutabilitatis. Prima neceſſitas, ab alijs violentiæ vocatur, & eſt, V. g. quando lapis ſurſum proijcitur: tunc enim dicitur ad ſurſum neceſſitari. Altera neceſſitas ſuppoſitionis eſt, quãdo ex ſuppoſitione finis, nobis dicitur equus eundi Romam neceſſarius: vel vltra mare neceſſaria nauis. Tertia neceſſitas immutabilitatis eſt, quæ ſumma, & prima in Deo ponitur, & de qua queſitum propoſitum intelligitur. Nunc tertio loco, vt argumenta ſoluamus, ad Ricardi authoritatẽ dicemus: duo in amore gratuito conſideranda fore: primum reſpicit merã liberalitatem, & quantùm ad hoc, amor gratuitus in filij generatione non ponitur, ſed tantùm abſoluta neceſſitas immutabilitatis. Alterum verò eſt, qđ dat ſine retributione, & quantùm ad hoc, in filij generatione conceditur gratuitus amor, ſub quo ſenſu Ricardus de trinitate intelligendus venit: Pater enim per generationem dat filio, & nihil accipit ab ipſo. Ad illud in ordine ſecundum D. Aug. excludentis neceſſitatem à generatione diuina dici poteſt, quòd ipſius intentio erat de coactionis neceſſitate loqui, non de illa immutabilitatis; Et hęc ſatis.

VTRVM

VTRVM PATER FILIVM NATVRA GENVERIT.

Lectio XXX.

QVoniam in expoſitione diſtinctionis ſextæ erat ſermo de natura: propterea in præſenti parte videndũ erit, num Pater in diuinis natura filium genuerit. hodierna itaq; lectio ſegmenta tria habebit, in primo, pro parte negatiua argumenta ponentur, in ſecundo notanda, in tertio argumentorum ſolutio. Quantum ad primum. Dum quęritur, Vtrum Pater natura filium genuerit, ſic arguitur. Pater eo eſt Pater, qđ genuit, ſed Pater non eſt Pater natura: igitur, nec filium genuit natura. Quæ veritas Aug. authoritate de trinitate poteſt confirmari: ibi enim dicit, qđ Pater non eſt eo Pater, quo Deus, atqui eſt Deus natura, non igitur dicetur Pater natura. Prętereà ſic inſtatur: in Deo natura, & voluntas identificãtur, vt patuit ſuprà, ſed Pater per Aug. voluntate filium minimè genuit: igitur nec natura. In oppoſitum ſe habent iſti duo grauiſſimi Viri, videlicet Hilarius de Synodis, & D. Aug. de Trinitate. xv. fatentur enim verbum per qđ õia facta, eſſe Dei filium natura. Pro determinatione igitur queſtionis, quot modis natura ſummi poſſit dicemus, quãdoq; enim natura pro eſſentia capitur, alio modo pro productionis via, ſiue modo: ſi natura capiatur primo modo, quæſitum ſic intelligetur, Vtrum Pater genuerit filium natura; ideſt, Vtrum eſſentia ſit generationis principium, & relatiuè dicatur; ſub quo ſenſu hic nos non loquimur, ſed benè ſecundo modo de natura pro modo productionis:

ctionis: vbi in perſonarum productione tria videnda erunt, videlicet habitudo virtutis productiuæ ad actum producendi: inſuper ſuppoſita producentia: tertio ordo productorũ, vel productionum. Si cõſideretur primo modo habitudo virtutis productiuæ ad actũ producendi, in hoc caſu nulla perſona in diuinis dicetur per modũ voluntatis procedere, ſed quęlibet per modum naturæ; cuius rei ratio aſſignatur, quoniam quęlibet perſona diuina producitur ex neceſſitate immutabilitatis, ex virtuteq́; determinata ad vnum per modum naturæ: quare, &c. Deinde ſi conſiderentur ſuppoſita producentia, in hunc modum dicetur per modum voluntatis produci Spiritus ſanctus, & filius per modum naturæ; ſi verò attendatur ordo productorum, & productionum, ſic filius dicetur per modum intellectus procedere, & Spiritus ſanctus per modum voluntatis, quæ duæ ſunt emanationes ad intra in modo tamen differentes. Nunc tertio loco argumenta ſoluenda, & primò primum. Dicitur itaque, quòd ly natura aliter, & aliter accipitur, cum dicitur, Pater non eſt Pater natura, & Pater genuit filium natura; nam primo modo, quando dicitur Pater non eſt Pater natura, ibi natura ſumitur pro eſſentia, & non pro naturali neceſſitate, quo modo Pater eſt Pater neceſsitate, ſeu generatione actiua: quare Pater non poteſt dici Pater formaliter eſsentia, ſed tantùm paternitate, & Deus formaliter Deitate. Vnde cùm nomen naturæ in primo argumento varietur, quia ſumitur natura pro eſsentia, cum debeat accipi pro modo naturalis productionis, propterea nihil concludit contra nos. Ad alterum in ordine ſecundum argumentum de natura, & voluntate, quòd in Deo ſint idem, hoc

verum

verum eſse realiter cōcedimus, formaliter verò minimè: ibi enim diuerſi ſunt modi ꝓcedendi, nā filius ꝑ modū naturæ, & Spiritus ſanctus per modum voluntatis procedit. Et hęc pro pręſenti ſatis.

VTRVM PATER POTVERIT, VEL VOLVERIT GIGNERE FILIVM.
Diſtinctio VII.
Lectio XXXI.

INterpretaturus hodierna die ſeptimam in ordine huius libri primi diſtinctionem, vt moris eſt mei, pendentiam huius à ſuperiori primò docebo: inſuper diſtinctionem diuidam. Ex quo ergo Magiſter ſent. declarauit qualiter Pater filium genuerit, videlicet, quo ad virtutem, ſeu potentiam intellectualem, nunc conſequenter vult inquirere de eius potentia generandi naturali. & hęc de pendentia ſatis. Diuiditur modo hęc diſtinctio in ſegmenta tria: in quorum primo inquiritur, num generandi potentia ſit in filio, deinde, quo modo non generare in ipſo filio, non dicat impotentiam declaratur. Tertiò ponitur concluſio, & ita finitur diſtinctio. Pro ſegmenti primi intelligentia in animum induxi meum vnum eſſe notandum: videlicet non eſſe quid ſimpliciter, Patrē poſſe, aut uelle generare filium, ſed ad aliquid. Quam veritatem proſequi uolentes, vna cum Magiſtro quęremus. Num Pater potuerit, aut uoluerit filium generare. Si ſic: igitur Pater voluit, & potuit aliquid, quod non potuit, nec filius uoluit. Aut dicendum erit, quòd filius poſſit, & generare velit, quod eſt abſurdum,

dum, aut concedendum erit, quòd filius ſit impotens. Huic verſutiæ vt vnà cũ Magiſtro reſpondeamus, ita erit dicendum: dato, quòd Pater in diuinis poſſit generare, & non filius, ob id non ſequitur, quòd Pater aliquid poſſit, quòd non filius: nam poſſe, & velle gignere prop[illegible]e non dicitur eſſe quid, ſed benè ad aliquid: quare non poſſe, aut non uelle generare, in ipſo filio impotentiam minimè dicit, vt aſſumebatur in quęſtione prędicta. Pro huius rei veritate cognoſcenda, ſcire debetis, quòd quicquid eſt in diuinis, vel eſt eſſentia, vel relatio: ideo quicquid Deo conuenit, hoc conuenire debet, uel ratione eſſentiæ, & tunc eſt commune tribus perſonis, uel ratione relationis, & tunc non oportet tale eſſe commune tribus perſonis. Cum itaq; poſſe generare in diuinis non dicat q d, ideſt non ſpectet ad eſſentiam, ſed dicat ad aliquid, ideſt pertineat ad relationem, iccirco nullum erit inconueniens, ſi filio generare non conueniet; hęc enim relatio, ſiue proprietas, vt paternitas filio nequaquam conuenit: quare, &c. Explanata iam prima parte, ſubſequitur altera, in qua Magiſter ſent. intẽdit docere, quo modo nullam dicat impotentiam in filio non poſſe generare, ſed potius hoc eſſe aſcribendum conditioni, ac proprietati paternæ. Aug. enim pro euidentia huius loci ait: filium potuiſſe quidem generare, ſed non oportuiſſe, & ratio aſſignatur, quia in diuinis ſuperflua, & inordinata fuiſſet generatio, ſi filius genitus Patri nepotem genuiſſet; vt ergo impotentiam non arguit in Patre, quia nõ poteſt eſſe filius, ita non eſt impotentiæ in filio, quòd nõ poteſt eſſe Pater, & hęc de duabus partibus. In tertia, & vltima ponitur hęc concluſio. Vna, & eadem, & ęqualis potentia generãdi eſt in Patre,

& in

& in filio, nam vna eſt ſapientia, natura, & potentia. Vel ſic dicendum, quòd potentia generandi cum natura, dicat proprietatem: quapropter referendo intellectũ ad proprietatem in filio non eſt potentia generandi. Nam ſic dicitur aliud eſſe poſſe generare, & poſſe generari. At ſi ad naturã hoc referatur, tunc erunt idem, vt in textu Magiſtri ſent. eſt videre. Et hęc ſatis.

VTRVM IN DIVINIS SIT GENERANDI POTENTIA.

Lectio XXXII.

NE qđ vitio nobis dari poſſit, circa Magiſtri ſent. textum aliquantiſper verſabimur, primò quęrentes. Vtrũ generandi potentia in diuinis ſit concedenda. Pro parte negatiua formari poſſunt nonnullæ rationes, quarum prima ſic ſe habet. Omnis potentia, uel eſt actiua, uel paſſiua, ſed nulla harum ponitur in diuinis: igitur, &c. Minor quia ſuſpecta, ideo quo ad vtrunq; membrum erit probanda, nam non videtur in Deo potentia paſſiua admittenda, quia talis eſt imperfecta, nec actiua, quia ſi poneretur, eſſet hoc verum dicere ex parte creaturarum, non diuinorum: quare, &c. Verum quia aſſumptum ſub dubio relinquitur, ideo ad hoc confirmandum, ſiue probandum, ita erit dicendum, quod talis potentia actiua ſit principium tranſmutandi aliud, at in diuinis non datur aliud, non itaq; potentia actiua in diuinis. Pręterea ſic arguitur, potentia oĩs eſt reſpectu alicuius poſſibilis, at in Deo nihil eſt poſſibile, ſed totum neceſſarium, non

igitur

igitur in Deo reſpectu diuinorum eſt potentia generandi. Ex alio latere quia omne generans generat per aliquam potentiam, & in diuinis datur generatio: igitur & generandi potentia in Patre. Pro determinatione huius difficultatis ſcire debetis, potentiæ nomen æquiuocum eſſe, & hoc reſpectu diuinorum, nec non creaturarũ: Potentia enim generandi in diuinis dicitur principium producendi alium per ſimplicē emanationem, non per tranſmutationē, at in creaturis potentia eſt principium tranſmutandi aliud, æquiuocè igitur, non vniuocè nomen potentiæ ſumitur. Inſuper notandum eſt, quod potentia reſpectu filij debet dici potentia generandi, nam filij productio eſt generatio, reſpectu verò Spiritus ſancti potentia ſpirandi, quoniam eius productio eſt ſpiratio paſſiua. Nunc ad argumenta accedo, & ad primum dico, q̃d tenet de potentia in humanis creaturis, non in diuinis. Nam in illis eſt principium tranſmutandi aliud, at non ſic in diuinis. Ad alterum argumentum dicitur, quod poſſibile in diuinis neceſſarium non excludit, & ita argumentum ruit. In ſequenti alia conſideratione digna audietis, hęc interim ſatis.

VTRVM GENERANDI POTENTIA DICAT QVID, VEL AD ALIQVID, ET vtrum in filio concedenda.

Lectio XXXIII.

QVæſtiones duas pro maiori intellectu eorum, quæ dicta ſunt à Magiſtro ſent. hodierna die examinare ſtatui, quarũ prima erit de generandi potentia in diuinis,

rum dicat quid, vel ad aliquid. Altera de potentia generandi, reſpectu filij. An ſcilicet in filio debeat concedi. Circa primam ſanè dicendum venit, quod generandi potentia in patre ſit ad aliquid, & non dicat quid: nam D. Aug. ait, qđ eo Pater eſt Pater, quo eſt ei filius, ſed Paternitate Pater eſt: igitur Paternitate generat, & ſic generandi potentia in Patre dicetur ad aliquid, non quid. At video hic vos ingenio pollentes totum oppoſitum ſentire, nam genitum gignenti, vt puta Patri, in natura aſsimilari dicitur, & non in proprietate; ſed natura dicit quid, non itaque generandi potentia in patre erit ad aliquid, ſed dicet quid. Pro determinatione huius difficultatis notare debetis, pro vt noſtro nunc inſeruit ꝓpoſito: potentiam duobus accipi poſſe modis: vno modo formaliter, alio modo fundamentaliter. Stante hac diſtinctione, duobus formatis iam argumentis non erit difficile reſpondere. Ad illud ergo Aug. dicentis, eo Pater eſt Pater, quo eſt ei filius, formaliter hoc eſſe verum concedimus: negamus tamen, quod ſit eo fundamentaliter, & ſic generãdi potentia in Patre erit ad aliquid formaliter, licet non fundamentaliter, quo modo argumentum ſecundum currit ſicut, & alia, quæ contra hanc veritatem poſſent adduci. Completa iam prima quęſtione de duabus, altera ſubſequitur, dùm quęritur. Vtrum generandi potentia in filio ſit concedenda; pro parte affirmatiua ſic inſtatur: imago perfecta, illud quoq; perfectè debet imitari, cuius imago eſt, ſed filius in diuinis dicitur eſſe vera, atq; perfecta Patris imago: igitur ipſum habet imitari, ſed, ſi generandi potentiam non haberet, perfectè eum non imitaretur, debet ergo in filio generãdi potentia cõcedi. Pręterea,

nulla

nulla ſcientia ponitur in Patre, quæ non ſit in filio, nulla ſimiliter potentia, quæ non ſit in filio, at generandi potentia eſt in Patre: ergo, & in filio. Inſuper authoritate Hylarij de Trinit. ſuadeo vobis in filio generandi potentiam nõ eſſe denegandam: Vir enim iſte ait, quòd talis generandi potentia perfectionẽ infinitam dicit: igitur communis tribus perſonis erit: quare, &c. Ad hanc ergo difficultatem dirimendam, velim vos ſcire, potentiam duobus accipi poſſe modis: vno modo abſolutè, ideſt pro forma abſoluta, quæ dicitur principium ꝓductiuum, ſiue fundamentaliter; alio modo, pro forma ſub illo reſpectu cum oĩbus ad generandum requiſitis. Si primo modo ſumatur, tunc erit fatendum, quod tribus ſit communis talis potentia perſonis ſecũdum Anſelmum, quæ nihil aliud eſt, quàm memoria fœcunda. At ſi ſecundo modo capiatur, Patri tantùm potentia generandi, ſiue filium producendi aptabitur. His itaq; poſitis, nunc ad argumentum primum eſt dicendum, quòd in diuinis imitatio penes eſſentiam, non penes generandi potentiam, ſiue relationem attenditur: quare nullum ex modo conſiderandi diuerſo eſt argumentum. Ad alterũ, negatur modus arguendi: nam non eſt ſimile de ſcientia, & de generandi potentia in Patre, quia ſcientia eſt merè abſolutum, propterea cõmunis eſt tribus perſonis, at generandi potentia intrinſecus relationẽ includit, ratione cuius oĩbus tribus perſonis conuenire non poteſt; alij alio modo volentes propoſitæ quæſtioni ſatisfacere, ly generãdi gerundium, tripliciter accipi poſſe dicunt: actiuè, paſſiuè, vel imperſonaliter. Si primo modo, generandi potentiam in Patre tantùm ponunt. Si ſecundo modo, in filio conceditur generandi potentia, ideſt vt generetur.

F Si

Si tertio modo, tunc talis generandi potentia in tribus diuinis perſonis eſſe dicetur, & ita ad inſtantias adductas, & ad adducendas, quid ſit dicendum, ex ſuppoſitis patet.

DE VERITATE, ET PROPRIETATE, ETC.
Diſtinctio VIII.
Lectio XXXIIII.

QVid tenendum ſit de veritate gignentis, hactenus determinatum eſt: Nunc loquendum de natura per actũ generationis communicatà. Preſens igitur diſtinctio partiri habet in partes tres: in quarum prima fit ſermo de diuinæ eſſentiæ veritate: in ſecunda de eiuſdem immutabilitate: in tertia de Dei ſimplicitate. Quantum attinet ad primum, propriè Deus dicitur eſſentiæ veritatem habere abſq; alicuius non actualitatis admixtione, nam ęternus eſt ſine pręterito, atq; futuro tempore, & quod huiuſmodi eſt eſſentiæ, veritatem ſine ulla admixtione habet: quare, &c. Pro cõfirmatione huius veritatis ſacræ paginæ teſtimonio utemur: legitur enim, Ego ſum, qui ſum. Inſuper, Qui eſt, miſit me ad vos. Pręterea extat illud Hieron. *ad* Damaſum *ita ſcribentis: Deus ſolus, qui exordium non habet, verè eſſentiæ nomen tenet; cuius eſſentiæ eſſe noſtrũ comparatum nõ eſt verum eſſe, quia ſumus mutabiles, at Deus non ſic ſe habet: quare, &c. Sed dicetis: cum Deus non careat tempore preſenti, pręterito, atque futuro: igitur eius eſſe variabile: Nam de ipſo tales formari ſolent propoſitiones, Deus eſt, Deus fuit, Deus erit. Ad hanc difficultatem*

ficultatem reſpondere difficile non erit, quoniam tempora hęc, ad duo poſſunt referri, vel ad oſtendendam Dei perpetuitatem, vel variationem; primo modo, preſens tempus preteritum, atq; futurum de Deo ꝓnunciantur, at ſecundo modo, nequaquam. Declarata iam prima parte, ſequitur altera, vbi eſt ſermo de permanentia, ac firma ſtabilitate Dei, qui eſt ſuum eſſe primum oĩum eſſe, & ęternum: igitur immutabilis. Qđ ſi non haberet verum eſſe, procul dubio mutaretur; at hoc à Dei natura valde remotum eſt: igitur, &c. Pro corroboratione huius Apoſtolus primò loquens de Deo dicebat, Qui ſolus habet immortalitatem: igitur & immutabilitatem. Inſuper Iacobus: Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. & Dauid, Mutabis ea, & mutabũtur, tu aũt idem ipſe es. Preterea D. Aug. ſuper Geneſim dicit, quòd Deus nec per loca, nec per tempora mouetur, creatura verò per loca, & tempora. Hoc idem habetur apud ꝓphetam ex Dei perſona dicentem: Ego Deus, & non mutor: ſolus ergo Deus immutabilis, cuius eſſe ęternum, ideo verum. Explanatis adhuc duabus partibus noſtri ſermonis, accedit tertia, & vltima depromenda, vbi clarè manifeſtatur ſimplicitas diuinæ eſſentiæ abſq; vlla compoſitione, nam Deus eſt materiæ, & formæ naturalis expers, & carens diuerſarum partium compoſitione, in quo nullum accidens cum ſubiecto habet concedi; ſummè ſimplex igitur, quantum ad eſſentiam, Deus habet dici. Sed dubitabitis in hunc modum: Deus eſt bonus, eſt iuſtus, &c. Non igitur ſummè ſimplex. Ad hoc D. Aug. reſpondet dicendo: Deũ quidem eſſe ſimplicem, multipliciter tamen dici, non propter diuerſitatem partium, vel accidentium,

ſed ſolum ob nominum diuerſitatem diuinam vnam in Deo naturam ſignificantium: Deus igitur, quãtum ad ſuam eſſentiam, ſummam ſimplicitatem habet. Et hęc de tribus punctis ſatis.

VTRVM ESSE PROPRIE DEO CONVENIAT, ET VTRVM ESSE, ET ESSENTIA in Deo ſolo ſint idem. Lectio XXXV.

IN *animum induxi meũ (Nobil. Audit.) dubitationes duas ex textu Magiſtri ſent. naſcentes expurgare, quarum vna ad Dei proprietatem attinet, altera verò ad eſsentiæ Dei identitatẽ. Quęritur ergo primò. Vtrum eſſe propriè Deo conueniat. Pro parte negatiua arguentes quidã dicunt: nos nihil nominare, niſi ſecundum quod concipimus, at conceptus, quem de Deo habemus, quia eſt, & talis maximè confuſus eſt, & nõ ꝓprius: igitur huic conceptui, nomen correſpondens videlicet eſſe, qui eſt, Dei proprium minimè erit. Prȩterea cauſa ȩquiuoca cum effectu non communicat in ratione, quam effectui largitur, vt patet de Sole reſpectu caloris, ȩquiuoca enim eſt cauſa, at Deus, eſſe creaturæ reſpectu cuius dicitur cauſa ȩquiuoca, communicati eſſe igitur Dei non erit proprium, & ita male Magiſter ſent. In contrarium ſe habet illud Exodi. iii. Qui eſt, miſit me ad vos. Deinde ſoli Deo eſſentiæ nomen conuenit: igitur illud eſſe proprium erit. Pro determinatione huius dubitationis, quot modis proprium ſumatur, erit videndum: duobus enim ſolet accipi modis: primò ꝓ vt diuiditur*

contra

contra commune, & cõtra tranſlatum ſecundo; exemplum primi dùm dicitur, quòd homo ꝓpriè ridet: exemplum ſecundi, vt pratũ ridet, dùm enim floret, ridere videtur, ſed tranſlatiuè tantùm. Pręterea hominis proprium eſt ratiocinari, at ſentire nequaquam, ſed commune, licet vtrunq; homini propriè poſſit conuenire, inquantum ꝓprium diſtinguitur contra tranſlatum. Propoſita ergo quęſtio, ſi quęrat de proprio, pro vt contra tranſlatum diuiditur, tunc eſſe maximè propriè Deo competet. At ſi ſumatur proprium pro eo quod contra commune diſtinguitur, tunc eſſe Dei non videbitur proprium, ſed benè aliquo modo appropriatum, quoniam ſoli Deo eſſe non conuenit, ſed ẽt creaturis, licet Deo perfectiori, ac nobiliori modo; ex his argumentum primum patere poteſt, nam concludebat de proprio contra cõmune diſtincto, non de illo cõtra tranſlatum. Ad argumentum ſecundum dicendum venit, qđ cauſa ęquiuoca nõ dicitur cum effectu communicare in ratione ſpecifica, quã ei largitur, alioquin non eſſet ęquiuoca, ſed vniuoca, eſt tamen neceſſe, quod communicet in rationibus communibus, & tranſcendentibus, quæ oĩa circumeunt, ſicut eſſe bonum, & huiuſmodi, ſub quo ſenſu dat eſſe Deus creaturis, quo ſecundo modo, argumentum concludebat, nõ primo modo. Completo iam primo quęſito, ſequitur alterum de identitate diuinæ eſſentiæ cum Deo, dùm quęritur. Vtrũ eſsentia, & eſse ſint idem in Deo realiter ſicut Magiſter ſent. in textu fateri videbatur. Mihi prima fronte videtur, quòd non, nam nihil eſt in ſe ipſo, at eſſentia, vel natura Dei, quæ eſt ipſa deitas dicitur eſse in Deo, non ergo videtur, quòd Deus ſit idem, quod ſua eſsentia, vel natura. Arguitur ſecundo. Affectus

ſolent aſſimilari ſuis cauſis, at in rebus creatis ſuppoſitũ nõ uidetur eſſe idem, quod ſua natura, nam homo non eſt idem, quod ſua humanitas: igitur neq; eſſe Dei, & eius eſſentia idem. In oppoſitum illud Io.xiiii.ſe habet, Ego ſum via, ueritas, & vita; vt ergo ſe habet vita ad viuentem, ita deitas ad Deum: igitur Deus eſt ipſa deitas, ſecundũ D.Thomam prima parte ſummæ, quęſtione tertia, articulo tertio. Pro determinatione igitur queſtionis ſcire debetis: aliud eſſe loqui de rebus compoſitis ex materia, & forma, & aliud de his, quæ ſunt ſine materia, & forma; nam in illis neceſſe eſt, qđ differant natura, vel eſsentia, & ſuppoſitum, quoniam vnum ſe habet vt materia, alterum uerò vt forma. At in his, quæ ex materia, & forma non ſunt compoſita, quia ipſæ formæ per ſe indiuiduari dicuntur: hinc eſt, quòd ipſæ formæ ſint ſuppoſita ſubſiſtentia, ideo in eis non differt ſuppoſitum, & natura: in Deo igitur eſſe, & ſua eſſentia idem. Nunc ad argumenta dicendum: & primò ad primum, quòd minor ſic intelligenda ſit, eſſe videlicet, & eſſentiam ſiue naturam in Deo reperiri non per modum compoſitionis, ſed per modum ſumme ſimplicitatis, & licet vita eſſe eſſentia, & natura in Deo diuerſitatẽ aliquã ponere uideantur, totum hoc erit in noſtri intellectus acceptione, & nõ ad aliquã rei diuerſitatẽ. Ad ſecundũ argumentũ dici põt ad maiorẽ, effectus videlicet ſuis debere aſſimilari cauſis in eo, qđ poſſunt, & cũ creaturæ Deũ ipſum imitentur nõ perfectè, ſed in eo, qđ poſſunt, qđ ad defectũ imitationis pertinet hinc qđ eſt vnũ, & ſimplex, niſi ꝑ multa repręſentari põt, & ſic in eis accedit cõpoſitio ex qua prouenit, qđ in eis nõ ſit idem ſuppoſitũ, qđ natura. Et hęc de propoſitis ſatis ſint dicta.

VTRVM

VTRVM DEVS SIT OMNINO SIMPLEX, ET SOLVS IMMVTABILIS.

Lectio XXXVI.

Mihi quidem videtur continuata diſputationis ſeries non eſſe interrumpenda, ſed deinceps quęcunq; inciderint perpendenda; duo itaq; hodierna die prędeclaratis interſerere inutile minimè erit dubia: quorum primum de Dei ſimplicitate, alterum verò de eiuſdem immutabilitate. Quęritur ergo primò, Vtrum Deus ſit oĩno ſimplex. Inſuper, Vtrum ſolus immutabilis. Circa primum extant rationes ex materia, & forma in Deo compoſitionem detegentes: quarum prima ſic ſe habet, omne quod habet animam compoſitum eſt, ſed Deus ſic ſe habet: igitur, &c. Minor per Apoſtolum heb.xi. probatur ita dicentem: Iuſtus ex fide viuit, quod ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ. Deus igitur ex materia, & forma videtur eſſe compoſitus. Deinde, vt legere eſt apud Ariſt. pluribus in locis, ira, gaudium, triſtitia, & alia huiuſmodi ſunt paſſiones coniuncti, at Deo talia in ſacra ſcriptura attribuuntur: igitur Deus cõpoſitus. Pręterea indiuiduum ex duplici natura dicitur eſſe conflatum, at Deus dicitur indiuiduum: ergo, &c. Quartò ſic: Illud quod eſt melius, Deo aſcribi debet, ſed apud nos compoſita meliora ſimplicibus dicuntur: igitur Deo compoſitio vt quid melius aſcribenda. Quinto ſic inſtatur: Vbi pluralitas, ibi compoſitio, at in Deo relationum realium datur pluralitas: igitur Deus compoſitus. Demum ſic arguitur: Ea, quæ ſunt à Deo, imitari habent ipſum, nam à primo ente ſunt oĩa entia,

& à primo bono ſunt o͞ia bona, ſed in rebus, quæ à Deo ſunt, nihil eſt o͞ino ſimplex: ergo nec Deus o͞ino ſimplex. In oppoſitũ ſe habet primò Magiſter ſent. in textu, & D. Aug. deinde lib. ſexto de trinitate dicens, q́d Deus verè, & ſummè ſimplex eſt; Preterea ſupponendum hoc vnum venit, quod Deus in ſe minimè ſit compoſitus, nec alteri componibilis, nec aliud ſibi. Nunc ad argumenta reſpondendum, & primò ad primum de anima, quæ duobus habet conſiderari modis: vno modo pro parte compoſiti: alio modo pro ſimilitudine actus: ſi primo modo capiatur, argumentum nihil cõcludit in propoſito: ſi ſecundo modo, ita ut anima Deo attribuatur per ſimilitudinem actus, tunc poterit admitti; & in hunc modum per animam debemus Dei voluntatem intelligere. Ad ſecundum reſpondetur, quòd ira, & gaudium, &c. in nobis paſſiones ſunt, at in Deo nequaquam, & licet Deo attribuantur, hoc non ſit defectiuè, ſed effectiuè ſolum, ſiue metaphoricè. Ad tertium de indiuiduo, dici poteſt duplex eſſe indiuiduum, vnum formale, alterum materiale: primo modo Deus dicitur indiuiduum, at ſecundo modo minimè, & ita nullum eſt argumentum. Ad quartum dici põt apud nos compoſita eſſe meliora ſimplicibus, quatenus perfectio bonitatis creaturæ non inuenitur in vno ſimplici, nec põt inueniri, ſed in multis ſic. Perfectio verò diuinæ bonitatis, benè in vno ſimplici inuenitur, propterea ſimpliciter loquendo compoſita meliora dici nequeunt: quare, nec ipſi Deo attribuenda. Ad quintum de pluralitate relationum realium põt dici, quòd duplex detur pluralitas relationum realium, vna ſuppoſitorum, quæ in eodem compoſitionẽ facit, altera eſt pluralitas relationũ inter ſe, vel cũ abſoluto,

quæ in Deo ponitur ſine vlla tamen ſui compoſitione, at illa ſuppoſitorum benè compoſitionē dicit, ſed talis in Deo non ponitur. Ad vltimum conceditur, quòd ea, quæ ſunt à Deo debeant ipſum imitari, vt cauſata primam cauſam, non ob id ſequitur, q̄d debeat dici Deus compoſitus, compoſitione partium quantitatiuarum, vel alio modo, quia non eſt corpus, ſed ſummè ſimplex. Enodato dubio primo, quęritur ſecundò, Num Deus ſit ſolus immutabilis. Mihi certè rationibus quibuſdam videtur, q̄d non, nam mouet ſe: igitur mutabilis. Antecedens patet per Aug. iiii. ſuper Geneſim ad literam ita dicētem: Spiritus creator mouet ſe nec per locum, nec per tempus aliquo ergo modo: Deus mutabilis. Inſuper arguitur authoritate Sapien. vi. vbi dicitur de ſapientia, q̄d eſt mobilior oĩbus mobilibus, ſed ipſe Deus eſt ſapientia: igitur mobilis, & ex conſequenti non eſt ſolus immutabilis. Tandem ſic arguitur, Appropinquari, & elongari motum ſignificant, at talia in ſacra pagina de Deo dicuntur, vt habetur Ia. iiii. appropinquate Deo, & appropinquabit vobis: Deus igitur mutabilis. In oppoſitũ ſe habet illud Malachiæ prophetæ tertio, Ego Deus, & non mutor: rectè ergo ſenſit Magiſter ſent. in textu dicendo: Deum ſolum immutabilem eſſe. Nunc ad argumenta dicamus: & primò ad primum, q̄d D. Aug. loquutus ſit ſecundum Platonis modum, qui volebat primum mouens mouere ſe ipſum nominando omnem operationem motum, penes quod intelligere velle, & amare quidam motus dicuntur: & quia Deus intelligit vult, & ſe ipſum amat: propterea dixerunt Platonici Deum ſe ipſum mouere, licet non eo modo, quo ſumitur motus, & mutatio exiſtentis in potentia. Ad ſecundum,

quòd

& in filio, nam vna eſt ſapientia, natura, & potentia. Vel ſic dicendum, quòd potentia generandi cum natura, dicat proprietatem: quapropter referendo intellectũ ad proprietatem in filio non eſt potentia generandi. Nam ſic dicitur aliud eſſe poſſe generare, & poſſe generari. At ſi ad naturã hoc referatur, tunc erunt idem, vt in textu Magiſtri ſent. eſt videre. Et hęc ſatis.

VTRVM IN DIVINIS SIT GENERANDI POTENTIA.

Lectio XXXII.

NE qđ vitio nobis dari poſſit, circa Magiſtri ſent. textum aliquantiſper verſabimur, primò quęrentes. Vtrũ generandi potentia in diuinis ſit concedenda. Pro parte negatiua formari poſſunt nonnullæ rationes, quarum prima ſic ſe habet. Omnis potentia, uel eſt actiua, uel paſſiua, ſed nulla harum ponitur in diuinis: igitur, &c. Minor quia ſuſpecta, ideo quo ad vtrunq; membrum erit probanda, nam non videtur in Deo potentia paſſiua admittenda, quia tali s eſt imperfecta, nec actiua, quia ſi poneretur, eſſet hoc verum dicere ex parte creaturarum, non diuinorum: quare, &c. Verum quia aſſumptum ſub dubio relinquitur, ideo ad hoc confirmandum, ſiue probandum, ita erit dicendum, quod talis potentia actiua ſit principium tranſmutandi aliud, at in diuinis non datur aliud, non itaq; potentia actiua in diuinis. Pręterea ſic arguitur, potentia oĩs eſt reſpectu alicuius poſſibilis, at in Deo nihil eſt poſſibile, ſed totum neceſſarium, non

igitur

igitur in Deo reſpectu diuinorum eſt potentia generandi. Ex alio latere quia omne generans generat per aliquam potentiam, & in diuinis datur generatio: igitur & generandi potentia in Patre. Pro determinatione huius difficultatis ſcire debetis, potentiæ nomen ęquiuocum eſſe, & hoc reſpectu diuinorum, nec non creaturarũ: Potentia enim generandi in diuinis dicitur principium producendi alium per ſimplicẽ emanationem, non per tranſmutationẽ, at in creaturis potentia eſt principium tranſmutandi aliud, ęquiuocè igitur, non vniuocè nomen potentiæ ſumitur. Inſuper notandum eſt, quod potentia reſpectu filij debet dici potentia generandi, nam filij productio eſt generatio, reſpectu verò Spiritus ſancti potentia ſpirandi, quoniam eius productio eſt ſpiratio paſſiua. Nunc ad argumenta accedo, & ad primum dico, qđ tenet de potentia in humanis creaturis, non in diuinis. Nam in illis eſt principium tranſmutandi aliud, at non ſic in diuinis. Ad alterum argumentum dicitur, quod poſſibile in diuinis neceſſarium non excludit, & ita argumentum ruit. In ſequenti alia conſideratione digna audietis, hęc interim ſatis.

VTRVM GENERANDI POTENTIA DICAT QVID, VEL AD ALIQVID, ET vtrum in filio concedenda. Lectio XXXIII.

QVęſtiones duas pro maiori intellectu eorum, quæ dicta ſunt à Magiſtro ſent. hodierna die examinare ſtatui, quarũ prima erit de generandi potentia in diuinis,

num

rum dicat quid, vel ad aliquid. Altera de potentia generandi, reſpectu filij. An ſcilicet in filio debeat concedi. Circa primam ſanè dicendum venit, quod generandi potentia in patre ſit ad aliquid, & non dicat quid: nam D. Aug. ait, qđ eo Pater eſt Pater, quo eſt ei filius, ſed Paternitate Pater eſt: igitur Paternitate generat, & ſic generandi potentia in Patre dicetur ad aliquid, non quid. At video hic vos ingenio pollentes totum oppoſitum ſentire, nam genitum gignenti, vt puta Patri, in natura aſſimilari dicitur, & non in proprietate; ſed natura dicit quid, non itaque generandi potentia in patre erit ad aliquid, ſed dicet quid. Pro determinatione huius difficultatis notare debetis, pro vt noſtro nunc inſeruit ꝓpoſito: potentiam duobus accipi poſſe modis: vno modo formaliter, alio modo fundamentaliter. Stante hac diſtinctione, duobus formatis iam argumentis non erit difficile reſpondere. Ad illud ergo Aug. dicentis, eo Pater eſt Pater, quo eſt ei filius, formaliter hoc eſſe verum concedimus: negamus tamen, quod ſit eo fundamentaliter, & ſic generãdi potentia in Patre erit ad aliquid formaliter, licet non fundamentaliter, quo modo argumentum ſecundum currit ſicut, & alia, quæ contra hanc veritatem poſſent adduci. Completa iam prima queſtione de duabus, altera ſubſequitur, dùm queritur. Vtrum generandi potentia in filio ſit concedenda; pro parte affirmatiua ſic inſtatur: imago perfecta, illud quoq; perfectè debet imitari, cuius imago eſt, ſed filius in diuinis dicitur eſſe vera, atq; perfecta Patris imago: igitur ipſum habet imitari, ſed, ſi generandi potentiam non haberet, perfectè eum non imitaretur, debet ergo in filio generãdi potentia cõcedi. Preterea,

nulla ſcientia ponitur in Patre, quæ non ſit in filio, nulla ſimiliter potentia, quæ non ſit in filio, at generandi potentia eſt in Patre: ergo, & in filio. Inſuper authoritate Hylarij de Trinit. ſuadeo vobis in filio generandi potentiam nō eſſe denegandam: Vir enim iſte ait, quòd talis generandi potentia perfectionē infinitam dicit: igitur communis tribus perſonis erit: quare, &c. Ad hanc ergo difficultatem dirimendam, velim vos ſcire, potentiam duobus accipi poſſe modis: vno modo abſolutè, ideſt pro forma abſoluta, quæ dicitur principium ꝓductiuum, ſiue fundamentaliter; alio modo, pro forma ſub illo reſpectu cum oībus ad generandum requiſitis. Si primo modo ſumatur, tunc erit fatendum, quod tribus ſit communis talis potentia perſonis ſecūdum Anſelmum, quæ nihil aliud eſt, quàm memoria fœcunda. At ſi ſecundo modo capiatur, Patri tantùm potentia generandi, ſiue filium producendi aptabitur. His itaq; poſitis, nunc ad argumentum primum eſt dicendum, quòd in diuinis imitatio penes eſſentiam, non penes generandi potentiam, ſiue relationem attenditur: quare nullum ex modo conſiderandi diuerſo eſt argumentum. Ad alterū, negatur modus arguendi: nam non eſt ſimile de ſcientia, & de generandi potentia in Patre, quia ſcientia eſt merè abſolutum, propterea cōmunis eſt tribus perſonis, at generandi potentia intrinſecus relationē includit, ratione cuius oībus tribus perſonis conuenire non poteſt; alij alio modo volentes propoſitæ queſtioni ſatisfacere, ly generādi gerundium, tripliciter accipi poſſe dicunt: actiuè, paſſiuè, vel imperſonaliter. Si primo modo, generandi potentiam in Patre tantùm ponunt. Si ſecundo modo, in filio conceditur generandi potentia, ideſt vt generetur.

Si tertio modo, tunc talis generandi potentia in tribus diuinis perſonis eſſe dicetur, & ita ad inſtantias adductas, & ad adducendas, quid ſit dicendum, ex ſuppoſitis patet.

DE VERITATE, ET PROPRIETATE, ETC.
Diſtinctio VIII.
Lectio XXXIIII.

QVid tenendum ſit de veritate gignentis, hactenus determinatum eſt: Nunc loquendum de natura per actũ generationis communicatá. Preſens igitur diſtinctio partiri habet in partes tres: in quarum prima ſit ſermo de diuinæ eſſentiæ veritate: in ſecunda de eiuſdem immutabilitate: in tertia de Dei ſimplicitate. Quantum attinet ad primum, propriè Deus dicitur eſſentiæ veritatem habere abſq; alicuius non actualitatis admixtione, nam ęternus eſt ſine pręterito, atq; futuro tempore, & quod huiuſmodi eſt eſſentiæ, veritatem ſine vlla admixtione habet: quare, &c. Pro cõfirmatione huius veritatis ſacræ paginæ teſtimonio vtemur: legitur enim, Ego ſum, qui ſum. Inſuper, Qui eſt, miſit me ad vos. Pręterea extat illud Hieron. ad Damaſum ita ſcribentis: Deus ſolus, qui exordium non habet, verè eſſentiæ nomen tenet; cuius eſſentiæ eſſe noſtrũ comparatum nõ eſt verum eſſe, quia ſumus mutabiles, at Deus non ſic ſe habet: quare, &c. Sed dicetis: cum Deus non careat tempore pręſenti, pręterito, atque futuro: igitur eius eſſe variabile: Nam de ipſo tales formari ſolent propoſitiones, Deus eſt, Deus fuit, Deus erit. Ad hanc difficultatem

ficultatem reſpondere difficile non erit, quoniam tempora hęc, ad duo poſſunt referri, vel ad oſtendendam Dei perpetuitatem, vel variationem; primo modo, pręſens tempus pręteritum, atq; futurum de Deo ꝓnunciantur, at ſecundo modo, nequaquam. Declarata iam prima parte, ſequitur altera, vbi eſt ſermo de permanentia, ac firma ſtabilitate Dei, qui eſt ſuum eſſe primum oīum eſſe, & ęternum: igitur immutabilis. Qđ ſi non haberet verum eſſe, procul dubio mutaretur; at hoc à Dei natura valde remotum eſt: igitur, &c. Pro corroboratione huius Apoſtolus primò loquens de Deo dicebat, Qui ſolus habet immortalitatem: igitur & immutabilitatem. Inſuper Iacobus: Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. & Dauid, Mutabis ea, & mutabūtur, tu aūt idem ipſe es. Pręterea D. Aug. ſuper Geneſim dicit, quòd Deus nec per loca, nec per tempora mouetur, creatura verò per loca, & tempora. Hoc idem habetur apud ꝓphetam ex Dei perſona dicentem: Ego Deus, & non mutor: ſolus ergo Deus immutabilis, cuius eſſe ęternum, ideo verum. Explanatis adhuc duabus partibus noſtri ſermonis, accedit tertia, & vltima depromenda, vbi clarè manifeſtatur ſimplicitas diuinæ eſſentiæ abſq; vlla compoſitione, nam Deus eſt materiæ, & formæ naturalis expers, & carens diuerſarum partium compoſitione, in quo nullum accidens cum ſubiecto habet concedi; ſummè ſimplex igitur, quantum ad eſſentiam, Deus habet dici. Sed dubitabitis in hunc modum: Deus eſt bonus, eſt iuſtus, &c. Non igitur ſummè ſimplex. Ad hoc D. Aug. reſpondet dicendo: Deū quidem eſſe ſimplicem, multipliciter tamen dici, non propter diuerſitatem partium, vel accidentium,

 ſed

ſed ſolum ob nominum diuerſitatem diuinam vnam in Deo naturam ſignificantium: Deus igitur, quãtum ad ſuam eſſentiam, ſummam ſimplicitatem habet. Et hęc de tribus punctis ſatis.

VTRVM ESSE PROPRIE DEO CONVENIAT, ET VTRVM ESSE, ET ESSENTIA in Deo ſolo ſint idem. Lectio XXXV.

IN animum induxi meũ (Nobil. Audit.) dubitationes duas ex textu Magiſtri ſent. naſcentes expurgare, quarum vna ad Dei proprietatem attinet, altera verò ad eſsentiæ Dei identitatẽ. Quęritur ergo primò. Vtrum eſse propriè Deo conueniat. Pro parte negatiua arguentes quidã dicunt: nos nihil nominare, niſi ſecundum quod concipimus, at conceptus, quem de Deo habemus, quia eſt, & talis maximè confuſus eſt, & nõ ꝓprius: igitur huic conceptui, nomen correſpondens videlicet eſſe, qui eſt, Dei proprium minimè erit. Pręterea cauſa ęquiuoca cum effectu non communicat in ratione, quam effectui largitur, vt patet de Sole reſpectu caloris, ęquiuoca enim eſt cauſa, at Deus, eſſe creaturæ reſpectu cuius dicitur cauſa ęquiuoca, communicati eſſe igitur Dei non erit proprium, & ita male Magiſter ſent. In contrarium ſe habet illud Exodi. iii. Qui eſt, miſit me ad vos. Deinde ſoli Deo eſſentiæ nomen conuenit: igitur illud eſſe propriùm erit. Pro determinatione huius dubitationis, quot modis proprium ſumatur, erit videndum: duobus enim ſolet accipi modis: primò ꝓ vt diuiditur

contra

contra commune, & cõtra tranſlatum ſecundo; exemplum primi dùm dicitur, quòd homo ꝓpriè ridet: exemplum ſecundi, vt pratũ ridet, dùm enim floret, ridere videtur, ſed tranſlatiuè tantùm. Pręterea hominis proprium eſt ratiocinari, at ſentire nequaquam, ſed commune, licet vtrunq; homini propriè poſſit conuenire, inquantum ꝓprium diſtinguitur contra tranſlatum. Propoſita ergo quęſtio, ſi quęrat de proprio, pro vt contra tranſlatum diuiditur, tunc eſſe maximè propriè Deo competet. At ſi ſumatur proprium pro eo quod contra commune diſtinguitur, tunc eſſe Dei non videbitur proprium, ſed benè aliquo modo appropriatum, quoniam ſoli Deo eſſe non conuenit, ſed ẽt creaturis, licet Deo perfectiori, ac nobiliori modo; ex his argumentum primum patere poteſt, nam concludebat de proprio contra cõmune diſtincto, non de illo cõtra tranſlatum. Ad argumentum ſecundum dicendum venit, qđ cauſa ęquiuoca nõ dicitur cum effectu communicare in ratione ſpecifica, quã ei largitur, alioquìn non eſſet ęquiuoca, ſed vniuoca, eſt tamen neceſſe, quod communicet in rationibus communibus, & tranſcendentibus, quæ oĩa circumeunt, ſicut eſſe bonum, & huiuſmodi, ſub quo ſenſu dat eſſe Deus creaturis, quo ſecundo modo, argumentum concludebat, nõ primo modo. Completo iam primo quęſito, ſequitur alterum de identitate diuinæ eſſentiæ cum Deo, dùm quęritur. Vtrũ eſsentia, & eſse ſint idem in Deo realiter ſicut Magiſter ſent. in textu fateri videbatur. Mihi prima fronte videtur, quòd non, nam nihil eſt in ſe ipſo, at eſſentia, vel natura Dei, quæ eſt ipſa deitas dicitur eſse in Deo, non ergo videtur, quòd Deus ſit idem, quod ſua eſsentia, vel natura. Arguitur ſecundo. Affectus

ſolent aſſimilari ſuis cauſis, at in rebus creatis ſuppoſitũ nõ uidetur eſse idem, quod ſua natura, nam homo non eſt idem, quod ſua humanitas: igitur neq; eſse Dei, & eius eſſentia idem. In oppoſitum illud Io.xiiii. ſe habet, Ego ſum via, ueritas, & vita; vt ergo ſe habet vita ad viuentem, ita deitas ad Deum: igitur Deus eſt ipſa deitas, ſecundũ D.Thomam prima parte ſummæ, quæſtione tertia, articulo tertio. Pro determinatione igitur quæſtionis ſcire debetis: alиud eſse loqui de rebus compoſitis ex materia, & forma, & aliud de his, quæ ſunt ſine materia, & forma; nam in illis neceſse eſt, q̃d differant natura, vel eſsentia, & ſuppoſitum, quoniam vnum ſe habet vt materia, alterum uerò vt forma. At in his, quæ ex materia, & forma non ſunt compoſita, quia ipſæ formæ per ſe indiuiduari dicuntur: hinc eſt, quòd ipſæ formæ ſint ſuppoſita ſubſiſtentia, ideo in eis non differt ſuppoſitum, & natura: in Deo igitur eſse, & ſua eſsentia idem. Nunc ad argumenta dicendum: & primò ad primum, quòd minor ſic intelligenda ſit, eſse videlicet, & eſsentiam ſiue naturam in Deo reperiri non per modum compoſitionis, ſed per modum ſummæ ſimplicitatis, & licet vita eſse eſsentia, & natura in Deo diuerſitatẽ aliquã ponere uideantur, totum hoc erit in noſtri intellectus acceptione, & nõ ad aliquã rei diuerſitatẽ. Ad ſecundũ argumentũ dici põt ad maiorẽ, effectus videlicet ſuis debere aſſimilari cauſis in eo, q̃d poſsunt, & cũ creaturæ Deũ ipſum imitentur nõ perfectè, ſed in eo, q̃d poſsunt, q̃d ad defectũ imitationis pertinet hinc q̃d eſt vnũ, & ſimplex, niſi ꝑ multa repræſentari põt, & ſic in eis accedit cõpoſitio ex qua prouenit, q̃d in eis nõ ſit idem ſuppoſitũ, q̃d natura. Et hęc de propoſitis ſatis ſint dicta.

VTRVM DEVS SIT OMNINO SIMPLEX, ET SOLVS IMMVTABILIS.

Lectio XXXVI.

MIhi quidem videtur continuata diſputationis ſeries non eſſe interrumpenda, ſed deinceps quęcunq; inciderint perpendenda; duo itaq; hodierna die prędeclaratis interſerere inutile minimè erit dubia: quorum primum de Dei ſimplicitate, alterum verò de eiuſdem immutabilitate. Quęritur ergo primò, Vtrum Deus ſit oīno ſimplex. Inſuper, Vtrum ſolus immutabilis. Circa primum extant rationes ex materia, & forma in Deo compoſitionem detegentes: quarum prima ſic ſe habet, omne quod habet animam compoſitum eſt, ſed Deus ſic ſe habet: igitur, &c. Minor per Apoſtolum heb. xi. probatur ita dicentem: Iuſtus ex fide viuit, quod ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ. Deus igitur ex materia, & forma videtur eſſe compoſitus. Deinde, vt legere eſt apud Ariſt. pluribus in locis, ira, gaudium, triſtitia, & alia huiuſmodi ſunt paſſiones coniuncti, at Deo talia in ſacra ſcriptura attribuuntur: igitur Deus cōpoſitus. Pręterea indiuiduum ex duplici natura dicitur eſſe conflatum, at Deus dicitur indiuiduum: ergo, &c. Quartò ſic: Illud quod eſt melius, Deo aſcribi debet, ſed apud nos compoſita meliora ſimplicibus dicuntur: igitur Deo compoſitio vt quid melius aſcribenda. Quinto ſic inſtatur: Vbi pluralitas, ibi compoſitio, at in Deo relationum realium datur pluralitas: igitur Deus compoſitus. Demum ſic arguitur: Ea, quæ ſunt à Deo, imitari habent ipſum, nam à primo ente ſunt oīa entia,

& à primo bono ſunt oĩa bona, ſed in rebus, quæ à Deo ſunt, nihil eſt oĩno ſimplex: ergo nec Deus oĩno ſimplex. In oppoſitũ ſe habet primò Magiſter ſent. in textu, & D. Aug. deinde lib. ſexto de trinitate dicens, qđ Deus verè, & ſummè ſimplex eſt; Preterea ſupponendum hoc vnum venit, quod Deus in ſe minimè ſit compoſitus, nec alteri componibilis, nec aliud ſibi. Nunc ad argumenta reſpondendum, & primò ad primum de anima, quæ duobus habet conſiderari modis: vno modo pro parte compoſiti: alio modo pro ſimilitudine actus: ſi primo modo capiatur, argumentum nihil cõcludit in propoſito: ſi ſecundo modo, ita ut anima Deo attribuatur per ſimilitudinem actus, tunc poterit admitti; & in hunc modum per animam debemus Dei voluntatem intelligere. Ad ſecundum reſpondetur, quòd ira, & gaudium, &c. in nobis paſſiones ſunt, at in Deo nequaquam, & licet Deo attribuantur, hoc non ſit defectiuè, ſed effectiuè ſolum, ſiue metaphoricè. Ad tertium de indiuiduo, dici poteſt duplex eſſe indiuiduum, vnum formale, alterum materiale: primo modo Deus dicitur indiuiduum, at ſecundo modo minimè, & ita nullum eſt argumentum. Ad quartum dici põt apud nos compoſita eſſe meliora ſimplicibus, quatenus perfectio bonitatis creaturæ non inuenitur in vno ſimplici, nec põt inueniri, ſed in multis ſic. Perfectio verò diuinæ bonitatis, benè in vno ſimplici inuenitur, propterea ſimpliciter loquendo compoſita meliora dici nequeunt: quare, nec ipſi Deo attribuenda. Ad quintum de pluralitate relationum realium põt dici, quòd duplex detur pluralitas relationum realium, vna ſuppoſitorum, quæ in eodem compoſitionẽ facit, altera eſt pluralitas relationũ inter ſe, vel cũ abſoluto,

quæ

quæ in Deo ponitur ſine vlla tamen ſui compoſitione, at illa ſuppoſitorum benè compoſitionē dicit, ſed talis in Deo non ponitur. Ad vltimum conceditur, quòd ea, quæ ſunt à Deo debeant ipſum imitari, vt cauſata primam cauſam, non ob id ſequitur, qđ debeat dici Deus compoſitus, compoſitione partium quantitatiuarum, vel alio modo, quia non eſt corpus, ſed ſummè ſimplex. Enodato dubio primo, quęritur ſecundò, Num Deus ſit ſolus immutabilis. Mihi certè rationibus quibuſdam videtur, qđ non, nam mouet ſe: igitur mutabilis. Antecedens patet per Aug. iiii. ſuper Geneſim ad literam ita dicētem: Spiritus creator mouet ſe nec per locum, nec per tempus aliquo ergo modo: Deus mutabilis. Inſuper arguitur authoritate Sapien.vi. vbi dicitur de ſapientia, qđ eſt mobilior oībus mobilibus, ſed ipſe Deus eſt ſapientia: igitur mobilis, & ex conſequenti non eſt ſolus immutabilis. Tandem ſic arguitur, Appropinquari, & elongari motum ſignificant, at talia in ſacra pagina de Deo dicuntur, vt habetur Ia. iiii. appropinquate Deo, & appropinquabit vobis: Deus igitur mutabilis. In oppoſitū ſe habet illud Malachiæ prophetæ tertio, Ego Deus, & non mutor: rectè ergo ſenſit Magiſter ſent. in textu dicendo: Deum ſolum immutabilem eſſe. Nunc ad argumenta dicamus: & primò ad primum, qđ D. Aug. loquutus ſit ſecundum Platonis modum, qui volebat primum mouens mouere ſe ipſum nominando omnem operationem motum, penes quod intelligere velle, & amare quidam motus dicuntur: & quia Deus intelligit vult, & ſe ipſum amat: propterea dixerunt Platonici Deum ſe ipſum mouere, licet non eo modo, quo ſumitur motus, & mutatio exiſtentis in potentia. Ad ſecundum,

quòd

quòd mobilis vt ſapientia dici poteſt: hoc eſſe verum ſimilitudinariè, & actiuè, ſed paſſiuè nequaquam. Ad tertium reſpondetur, quòd appropinquari, & elongari de Deo in ſcripturis dicuntur metaphoricè, videlicet inquantum percipimus ipſius bonitatis influentiam, vel ab eo deficimus. Deus ergo ſummè ſimplex, & ſolus immutabilis, vt Magiſter ſent. dicebat. Et hęc ſatis.

DE DISTINCTIONE TRIVM PERSONARVM.
Diſtinctio IX.
Lectio XXXVII.

HActenus ad aures Magiſtri ſent. de natura communicata per generationem verba fecimus: Nunc in diſtinctione nona loquemur de genitoris, & geniti coeternitate, tria facientes; nam primò Patris, & filij coeternitatẽ oſtendemus: Inſuper ꝓpoſitionem ponemus: Tertiò incidentis queſtionis ambiguitatem diſſoluemus. Circa primum hoc lemma ponitur. Dei filius ab ęterno à Patre genitus, Patri ſimpliciter coeternus. At ſine ratione loqui ne videamur, propterea ſic dicemus, id coeternum eſſe Deo, ſine quo Deus nunquam fuit, nec eſſe potuit, at hic eſt filius genitus à Patre: igitur ipſi Patri coeternus. Nec illud obſtat, quòd filius ſit alius à Patre in perſonalitate, & ab illo diſtinctus perſonaliter, nam non ante fuit Pater, quàm filius, cum perſonæ diuinæ ſint ſibi inuicẽ coeternæ, & in natura idem. Huic veritati videtur aduerſari ille maledictus Arrius dicendo ſic. Si filius eſſet natus principium haberet, nõ itaq; Patri coeternus. Ad

hunc

hunc errorem excludendum, velim ita vos dicere cum Aug. q̃d filius ſi Patri non eſſet coeternus, Pater aliquando fuiſſet ſine ſapientia, eo quia filius eſt ſapientia Patris: Vel Pater fuiſſet aliquando ſine filio, deinde filium habuiſſet, q̃ ſtare nequeunt. Patri ergo filius coeternus. Verum ꝗa Arrius arguebat dicẽdo: Si filius eſſet natus, principium haberet, & ita non poſſet Patri eſſe coeternus: quoniam ęquiuocatio eſt cauſa erroris, iccirco arbitror eſſe diſtinguendũ de duplici principio, ſcilicet durationis, & originis. Verbum, ſiue filius in diuinis, hoc ſecundò modo dicitur habere principium, ſed non primò: quare ruit error; Et hęc de primo puncto. In altero ex dictis poteſt apponi talis propoſitio. Filij ęterna generatio eſt ineffabilis, quia omnem ſuperat ſenſum, non ſolum humanum, verum ẽt Angelicum, quis etenim intellectus percipere poterit Patrem in diuinis, filio non eſſe Priorem? certè nullus: ineffabilis igitur verbis generatio quamuis quidã male opinentur ipſum poſſe per intellectum creatũ comprehendi, iuxta illud Iſaiæ. 53. Generationẽ eius quis enarrabit? hic ne laboremus in ęquiuo: ſcire debetis: Chriſti triplicem generationem, ſiue natiuitatem dari: videlicet, diuinam, humanam, & gratuitam. Prima eſt ex Patre, Secũda ex matre, Tertia fit in mente. De Patre naſcitur ęternaliter, de matre temporaliter, in mente ſpiritualiter; & iſtæ tres natiuitates ſummuntur ſecundum tres naturas, quæ ſunt in Chriſto: ſcilicet deitas, caro, & ſpiritus. Nã ex Patre naſcitur Deus, ex matre caro, in mente verò naſcitur ſpiritus, ſcilicet per gratiam; ex Patre naſcitur ſemper, ex matre naſcitur ſemel, & in mente ſępe. Secundum natiuitatem diuinam, filius habet Patrem

ſine

ſine matre, ſecundum humanam habet matrem ſine Patre, ſecundum gratuitã habet Patrem, & matrem: iuxta illud Mat. 12. Qui fecerit voluntatem Patris mei, &c. Filius ergo loquendo de generatione primo modo ſumpta Patri coeternus. Nec ſic ab humano intellectu comprehendendus. Et hęc de punctis duobus. In tertiò diſſoluenda venit ambiguitas occurrentis quęſtionis: quęritur enim, Vtrũ in diuinis filius congruentius, ac rectius exprimi habeat per ſemper naſci, vel natum eſſe. Mihi ſanè videtur, quòd melius filius dicatur ſemper natus, quàm naſci: & ratio eſt, quia ſemper natum eſſe dicit perfectionem ſine imperfectione: igitur potius erit affirmandum ipſum ſemper eſſe natum, quàm naſci, quoniam hoc ſecundo modo ſi loqueremur, imperfectio à verbi generatione non excluderetur. Ad hanc ergo dimittendam debet fieri expreſſio generationis filij ꝑ verbũ pręteriti tẽporis perfecti, cuiuſmodi eſt ly natus, qđ denominat actũ generationis trãſiſſe, & eius terminũ actualiter in cõpleto eſſe, & ſtare. At explicatio generationis per verbũ tẽporis pręſentis, cuiuſmodi ly naſcitur, deſſignat, ac denominat generationis actum adhuc fieri, qđ de ſe minimè imperfectionẽ excludit: primo igitur modo, nõ ſecundo, ad filij generationẽ exprimendã loquẽdũ erit. Et hęc de tota diſtinctione ſatis.

VTRVM IN DIVINIS PATER ALIVS A FILIO DICI POSSIT.

Lectio XXXVIII.

A*D maiorẽ prędeclaratæ diſtinctionis euidentiam tria nobis impręſentiarum excitanda erunt quęſita: quorũ primum.*

Vtrum

Vtrum in diuinis Pater dici poſſit alius à filio. Deinde, Utrum Pater filio ſit prior. Tertiò Vtrum Pater, & filius ſint plures ęterni. Circa primum negatiuè procedentes dicemus: Patrem non eſſe alium à filio, ibi enim alius relatiuum diuerſitatis ſubſtantiæ dicitur, ſed à Patre filius non eſt in ſubſtantia diuerſus: igitur nec alius à Patre, & vice verſa. Huic rationi primæ aduerſari videtur ſententia Athanaſij in Symbolo ſuo dicẽtis; Alia eſt perſona Patris, alia filij, &c. Pro determinatione igitur huius primæ difficultatis ſciendum eſt, in diuinis nominibus talibus eſſe vtendũ, quibus nec perſonarum pluralitas tollatur, nec eſſentiæ pluralitas plurificetur: quare hoc nomine alius non vtemur, niſi cum ſubſtantiuorum additione, quibus hoc nomen competat, V. g. dùm dicitur: Pater eſt alia perſona, vel alius in ꝑſona à filio. Pręterea notandum venit, hoc nomen alius diſtinctionem in diuinis, quo ad perſonalia, importare, ſed non, quo ad eſſentiam. Nunc reſpondeo ad primum argumentum, & dico, ly alius relatiuum quidem eſſe ſubſtantiæ, ſumendo tamen ſubſtantiam non pro eſſentia, ſed pro ſuppoſito, & ita pro vtroque poterit reddere locutionem veram, vel falſam, ſecundum tamen naturam eius, cui addetur, V. g. Si dicatur, quòd Pater eſt alia perſona, vel aliud ſuppoſitum, tunc vera erit locutio, at ſi dicatur: Pater eſt alius Deus à filio, ſcilicet eſsentialiter, locutio non erit vera, nec admittenda, quia ſic dicit eſſentiæ diuerſitatem, qđ non debet in diuinis admitti. Nos igitur primo modo, cum Athanaſio loquamur, ne erremus. Et hęc de primo dubio. Huic ſuccedit alterum, dùm quęritur. Vtrum Pater prior dici poſſit filio. Athanaſij primo teſtimonio, vt habetur in

ſuo

ſuo Symbolo, videtur eſſe tenendum, quòd non, nam dicit ipſe, qđ In hac trinitate nihil eſt prius, aut poſterius: non ergo Pater erit filio prior, ſiue ſecundum intellectum, ſiue ſecundum rem. Ex alio latere in diuinis cum filius habeat principium à quo, quoniam eſt genitus à Patre, videtur poſſe dici, quod Pater ſit filio prior. Pro reſponſione igitur debetis ſcire, duplicem dari prioritatem, originis videlicet, & ęternitatis: Nunc ad Athanaſium dicimus, in diuinis nihil eſſe prius, aut poſterius loquendo de prioritate ęternitatis. nā ęternus Pater, ęternus Filius, ęternus Spiritus ſanctus. De altera verò originis nullus ſanæ mentis oppoſitum teneret, & hęc de duabus difficultatibus, quibus tertia additur, dùm inquiritur. Vtrum Pater, & filius ſint plures ęterni. Mihi videtur, quòd non, & ratio aſſignatur, quia ſicuti trium perſonarum vna eſt deitas, ita vna ęternitas, non igitur plures ęterni. Inſuper vt Pater, & filius non ſunt plures Dij, ita nec plures ęterni. In oppoſitum videtur ſe habere in ſuo Symbolo Athanaſius, dùm dicit, quod Tres perſonæ ſibi ſunt coeternæ, & coequales, Vir enim iſte in numero plurali loquutus: hinc viſum eſt quibuſdā, qđ ſint tres ęterni. Pro veritate ipſa cognoſcenda duo nobis cōſiderāda erunt, & primò dictū Athanasij dicētis, Aeternus Pater, ęternus Filius, ęternus Spiritus ſanctus, nō tamen tres ęterni, ſed vnus ęternus. Inſuper, cur Athanaſius in ſuo Symbolo ſit loquutus in numero plurali dicēdo, qđ Tres pſonæ ſint ſibi coeternæ, & coequales; dicamus ergo Athanaſiū adiectiuè loquutū eſſe, nō ſubſtantiuè; licet ergo talia adiectiua in plurali numero pdicētur, nō tamen importata p ea ſubſtantialiter plurificantur. Et hęc de tribus queſitis ſatis.

HIC

HIC DE SPIRITV SANCTO AGITVR, ETC.

Diſtinctio X.

Lectio XXXIX.

EXplanata diſtinctione nona huius lib. primi accedit decima exponenda, vbi Magiſter ſent. in hunc modum procedit, nam primò dicenda dictis continuat, deinde, quæ tractanda, ꝓponit. Ex quo ergo de Filij ęterna generatione à Patre verba fecit, incipit nunc agere de Spiritus ſancti proceſſione ab vtroque, videlicet à Patre, & filio, tria nobis proponendo. Primò Spiritum ſanctum amorem eſſe Patris, & filij, per modumq́; voluntatis procedere. Inſuper amorē conuenienter perſonæ Spiritus ſancti appropriari. Tertiò Spiritum ſanctum nomine communi nominari, tàm Patri, quàm filio conuenienti. His ita pręmiſſis, exponenda prima pars erit, pro cuius euidentia ita dicendum, q̄d charitas, ſiue eſſentialis amor Spiritui ſancto appropriatus, toti trinitati ſit communis. An hoc verum, queſo audite: vt enim ſe habet ſapientia ad totam trinitatem, & ad filium, ita ſe habebit amor ad totā trinitatem, & ad Spiritum ſanctum, at ſapientia eſſentialiter dicta toti trinitati conuenit, & tamen filio appropriatur: igitur charitas, ſiue amor licet communis ſit toti trinitati, tamen Spiritui ſancto appropriari poterit, Nam Spiritus ſanctus amor, vel dilectio Patris, & filij dicitur, vt doctè manifeſtat D. Aug. xv. de Trin. dicens, quòd Spiritus ſanctus, nec Patris eſt ſolius, nec eſt filij ſolius, ſed amborum: propterea communem, quo inuicem ſe diligunt Pater, & filius, nobis inſinuat charitatem. At vos hic

dubitare

dubitare poſſe video ex dicto Ioan. prima canonicæ ſuæ dicentis: Deus charitas eſt: ſi ergo Spiritus ſanctus eſt amor, ſiue dilectio, & charitas, cur tunc apertè Ioan. non dixit: Spiritus ſanctus eſt charitas, ſed dixit, Deus eſt charitas, relinquens nobis ſub dubio, an ibi de tota intendat trinitate loqui, aut de aliqua perſona in ſpeciali? ad hanc difficultatem dicimus, amorem, & charitatem toti quidem, vt ſupra tetigimus, conuenire trinitati, aliquando tamen perſonæ Spiritus ſancti appropriari: nam & ſapientia quoq; communis eſt tribus, ſed tamen in ſpecie filio appropriatur, & ita inſtantia ruit, vt eſt videre in hac prima parte præſentis diſtinctionis. Poſt quam altera ſubſequitur hac propoſitione contenta. Charitas, ſiue amor perſonalis nulli alteri propriè conuenit, quàm ſolius Spiritus ſancti perſonalitati. Et ratio aſſignatur, quia ſolus Spiritus ſanctus per modum dilectionis procedit: igitur charitas, ſiue amor perſonalis ſoli Spiritui ſancto conuenit. Sed hic dicetis: Ioan. in ſua canonica, vbi ſupra, docet, dilectionem ex Deo eſſe, cum itaque tàm filius, quàm Spiritus ſanctus, ſint ex Deo, hinc dubitatur, quis illorum debeat dici dilectio, licet filius per modum naturæ procedat, & Spiritus ſanctus per modum voluntatis. Cui difficultati perbellè ſatisfit à Ioan. in eadem canonica, vbi poſtquã dixit, dilectio, quæ nos facit in Deo manere, in Deo eſt, ſubiungit. In hoc cognoſcimus, quòd in Deo manemus, & ipſe in nobis, quia de Spiritu ſancto dedit nobis; ſanctus itaq; ſpiritus, de quo dedit nobis, in Deo nos manere facit: Spiritus ergo ſanctus dilectionem hanc, quæ eſt in nobis, ex Deo facit. Et hęc de duabus partibus. Poſtrema, & vltima tandem enodanda venit, vbi Magiſter ſent.

edocere

edocere intendit, quod iure merito Spiritus ſanctus ratione communis principij originalis ſit hoc nomine Spiritus ſanctus nominatus, non obſtante, quod tale nomen tribus commune ſit perſonis diuinis. Num verò res ita ſe ſe habeat, audite: illud enim, quòd communiter, nec non ęqualiter originatur à duabus, conuenienter habet nominari nomine ambobus conueniente, at Spiritus ſanctus communem habet à Patre, & filio originem, iure igitur merito eis communem habet denominationem: minor quia quibuſdam videri poſſet ambigua, ideo hanc probat Magiſter authoritate D. Aug. vt patet in textu, quem vos videre adhortor. Et hęc ſatis.

VTRVM NOMEN SPIRITVS SANCTI SIT PROPRIVM TERTIAE PERSONAE.

Lectio XXXX.

NE ſicco pede ea videar uelle pertranſire, quæ nobis non leuem vtilitatem ualent afferre, duo in pręſenti examinabo, quorum primũ erit. Vtrum hoc nomen Spiritus ſanctus debeat dici in diuinis proprium nomen tertiæ perſonæ. Inſuper, Vtrum tres tantùm in diuinis ſint concedendæ perſonæ. Circa primum ſic proceditur, & probatur, quòd non, nam vt benè norunt Docti, ſpiritus contra corpus ſolet diuidi, at nulla perſona diuina eſt corpus: igitur quęlibet erit ſpiritus, quo itaque modo in diuinis hoc nomen Spiritus ſanctus propriè tertiæ perſonæ conuenire dicetur? Ex alio latere illud Io. v. in oppoſitum ſe habet: Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cęlo, Pater, verbum, &

Spiritus ſanctus: at Pater primæ perſonæ proprium nomen eſt, & verbum ſecundæ, & tertiæ Spiritus ſanctus: quare, &c. Pro huius difficultatis itaq; ſolutione notandũ erit ſecundũ Seraphicũ Doctorem, qđ Spiritus de tribus dicitur, de corporibus, de creaturis intellectualibus, & de Deo. Si in corporibus conſideretur, atq; dicatur, adhuc hoc erit duobus modis, aut à ſpiritualitate contra corpulentiam, quo modo ſubtile corpus, puta aereum dicetur ſpiritus, vel à ſpirando, qua via flatus uocatur ſpiritus, iuxta illud Chriſti: Spiritus vbi vult ſpirat; in creaturis ſimiliter intellectualibus dupliciter ſumitur, vel à ſpiritualitate cõtra corporeitatẽ, quo modo forma intellectualis, ſiue eius potẽtia interior dicitur ſpiritus: vel à ſpirando, & ſic amor, vel affectio dicitur. Pręterea ſolet dici ſpiritus, aut à ſpiritualitate contra materialitatem, quo modo tribus diuinis conuenit perſonis, aut à ſpiratione, vel actiua, vel paſſiua: ſi primo modo, duabus aſcribitur perſonis diuinis, videlicet Patri, & filio: ſi ſecundo modo, tertiæ tantùm conuenit perſonæ, quæ dicitur Spiritus ſanctus, ꝗ primò ſpiritus, vt paulò ſuperius diximus, deinde ſanctus ex modo ſuæ productionis: nam eſt productus per modũ voluntatis, q̃ ſancta eſt, ideo, &c. ſanctus inſuper dicitur ad ſemouendam oẽm imperfectionem ab ipſo. His ita poſitis dici poteſt ad argumentum primum, quod procedat de ſpiritu à ſpiritualitate dicto, nõ aũt à ſpiratione paſſiua, quo modo in textu loquebatur Magiſter ſent. Alterum in oppoſitum ex iam dictis videtur notum eſſe argumentum, nam concludebat verum. Iam de duobus dubijs à me propoſitis explanato vno, ſupereſt, vt ad alterum accedam, & quid tenendum ſit, videam. Solet ergo ex

prętactis

preſtactiſ obiter quęri. Vtrum in diuinis queant eſſe plures perſonæ, quàm tres: mihi ſanè primo aſpectu videtur eſſe dicendum, qđ ſic, nam potentia Patris per filij generationem non minui dicitur, ſi ſic, ergo eo genito, poterit adhuc ſecundũ, & tertium gignere: quare plures in diuinis erunt perſonæ, quã tres. Deinde hoc idem confirmari poſſe videtur Boetij authoritate dicentis, qđ relatio multiplicat trinitatem, at in diuinis ſunt quatuor relationes: igitur quatuor perſonæ, & ita plures, quàm tres. In oppoſitum ſe habet illud Io. vltimo. Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cęlo, Pater, verbũ, & Spiritus ſanctus: igitur tres tantùm erunt diuinæ perſonæ: vna, quæ à nullo eſt, vt Pater: altera, quæ à Patre per modum naturæ procedit, vt verbum ſecunda perſona, tertia, quæ à duobus, vt puta à Patre, & filio per modũ voluntatis, vt Spiritus ſanctus. Ad argumenta nunc reſpondendum, & primò ad primũ ſic, qđ bene Patris potentia per filij generationem non minuitur, ſed ſemper eſt eodẽ modo ſe habens in filij generatione, propterea alium non poteſt producere filium, ſed ſemper eundem, vnius enim agentis ex ſua propria virtute, & ſemper eodem modo ſe habentis in ſe, & in ſua actione, impoſſibile eſt eſſe, niſi vnũ productum, vt in propoſito. Ad authoritatẽ verò Boetij põt dici, qđ nõ oĩs relatio perſonas cõſtituit, ſed illæ tantũ, quæ ſunt ponendæ ad excludendã innaſcibilitatẽ, quæ vni perſonæ conuenit: quare erunt tres ſolum relationes cõſtitutiuæ trium perſonarũ. V. g. vt Paternitas, filiatio, & paſſiua ſpiratio; ad formã verò argumenti, dùm dicebatur, qđ relatio multiplicat trinitatem, reſpondetur, hoc eſſe verum, loquendo de relatione propria, non de communi. Et hęc pro preſenti.

QVOD SPIRITVS SANCTVS PROCEDIT A PATRE, ET FILIO.

Diſtinctio XI.

Lectio XXXXI.

ARbitror hucuſq; de modo, quo Spiritus ſanctus procedit, actum fuiſſe: in preſentiarum verò de principio, à quo Spiritus ſanctus ꝓcedit, agendum: vbi tria occurrunt: primum latinorum ſententiam reſpicit. Alterum diſcrimen inter Latinos, & Grecos circa principium, à quo Spiritus ſanctus ꝓcedit. Tertium, & vltimum conuenientiam Latinorũ, & Grecorũ. Quantũ ad primum, ſecundũ rei veritatẽ eſt tenendum: Patrem, & Filium Spiritum ſanctũ ꝓduxiſſe, Nam dicit, atq; his verbis fatetur hanc veritatẽ ſacra ſcriptura, Miſit Deus Spiritum filij in corda ueſtra: rurſus: Qui aũt ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Inſuper Euangelium Ioan. dicit, Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem ego mittam uobis à Patre; preterea, quod ẽt à Patre Spiritus ſanctus procedat, ꝑ illud Chriſti in Euangelio habet probari, Nõ enim eſtis uos, ꝗ loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in uobis: & alibi dicit, Quem mittet Pater in nomine meo. Deinde, Qui à Patre procedit; Et hec pro prima parte. In ſecunda in ordine ponitur Grecorum opinio, ꝗ falſo motiuo inducti Spiritum ſanctum à filio ꝓcedere negauerunt, Nam iſti dicebant illud Ioan. xvi. pro ſe extare dicentis; Qui à Patre procedit. Hoc idem in miſſa in Symbolo fidei cantari dicunt, vbi pertractatur de proceſſione Spiritus ſancti, & tamen ibi nulla fit

mentio

mentio de ipſo filio: ergò, inquiunt greci, Spiritus ſanctus nõ procedit à filio. Inſuper opinantur iſti, & malè dicentes, quicquid ibi habetur de filio à latinis appoſitum fuiſſe, & ex conſequenti ꝓpter hoc nos dicunt anathematizatos, quam opinionem corroborare videntur per illud Leonis Papæ iij. dicentis: Secundũ Conciliorum traditionem apud eos celebratorum oẽs aliud dicentes de ſanctiſs. Trinitate, quàm in eorum Concilijs fuerit determinatum, anathematizatos eſſe: at nos huic cauillationi, erroneęq; opinioni ſatisfacere volentes, dicimus: nihil à nobis illi contrariũ proferri, ſed benè Sanctorum doctrina ſanè explicari. Nam & ſi dicat Chriſtus in Euangelio, Spiritum ſanctum à Patre procedere, non ob id negatur, quin etiam procedat à Filio, ſed moris ſui fuit ſemper ad Patrem referre quicquid habuit; propterea, quia non dixit, Spiritũ ſanctum à ſolo Patre procedere, non negauit etiam à ſe procedere: ex quibus veritas patet in hac ſecũda parte: poſt quam ſubſequitur tertia, vbi hẽtur conuenientia Grecorum cum Latinis: ex quo .n. fatẽtur, Spiritum ſanctum eſſe ſpiritum Filij: hinc eſt, ꝙ nõ ſenſu, ſed verbis tantùm à nobis differant; nam, ſi Magiſtro fidem adhibemus, vti debemus, aptè in textu ipſius videbimus: Athanaſium, Dydimum, Cyrillum, & Io. Chriſoſtomum, qui fuerunt Doctores eorum, ſenſiſſe, Spiritum ſanctum à Patre procedere, & Filio: verum igitur eſt dicere, Spiritum ſanctum, & à Patre, & à Filio procedere. Et hęc de tota diſtinctione.

VTRVM VOLVNTAS DIVINA SIT PRINCIPIVM SPIRITVS SANCTI, ETC.
Lectio XXXXII.

EX Theologorum voto Magiſtri ſent. dicta examinanda erunt, & primò, Vtrum volũtas diuina Spiritus ſancti ſit principium. Inſuper, Vtrũ Spiritus ſanctus procedat à ſolo Patre, aut à ſolo Filio, aut ab vtroque. Quãtum ad primum, ꝓ parte negatiua ſic argumẽtor. Voluntas ponitur, & dicitur potentia operatiua, non igitur productiua: conſequentia patet, quia operatiua potentia ideò ſic dicitur, quia eius operatio eſt actus immanens: non ergo productiua, & ex conſeq̃nti Spiritus ſancti talis voluntas diuina nõ poterit dici principium. Inſuper natura eſt ius inſita rebus ex ſimilibus ſimilia procreãs, ſed Spiritus ſanctus eſt producenti ſimilis in natura: igitur per naturam, & non ꝑ voluntatem Spiritus ſanctus habet produci. Tertiò ſic inſto. Si voluntas diuina eſſet principium productiuum Spiritus ſancti, tunc vel neceſſariò, vel contingenter produceret; at hęc duo nõ vidẽtur poſſe cõcedi: igitur, &c. Minor, q̨a ab aliquibus denegari poſſet, iccirco ſic probatur, quantum ad primum; nã liberè producit, at libertati videtur neceſſitas opponi: igitur, &c. In oppoſitum ſe habet ex alio latere D. Aug. lib. v. de trin. dicens. Spiritus ſanctus exiuit à Patre, & à Filio, non quo modo natus, ſed quo modo datus, at exire ꝑ modum dati, ſiue doni, ad voluntatis actum pertinet, cuius eſt liberè donare: igitur, &c. His ita p̃miſſis, concluſio hęc ponẽda venit. Voluntas diuina neceſſariò Spiritũ ſanctum producit; quo-

niam

niam omnia diuina formaliter ſunt neceſſaria. Nunc ad rationes in oppoſitã partem adductas reſpõdeamus, primò dicentes ad primam, voluntatem non ſolum eſſe operatiuam, verum etiam productiuam: quare iure merito & antecedens, & conſequentia formata negabantur. Ad illud in ordine ſecundũ de ſimilitudine naturæ reſpondetur, q Spiritus ſanctus benè dicitur ſimilis Patri in natura propter naturæ identitatem, non tamen ex vi productionis ſuæ: producitur enim per modum voluntatis: ſtat igitur ſimilitudo in natura, ſed non in modo producendi. Ad tertium argumentum diſtinguendum eſt de duplici neceſſitate, coactionis ſcilicet, aut immutabilitatis. Si primo modo loquamur de neceſſitate coactionis, vel exigentiæ, tunc dicendum, q libertati opponatur, at ſi ſecundo modo, nequaquam: Spiritus ergo ſanctus per modũ voluntatis ꝓcedit, & neceſſariò, vt diximus. Explanata iam prima parte noſtri ſermonis, altera in ordine ſecũda accedit, dùm q̃ritur, Vtrum Spiritus ſanctus à Filio procedat. Mihi ſanè videtur, quòd non: Spiritus .n. ſanctus non minus dicitur cum Patre, q̃ Filius conuenire, ſed Spiritus ſanctus non communicat cum Patre in Filij generatione: igitur neq; Filius communicabit cum eodem in Spiritus ſancti ſpiratione. Deindè arguitur ſic: vnum, & idem ſimplex non videtur poſſe eſſe à duobus, alioq̃n effectus tunc temporis foret ſua cauſa ſimplicior, at Spiritus ſanctus ſic ſe habet: non ergo poterit eſſe à duobus. vlterius authoritate Damaſceni ſic arguitur. Vir.n. iſte ait: ex Filio Spiritum ſanctum non dicimus: ſpiritum verò Flij nominamus: igitur ſecundum iſtum Spiritus ſanctus nõ erit à Filio. In oppoſitum ſe habet illud Ioannis xv. Ille me clarificabit,

ficabit, quia de meo accipiet; at in diuinis nulla admitti debet acceptio, niſi per originem: Spiritus itaq; ſanctus originatur à Filio, & conſtat ex ſuperioribus dictis, ꝙ à Patre. Supereſt modo, ut argumẽtis formatis ſatisfaciamus, deinde erit finis. Ad primũ ergo dicitur, ꝙ Spiritus ſanctus, quantum ad eſſentiam, penes quam ſimilitudo attenditur, & æqualitas tantùm conuenit cũ Patre, quãtùm Filius, at oppoſitionibus deinde relatiuis plus differunt: quare non tot uidetur communicare Pater Spiritui ſancto, ſicut Filio de actibus notabilibus, q̃ importãt, ſiue relationes exigunt. Licet ergo Spiritus ſanctus non communicet cum Patre in Filij generatione hoc modo, ob id non debet inferri, ꝙ ipſe Filius non debeat communicare cũ eodem Patre in Spiritus ſancti ſpiratione. Ad ſecundum argumentum, quando dicebatur, ꝙ vnum & idem ſimplex non poteſt eſſe à duobus, &c. Reſpondetur ad hoc: Spiritum ſanctum à duobus certè ſpiratoribus non ſpirari, neq; procedere, benè tamen à duobus ſpirantibus ſub ratione vnius principij ſimplicis, quod eſt ipſa ſpiratiua virtus. Poſtremò ad illud Damaſceni põt dici, ꝙ vir iſte animaduertens diſſidium inter Latinos, & Græcos, cautè dixit, nullam partem aſſerendo: Spiritũ ex filio nõ dicimus, propter hoc negauit, ꝙ Spiritus ſanctus non ſit ex filio; ſed inſtarent Græci dicentes: alibi Damaſcen. expreſsè dixiſſe, Spiritum Sanctum nõ eſſe ex filio: igitur, &c. ad hoc dicunt Latini, hoc dictum fuiſſe ante promulgationem, & huius articuli declarationem: vel dicatis non eſſe à filio authoritatiuè, & quandam authoritatem, quia ſic eſt à Patre: hæc interim in ſequenti ad alia feſtinabimus. Hæc in tantùm.

VTRVM

VTRVM PATER, ET FILIVS SINT VNVM SPIRITVS SANCTI PRINCIPIVM, ETC. Lectio XXXXIII.

Conſentaneum eſſe duxi ad altercationem tollendam de principio in diuinis Spiritus ſancti tria hic examinare in primis. Num Pater, & Filius debeant dici vnum principium Spiritus ſancti. Inſuper, Num prius origine Pater ſpiret, quàm filius. Deinde, Num Spiritus ſanctus ſi non procederet à filio realiter ab eo diſtingueretur. Circa primum videtur poſſe probari, quod Pater, & Filius non ſint Spiritus ſancti vnũ principium: q̄ enim non cõueniunt, ſed diſtincta ſunt, talia vnum principium dici nequeunt reſpectu tertij, at Pater in diuinis, & filius ſic ſe habent reſpectu Spiritus ſancti, non ergo vnum erunt principium. De maiori propoſitione non video hęſitandum eſſe, at de minori ſic, propterea in hunc modum habet declarari. Pater, & filius non ſunt vna perſona, ſed diſtinctæ, non ergo video, quo modo vnum habeant poni reſpectu Spiritus ſancti principium. Verum quia in oppoſitum ſolet dici: Patrem, & filium per vnã; & eandem vim ſpiratiuam ſpirare, propterea ꝓ veritate cognoſcenda adnotanda, ac pręſupponenda erunt nonnulla, & primò vnum de principio productiuo, q̃d eſt duplex, videlicet quod, & quo, principium quod dicitur ipſum ſuppoſitum, quo verò, principium illa potentia productiua. Vlterius eſt notandum: Patrem, & filium vnum eſſe tripliciter intelligi poſſe vel in eſſentia, vel in perſona, vel in vi ſpiratiua. His pręmiſſis ponendæ quatuor

conclu-

concluſiones erunt. Prima ſit hęc. Pater, & filius non ſunt vnũ principium, qđ Spiritus ſancti: ſecunda ſit hęc. Pater, & filius non ſunt formaliter vnum principium, quo ipſius Spiritus ſancti, quia principium quo formaliter eſt vis ſpiratiua, ſed Pater, & filius non ſunt formaliter vis illa ſpiratiua: ergo, &c. Tertia concluſio. Pater, & filius identicè ſunt vnum principium ſpiratiuum quo, quoniam identicè ſunt vna, & eadem vis ſpiratiua. Quarta concluſio. Pater, & filius ſpirant; in quantum vnum ſunt, in vi ſpiratiua, non autem inquantum vnum in eſſentia, aut in perſona, Nunc ad argumentum prius adductum dicimus, currere de principio qđ. Et hęc de primo quęſito. Accedit alterum, vbi quęritur. Num Pater prius origine ſpiret, quã filius. Mihi certè videtur, quòd non, inter ea enim, quæ vnum ſunt, non videtur eſſe ordo, nam ordo diſtinctionem pręſupponit, at quia Pater, & filius ſpirant, inquantum vnum ſunt, ibi ergo ordo non erit: quare Pater prius origine ipſo filio non dicetur ſpirare. In oppoſitum dicitur: Patrẽ à ſe habere, qđ ſpiret, filius verò hoc à Patre; quo ſtante tres concluſiones ponendæ, deinde veritas manifeſtabitur. Prima hęc ſit. Pater eſt prior filio origine, quia Pater eſt à quo filius. Altera concluſio. Pater natura prius non ſpirat, quàm filius, & ratio aſſignatur, quia ſunt relatiua, quæ ſimul natura. Tertia concluſio. Pater prius origine ſpirat, quã filius, nam ſpirandi actum Pater habet à ſe. filius verò à Patre: quare, &c. Nunc ad argumentum formatum poteſt dici, quod maior ſit vera ex parte illius, in quo ſunt vnum, non tamen debet deinde concedi, quantum ad modum habendi illud vnum, nam eſt alius, & alius, quo modo

Pater

Pater prius origine dicitur ſpirare, quàm filius. Et hęc pro ſecundo dubio. Poſtremò ſolet quęri. Vtrum, ſi Spiritus ſanctus non ꝓcederet à filio, realiter diſtingueretur ab eo. Circa difficultatem hanc, cum diuerſorum rationes altercantium inter ſe videam, exiſtimaui pro veritate determinanda, hanc ſub his ponendam eſſe concluſionem. Si Spiritus ſanctus non procederet à filio, hoc dato, ſed non conceſſo, adhuc tamen realiter diſtingueretur ab eo. An hoc verum, audite probationem. Omne, qđ eſt principium eſſendi, eſt etiam principium diſtinguendi, at poſito, quod Spiritus ſanctus non procederet à filio, adhuc filius filiatione eſſet filius, & Spiritus ſanctus ſpiratione eſſet ſpiritus: igitur realiter diſtinguerentur filiatione, & ſpiratione. Rurſus quorum productorum productiones realiter ſunt diſtinctæ, illa quoq; realiter diſtincta, at ſi Spiritus ſanctus non ꝓcederet à filio, adhuc filius, & Spiritus ſanctus diſtinctas realiter ꝓductiones haberēt, nā filius naturaliter ꝓducitur, & Spiritus ſanctus liberè. Ex his ergo, quid tenendū, patet.

VTRVM SPIRITVS SANCTVS, ETC.
Diſtinctio XII.
Lectio XXXXIIII.

NObis duodecima huius libri primi proponitur diſtinctio exponenda, cuius nexus cum ſuperiori talis eſſe dicitur: ex quo Magiſter ſent. agit de principio, à quo Spiritus ſanctus procedit: nūc conſeq̄nter verba facere de ordine proceſſionis eius intendit, & circa hoc laconicè vt procedamus, temporum

ordinem

ordinem primò excludemus. Inſuper dignitatis ordinem poſtremò declarabimus originis naturalis ordinem. Quantũ ad primum, hoc lemma ponendum. Spiritus ſanctus tertia perſona in diuinis duratione tẽporis nec prius, nec poſterius à Patre, q̃ à filio proceſſit. vbi .n. nullum interuenit tempus, ibi tẽporis duratione neq; prius, neq; poſterius, at in proceſſione Spiritus ſancti à Patre, & Filio, nullum penitus interuenit tempus: igitur Spiritus ſanctus non à Patre prius procedet, neque poſterius à filio. Sed diceret quis in preſenti, ſi Spiritus ſanctus à Patre procedit, vel iam nato filio, vel nundum filio nato, ſi nato filio: igitur filij natiuitas Spiritus ſancti proceſſionem precęſſit, ſi nundum nato filio, igitur Spiritus ſancti proceſſio filij generationem precęſſit. Si ſic: ergo Spiritus ſanctus prius dicetur à Patre, q̃ à filio proceſſiſſe. Vt iam propoſitę difficultati ſatisfiat, dicendum erit, ꝙ ab huiuſmodi materia ſit omne tempus amouendum: in diuinis .n. omnia ſunt ęterna: quare ibi nullus temporis ordo, vel prioritatis durationis cõcedendus, vt probè docet D. Aug. lib. de Trin. & patet in textu. Iam explanato pũcto primo, alterum ſubſequitur, vbi dignitatis ordo excluditur: nam maiori dignitatis perfectione nec plenius Spiritus ſanctus procedit à Patre, q̃ à filio, nec perfectius, vt enim non dicitur ante procedere à Patre, q̃ à Filio, ita nec magis ꝓcedet, nec plenius à Patre, q̃ à Filio: & ſic punctun ſecundum patet paucis verbis. In tertio ponenda erit concluſio, ex cuius manifeſtatione, ſiue dilucidatione veritas apparebit. Sit ergo hęc. Spiritus ſãctus, qui ęque perfectè ſimul à Patre, & Filio procedit, principaliter, & propriè à Patre per filium mittitur auctoritatis orginatione.

An

An hoc ſit verum, audite: Pater enim hoc habet à ſe, & à nullo alio, ꝙ ipſum mittit, & ꝙ ab ipſo procedat: concluſio igitur vera. video nos hic dubitare poſſe ſub hac forma. Si ita eſt, vt in textu multis videtur authoritatibus probare Magiſter: igitur Pater plus videbitur habere in proceſſione Spiritus ſancti, quàm filius, & ita plenius à Patre procedet Spiritus ſanctus, quã à filio. Hic nobiliſſimi Auditores diligenti animo, ne in errorẽ labamini, uelim perpendatis, oẽs ſcilicet authoritates in textu adductas ſic eſſe intelligendas, non quod Spiritus ſanctus minus plenè, vel minus perfectè procedat à filio, quàm à Patre, ſed benè, quod filius hoc à ſe ipſo non habeat, ſcilicet, qđ Spiritus ſanctus ab ipſo procedit ęquè plenè, & perfectè, vt à Patre, ſed quod hoc ſit à Patre, qui prius origi ne dicitur ſpirare; Et hęc de tota diſtinctione.

AN PATER, ET FILIVS SINT NATVRA SPIRITV SANCTO PRIORES.
Lectio XXXXV.

CIrca prędeclaratam diſtinctionem tria quęſita excitanda forent, at nos breuitati ſtudentes, duo tantùm perpendemus, & primò. Vtrum Pater, & filius Spiritu ſancto natura ſint priores. Secundò, Vtrum Spiritus ſanctus perfectius procedat à Patre, quàm à filio. Quantum attinet ad primum tripliciter poteſt argui pro parte negatiua, & primò ſic. Spirans, & ſpiratum ſunt ſimul natura, at Pater, & filius ſunt ſpirantes, & Spiritus ſanctus eſt ſpiratus: igitur, &c. Pręterea Pater,

producens

producens filium natura filio non eſt prior: igitur neq; Pater, & filius Spiritum ſanctũ producentes erunt natura priores Spiritu ſancto. Tandem ſic arguitur. Filius non eſt prior natura ſpiratione actiua, neq; ẽt Spiritu ſancto. Pro intellectu huius difficultatis notandum erit primò, ordinem naturæ in diuinis duobus poſſe capi modis: vno modo inter naturas, & ſic non admittitur ibi, quia vnica eſt natura. Alio modo dicitur ordo naturæ, ideſt ordo naturalium perfectionum, aut proprietatum, quo modo ordo naturæ ponitur ab illis admittentibus aliquam diſtinctionem inter perfectiones, ac diuinas proprietates. Ex his ponenda venit hęc concluſio. Pater, & filius priores ſunt, ne dùm origine, ſed etiam natura, Spiritu ſancto. Primum patet, quia Pater, & filius ſunt à quo eſt Spiritus ſanctus. Quod ẽt natura ſint priores, patet; nam quandocunq; aliqua duo ſimul natura ſunt, quicquid eſt vno prius natura, eſt ẽt natura prius reliquo: at ſpiratio actiua, & ſpiratio paſſiua ſunt ſimul natura, & Pater, & filius priores ſunt natura ſpiratione actiua: igitur ex conſequenti Spiritu ſancto. Nunc argumenta ſoluenda, & ſic primæ quęſtionis erit finis. Ad primum igitur argumentum poteſt dici, quòd maior propoſitio vera ſit de ſpirante formaliter ſumpto, videlicet, in quantum eſt ſpirans, at non de ſuppoſito, quod eſt ſpirans. Ad alterum in ordine ſecundum conſequẽtia interimitur, non enim eſt ſimile. Nam Pater dicitur in eſſe cõſtitui perſonali per filij productionem, & ſpiratio actiua, quaſi ſuppoſitis conſtitutis aduenire intelligitur: quare, &c. Ad vltimum argumentum negari poteſt antecedens, & ad probationem poterit dici, quòd ſpiratio actiua non ſit in Patre, tanquam

eius

eius cõſtitutiua, ſed benè tanquam natura poſterior. Determinato in hunc modum quęſito primo, circa ſecundum verſabimur, partem affirmatiuam defendentes, nam propter vnumquoq; tale, & illud magis, ſed filius habet, q̃d ab ipſo Spiritus ſanctus procedat: igitur tenendum erit, q̃d plenius, & perfectius, Spiritus ſanctus procedat à Patre, quã a filio. Ex alio latere, quo modo ibi magis, & minus erit, vbi ſumma datur ęqualitas? non ergo perfectius, & imperfectius hac in parte admittenda. Ad euidentiam itaq; huius negotij duo conſideranda occurrunt, primũ eſt, q̃d Spiritus ſanctus non procedit plenius, vel perfectius a Patre, quàm a filio. Alterum eſt, q̃d ex ipſo principalius procedit. Nunc ad argumentum reſpondetur, quod illa regula propter vnumquodq; tale, &c. non habet locum in agentibus numero eandem formã participantibus ęque perfectè, ſed tantùm in habentibus eadem formam ſpecie, ſecundum diuerſos gradus, quorum vnus altero ſit perfectior. At quia in diuinis Pater, & filius numero eandem vim ſpiratiuam habent, quæ eſt eiuſdem gradus perfectionis, licet filius eam habeat a Patre, & ex conſequenti eam Pater principalius, quàm filius, non ob id poteſt dici, nec debet dici, quod Pater perfectius, aut plenius ſpiret, quàm filius, benè concedi poterit, quod Pater principalius ſpiret, quàm filius, quia a ſe ſpirat. In ſequenti aliud dubium proponemus, & quamprimum fieri poterit ad ſubſequentem diſtinctionem accedemus.

VTRVM

VTRVM SPIRITVS SANCTVS SIT A PATRE PER FILIVM.

Lectio XXXXVI.

NE vitio quid mihi dari poſſit (Nobiliſſimi Auditores) in animum induxi meum hodierna die breuem illam percurrere quęſtionem de Spiritu ſancto. Num ſcilicet debeat dici procedere a Patre per filium, ſiue mediante filio. At primò de more noſtro dicamus ſermonem pręſentem in tres particulas vſurpari poſſe, ſiue partiri. In quarum prima argumenta ponentur. In altera notanda. In tertia reſponſio. Circa primam videtur poſſe dici, Spiritum ſanctũ à Patre per filium, ſiue mediante filio procedere, illud enim, quod conuenit principio, & (vt ita loquar) principiato, eis ęquè immediatè cõuenire non põt, nec primo. At ſpirare Spiritum ſanctum Patri, & filio cõuenit, vt principio, & principiato (vt hoc vtar vocabulo) nõ ergo æquè primò, & immediatè. Cum itaq; filio non cõueniat mediante Patre, igitur conueniet Patri mediante filio: quare, &c. Pro determinatione huius difficultatis duo conſideranda erunt in Patre, & filio reſpectu actus ſpirãdi; talis .n. actus egredi dicitur ab aliquo ſuppoſito mediante forma: ideo actus ſpirandi videtur poſſe ad formam referri, quæ ſpirationis principium eſt, vel ad ſuppoſita ſpirantia. Si ad formam ſic Pater Spiritum ſanctum nõ producit mediante filio, ſed immediatè ab vtroq; producitur: vna enim, & eadem numero in Patre, & filio vis ſpiratiua eſt. Si aũt ſpirandi actus comparetur ad ſuppoſita, à quibus egreditur: ſic cum inter

Patrem, & Spiritum ſanctum, filius ſit tanquam media perſona, virtutem ſpirandi à Patre recipiens, tunc dici poterit, qđ Pater Spiritum ſanctum producat mediante filio. Inſuper ſub eodem ſenſu, videbitur poſſe dici, quòd Pater Spiritum ſanctum producat per filium, vbi notandum, quòd propoſitio talis per duplicē poteſt habere ſenſum, vnum videlicet, quòd quis agat per aliud tanquam per formam, V. g. quando dicimus ignem agere per calorem, non inquantum ignis eſt, ſed benè inquantum calidus. Sub quo ſenſu, Pater non dicitur producere Spiritum ſanctum per filium, vt per principium formale, non enim ratio talis Patri conuenire poteſt. Alio modo, ly per, ſi referatur non ad agentis rationem, ſed ad ꝓductum, tunc erit ſenſus, qđ Pater ſpiret Spiritum ſanctum per filium, eo quòd filius habeat rationem principij reſpectu Spiritus ſancti, licet hoc à Patre. His itaq; in hunc modum diſpoſitis, ad argumentum formatum ab aduerſarijs nunc reſpondendum eſt, qđ aliquid poſſit principio, & principiato ęque immediatè cõuenire, ſed non ęque primo, ſumendo ly primo pro principio, & ita quęſtio clara remanet.

QVARE SPIRITVS SANCTVS, ETC.
Diſtinctio XIII.
Lectio XXXXVII.

EXpoſiturus uobis hodierna die diſtinctionem decimã tertiam continuationem primò perpendam: deinde ad diuiſionẽ accedam. Poſtquã ergo Magiſter ſent. loquutus eſt

 de prin-

de principio, & ordine proceſſionis Spiritus ſancti, Nunc de proceſſionis, & generationis differentia in diuinis agere intendit, vbi tria nobis pollicetur. Nam primo docet Spiritum ſanctum à Patre, & filio non procedere, vt eorum filius. Inſuper inter generationem, & proceſſionem diuerſitatem manifeſtat. Tertio infert quo modo Spiritus ſanctus dici nequeat genitus. Quantum ad primum, ſic proceditur: illud à nullo catholico videtur poſſe dici, ad qđ maxima ſequeretur abſurditas, videlicet inter Deum aliquid naſci à duobus, vt à Patre, & Matre. At ſi Spiritus ſanctus, Patris filius, & filij diceretur, hoc ſequeretur: igitur Spiritus ſanctus nõ debet dici à Patre, & filio ꝓcedere, vt eorũ filius. Sed dicetis vos: cur Spiritus ſanctus non debet dici natus, vel filius, cũ ita benè de ſubſtantia patris procedat ſicut filius? ad hoc reſponderi poteſt, qđ ſi Spiritus ſanctus filius diceretur, amborum vtiq; diceretur, at quippe filius nullus eſt duorũ, niſi Patris, & matris, tale aũt inter Deum Patrem, & Deum filium non eſt, quòd ſuſpicemur, amborum enim filius diceretur, ſi ambo eum genuiſſent, quod maximè abhorret oĩum ſanctorum ſenſus: non ergo à Patre, & filio Spiritus ſanctus procedit, vt eorum filius. Enodata iam prima parte, altera in ordine ſecunda ſubſequitur, vbi inter generationem, & proceſſionẽ diuerſitas declaratur. Nam licet vterq; ipſorum, puta filius, & Spiritus ſanctus, procedant à Patre, hoc tamen eſt diuerſimodè, nam filius procedit per modum naturæ, & ideo dicitur genitus, & procedens, omne enim, qđ generatur procedit, ſed non è contra, Spiritus verò ſanctus procedit per modum voluntatis, vt datus, & non vt natus. Cum itaq; non omne qđ

donatur ab aliquo dicitur naſci ab ipſo, propterea Spiritus ſanctus tantùm procedens, & non natus debet dici. Poteſt inſuper confirmari hoc idem tali ratione, quia filius à ſolo Patre procedit, & Spiritus ſanctus ab vtroque .s. Patre, & filio, & hęc eſt diuerſitatis ratio. Quæ quia vtraq; ineffabilis, iccirco à creatura inexplicabilis. Declaratis iam partibus duabus, ſupereſt tertia, & vltima, in qua Magiſter intendit declarare, quo modo Spiritus ſanctus non poſſit dici genitus: alioquin duo eſſent Patres, & duo in diuinis filij. At hoc quid abſurdius? non ergo Spiritus ſanctus debet dici genitus. Sed dicetis vos: ſi non debet dici genitus: igitur ingenitus: ad hoc reſpondetur, quod neq; ingenitus debeat dici, ne duo patres in diuinis videantur eſſe, nam ſecundum diſputantium conſuetudinē, ingenitus ſolū pro perſona Patris accipitur; rurſus authoritate beati Hier. inſtabitis dicentes: Spiritum ſanctum ingenitum poſſe dici; ergo pro ſolutione notetis hic velim, qđ aliter ſumitur à beato Hier. ingenitum, & aliter à beato Aug. beatus enim Aug. accipit ingenitum, pro vt ingenitum dicit ens non ab alio, ſub quo ſenſu ſoli Patri conuenit, & non Spiritui ſancto. Beatus verò Hier. accipit ingenitum, pro vt, dicit ens ab alio, non per generationem, quo modo ſolum Spiritui ſancto conuenit, vt videre eſt, apud eundem Hierony. in eodem tractatu. Hęc intantum de diſtinctione preſenti.

VTRVM IN DIVINIS CONCEDENDA SIT ALIQVA PROCESSIO, ETC.

Lectio XXXXVIII.

CIrca declaratam distinctionem quęſita duo enodanda erunt: quorum primum. Vtrum in diuinis aliqua proceſſio ſit concedenda. Deinde: Vtrum generatio filij, & Spiritus ſancti proceſſio debeāt dici emanationes diſtinctæ. Circa primum, mihi videtur, quod ibi non ſit aliqua proceſſio, quia vel localis, vel cauſalis foret, non primo modo, quia ibi non eſt motus perſonæ de loco ad locum, nec cauſalis, quia in diuinis non vtimur cauſæ nomine, neq; cauſato. Prҫterea, ſi in diuinis concedenda eſſet aliqua proceſſio, vel eſſet eadem cum generatione filij tantùm, & ſic Spiritui ſancto non conueniret, quod eſt falſum, nam dicit in Symbolo ſuo Athanaſius, qđ Spiritus ſanctus, non eſt genitus, ſed procedens; vel diuidi habet contra generationem, & ita filio minimè conueniret, quod non eſt verum, quia apud Ioan. capite viii. legitur: Ego enim ex Deo ꝓceſſi, & veni. Inſuper, aut eſſet in plus, & ſic non uideretur Spiritui ſancto debere appropriari: quare, &c. In contrarium extat illud Ioan. xv. dicentis: Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam uobis, ſpiritum ueritatis, qui à Patre procedit, &c. concedenda ergo ibi erit proceſſio aliqua. Pro intellectu cuius, duo notanda erunt: primum. Quo modo in diuinis ꝓceſſio admittenda: deinde videndũ cur Spiritui ſancto aſcribatur. Quantum ad primum, velim ſciatis: nomen proceſſionis primò fuiſſe impoſitum ad motum progreſſiuum animalium ſignificandum,

candum quo ſe ipſa mouent, & ſic dici ſolet ꝓceſſio, quaſi propria virtute inceſſio. Inde poſtea tranſlatum eſt ad ſignificandum oẽm localem motum, & mutationẽ, quæ eſt ex quodam in quidam, vel ad oẽm emanationem ſecundum quod, aliquid dicitur ab alio, vt à ſua cauſa, vel principio, quo modo conſueuimus dicere effectum à ſua cauſa procedere, & oẽm rem à ſuo principio. Quibus modis in diuinis non uidetur poſſe cõcedi proceſſio, niſi hoc vltimo modo, ſecluſa tamen quacunq; imperfectione, quæ inuenitur in creaturis, ideſt motu, ſiue mutatione, nec nõ innouatione, tunc enim Spiritus ſancti ꝓceſſio, vt ab alio concedenda foret. Prȩterea ſcire debetis, quòd quamuis proceſſio ex vi nominis filio, & Spiritui ſancto ſit cõmunis, filij enim emanatio proprium nomen habet, quia dicitur generatio: appropriatur nihilominus Spiritui ſancto, ſiue emanationi Spiritus ſancti. Nunc argumẽta formata ſoluenda: & primò primum. dùm ergo arguitur, qđ nec proceſſio localis, nec cauſalis in diuinis habeat concedi: Reſpondetur hoc eſſe verum; datur tamen alius modus proceſſionis per ſimplicem emanationem, qui eſt in diuiuis, de qua nos loquimur in propoſito, & ſic argumentũ ruit. Ad ſecundum conceditur, quòd emanationis, ſiue proceſſionis nomen commune ſit emanationi filij, & Spiritus ſancti, ſed tamen appropriatur Spiritui ſancto triplici de cauſa; vna eſt nominum penuria in his, quæ ad Spiritum ſanctum pertinent, ideo emanatio eius retinet nomen cõmune, q̃a deficit proprium. Altera deſumpta eſt ex conuenientia nominis proceſſionis, motum enim primo uoluntarium ſignificat, capiendo uoluntatem pro appetitu cognitionẽ ſequente: Spiritus autem ſanctus per modum uoluntatis procedit,

propterea conuenienter ei ꝓceſsionis nomen appropriatur. Tertia cauſa, ſiue ratio excerpta fuit inde, q̃a Spiritus ſanctus à pluribus procedit, quàm filius, iccirco per excellentiam quandam, ei competit proceſsio. Et hęc de primo quęſito. Cui ſuccedit alterũ, dùm quęritur. Vtrum filij generatio, & Spiritus ſancti emanatio, ſint diſtinctæ. Pro parte negatiua duæ mihi rationes occurrunt, quarum prima ſic ſe habet. In rebus perfectis vnus eſt tantùm communicandi modus, ſed diuina natura perfectisſima eſt, vnum ergo communicandi modum habebit: quare in diuinis non erunt plures proceſsiones, & ex conſequenti indiſtinctæ. Pręterea, ſi inter proceſsiones in diuinis foret diſtinctio, aut ex parte eſſentiæ, aut ex parte relationũ ꝓueniret. At nullum horum: igitur, &c. Minor vt ſuſpecta ſic probanda, primò ex parte diuinæ eſſentiæ, quæ vna eſt: deinde, ex parte relationum, nã ſecundum Boetium de Trin. in diuinis oĩa ſunt vnum vbi relationis oppoſitio non obuiat, at inter proceſsiones non eſt dare relationũ oppoſitionem: igitur nec realis diſtinctio. In oppoſitam partem rectè conſiderantibus apparebit in diuinis diſtinctio emanationũ realis, ibi enim duæ ſunt perſonæ ꝓcedentes, & realiter diſtinctæ: igitur & proceſsiones duæ diſtinctæ. Nunc dirimenda ſunt argumenta, & primò primũ, cuius maior conceditur de rebus finitis, ac limitatis, at de natura illimitata, vt in propoſito eſt, nihil contra nos concludit: quare nõ ibi modus communicandi multiplex in natura creata cõcedendus, ſed benè diuerſus in diuinis, ratione ſuæ illimitationis. Ad ſecundũ argumentum poteſt dici, q̃d proceſsionum diſtinctio, debeat ſumi ex parte relationum, & quando ſubinfertur, quòd in diuinis oĩa

ſunt

ſunt vnum, vbi non obuiat oppoſitio relationis, debet dici, quòd ibi Boetius loquutus ſit de ſola identitate, quo ad ſuppoſitum. Licet ergo ita res ſeſe habeat, non ob id negari debet, quia tales proceſſiones differant realiter. Et hęc ſatis.

QVOD GEMINA EST PROCESSIO SPIRITVS SANCTI.

Diſtinctio XIIII.

Lectio XXXXIX.

EX Doctorum ſententia, & maximè Magiſtri ſent. in ſuperiori parte de Spiritus ſancti proceſſione ęterna ſumus loquuti; verum quia datur altera proceſſio, ſcilicet temporalis, iccirco in pręſenti diſtinctione de tali verba faciemus, in ordine tria perpendentes. Nam primò exponemus Spiritum ſanctum, à Patre, & filio ſimul temporaliter procedere. Inſuper docebimus, quo modo iſdem Spiritus ſanctus in ſuorum donorum communicatione detur. Tertiò, qđ à nullo alio niſi à Deo. Circa primum non videtur poſſe negari, quòd Spiritus ſanctus à Patre, & filio, ſimul temporaliter non procedat, cum in creaturarũ ſanctificatione mittitur. Quandocunq; igitur Spiritus ſancti gratia hominibus confertur, tunc Spiritus ſanctus, à Patre, & filio, temporaliter procedit. Vnde eiuſdem Spiritus ſancti gemina exponitur proceſſio, ſcilicet ęterna, & temporalis. Illa ęterna ineffabilis eſt, quã à Patre, & filio ęternaliter procedit ſine tempore. Temporalis verò illa dici debet, quando Spiritus ſanctus mittitur, ſiue

datur ad rationalem creaturam ſanctificandum, & tunc Spiritus ſanctus procedit à Patre, & filio ſimul in illa ęterna proceſſione, vt perbellè uidere eſt apud D. Aug. in fi[illegible] primi capituli. Quod aũt gratiæ Spiritus ſancti collatio, ſit eius tẽporalis miſſio, à Patre, & filio, authoritate Bedæ in Homelia primæ Dominicę poſt aſcẽſionem declaratur: ibi enim legitur, Cum gratia Spiritus ſancti hominibus datur, profectò Spiritus ſanctus, à Patre mittitur, & à filio, nam procedit à Patre, procedit ẽt à filio. Ex his põt concludi, vt teſtatur D. Aug. libro xv. de Trin. Spiritum ſanctum bis datum fuiſſe à domino ſemel poſt reſurrectionem, cum inſuflauit, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum, vt patet Ioan. xxii. poſt ſuam aſcenſionem, ſcilicet in die pentecoſtes, & hoc ad Dei, & proximi duplicem dilectionem ſignificandum, quam in nobis Spiritus ſanctus operatur. Et hęc de primo puncto. In altero in ordine ſecundo Magiſter nititur probare Spiritum ſanctum dari perſonaliter, cum ſuorum donorum diſtributione. An res ita ſe ſe habeat, audite. Spiritus ſanctus mittitur, & datur, ita vt in ſacra ſcriptura ſecundum ſanctorum expoſitionẽ mitti, & dari affirmatur, atqui diſtinctè apparet in ſacra pagina, quod Spiritus ſanctus cum donis datur: igitur poſitio vera. Minor uerò, ſi alicui inexperto dubia foret, ei probanda teſtimonio D. Aug. lib. xv. de trin. nec non authoritate Ambr. in libro de Spiritu ſancto cõfirmanda, vt habetur apud Magiſtrum ſent. in textu. Declaratis iam duabus partibus huius diſtinctionis, ad tertiam exponendam vt accedamus iuſtum videtur, vbi Magiſter ex animi ſententia intendit edocere, quo modo Spiritus ſanctus à nullo alio, niſi à Deo dari

poſſit.

poſſit. Nā ſi ab alio, procul dubio eſſet creatura, at hoc fieri nequit: igitur neq; Spiritus ſanctus à creatura vlla, quantacunq; fulgeat, ſiue reſplendeat ſanctitate poterit conferri. Confirmari hoc idem pōt, quoniam ſi Spiritus ſanctus poſſet dari à creatura, tunc creatura eſſet creator, & Deus, ſed hoc eſt impoſſibile: igitur, & uelle primum dicere. Pręterea, ſi Spiritus ſanctus poſſet dari, ſiue cōferri à creatura, tunc ab illa ꝓcederet, at hoc eſt falſum: nō ergo Spiritus ſanctus ab alio, quā à Deo dari dicetur. Sed vos ingenio pollentes dicetis: nonne legitur apud Apoſtolum Paulum ad Gal. iii. Qui tribuit vobis Spiritum ſanctum, & operatur virtutes in vobis vbi Apoſtolus uidetur dicere, ſe Spiritū ſanctum tribuiſſe: igitur ab aliquo alio ab ipſo Deo poterit dari Spiritus ſanctus. Ad hoc velim dicatis, quod ad Pauli concionem datus fuit Spiritus ſanctus, ſed hoc inſtrumentaliter, ſub quo ſenſu à viris ſanctis, & ab Eccleſia conferri non negatur. At principaliter à Deo, à quo procedit. Et hęc ſatis.

VTRVM IN DIVINIS DETVR PROCESSIO TEMPORALIS, ETC.
Lectio L.

BReuitatis amator, de quęſitis quatuor occurrentibus circa prędeclaratam Magiſtri ſent. diſtinctionem, duo tantùm paucis uerbis vobis exponā, quęrendo in primis, Vtrum in diuinis proceſſio temporalis concedenda. Deinde: Vtrum hęc in numerum ponat cum ęterna. Quantum ad primum, rationibus quibuſdam

quibuſdam eſt probandum in diuinis Spiritus ſancti proceſsionem temporalem non eſſe admittendam: illud enim, qđ temporaliter procedit, ex tempore incipit eſſe, ſed Spiritus ſanctus non incipit eſſe, ex tempore, non ergo temporalis proceſsio concedenda erit. Pręterea, ſicuti Spiritui ſancto procedere competit, ita filio generari: ſed filius nõ dicitur genitus temporaliter, niſi ratione naturæ aſſumptæ, quam Spiritus ſanctus non aſſumpſit: igitur, nec dicendum, qđ temporaliter proceſſerit. Tertiò ſic inſtatur. In diuinis non eſt mobile, nec extraneum: igitur neq; proceſsio temporalis. In oppoſitum ſe habet Magiſter in textu. propterea pro determinatione ueritatis, primò quid per proceſsionem intelligendum ſit, velim notetis. Proceſſio ergo temporalis illa dicitur, perſonæ à perſona emanatio, ad ſanctificandam creaturam per aliquid in ipſa creatum. Vnde quatenus Spiritus ſanctus à Patre, & filio ęternaliter procedit, illiùs proceſsio ęterna eſt. At quatenus dicitur procedere, vt nouo modo ſit in creatura, quæ temporalis eſt, & noua, iccirco talis proceſsio temporalis nuncupanda. His ita diſpoſitis, argumentis formatis non erit difficile reſpondere: dùm itaq; primò dicebatur: oẽ quod temporaliter procedit, &c. habet hęc maior propoſitio concedi, quando illud, qđ temporaliter procedit, accipit eſſe ex tempore, per talem proceſsionem, ſed in propoſito pèrſona procedens non dicitur habere eſſe per proceſsionem, vt reſpicit terminum ad quem, ratione cuius temporalis eſt, ſed benè, vt reſpicit principium à quo, ratione cuius ęterna eſt, & ita argumentum eſt nullum. Ad ſecundum ſimilitudo de generatione filij, & ꝓceſsione interimitur, quia generatio dicit tantùm geniti

reſpectum

reſpectum ad eum, à quo eſt generatio, quod eſt principium communicandi naturam ipſi genito, & ideo non ponimus niſi duas generationes in filio, ſecũdum duas naturas, ſcilicet diuinam, & humanam. At proceſsio non ſolum dicit habitudinem procedentis ad principium à quo procedit, verum ẽt ad terminum in quem procedit; & quia iſte terminus temporalis eſt, vel eſſe poteſt, iccirco ratione eius proceſsio dicitur temporalis, quanquam procedens nullam per hoc temporalem accipiat naturam. Tertium argumentum dicitur procedere de proceſsione, quæ eſt motus localis, quæ in diuinis non ponitur. Et hęc de primo quęſito; Cui nectitur ſecundum, dùm quęritur: Vtrum Spiritus ſancti proceſsio, ponat in numerum cum ęterna. Prima fronte mihi videtur, quòd ſic. Illa enim, quæ ordinem adinuicem habent, in numerum ponunt, ſed temporalis proceſsio ad ęternã ordinem habet, nam illa poſterior, altera prior: ponit ergo in numerũ cũ ęterna; & ita duæ realiter erunt proceſsiones diſtinctæ cõcedendæ. Pręterea in filio duæ ſunt generationes realiter: igitur proceſsio paſſiua Spiritus ſancti ęterna, & temporalis duæ erunt realiter proceſsiones: quare ſecunda cum prima ponet in numerum. In contrarium videtur eſſe tenendum, quòd vna ſit tantùm proceſsio, non duæ. Pro determinatione igitur huius difficultatis, velim ſciatis, pręſentem quęſtionem duplicem poſſe habere ſenſum: vnus eſt, quod proceſsio temporalis, cum ęterna ponat in numerum proceſsionum, ita q̃ ſint duæ realiter differentes; alio modo conſiderari põt proceſsio, q̃ ponat in numerũ, nõ quidem ꝓceſsionum, ſed in qualemcunq; numerum rerum, vel rei, vel rationis. Primo modo quęſtio ſi ſumatur, ac

intelli-

intelligatur, vna tantùm proceſſio realiter cum ęterna temporalis illa erit; & ratio aſſignatur, quia proceſſio ęterna ſolum perſonæ à perſona exitum dicit, & proceſſio temporalis illud idem, cum nouo tamen reſpectu ad creaturam, qui reſpectus ſecundum ſe, ꝓceſſio dici minimè poteſt: nam cum Pater hunc habeat ad creaturam reſpectum, & ipſe quandoq; temporaliter procedere diceretur, quod eſt falſum. Proceſſio ergo perſonæ à perſonâ, cum nouo reſpectu ad creaturã temporalis dicitur, & ęterna ratione ſolius primi, & merito ſecundi temporalis, vna tamen ibi eſt ęterna, quæ temporalis dicitur ex ſecundo. Inſuper ſi proceſſio capiatur alio modo, vt puta, ſecundum qualemcunq; numerum rerum, vel rei, ſiue rationis, põt dici, quod nec ob id temporalis ponere habeat in numerum cum ęterna, quia ibi nihil aliud conſideratur, niſi nouus reſpectus ad creaturam, non noua res, nec noua proceſſio, ſed benè noua relatio. Nunc ſupereſt, vt argumentis occurramus duobus adductis; & primò ad primum ſic, qđ ordo temporalis proceſſionis ad ęternam, ſit ſolum ratione connotati, ex quo conſurgit circa perſonam diuinam procedentem nouus reſpectus, licet deinde ſecundum rationem numerus rei, & rationis, vel eiuſdem accepti ſolum ſecundum rem, ad ſe ipſum acceptum, penes nouam rationem. Ad ſecundum argumentum ſimilitudo negatur de filij generatione, & Spiritus ſancti proceſſione: Nam ibi realiter duæ ſunt generationes, penes naturas diuerſas acceptæ, at non ſic euenit in alia parte: quare argumentum nihil contra nos concludit. Et hęc ſatis.

VTRVM

VTRVM PER TEMPORALEM PROCESSIONEM, SPIRITVS SANCTVS detur, vel ſolum eius dona, &c. Lectio LI.

IN proximo preterito noſtro ſermone de duobus loquuti ſumus: hodierna quoq; die de alijs duobus erit ſermo. Nam primo inquiremus: Vtrum Spiritus ſanctus per proceſſionem detur, an eius dona; quod non detur, ſic doceo. Illud dari dicitur, quod de nouo datur, & nouo modo habetur, ſed Spiritus ſanctus, ſecundum ſe nouo modo non habetur, ſed tantùm ſecundum eius dona: igitur, &c. Preterea: Deus per authorem de cauſis, ſemp eodem modo ſe habet ad res, non igitur de nouo Spiritus ſanctus poteſt dari, qui vt cauſa ſe habet per comparationem ad res. In cõtrarium tamen extat illud Pauli Rom. v. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis videtur ergo vtrunq; dari per Apoſtolum, & Spiritus ſanctus, & eius dona. Pro determinatione itaq; huius arduæ queſtionis, tria cõſideranda occurrunt: primũ eſt, quo modo Spiritus ſanctus detur cum donis ſuis, & non ſua dona tantùm. Alterum eſt, cum quibus donis, & quibus non. Tertiò, num prius Spiritus ſanctus, aut dona eius dentur. Quantum ad primum: Spiritus ſanctus non datur vt forma inherens, q̃a eſt perſona ſubſiſtens, benè vt motor, vel vt amicus, vel vt rector, & vt rationalis creaturæ tuttor, cui ſolũ dari dicitur cũ donis gratiæ perfectè, & cũ donis gloriæ perfectiſſimè, & ſic patet ſecũdũ. Ad illud verò tertio loco poſitũ, nũ

per prius Spiritus ſanctus detur, an dona eius, diſtinguo de priori, duplex enim datur prius, vnum ſecundum tempus, alterum ſecundum naturam. Si primo modo de priori loquamur, dicemus, quod ibi non detur prius, neque poſterius, dona enim ad beatitudinem pertinentia, ſemper in actu ſuo animam perficiunt, de donis autem gratiæ, & gloriæ aliter dicendum, nam ſi ſecundum naturam prius ſumatur, tunc fatendum erit Spiritum ſanctum per prius natura dari, quàm eius dona. Nunc ad argumenta, & primò ad primum eſt reſpondendum: Deum ſiue Spiritum ſanctum, ad creaturam duobus ſe habere modis: vno modo ſubiectiuè, alio modo obiectiuè. Hoc ſecundo modo abſq; ſui mutatione per ſolam mutationẽ creaturæ Spiritus ſanctus ſe ad creaturam dicitur habere, non primo modo. Ad ſecundum argumentum dùm dicebatur, q̄d Deus ſecũdum authorem de cauſis, eodem modo ſe habet ad res, poteſt dici: hoc debere intelligi, quòd in Deo non ſint diuerſi modi reales ſubiectiuè, quibus ſe habeat nunc aliter, quam prius, ob id non debet negari, quin ex rerũ variatione, ac creaturarum, variæ relationes ſecundum rationem circa Deum obiectiuè non conſurgant, vti euenit in oppoſito. Datur ergo Spiritus ſanctus non ſolum in donis ſuis, ſed ẽt in perſona ſua, vt patet per authoritatẽ Apoſt. dicentis ad Rom. Cap. v. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Inſuper, vt donum ęternaliter procedit, ad donum aũt pertinet, q̄d detur non ſolum in alio, ſed etiam in ſe ipſo, vt colligitur ex Aug. lib. xv. de trin. Cap. 18. & vltimo. Inſuper lib. ſecundo de trin. Cap. v. ſed quo modo datur? Reſpondetur, quod ſimul tempore cum ſuo effectu charitatis,

&

& gratiæ, vt in habente charitatem patet. Datur itaq; non ſolum per eſſentiam præſentiam, & potentiam, ſed cooperando ad ſpecialem actum, qui eſt actus meritorius vitæ æternæ de congruo. Hoc ergo modo Spiritus ſanctus datur alicui, non vt forma informans, nec per aliquam mutationem in ipſo, ſed vt diuinum ſuppoſitum aſſiſtens cui datur ſpecialiter ad talem actum. His præmiſſis ſubſequitur alterum enodandum. Num ſcilicet, Spiritus ſanctus dari dicatur à Viris ſanctis: pro cuius rei ſolutione, breuibus vt procedam verbis dicam: Spiritum ſanctum poſſe dupliciter dari: vno modo per modum authoritatis, & principalitatis: alio modo per modum miniſterij: ſi primo modo, à Deo ſolo, & non ab alio. Si ſecundo modo, & à bonis, etiam à malis hominibus inſtrumentaliter dari poteſt. Et hæc de propoſitis ſatis.

NVM SPIRITVS SANCTVS, A SE IPSO DETVR.

Diſtinctio XV.

Lectio LII.

V*Erſaturus circa decimã quintã diſtinctionem (Nobiliſs. Auditores) choerentiam primò cum ſuperiori perpendam: inſuper ad diuiſionẽ accedam: tertiò ſingulas partes diuiſas exponam. Ex quo ergo Magiſter ſent. de temporalis proceſsionis principio egit, qua Spiritus ſanctus datur à Patre, & filio, & ſuo modo viris ſanctis, Nunc inquirere intẽdit, Vtrum à ſe ipſo detur, vel mittatur. Habita in hunc modum choerentia*

ad

ad diſtinctionis diuiſionē accedo, in triaq; puncta diuidi poſſe dico: in quorum primo perſcrutatur Magiſter, Vtrum Spiritus ſanctus, à ſe ipſo mitti debeat dici. In ſecundo qualiter filio mitti conueniat exponit. Poſtremo, Patrem non poſſe dici miſſum inſinuat. Circa primum, in vniuerſum ſolet queri. Vtrum Spiritus ſanctus poſſit dici dari, & à ſe ipſo mitti temporaliter; mihi ſanè videtur poſſe dicendum, quòd ſic. Nam eſt Deus, & donum dicitur: igitur vt Deus dat, & vt donum datur. Confirmari hoc pōt in hunc modū: opera enim trinitatis, ſcilicet Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ad extra ſunt indiuiſa, ſed proceſſio, & miſſio ad ſanctificandum creaturā eſt opus trinitatis ad extra: igitur à tota trinitate, & ex conſequenti nō ſolum à Patre, & à Filio, ſed ēt à Spiritu ſancto: ideſt à ſe ipſo. Rurſus, quod Spiritus ſanctus mittatur, & à ſe ipſo temporaliter detur, triplici via probatur, & primò ſic, quia vt tetigimus paulò ante opera trinitatis ad extra ſunt in diuiſa: ſecundo quia quicquid pōt vna perſona, poteſt & altera: ſi ergo Pater in diuinis poteſt dare, & mittere Spiritum ſanctum: igitur, & Spiritus ſanctus poterit ſe ipſum dare, & mittere. Tertio per ſimile de filio de quo D. Aug. lib. ii. de trin. dicit, quòd non tantùm miſſus à Patre, & filio, ſed etiam à ſe ipſo: igitur, &c. Enodato iam primo puncto, alterum ſubſequitur, vbi quo modo mitti filio conuenit declaratur. Nam licet ſemel à tota trinitate in carnem miſſus ſit, frequēter tamen in caſtas hominum mentes mitti nullatenus negatur, & hoc authoritate beati Aug. dicentis, qđ preter generationē ęternā duobus modis miſſus eſt, videlicet viſibiliter in carnem, & inuiſibiliter in mentem. Sed hic

velim

velim notetis, vnam miſsionem differre ab alia: nam miſsio in carnem ſemel eſt facta; miſsio verò in mentem pluries. Rurſus ingenio pollentes forſitan dicetis: qua via poterit ꝓbari, à tota ſanctiſſima Trinitate miſſum fuiſſe? huic dubitationi illud Iſaiæ occurrit, vbi per prophetā Chriſtus dicit: Nunc miſit me dominus, & ſpiritus eius. Deinde, qđ à ſe ipſo miſſus docet D. Aug. lib. ii. de trin. dùm dicit, quòd Mariæ conceptus, & partus opus trinitatis eſt. Et hęc de duobus punctis. In tertio, & vltimo declaratur, Patrem non poſſe dici miſſum, qui enim ab alio non procedit, vt Pater, miſſus, nec mitti dici poterit. Pręterea quo modo ille mitti dicetur, qui omnis miſsionis, ac proceſsionis author, & principium eſt? Pater itaq; cum ſit talis, mitti, nec miſſus dicetur. Hic ex dictis apparet quorundam error hęreticorum dicentium filium in diuinis, Spiritum ſanctum Patre minores eſſe, eo quia illi duo mittantur, & Pater non. D. Aug. lib. iiii. de trin. illis cōtradicens, his vtitur verbis. Non ideo, inquit, arbitrandum eſt minorē eſſe filium, quia miſſus à Patre, nec ideo minorem Spiritum ſanctum, quia & Pater eum, & filius miſit: ſiue enim propter viſibilem creaturam, ſiue potius propter principij authoritatem, vel commendationem, non ꝓpter inęqualitatem, vel imparilitatem, vel ſubſtantiæ diſſimilitudinem in ſcripturis hęc poſita intelliguntur: quare non ideo Pater dicitur miſiſſe filium, vel Spiritum ſanctum, eo quia ille maior ſit, & ipſi minores, ſed maximè propter principij commendandam authoritatem. Et hęc ſatis.

I VTRVM

VTRVM MITTI ALICVI DIVINAE PERSONAE CONVENIAT, ETC. Lectio LIII.

SColaſtici Doctores multum circa diſtinctionem preſentem immorari ſolent conſiderantes primò. Num mitti alicui diuinæ perſonæ conueniat. Inſuper, vtrum ſoli conueniat Spiritui ſancto. Circa primum, mihi procul dubio videtur eſſe dicendum, quod mitti alicui diuinæ perſonæ minimè conueniat: nam in diuinis nihil pertinens ad inferioritatem ponendum eſt, ſed miſsio reſpectu mittentis quandam dicitur importare inferioritatem, in diuinis ergo ꝓpter hoc miſsio concedenda nõ erit. Preterea miſſio, vt norunt docti, ſeparationem miſsi à mittente importat, at diuinæ perſonæ abinuicē minimè ſeparantur, quia vna ſemper eſt in alia, vt habetur apud Ioan. xiiii. igitur, &c. In contrarium ſe habet illud Ioan. viii. & ad Gal. iiii. vbi dicitur. At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum: igitur mitti alicui diuinæ videtur conuenire perſonæ. Pro intellectu itaque, ac determinatione huius queſtionis tria conſideranda erunt, & primò, quid nomine miſsionis importetur. Inſuper qualiter diuinis competat perſonis. Tertiò quo modo à proceſsione, & à datione differat. Quantum ad primum, ſciendum eſt, quòd in creaturis, ex quibus transferimus nomina ad diuina, miſsio dicitur eſſe motus, vel exitus alicuius ab aliquo accipientis authoritatem, ſiue poteſtatem ad aliquid agendum, vel dicendum, quo modo legatus miſſus à Pontifice, vel nuncius à domino. Dicitur ēt telum mitti à proiciente,

ſiue

ſiue iaciente, eo q̃a ab eo virtutẽ recipiat percutiendi. Hic tamen notandum eſt, qđ in his oĩbus imperfectiones multæ inueniuntur, vt motus, & mutatio, ſeparatio, & authoritatis acceptio, aut poteſtatis diminutio: quibus oĩbus imperfectionibus ſemotis ab his, tunc in diuinis miſſio dicetur exitus vnius ab altero abſq; mutatione, & locali ſeparatione accipientis virtutem eandem, & ęquè perfectam ad aliquid agendum, ex quo patet ſecundum in ordine, quod eſt propoſitum, principale, videlicet in diuinis exitum dari perſonæ à perſona, ſecundum originem abſq; omni mutatione, & locali ſeparatione, eiuſdem tamen virtutis ad creaturam ſanctificandam, ſub quo ſenſu in diuinis miſſio conceditur. Circa tertium in ordine conſiderandum erit, quo modo hęc tria differant, videlicet, miſſio, datio, & proceſſio. Nam proceſſio dicit exitum perſonæ à perſona, & hoc modo filij generatio dicitur proceſſio, & Spiritus ſancti ab vtroq; ſimiliter. Miſſio verò perſonæ miſſę ab aliqua alia originem importat, & in hoc cum proceſſione cõuenit, quæ ſemper nouum effectum importat in creatura. Poſtremò, & vltimò datio non videtur originem importare in dato: nam idem ſe ipſum dare põt modo, quo pſona diuina datur. His ita diſpoſitis, argumenta fot mata de facili ruent. Dùm ergo primò dicebatur, qđ miſſio importat inferioritatem in miſſo, quæ non conceditur in diuinis: quare, &c. Ad hoc poteſt dici, qđ argumentum concludat in creaturis, at non in diuinis. Nam licet in diuinis mitti ſignum ſit authoritatis, & principij in vno reſpectu alterius: ibi ob id nõ conceditur ſuperioritas, vel inferioritas. Ad ſecundum argumentum, quãdo dicebatur miſſionem miſſi ſeparationem à mittente importare,

portare, &c. Poteſt concedi maior de miſſione creaturæ, non de miſſione Spiritus ſancti. Et hęc de primo quęſito. In altero ſolet quęri. Vtrum ſoli Spiritui ſancto conueniat mitti. Mihi certè videtur eſſe dicendum, quod toti conueniat trinitati, quoniam oĩs Dei relatio ad creaturas eſt communis tribus, at miſſio dicit ad creaturas relationem, quibus fit miſſio: venire ergo ad creaturas tribus cõmune erit perſonis, nec nõ, & mitti. Pręterea, dari tribus commune eſt perſonis, nam inquit D. Aug. quòd quęlibet perſona dat, & datur: igitur, & mitti. Pro certitudine huius difficultatis velim primò ſciatis, quòd filium mitti, nihil aliud eſt, quàm ipſum cognoſci, quod à Patre ſit. Inſuper, Spiritum ſanctum mitti, eſt manifeſtari, & cognoſci, quod à Patre ſit, & à filio procedat. Mitti ergo nil aliud eſt, quam manifeſtari, & eſt commune tribus diuinis perſonis. At ſi mitti ſumatur ꝓ manifeſtari, ac procedere, tunc tribus hoc non erit commune perſonis. Vlterius notetis, quòd mitti, & venire mutationem in diuinis localem minimè dicit, nec miſſi à mittente ſeparationem, quęlibet enim perſona vbique eſt: quare perſona diuina mitti, & venire dicetur, non tamen deſinendo eſſe, vbi prius erat, aut incipiendo eſſe, vbi prius ſimpliciter nõ erat: benè dici poterit, quod nouo modo incipiat eſſe, videlicet per gratiæ inhabitationẽ in creatura, in qua prius per eſſentiam, pręſentiam, & per potentiam erat. Nunc ad primum argumentum vt reſpondeamus, minor gloſanda erit, nam miſſio pręcisè nõ dicit relationem ad creaturam, ſed etiam connotat relationem ęternam: quare non concludit contra nos. Ad alterum in ordine ſecundum conſequentia interimitur, & ratio aſſignatnr, nam venire, &

dari,

dari, non ſic connotant relationem proceſsionis ęternæ, ſicut mitti. Hinc colligere debetis, quod miſsio paſsiua filio tantùm, & Spiritui ſancto conueniat, at actiua miſsio communis tribus perſonis eſt. Et hęc ſatis.

Lectio LIIII.

ILlud prępterea dubitatione dignum incidit, cum ſuperius facta ſit mentio de relatione trinitatis ad creaturas: nũ relationes aliquæ reales in Deo ſint ponendæ. Inſuper, Num miſſio actiua poſſit dici actio immanens, vel tranſiens. Ad primum ſic proceditur, quòd in Deo non debeant admitti relationes aliquæ reales, dicit enim Boetius lib. de trin. quod, cum quis pręedicamenta in diuinam verterit pręedicationem, cuncta mutantur in ſubſtãtiam, quæ pręedicari poſſunt: ad aliquid uerò non uidetur poſſe p̃dicari: igitur relatio realiter in Deo non erit. Inſuper Boetius in eodem libro dicit, qđ ſimilis eſt relatio in trinitate Patris ad Filium, & vtriuſq; ad Spiritum ſanctum, vt eius, quod eſt idem, ad id, qđ eſt idem. At huiuſmodi relatio rationis tantùm dicitur: igitur relationes, quæ in Deo ponuntur, non erunt reales, ſed rationis. Vlterius ſic inſtatur. Generatio in diuinis dicitur eſſe ſecundum intelligibilis uerbi proceſsionem, at relationes, quæ conſequuntur intellectus operationẽ, ſunt rationis tantùm: igitur in Deo nõ reales ponendæ erunt relationes, ſed rationis. In contrarium ſe habet veritas. Nam Pater paternitate dicitur Pater, & Filius filiatione; ſi igitur paternitas, & filiatio non eſſent in Deo realiter, tunc

Deus non eſſet realiter Pater, aut filius, ſed ſecundum rationem intelligentiæ tantũ, qđ eſt hęreſis Sabelliana. Pro ſolutione igitur, ac queſtionis determinatione, debetis ſcire, in diuinis dari verè, & propriè relationes reales: ad cuius euidentiam cõſiderandũ eſt, in his, quæ ad aliquid dicuntur, inueniri aliqua ſecundũ rationem tantùm, & non ſecundùm rem, qđ tamen nõ eſt in alijs generibus, quia alia genera, vt quantitas, & qualitas ſecundum rationem propriam dicuntur ſignificare aliquid alicui inhęrens. Ea verò, quæ dicuntur ad aliquid, ſecundum propriam rationem ſignificant ſolum reſpectum ad aliud, quo quidem reſpectus aliquando dicitur eſſe in ipſa natura rerum, vt potè quando res aliquæ ſecundum ſuã naturam adinuicem ordinatæ ſunt, & inuicem inclinationem habent, tunc oportet huiuſmodi relationes eſſe reales, ſicut in corpore graui eſt inclinatio, & ordo ad locum medium. Vnde reſpectus quidã eſt in ipſo graui reſpectu loci medij, & ſimiliter eſt de alijs huiuſmodi. Aliquando uerò reſpectus ſignificatus per ea, quæ dicuntur ad aliquid, dicitur eſſe tantùm in ipſa apprehenſione ratione conferentis vnũ alteri, & tunc relatio rationis tantùm dicitur, vt cum comparat ratio hominẽ animali, vt ſpeciem ad genus. Cum aũt aliquid procedit à principio eiuſdem naturæ, neceſſe eſt tunc temporis ambo, ſcilicet procedens, & id, à quo procedit, in eodem ordine conuenire, & ſic oportet, quod habeant reales reſpectus adinuicem. Cum itaq; in diuinis proceſſiones ſint in identitate naturæ, neceſſe eſt fateri, ibi relationes dari, quæ ſecundum diuinas accipiuntur proceſſiones. Ad primum ergo dicitur argumentum, qđ Boetius nõ negauit relationes reales in diuinis, niſi per modum

inhærentis ſecundum ꝓpriam rationem relationis, quo modo rectè dicitur de Deo nõ prędicari: non tamen ſubterfugi debet, quin ibi ſint relationes per modum ad aliud ſe habentes. Ad ſecundum reſpondetur, quod datur duplex identitas, vna, in numero quæ conſideratur, altera in natura. Hoc ſecundo modo Boetius loquutus eſt loco citato, & nõ primo: quare argumentũ de identitate habet concedi penes naturam, ſed negari penes numerum, quo modo nos hic loquimur de relationibus diuinarum perſonarum. Ad tertium argumeutum, minor ꝓpoſitio ſic debet intelligi, qđ illa, quæ ſolam rationẽ, ſiue intellectus operationẽ in ipſis rebus intellectis tantùm conſequuntur, dicant rationis relationem tantùm, quia ratio eas adinuenit inter duas res intellectas. At illæ relationes, quæ conſequuntur operationem intellectus, quæ ſunt inter verbum intellectualiter procedens, & illud, à quo procedit, non debent dici relationes tantùm, ſed rei, quia ipſe intellectus, & ratio eſt quędam res, & realiter comparatur ad id, quod procedit intelligibiliter, ſicut res corporalis ad id, quod corporaliter procedit, & ita paternitas, & filiatio ſunt relationes reales in diuinis. Explanato iam primo dubio ſuccedit alterum de miſſione actiua. Num debeat dici actio tranſiens, vel immanens. Pro cuius intellectu arbitror diſtinguendum eſſe de ſignificatis ipſius actionis: tribus enim ſolet accipi modis: vno modo, vt eſt de genere qualitatis; & ſic dicetur immanens, vt intellectio, & volitio, tales enim actiones ſui termini in eſſe reali productiuæ non ſunt, ſed tantùm in eſſe obiectiuè. Altera eſt de genere relationis, vt dictio actiua, quæ intellectionis eſt productiua. Tertiò dicitur actio de genere actionis, vt eſt im-

preſſio actus intelligendi in intellectu poſſibili, vbi reſpectus tranſmutantis ad tranſmutatum, vel agentis ad paſſum importatur. Iſtæ duæ vltimæ dicuntur actiones tranſeuntes, eò quia dicunt reſpectũ ad terminum, vt productum, vel paſſum, & non quia ſint in alio, quàm in agente, oĩs enim actio formaliter eſt in agente. Dici ergo debent actiones tranſeuntes, non formali tranſitione, ſed terminatiua tantùm. His ita ordinatis, ſeptem nunc concluſiones ſunt ponendæ. Prima eſt. In Deo non eſt actio, neq; paſſio ad intra, loquendo tamen de actione de genere actionis: & ratio aſſignatur, quia ibi in diuinis non eſt recipere, neq; recipi; nec id mirum uobis debet videri, quia oĩa diuina ſunt ſubſiſtentia, & actus purus. Altera concluſio. In diuinis ad extra conceditur reſpectus actionis, ſed non paſſionis: Deus enim nihil patitur, ſed tantùm influit, & cauſat. Tertia concluſio. In diuinis ad intra eſt actio immanens, quia Deus intelligit, & diligit ſe. Quarta concluſio. In diuinis ad extra dicitur eſſe immanens actio, quia Deus intelligit, & creaturas diligit, quæ ſibi extrinſecæ ſunt. Quinta concluſio. In diuinis ad intra eſt actio tranſiens, loquendo tamen de actione de genere relationis, quia ibi eſt dicere, & ſpirare, quæ ſunt actiones ſui termini productiuæ. Sexta concluſio. In diuinis ad extra eſt actio tranſiens, quoniam Deus creaturas producit, & conſeruat, nec non in ipſis tranſmutationes facit. Septima, & vltima concluſio. Miſſio actiua Spiritus ſancti eſt actio tranſiens ratione cõnotati, nam talis miſſio per ſe duplicẽ rationis reſpectũ ſignificat, ſcilicet ad miſſum, & ad eũ, cui fit miſſio, ex quibus facile patebit, quid pro determinatione huius quęſiti ſentiendum ſit. Et hęc ſatis.

VTRVM

VTRVM MISSIO SIT QVID NOTIONALE, VEL ESSENTIALE.

Lectio LV.

NE quid ad noſtram pertinens vtilitatem ſilentio omittamus, arbitror hodierna die in dubium reuocandum illud eſſe de miſſione, num quid dicat notionale, aut eſſentiale. Prima fronte quibuſdam videtur quid notionale dicere, nam id quod vni, vel duabus conuenit perſonis, & non omnibus, notionale eſt, at miſſio duabus aptatur perſonis, filio ſcilicet, & Spiritui ſancto, ita qđ nõ omnibus. Pater enim non legitur miſſus: igitur miſſio eſt aliquid notionale. Preterea Beda in quadam Homelia dicit apertè, quòd Spiritus ſancti miſſio eſt eius proceſſio, atqui talis proceſſio quid notionale eſt: igitur & miſſio. Pro determinatione huius queſiti, quid notionale primò, quid eſſentiale ſecundò, enodandum erit: illud ergo notionale eſt, quod proprium alicuius perſonæ vnius, vel duarum includit, & dicitur notionale, à noſco noſcis, quia facit notitiam de perſona, quantum ad aliquid pertinens ad perſonarum diſtinctionem. Illud verò eſſentiale nuncupatur, quod tribus conuenit perſonis diuinis ratione eſſentiæ abſolutè, vel alicuius attributi abſoluti. Quo ſuppoſito, videtur poſſe dici, qđ in diuinis quedam nomina dentur purè eſſentialia, quedã alia purè notionalia, & quedam alia partim eſſentialia, & partim notionalia. Purè eſſentialia, Domini, hec ſunt, bonus, ſapiens, & huiuſmodi alia. Purè verò notionalia, vt generatio, ſpiratio, & ſimilia, partim notionalia, & partim eſſentialia, ſunt includentia

vtrunque,

vtrunque ſine pluribus nominibus, V.g. miſsio dicitur exitus perſonæ à perſona, ſed talis exitus eſt per originem, quæ pertinet ad notionem: igitur miſsio includit aliquid notionale. Includit quoq; aliquid eſſentiale, vt patebit rectè intuenti, nam miſſio effectum in creatura importat, & talis effectus in creatura eſt opus cõmune toti trinitati ratione cõmunis eſſentiæ, & potentiæ, miſſio itaq; vtrunq; includit, ſcilicet aliquid notionale, & eſſentiale, q d aũt prius, ac principalius includat, ad hoc dici poterit, quod eſſentiale: eſſentialia enim, vt norunt Docti, notionalia pręcedunt. His ita poſitis, ad argumentum primum poteſt dici, quod quamuis conueniens vni, vel duabus perſonis notionale quid importet, ob id nõ tollitur, quin etiam poſſit aliquid eſſentiale importare, vt ſapientia genita, & ſic eſt in propoſito de miſsione. Ad ſecundum dicitur, quod Spiritus ſancti miſsio ſit eius proceſsio, & quid notionale, nihilominus pręter hoc, quid aliud includere, vt puta effectum in creatura quis inficias ire audebit? ſed tale eſt eſſentiale: quare argumentum iam redditur ſolutum, & hęc de quęſito à nobis non magno verborum apparatu propoſito ſatis dicta ſint.

VTRVM ALIQVA PERSONA POSSIT MITTI A SE IPSA, ETC.

Lectio LVI.

N*E quid vitio mihi dari poſſit aſſumpta ex verbis Magiſtri ſent. occaſione, duo in pręſenti dubia excitabo: quorũ primum. Vtrum aliqua perſona poſſit mitti à ſe ipſa,*

vel

vel ab illa, à qua nõ procedit. Inſuper, Vtrum miſsio viſibilis filio competat. Circa primũ, ita D. Aug. lib. iiii. de trin. fatur, veluti generari eſt filium eſſe à Patre, ita cognoſci, filium eſſe à Patre, eſt mitti à Patre, ſed cognitio iſta cauſari poteſt à filio: igitur filij miſsio poteſt eſſe à ſe ipſo. Nunc oſtendo, quod aliqua perſona in diuinis ab illa mitti poſsit, à qua non procedit, Nam Eſaiæ dicitur ex perſona filij, Et nunc miſit me dominus, & Spiritus eius: igitur filius mittitur à Patre, & à Spiritu ſancto, ſed non procedit à Spiritu ſancto: poteſt ergo vna perſona mitti ab alia, à qua non procedat. Preterea Ambr. libro de Spiritu ſancto ait. Filius datus eſt nobis. Datus eſt, audeo dicere à Spiritu ſancto: igitur, &c. In oppoſitum ſe habet D. Aug. lib. tertio de trin. dùm dicit, quod ab illo mittitur filius, à quo emanat, at à Spiritu ſancto non procedit, ſed à Patre, non ergo põt aliqua perſona in diuinis mitti ab illa, à qua nõ procedit, nec à ſe ipſa. Pro determinatione igitur huius difficultatis primæ, vnum notatu dignũ debetis animaduertere, ſcilicet, nullam perſonam à ſe originari, nec ſe ipſam mittere poſſe, niſi tamen velitis largè loqui de miſsione, ꝓ datione, vel pro qualicunq; liberali communicatione capta, quo modo perſona dicetur ſe ipſam mittere poſſe. Nam datio in hunc modum conſiderata, ſiue liberalis communicatio dati à dante, vel communicati à communicante, originem non importat. Nunc ſoluendæ ſunt rationes, & primò prima ab Aug. adducta, qua D. Aug. non comprehendebat, quicquid ad miſsionis rationem pertinebat, ſed illud tantùm, quòd conſequi ad miſsionem videtur, nam per effectum in creatura cauſatum à perſona miſſa, per virtutem, quã habet à per-

ſona

ſona mittente, tunc per quandam appropriationem poſſumus in originis illius perſonæ, quæ mittitur, cognitionem deuenire: mitti enim dicitur filius, quando in creatura ſapientiæ donũ ſit. Spiritus verò ſanctus dicitur mitti cum dono charitatis, quæ charitas Spiritui ſancto appropriatur, & hoc quia procedit vt amor, & verbum, vt notitia, cui propterea appropriatur ſapientia, non ergo oportet, quòd oĩs perſona habens ſuper effectum iſtum authoritatẽ ſit mittens, ſed illa ſola, quæ habet authoritatem ſuper perſonam, quæ mittitur, & ſuper miſsionis effectum: quare ex dictis ſub quo ſenſu loquutus ſit D. Aug. de facili patebit rectè intuenti. Illud verò Eſaiæ, dicunt quidã, debere intelligi ad literam de miſsione prophetæ, propterea in propoſito non videtur locũ habere. Ex alio latere ſecundum gloſam videtur, quod debeat intelligi de Chriſto, iccirco debetis ſcire, filij triplicem dari miſsionem, in carnem, in mentem, & ad prędicationem. Duæ primæ miſsiones filio, quo ad perſonã, & naturam diuinam competere dicuntur, & loquendo de his põt dici, qđ propriè filius non mittatur, niſi à Patre. Miſsio verò tertio modo ſumpta filio conuenit ſecundum naturam humanam, ſuper quam habet Spiritus ſanctus authoritatem, hinc filius ratione humanæ naturæ dici põt à Spiritu ſancto miſſus, & à ſe ipſo, quia Chriſtus ratione naturæ diuinæ, ſuper ſe ipſum habet authoritatem ſecundum naturam humanam. Ad illud Ambr. ex dictis poterit reſponderi, ſi dixerimus: aliud eſſe dare, & aliud propriè loquendo mittere, quęlibet enim perſona ſe ipſam põt dare, mittere aũt non. Et hęc de primo dubio. Subſequitur alterũ, dùm quęritur. Vtrum inuiſibilis miſſio filio in diuinis competat. Circa

queſtionem

queſtionẽ hanc, vt video, multa dicenda eſſent, verũ, quia ſtudeo breuitati, & vtilitati, propterea tria in ordine pr̨emittã, ex quibus apparebit, quid ſit tenendum. Primum igitur reſpicit, qđ quid eſt inuiſibilis miſſionis. Alterũ eſt, qualiter filio cõueniat. Tertium, & vltimum reſpicit inuiſibilem filij miſſionem per comparationẽ ad illam Spiritus ſancti inuiſibilem miſsionem. Quantum ad primum, de quod quid eſt miſſionis, quid ſim dicturus audite, miſſio enim, vt alias tactum fuit, nihil aliud eſt, quàm exitus vnius perſonæ ab altera, cui ſi addatur viſibile ſignum, miſsio viſibilis dicetur, vt viſio columbæ, ſiue miſſio ſuper Chriſtũ in ſuo baptiſmate: per priuationẽ uerò huius exterioris ſigni viſibilis, tunc inuiſibilis dicetur, & hęc nil aliud eſt, quã miſsio perſonæ à perſona ad ſanctificandum creaturam ſolo interiori opere, abſq; ſigno exteriori viſibili, & apparenti: & ita de tribus à me propoſitis iam primũ patet. Circa ſecundum debetis ſcire, qđ inuiſibilis miſſio videtur filio competere, ſicut Spiritui ſancto. Nam, vt dona uoluntatem perficientia aſcribuntur, ſiue Spiritui ſancto appropriantur; ſic dona intellectum perficientia ipſi filio: filius enim per modum intellectus procedit, & Spiritus ſanctus per modum voluntatis, ſed Spiritus ſanctus mitti inuiſibiliter dicitur, cũ dona alicui dantur perficientia uoluntatẽ abſq; ſigno viſibili, vt charitas, &c. igitur & filius inuiſibiliter mitti dicetur, cum alicui abſq; ſigno viſibili dona intellectum perficientia dantur, vt ſapientia, & huiuſmodi. Quantũ ad tertium, filij inuiſibilis miſsio, & Spiritus ſancti collatæ adinuicem duobus habent conſiderari modis: vno modo, quãtum ad realem diuerſitatem, alio modo, quantum ad actualem ſe-

parationem:

parationem: ſi primo modo, realiter differunt: miſsio enim duo includit, videlicet exitum perſonæ à perſona: Inſuper effectum cauſatum in creatura, & quo ad vtrunque, filij miſsio realiter differt à miſsione Spiritus ſancti: nam generatio, qua filius exit à Patre, alia eſt à Spiritus ſancti proceſsione, qua exit ab vtroque; deinde donum, qđ perficit intellectum, vt ſapientia, dicitur aliud à dono, quod perficit uoluntatem puta à charitate: quare, &c. At ſi comparentur, quantum ad actualem ſeparationem, tunc erit dicẽdum, quòd vna miſsio nunquã ſit ſine alia, cuius ratio aſsignatur, quia amor notitiam ſupponit: quare Spiritus ſanctus nunquam mitti dicetur ſine filio. Et hęc ſatis.

DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI, ETC.
Diſtinctio XVI.
Lectio LVII.

SAtis ſuperq; de Spiritus ſancti temporali proceſsione vna cũ Magiſtro ſent. in ſuperioribus ſermonibus noſtris verba fecimus. Nunc oratio dirigenda eſt ad eius miſsionem viſibilem, de qua acturi tria peculiariter perpendemus. Spiritum ſanctũ primò viſibiliter eſſe miſſum. Inſuper filij, & Spiritus ſancti miſsiones qualiter adinuicem ſe habeant. Demum quo modo per has miſsiones filius, & Spiritus ſanctus ſe habeant ad Patrem. Circa ſegmenti primi explanationem hanc concluſionẽ ꝓpono. Spiritus ſanctus duobus dicitur modis miſſus, ſcilicet viſibiliter ad filij modum, & inuiſibiliter. Num res ita ſe habeat, quęſo audite. Nam

Spiritus ſancti temporalis miſſio quid eſt, niſi creaturæ ſanctificatio? ſed creaturæ ſanctificatio duobus fieri ſolet modis: igitur Spiritus ſanctus dupliciter miſſus dici debet. Minor, quia apud nonnullos ſuſpecta poſſet videri, propterea à ſimili habet manifeſtari. Vt ergo filius duplici via miſſus, in carnem viſibiliter, & in hominum mentes caſtas inuiſibiliter, ita Spiritus ſanctus viſibiliter apparuit in linguarum ignearum ſpecie in die pentecoſtes, alijſque vicibus in columbæ ſpecie; inſuper quotidie fidelium mentibus inuiſibiliter illabitur. Sed dicetis, viſibilis illa Spiritus ſancti miſſio quid fuit? ad hoc reſpondetur, quod nil aliud fuit, niſi quędam ipſius apparentia, vel manifeſtatio in corporali creatura, tanquam in manifeſtationis ſigno, vt inducit in textu Magiſter ſent. & authoritate beati Aug. probat. Expoſito his, & enodato paucis verbis primo puncto de tribus propoſitis, ſuccedit alterum dilucidandum, vbi Magiſter conferendo Spiritus ſancti, & Filij miſſiones adinuicem qualiter ſe habeant, perbellè docet: nõ ergo Spiritus ſanctus minor realiter tota trinitate dicendus propter ipſius viſibilem miſſionem, ſicut filius propter ſuam, non enim Spiritus ſanctus columbam aſſumpſit, vt columba eſſet, ſed vt in ea tantùm appareret, nec non vt per eam inuiſibilis miſſio inſinuaretur; filius aũt humanam naturam aſſumpſit, non ſolum vt in ea appareret, verum etiam, ut homo eſſet: quare filius ſecundum viſibilem illam miſſionẽ minor dicitur non ſolum Patre, ſed ẽt ſe ipſo, & angelis, vt ibi patet, Minuiſti eum paulò minus ab Angelis, &c. Ad quod corroborandũ extant multæ authoritates in textu Magiſtri, quas vt laconicè procedam, in pręſenti miſſas facio. Et hęc de duobus ſegmentis.

ſegmentis. In tertio enucleando, & vltimo, qualiter ſcilicet filius, & Spiritus ſanctus, penes has miſsiones ſe habeant ad Patrem, eſt ita dicendũ, quod Pater authoritate donationis maior ſit filio ſibi eſſentialiter ęquali: nec id mirum vobis videri debet: nam apud Hylarium nono de trin. hęc verba propoſito noſtro inſeruientia leguntur. Donantis authoritate Pater eſt maior, non tamen per doni confesſionem filius debet dici minor, licet donans ſit maior, quo enim modo minor ille eſt, cui vnum eſſe donatur? ait etenim, Ego, & Pater meus vnum ſumus. Et hęc de ſegmentis tribus.

VTRVM SPIRITVI SANCTO VISIBILIS COMPETAT MISSIO, ETC.

Lectio LVIII.

NE *quis nos ignauiæ meritò accuſet, non timebimus hodierna die quęſita duo ex prędeclaratis originem ducentia proponere, illaq; excutere, primum quorũ erit. Vtrum Spiritui ſancto viſibilis miſsio competat. Alterum, Vtrũ ſcilicet talis Spiritus ſancti viſibilis miſsio Chriſto fieri debuerit. Circa primum, rationes pro parte negatiua quędam formari poſſe videntur, quarum prima ſic. Filius propter naturam, in qua viſibiliter miſſus eſt, Patre minor dicitur, vt Io. xiiii. legitur. Pater maior me eſt. At Spiritus ſanctus minor Patre minimè dicitur, non ergo viſibiliter miſſus: quare, &c. Pręterea, per miſsionem perſona diuina nouo modo dicitur eſſe in creatura, at Spiritus ſanctus nouo modo nequaquã fuit in illis creaturis, in ꝗbus viſibiliter apparuit,*

apparuit, ſed tantùm eo modo, quo communiter eſt in oĩbus rebus, ſcilicet ꝑ eſſentiam, per potentiam, & per preſentiam: igitur dici nequit, qđ in illis viſibiliter ſit miſſus. In oppoſitum ſe habet illud Io.xvi.dicentis: Cum venerit paraclitus, quem ego mittam uobis: & loquitur de misſione viſibiliter facta in Die Pentecoſtes; Spiritus ergo ſanctus dici debet viſibiliter miſſus. Pro determinatione itaq; rei in dubitationem uocatæ tria videnda erunt: in primis quid ſit misſio viſibilis, deinde ꝑpter quid ſit, vel ad ꝗd ſit vtilis, inde tertiò propoſitum patebit. Quantum ad primum, eſt ſciendum, quòd miſſio viſibilis ſuper misſionem abſolutè captam ſignum viſibile addit, ſed misſio exitum perſonæ à perſona ad aliquid cauſandum in creatura denotat, nec non oĩa iſta includit misſio viſibilis: iccirco ob tale ſignum viſibile misſio viſibilis nuncupaturi ex quo de facili inter apparitionẽ, & viſibilem misſionem differentia colligi poterit: apparitio enim perſonæ diuinæ ſolum manifeſtationem per viſibile ſignum dicit: vnde cuilibet cõuenire perſonæ põt. At misſio tantùm perſonis ab alio exeuntibus, vt ſunt filius, & Spiritus ſanctus. Quantum ad ſecundum attinet, intelligendum venit, quod oĩs misſio tàm viſibilis, quàm inuiſibilis propter gratiam fiat, & hęc duplex eſt: pſonalis ſcilicet, & cauſalis, ſiue uniuerſalis. Illa perſonalis perſonã reſpicit ſecundum ſe ipſam. Altera verò reſpicit perſonam in ordine ad aliam. Si de prima loquamur, tunc dicetur ad hanc inuiſibilem ordinari misſionem, quæ ad ſolam creaturæ ſanctificationem, cui ſit miſſio. Propter ſecundam miſſio viſibilis ſit ad doctrinam fidei confirmandam, vtilis igitur misſio viſibilis. Ex quibus omnibus tertium clarum apparet, qđ Spiritui

ſancto uiſibilis miſsio competat, & hoc ad myſterium gratiæ ſignificandum acceptum. Nunc diluenda ueniunt argumenta, & primi dubij erit finis. Ad primum ergo ſimilitudo negatur de filio, & de Spiritu ſancto, nam filius, ſi Patre minor eſt, hoc habet, quia naturam aſſumpſit humanã, at Spiritus ſanctus non, immò ſemper fuit diſtinctus ſuppoſitaliter à creatura, cui apparuit, & ſic primum argumentũ ruit. Ad ſecundum minor poteſt negari, ut falſa, quia Spiritus ſanctus, ut perſona diuina, dicitur eſſe de nouo in creatura uiſibili, ſicut in ſigno manifeſtatiuo inuiſibilis miſsionis. Et hęc de primo dubio. Ad ſecundum accedo, & quęro. Utrum Spiritus ſancti uiſibilis miſsio debuerit fieri Chriſto, ſiue ad Chriſtum. Pro parte negatiua arguunt quidam primò ita dicentes, uiſibilis miſsio ſignum eſt interioris miſsionis inuiſibilis, at ad Chriſtum inuiſibilis miſsio minimè facta fuit, niſi forte in primo illo inſtanti ſuæ conceptionis: igitur poſtea ad ipſum uiſibilis fieri non debuit: quare, &c. In oppoſitum ſe habet illud, quod legitur de Chriſto: Super quem facta fuit in ſpecie columbæ miſsio. Pro reſponſione igitur eorum ratio, quæ ſunt ad finem, ſumenda erit ex fine: finis uerò uiſibilis miſsionis dicitur cognitio plenitudinis gratiæ in aliquo, à quo in alios debet redundare, & hoc, ut magis ei credatur. Hinc propterea tria per ordinem apparent: primũ eſt, qđ uiſibilis miſsio ante Chriſti aduentum fieri non debuit, & ratio aſſignatur, quia ante tempus plenitudinis gratiæ ſignum dari non debuit, ſed tempus plenitudinis gratiæ in Chriſti aduentu incepit: igitur ante ipſum miſsio uiſibilis fieri minimè debuit. Et licet in ueteri teſtamento legatur, quod filius, & Spiritus ſanctus apparuerint: nun-

quam

quam tamen leguntur uiſibiliter miſſi. Alterũ in ordine ſecundum conſideratione dignum eſt, quod miſſio uiſibilis modo fieri non deberet, & ratio eſt, quia nunc fideles ſumus, & fidelibus loquimur, qui non egent argumentis fidem probantibus, ſicut tunc temporis. Demum notandum eſt, quòd miſſio uiſibilis ad aliquam mulierem fieri non debet, & ne quis ueſtrum id in caſſum prolatum exiſtimet, ſic declaratur, miſſio enim uiſibilis fieri ſolet ad gratiæ in alios redundantiam ſignificandam per miniſterium ſuum, ſiue per prędicationem ſuam, at mulieri non permittitur prędicare, aut docere, iuxta illud primæ ad Thim. ii. Mulierẽ in Eccleſia docere non permitto: igitur nec miſſio uiſibilis ad mulierem debuit fieri, niſi fortè ex ſpeciali priuilegio. Nunc ſupereſt argumentum ſoluere, deinde ad alia properare. Dicitur ergo ad primum, & unicũ argumentum, quòd miſſio Chriſto pro tempore facta fuit, quo per ipſum in nos gratia diffundi debuit, & non in inſtanti ſuæ conceptionis, quãdo ad eum miſſio inuiſibilis facta fuit. Hęc in tantùm.

VTRVM SPECIES, IN QVIBVS SPIRITVS SANCTVS APPARVIT, FVERINT veræ res.

Lectio LIX.

R*Emanent adhuc (Nobiliſs. Auditores) duo in dubitationem uocanda: quorum primum ſic ſe habet. Vtrum ſcilicet ſpecies, in quibus Spiritus ſanctus apparuit, fuerint ueræ res. Inſuper quęritur. Num in diuinis Pater filio maior*

dici poſſit. Quantum ad primũ, pro parte affirmatiua ſic arguitur. Spiritui veritatis aliqua fictio minimè conuenit, at Spiritus ſanctus eſt ueritatis: igitur ſibi non conueniebat apparere ſub ſpeciebus, quæ non eſſent ueræ res. Deinde uox, quæ audita fuit ſuper Chriſtum baptizatũ, uera fuit, alioquin non immutaſſet auditum: à ſimili ergo columba, quæ apparuit, uera fuit; res itaq; ueræ fuerũt illæ, ſub quibus, vel in quibus Spiritus ſanctus viſus eſt, ſiue apparuit. Ex alio latere totum mihi videtur oppoſitum eſſe dicendum, nam verus ignis uerè ẽt comburit, niſi miraculosè impediatur, vt factum fuit de tribus pueris in fornace ignis ardentis. At linguæ igneæ, quæ Apoſtolis apparuere, aliquid minimè combuſſerunt, nõ igitur ueræ res fuerunt. Pro intellectu huius primæ difficultatis duo mihi conſideranda occurrunt: Primum eſt, in quibus uiſibilis miſſio fuerit facta ſpeciebus. Alterũ eſt. Vtrum ſpecies illæ fuerint ueræ res, nec ne. Quantum ad primum, dicitur, quòd apparuit in forma columbæ, nubis lucidæ, in ſpecie flatus, & in forma ignis. Primò in forma columbæ, in ſignum redundantiæ gratiæ; columba enim animal ualde fęcundum dicitur. Inſuper, in forma nubis lucidæ, cuius eſt lumen ſuum diffundere, & ſpargere veluti Doctorum lumen Doctrinæ eſt diffundere. In forma pręterea, ſiue in ſpecie flatus, ad gratiæ diffuſionem inſinuandam, per eos faciendã, per ſacramẽtorum adminiſtrationem: Vnde eis eſt dictum: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: &c. Vlterius in forma ignis, Vt eſſent verbis perflui, & charitate feruidi, ſuam, & aliorum zelantes ſalutem: & ſic habetis, quare Spiritus ſancti miſſio in prędictis facta ſit, videlicet, in nube lucida, in linguis igneis,

&

& in flatu. Circa ſecundum, Vtrum fuerint veræ res, nec ne, certitudinaliter ſciri non põt, & ratio aſſignatur, quia quęſtio eſt de facto; ſi verò de poſſibilitate foret, difficile tunc temporis nõ eſſet reſpondere, potuit enim Spiritus ſanctus in vera columba apparere, & ſic in alijs. Nunc rationes diluendæ ſunt, pro quarum ſolutione ſcire debetis, quod aliquid eſſe vera res, duobus habet conſiderari modis: vno modo extra, alio modo in imaginatione: ſi primo modo, tunc debet dici, quòd illę ſpecies in re extra res veræ fuerunt, ſcilicet extra exiſtentes; alio modo in imaginatione tantùm, non in re extra, quo modo pręſens quęſitum non ſumitur: nã extra res ueræ erant, licet in imaginatione tales non eſſent, quales apparebant. Ex his ergo, quid ad rationes dicendum, patere poteſt: primæ enim duæ volenti primum tenere modum iam claræ. Secũdum aũt alium tenentes modum, tunc ad argumentum in oppoſitũ eſſet dicendum: fuiſſe miraculum, qđ ignis, qui ſedit ſuper diſcipulos, nihil combuſſit. Et hęc de primo quęſito. Cui ſuccedit alterum, dùm quęritur. Vtrũ Pater ſit filio maior. Hylarius apertè, & expreſsè cira negotium hoc ad partem affirmatiuam declinat: igitur erit filio maior. In contrarium verò ſe habet in Symbolo Athanaſius, dùm dicit, qđ In hac trinitate, nihil maius, aut minus. Pro determinatione igitur huius negotij ſcire debetis: Hylarij verba in arguendo inducta fuiſſe: nam certum eſt, quòd propriè loquendo, Pater maior filio dici nõ poteſt, ibi enim eſt vna ſumma bonitas, & infinita: quare maius, & minus ibi non erunt, niſi pro vt maius ſonat originis authoritatem, ibi ſumatur, quo modo Pater erit filio maior, quia eſt à Patre vel dicatis; Patrem filio

maiorem, quantum ad naturam aſſumptam, ſub quo ſenſu Athanaſius in Symbolo loquebatur dicendo: Aequalis Patri ſecundum diuinitatē, minor Patre ſecundū humanitatē. Et hęc de ꝓpoſitis.

DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI.
Diſtinctio XVII.
Lectio LX.

D*E Spiritus ſancti viſibili miſſione ſub ſpeciebus creatis ex quo verba fecimus, conſequenter nunc de eiuſdem miſſione inuiſibili per charitatis infuſionē pertractandum: & hęc de nexu pręſentis diſtinctionis cum pręcedenti. Diuiditur deinde preſens diſtinctio in ſegmenta ſeptem: in quorum primo lemma cum probatione ponitur. In altero inſtantia quędam diluitur. In tertio concluſio cum rationibus. In quarto altera ſuccedit pręcedenti. In quinto obijciemus, & ſoluemus. In ſexto occaſione noua aſſumpta, adhuc inſtabimus; demum queſtiones duas è medio tollemus. Quantum ad primum, lemma ſit hoc. Spiritus ſanctus exiſtens charitas, tunc nobis inuiſibilis datur, vel mittitur, cum Dei, & proximi in nobis efficit, vel dilectionem talem operatur. Illud enim, qđ nos in Deo manere facit, eſt ſola charitas, & Deum in nobis. At hoc eſt maximum Dei donum, Spiritus ergo ſanctus inuiſibiliter nobis dari, ac mitti dicitur, cum Dei, & proximi in nobis dilectionem operatur. At hic velim notetis, qđ hac in parte Magiſter ſent. non tenetur: exiſtimat enim, qđ Spiritus ſanctus, qui eſt amor Patris, & Filij, ſit illa charitas, qua ſe adinuicem*

uicem diligunt, & nos Deum, & proximum diligimus, ſed allucinatur, quoniam illa charitas, qua ſe diligunt Pater, & Filius increata eſt, & noſtra creata: iccirco Magiſtri ſent. opinio nulla. Explanato primo puncto, accedit alterũ in ordine ſecundum, vbi ex dictis inſtantia oritur talis. Si Deus eſt charitas, videtur hoc intelligi debere per cauſalitatem tantùm: ſicut ẽt dicitur, Deus eſt ſpes mea, & patientia noſtra, quia & ſpem, & patientiam cauſat in nobis: Deus ergo charitas dicetur, quatenus ſit cauſans charitatem in nobis. Huic difficultati vt occurramus, modum hunc loquendi ſacræ ſcripturæ cõſonum minimè eſſe, dicemus: nam licet reperiatur Deus eſt ſpes mea, & patientia mea, cum tali additione: nullibi tamen inuenitur iſte modus loquẽdi: Deus eſt charitas mea, ſed benè abſolutè, Deus eſt charitas, in ſignum, qđ Deus eſt eſſentialiter charitas. Accedit inſuper his punctum tertium hac concluſione contentum. Spiritus ſanctus, qui charitas eſt, in nobis augeri, vel minui, ſecundum qđ in ipſo proficimus, vel deficimus, catholicè non debet negari. Quod ſic probatur: illud enim, quod communiter conceſſum eſt, & in ſacra ſcriptura reperitur, catholicè teneri põt, atqui Spiritum ſanctum augeri, vel minui, ſecundũ quod in ipſo proficimus, vel deficimus, eſt huiuſmodi, propterea catholicè non debet negari. At ingenio pollentes video hic uos dubitare poſſe, ſub tali verborum forma. Si conſonum foret ſacræ ſcripturæ dicere, Spiritum ſanctum augeri, & minui in nobis, hoc quoq; diſſonũ non eſſet, Spiritum ſanctũ augeri, & minui, ſed hęc ualdè abſurda ſunt, nõ ergo Spiritus ſanctus dici debet augeri, & minuì in nobis. Pro certitudine huius difficultatis uelim ſciatis: ly "

augeri, & minui ad duo poſſe referri, vel ad Spiritus ſancti eſſentiam, vel ad nos. Si primo modo, certum eſt, quòd ſecundum ſe, & in ſe, Spiritus ſanctus nec dicitur augeri, nec minui. At ſi quo ad nos, tunc augeri in nobis, & minui poterit dici. Dùm verò dicitur dari non habenti, hoc ob id minimè fit, vt alicubi incipiat eſſe, vbi prius non eſſet, quia vbiq; eſt, ſed quia alio modo incipit ibi eſſe, id eſt nouo modo, qualiter prius non erat. Pro confirmatione huius veritatis in textu Magiſtri ſent. extant multæ authoritates. Et hęc de tribus ſegmentis. In quarto habetur hęc poſitio. Spiritus ſanctus diligendi actum per ſe ipſum ſine virtute media operatur in nobis. Ad probandam quam poſitionem Magiſter vti videtur eodem argumento contra prius dicta, qđ Spiritus ſanctus ſit charitas. Si ergo dilectio, qua nos Deum diligimus, non videtur eſſe dilectio, qua nos diligit Deus, non itaq; charitas, qua nos diligimus Deum, erit Spiritus ſanctus. Conſequentia tenet pro tanto, quia dilectio, qua nos diligit Deus, eſt Spiritus ſanctus, & illa, qua nos Deũ diligimus, cum non ſit eadem, iccirco charitas noſtra non erit Spiritus ſanctus. Ad qđ confirmandum poſſet adduci beati Aug. teſtimonium, vt in textu Magiſtri habetur, nam viſus eſt uelle dicere, qđ alia ſit charitas, qua Deus diligit nos, & alia, qua nos diligimus Deum. Et hęc de quatuor punctis. In quinto adhuc cõtra idem inſtantia talis adducitur. Nihil eſt à ſe ipſo, ſed charitas eſt à Spiritu ſancto, non ergo charitas eſt ipſe Spiritus ſanctus: minor Aug. authoritate declaratur, qui ita fatur. Dilectio, qua Deum diligimus, eſt à Spiritu ſancto, ſicut fides, qua in Deum credimus. Propoſita difficultate, nunc ut diluatur vnà cũ Magiſtro in

textu

textu dicemus: nullum eſſe inconueniens, idem eſſe à ſe ipſo: non tamen ſimpliciter, ſed quatenus nobis à ſe ipſo datur, ſub quo ſenſu, loquebatur D. Aug. dùm dicebat, quòd charitas à Spiritu ſancto eſt, & quòd ipſa charitas eſt ipſe Spiritus ſanctus, diuerſimodè tamen, nam Spiritus ſanctus eſt charitas dans, & noſtra dicitur data. His ſexto loco noua accedit dubitatio, ſiue inſtantia, nam nulla animi affectio eſſentialiter dicitur Spiritus ſanctus, ſed charitas, qua nos diligimus Deum, ſic ſe habet, non ergo erit Spiritus ſanctus; minor patet per Aug. ita dicentem, qđ charitas eſt animi motus. Ad hanc inſtantiam dici pōt, qđ charitas ſit animi motus effectiuè, quatenus nos ad Deum diligendum mouet. Nec id mirū vobis uideri debet, quòd charitas, quæ Spiritus ſanctus eſt, animi motus dicatur, cū de ipſa diuina ſapientia legatur, qđ ſit mobilior omnibus mobilibus: nam actiuè ſic: Paſſiuè non. Demùm vt manus extrema huic diſtinctioni imponatur, duæ queſtiones proponentur, atq; ſoluentur. Quęritur ergo primò. Cur Spiritus ſanctus non ita benè dicatur mentis affectio ad credendū, & ſperandum, ſicut ad diligendum? ad hanc primam è medio tollendam quęſtionem ſcire debetis, quòd Spiritus ſanctus dicitur operari alios actus, & virtutū motus mediatè, ideſt mediantibus habitibus infuſis, V. g. vt credere mediante habitu fidei, & ſperare mediante habitu ſpei, alios verò per ſe, & immediatè abſq; habitu quocunque, vt actū diligendi. Nunc ad formam difficultatis primæ debet dici, qđ ibi non benè, & rectè affectio animi ad credendum, vel ſperandum pōt Spiritus ſanctus nominari, quoniam mediatè operatur, at hic immediatè; rectius ergo hic, quàm ibi animi affectio debet dici.

Accedit

Accedit altera queſtio. Vtrum per donum, quod eſt Spiritus ſanctus, oĩa alia dona dentur? Magiſter vt reſp.ndeat, quòd ſic, videtur fateri: negat tamen, quòd omnes, qui Spiritum ſanctum habent, omnia dona habeant, ſed aliqui illa, & aliqui iſta, qua in parte Magiſter ſent. nõ probatur, nec rectè ſatisfacit dubitationi. Dicamus igitur nos vnà cum Aug. in lib. xv. de trin. per donum, quod eſt Spiritus ſanctus, omnibus membris Chriſti multa dona diuidi, non enim ſinguli quinque omnia habent, ſed hi illa, & alij alia, prout ſpiritus vult: Et hęc de tota diſtinctione ſatis.

VTRVM CHARITAS PONENDA SIT HABITVS CREATVS, ETC.
Lectio LXI.

IN animum induxi meũ hodierna die pro vberiori doctrina eorum, quæ tacta fuere à Magiſtro ſent. duo examinare queſita, & primò. Vtrum de neceſſitate charitas ſit ponenda habitus creatus ad hoc, vt homo Deo reddatur gratus, & charus. Inſuper, Vtrum gratia habitualis ponenda ſit ad merendum corã Deo. Circa primum extant rationes pro parte affirmatiua in medium adducẽdæ: quarum prima ſic ſe habet: Nullus de non grato ſit gratus, vel de non charo charus, niſi per aliquam mutationem, vel in ipſo, vel in altero factam, ſed hòmo ſit gratus, non per mutationem factam in Deo: igitur per aliquam mutationem factam in ipſo; atqui nulla fieret in homine mutatio, niſi gratia quid creatum poneretur in ipſo: igitur charitas, ſiue gratia, qua Deo grati, vel

chari ſumus, erit ponenda habitus creatus. Deinde ſic arguitur à ſimili, vt enim à fide quis fidelis, ita à charitate charus, ſed per primum fides ponitur quid creatum: igitur & charitas propter ſecundum ponetur quid creatum. In contrarium dicetis vos, eſſe Deo gratum quid eſt, niſi eſſe dilectum à Deo? at dilectio Dei in Deo eſt diligente, & non in homine dilecto: ad hoc ergo, quòd homo fiat gratus Deo, non videtur aliquid in eo de nouo creatum, ſiue cauſatum, vt actus, vel habitus ponendum. Ad hanc queſtionem terminandam tria dicenda erunt, & primò, quòd homo poſſit Deo eſſe gratus, & charus, antequam gratiam, & charitatem ſibi formaliter inhęrentem habeat. Inſuper, qđ ad eſſe Deo gratum, vel charum neceſſariò neceſſitate abſoluta non ſequatur hominem habiturum quandoq; gratiam, vel charitatem ſibi formaliter inhęrentem. Tertiò qđ ad eſſe Deo gratum, vel charum neceſſariò neceſſitate conditionata (ſcilicet ex ſuppoſitione diuinæ ordinationis) hominem quandoq; gratiam, & charitatem habitualem formaliter inhęrentem habiturum ſequatur. His ita pręmiſſis, nulla difficultas reſpondendi apparet argumentis. Dùm ergo primò dicebatur, quòd nullus efficitur gratus de non grato, niſi per aliquam in eo mutationem, &c. Ad minorem poteſt dici: hoc eſſe verum, quantum ad denominationem extrinſecam, at ſi conſideretur dilectionis actus in Deo, qui eſt ęternus, ꝓculdubio aliter eſſet dicendum; in via ergo dilectionis effectus, quantum ad dona gratiæ, cũ non ſit ęternus, propterea minoris propoſitionis ſenſus, vt diximus, erit intelligendus. Ad ſecundum argumentum, negatur ſimilitudo de fideli, & grato, vel charo Deo: nam nullus videtur dici poſſe

fidelis

fidelis ex ſola denominatione extrinſeca, ſicut gratus, vel charus, eo quia à ſolo Deo dilectus, & ideo prima denominatio, qua quis fidelis dicitur, aliq̄d formaliter eſſe in ipſo perficiens ipſum arguit, ſiue ſit habitus, ſiue actus. At denominatio, qua quis Deo dicitur gratus, ſiue charus, non exigit, nec neceſſariò aliquid formaliter inhęrens homini requirit, per q̄d gratus, vel charus dicatur. Sola igitur denominatio extrinſeca ex dilectione diuina conſurgens illa eſt, ad quam iuxta diuinū beneplacitum in nobis aliquid ſequitur nos formaliter perficiens. Ad tertium in oppoſitum dicitur, quòd quamuis Dei dilectio nō in nobis, ſed in Deo ſit, ex ea tamen fiunt in nobis gratiæ dona, qua Deo ſumus grati, & ideo licet à Deo dilectum eſſe, neceſſariò gratiam habitualē non exigat, ipſa tamen ad diuinam ſequitur ordinationem, vt paulò ante diximus. Iam enodato primo quęſito, ſupereſt alterum. Quęritur ergo ſecundò. Vtrū neceſſariò debeat ad merendum corā Deo habitualis gratia poni. Pro parte negatiua quidam ita ratiocinari videntur. Vt ſe habet fides ad actum credendi, ita charitas ad actum merendi, at videtur, quòd homo ſine fide habituali, & infuſa omnia credere poſſit: igitur ſine charitate habituali, & infuſa, poterit homo in actum merēdi. Minor declaratur ſic, nam quidam hęreticus fide infuſa carens, ex articulis multos credit, & eadem ratione omnia credere poſſet: igitur, &c. Prǫterea: actus, qui ſunt eiuſdem ſpeciei in eſſendo, ſunt eiuſdē efficaciæ in agēdo, ſed actus diligēdi Deum ex charitate, & actus diligēdi Deū abſq; charitate, ſunt eiuſdem ſpeciei: igitur, ſi vnus eſt meritorius, & alius; non igitur charitas ad merendum neceſſaria; minor, quæ poſſet negari, ſic probatur.

quoniam

quoniam habitus acquiſitus actus precedentes habitus ſequentibus ſunt ſimiles. Inſuper in hunc modum arguitur, ſi charitas ad meritum, vel propter meritum requireretur, aut eſſet ꝓpter meritum de condigno, aut de congruo: non primo modo, q̄a apud Deum non meremur de condigno: non de congruo, quia peccator tali merito ſuam meretur iuſtificationem, licet gratia careat: igitur charitas, vel gratia in nobis ad merendum non erit potenda. In contrarium argui pōt ſic. Omnis voluntatis actus ſine gratia, vel charitate purè naturalis eſt, tunc ex puris naturalibus, ſi gratia nō eſſet neceſſaria, mereri poſſemus, qđ ſonat hereſim Pelagianam: gratia ergo ad merendum erit neceſſaria ad hanc hereſim fugiendam. Pro determinatione igitur huius queſtionis charitatem increatam, & creatam dari, ſupponere debetis. Increata eſt Deus, iuxta illud Io. iiii. Deus charitas eſt. Creata dicitur eſſe gratia nobis à Deo collata. Nunc ad argumentum primum reſpondetur, concedendo ſimilitudinem de illo, qui ſine fide infuſa credere poſſit, & ſine charitate Deum diligere, negandum tamen eſt, quòd horum actus ſit meritorius. Poſſunt ergo illi & credere, & Deum diligere, ſed non meritoriè abſq; gratia, & charitate infuſa ex diuina ordinatione ſuppoſita. Ad ſecundum dicitur, qđ actus noſtri tripliciter poſſunt conſiderari: vno modo ſecundum eſſe naturæ: alio modo ſecundū eſſe moris: quo modo & boni, & mali ſunt moraliter. Tertiò ſecundum eſſe meriorium, vt hic in propoſito loquimur: concedi igitur poteſt, quòd quilibet horum actus ſimiles ſint, quantum ad efficaciam moralem ſibi proportionatam, & diſſimiles ex diuina ordinatione, in eo ſcilicet, quod opus noſtrum Deo reddunt acceptum,

ptum, vt vita ęterna remunerandum: ideo actus habentis charitatem vitæ ęternæ meritorius dicitur, & alius non. Ad tertium argumentum dicendum eſt, quòd nec propter meritum de ſolo congruo, nec de condigno ſtrictè, ac ſimpliciter, vel propriè ſumpto debeat poni charitas habitualis, vel gratia: at propter meritum, quod eſt de condigno non ſimpliciter, ſed ſecundũ pręſuppoſitionẽ ordinationis diuinæ, ideſt ex ſuppoſitione ſtatuti diuini, nõ aũt ex puris naturalibus, vt dicebat Pelagius, poſſumus de condigno mereri.

VTRVM SECVNDVM NATVRALIVM PROPORTIONEM CHARITAS DETVR, ETC. Lectio LXII.

AD merendum corã Deo viſo, quæ ſit ponendi neceſſitas charitatem habitũ creatum, ex conſequenti nunc primò quęrendum. Vtrum charitas ipſa detur, ac conferatur ſecundum proportionem naturalium. Inſuper, Vtrum in charitate exiſtens certitudinaliter in ea eſſe cognoſcere poſſit. Circa primũ pro parte affirmatiua arguunt nonnulli ſic. Vt ad gloriam ſe habet gratia, ita ad gratiam natura, at gloria ſecundum gratiæ modum, & proportionem confertur: igitur & charitas ſecundum naturæ proportionem dari debet. Ad huius quęſiti euidentiam eſt primò ſciendum, charitatem à duobus pendere, ſcilicet à Deo influente, & ſubiecto recipiente, ꝓpterea charitatis menſura ex his duobus conſideranda, contingit etenim charitatem inęqualiter dupliciter dari, vno modo, ex parte Dei influentis (ſuppoſita tamen ęquali

diſpoſitione

diſponſitione ſubiecti recipientis) alio modo contingit, inęqualiter charitatem dari ex parte recipientis inęqualiter ſe habentis, quæ inęqualitas penes duo poteſt attendi, ſcilicet ſubiecti naturam, vel eius diſpoſitionem. Si conſideretur, quo ad ſubiecti naturam, dicendum erit, quòd charitas ſecundum proportionem naturalium minimè detur, at ſi conſideretur, quantum ad ſubiecti diſpoſitiotionem, per quã homo aliqualiter reddit ſe charitate dignum, ſalı ẽ de congruo, tunc dici poterit, infallibiter charitatem dari ſecundũ proportionem conatus ad bonum, & ad Dei amorem. Nunc ad argumentum formatum, neganda eſt ſimilitudo de gratia reſpectu gloriæ, & de natura reſpectu charitatis, & gratiæ, quia gratia immediata ponitur diſpoſitio ad gloriam, at natura non ſic diſponitur ad gratiam, niſi mediante conatu, qui non ſemper eſt ſecundũ naturæ proportionem, vt aliàs tactum fuit. Et hęc de primo quęſito. Cui ſuccedit ſecundum, dùm quęritur. Vtrum exiſtens in charitate valeat certitudinaliter ſe in illa eſſe cognoſcere: pro parte affirmatiua tres ſolẽt rationes formari, ab Aug. prima octauo de trinitate ſic dicente. Qui diligit fratrem, magis nouit dilectionem, qua diligit, quàm fratrem, quem diligit, ſed fratrem certitudinaliter nouit: igitur & ſe in charitate eſſe. Pręterea homini nil ſua fide eſt certius: igitur à ſimili, nil ſibi certius erit ſua charitate. Demum ſic inſtatur, homo peccans certitudinaliter poteſt ſcire, ſe peccare: igitur diligendo certitudinaliter videtur poſſe ſcire, quãdo ſit in charitate. In oppoſitum extat illud Eccles. ix. Nemo ſcit, vtrum amore, vel odio dignus ſit: quare, &c. Pro certitudine itaq; huius quęſtionis, debetis primò ſcire, quęſtionem hanc non

eſſe

eſſe de quid nominis charitatis, nec quid rei, ſed tantùm, quia eſt. Vnde ſenſus eſt. Vtrum quis cognoſcere poſsit ſe charitatem habere, non cognitione quid nominis, nec quid rei, ſed benè q a, ideſt vt affectio, quæ ſuo inſit proprio ſubiecto. Poſt hęc cõcluſio ponitur talis. Nullus, quo ad ſe ipſum, cognitionem habere põt de charitate per certitudinem, ſiue certitudo deſumatur ab actu, ſiue ab obiecto charitatis: maximum tamen ſignum, nos ducere valens in gratiæ, & charitatis cognitionem, eſt cõſcientię remorſu carere. His pręmiſſis ad argumenta nunc reſpondendum, primò ad primum, cuius maior vera dicitur, quantum ad eſſentiam actus, non ob id diligens fratrem nouit, vtrum actus ille acceptus ſit Deo, ex quo ſolo ſciri põt per certitudinem, qđ ſit à charitate. Ad ſecundum, primò ſimilitudo de fide, & charitate negatur; Inſuper, ſicuti nullus per certitudinem charitatem habere infuſam põt, ſic nullus certitudinaliter poterit ſcire, ſe fidem habere, & licet experiamur nos credere, neſcimus tamen, vtrum ad hoc inclinemur per habitum infuſum, nec ne; & ita ratio ſecunda ruit. Ad tertiam dicimus, aliud eſſe ſcire ſe peccaſſe, vel peccare, & ſcire, vtrum ſit primum peccatum patratum; benè concedi poteſt, quòd quis ſciat ſe peccaſſe: An verò fuerit primum peccatum, neſcit: quare certitudinaliter quis ſcire non poterit, ſe primò in charitate eſſe, ſcilicet naturaliter, & certitudinaliter: benè id poterit ſcire ſupernaturaliter, ſiue ex reuelatione diuina, nec non coniecturaliter: & hęc de duobus ſegmentis in initio mei ſermonis propoſitis ſatis.

VTRVM CHARITAS AVGERI QVEAT, ETC. Lectio LXIII.

TRia adhuc mihi quęſita occurrunt declaranda, deinde ad ſubſequentem accedam diſtinctionē. Primum igitur erit. Vtrum charitas augeri queat. Inſuper, Vtrũ per quemlibet actum augeri dicatur meritorium. Tertiò, Vtrum in infinitum augeri poſſit. Quantum ad primum, pro parte negatiua argumentari ſolent quidam primò ſic. Omne, quod auctioni ſubditur, vel motui, ideſt augetur, vel mouetur, quocunq; motu variari dicitur, at charitas, & vniuerſaliter omnis forma inuariabilis eſt ſecundum ſex principiorum auctorem: igitur & charitas: quare, &c. Pręterea, ſi charitas augeretur, hoc eſſet penes gradus in eſſentia, vel in eſſe: primo modo non, quia hoc ſpeciem variat, nec ſecundo modo, quia tale eſſe ſimplex eſt, vt eſſentia: nullo itaque modo augeri poteſt. In oppoſitum ſe habet Aug. ad Bonifacium, & gloſa i. Corin. xi. quod charitas meretur augeri, vt aucta mereatur perfici: igitur, &c. Pro quęſtionis huius determinatione, velim vos ſcire: circa pręſentem hanc materiam varias inueniri opiniones, quas ego breuitatis amator, & veritatis omittam, vt rationibus adductis reſpondeamus. Ad primam igitur in ordine de forma ſecundum eſſentiam inuariabili dici poteſt in propoſito, hoc duobus conſiderari poſſe modis, vel reſpectu formæ, vel reſpectu ſubiecti, in quo habet eſſe. Si primo modo, argumentum currit inuariabilis enim eſt forma, & charitas, quoniam non eſt ſubiectum variationis: at ſi conſideretur variatio ſecundum terminum in ſu-

biecto, tunc nullum erit argumentum: nam, vt hic loquimur nos, habet attendi charitatis augumẽtum ex parte ſubiecti, in quo charitas habet eſſe. Ad ſecundam rationem dicitur, quòd charitatis augumentum attenditur ſecundum gradus, qui ſpeciem minimè variant; extenſiuè ergo charitas augeri dicitur. Huic accedit ſecundum quęſitum. Vtrum charitas per quemlibet actum meritorium augeatur. Pro parte affirmatiua, primò ſic arguitur. Quemadmodum per quemlibet actum charitate informatũ homo vitam ęternam mereri dicitur, ita à fortiori tenendum, quòd charitatis augumentum mereatur. Inſuper actus primus, vel aliquid ad habitum operatur, ideſt ad augumentum habitus, vel non; ſi ſic: ergo eadem ratione tertius, & quartus. Si non, eadem ratione, nec ſecundus, nec tertius: igitur aut habitus nunquam augebitur, quod eſt falſum, aut per quemlibet actum augebitur, & ita patet intentum. In oppoſitũ extat illud, qđ charitatis habitus non ex actibus noſtris, ſed à Deo influente prouenit: quare per nullum actum noſtrum poterit augeri. Ad hanc difficultatẽ terminandam, arbitror illud conſideratione dignum fore, qualiter actus noſtri ad habitus infuſos ſe habeant: mihi enim videtur, quòd differenter; nam habitus acquiſiti ex actibus noſtris cauſantur: infuſi verò à Deo. Quo ſtante, ad primum dici pōt argumentum: maius eſſe mereri charitatis augumentum, quã vitam ęternã, quia per illum actum, per quem charitatis augumentum meremur, vitam quoq; mereri dicimur, & quid aliud, ſcilicet charitatis augumentum, ſed non è conuerſo; nam nos per oẽm actum, per quem vitam ęternam meremur, charitatis augumentum mereri non dicimur. Ad argumẽ-

tum

tum ſecundum reſpondetur, quòd habitus acquiſitus cauſatur ex vnico actu, quantũ ad eſſentiam habitus, & per quemlibet actum ſequentem augetur. De habitu aũt infuſo, vt eſt charitas, ad quam ſe habent actus noſtri ſolum meritoriè, non ita euenit, quoniam per illos actus ſolum meremur augumentum habitus. Ad argumentum verò in cõtrarium probans ex actibus noſtris charitatem minimè augeri, poteſt dici: hoc verum eſſe effectiuè: at meritoriè, & diſpoſitiuè ſecundum conatus volentis, & operantis aliter contingit. His duobus quęſitis tertium breuibus verbis quęſitum addendum. Vtrum charitas in infinitum queat augeri. Hic via reſolutiua vt procedam, dicam, quòd ſic, de poſſibili loquendo de potentia Dei; nam virtute diuina fieri poteſt hoc, qđ in infinitum augeatur, ſic quòd nunquam ad infinitum in actu deducatur. At dicetis. Si charitas augeri põt, nunquid etiam minui poterit? ad hoc dicitur, quòd ſic, & quòd non, quantum ad eſſentiam, non, at quantum ad actus feruorẽ, ſic. Nam minuitur, ſed non extinguitur per veniale peccatum, & quando extingueretur, hoc non eſſet ex malis actibus noſtris, niſi demeritoriè, à Deo autem effectiuè, & priuatiuè per culpam noſtram. Et hęc ſatis.

VTRVM EADEM RATIONE SPIRITVS SANCTVS, ETC.

Diſtinctio XVIII.

Lectio LXIIII.

E*Xpoſiturus vobis in preſenti diſtinctionem decimam octauam choerentiam primò docebo: Inſuper ad diuiſionem*

diſtinctionis accedam. Tertiò ſingulis partes diuiſas aperiam: quo ad primũ, anſam mihi minimè parit continuatio huius diſtinctionis cum ſuperiori, ex quo enim loquutus eſt Magiſter ſent. de Spiritus ſancti temporali proceſſione tàm viſibili, q̃ inuiſibili. Nunc intendit verba facere de proprietate, ſecundum quam Spiritui ſancto conuenit temporaliter procedere, vz. de proprietate doni. Poſt nexum diuiſio ſequitur; nam Magiſter tria pollicetur, iuxta quæ diſtinctio vſurpatur. Primò docet, quo modo Spiritus ſanctus donum, & datum dicatur. Inſuper, vnde donum eſſe ſumatur. Tertiò, quo modo Spiritus ſanctus, & ad quem referatur, vt datum. Circa primi ſegmenti expoſitionem ita procedam: nam primò propoſitionem proponam; deinde ad probationem accedam. Propoſitio igitur ſit talis. Spiritus ſanctus, & donum, & datum dici põt Donum meritò ſuæ ꝓceſſionis ęternæ, & datum ex tẽporali .s. proceſſione: an hoc verum ſit, audite. Illud, quod ab ęterno ante oẽm creaturam Spiritui ſancto conuenit, propriè de Spiritu sãcto dici põt, ſed eſſe donũ Spiritui ſancto ante oẽm creaturam ex ęterna proceſſione conuenit: igitur donum debet dici, & datum ex temporali proceſſione, quæ connotat, & coexigit creaturarum exiſtentiam. At pro maiori intellectu huius rei vnà cum Magiſtro, forſitan quęretis, Num Spiritus ſanctus donum, & datum eadem ratione ſit nuncupandus. Ad hoc reſponderi põt, ꝙ ſic: nã eiuſdem rationis eſſe videntur donum, & datum cum vtrũq; eorum à datione dicantur: at rectè perpendenti apparebit totum oppoſitum, quia Spiritus ſanctus alia, & alia ratione donũ dicitur, & datũ: donũ quatenus nobis fuit donabilis in tempore, qui futuri eramus.

Datum

Datum inſuper ab actuali datione, eò q̄ a nobis temporaliter datur; ſed dicetis: in diuinis filius nõne ꝓcedit à Patre? Inſuper, nonne datus eſt nobis? certè ſic. Cur ergo, & donum, & datum non dicitur, vt Spiritus ſanctus? huic cauillationi vt reſpondeamus, ita dicemus: filium quidem proceſsiſſe ęternaliter, & temporaliter, vt donabilem nobis, ob id tamen donum dici minimè poſſe, & ratio aſſignatur, quia filius non ſolum vt donabilis procedit, verum ẽt vt genitus. At Spiritus ſanctus, vt donabilis procedit non vt genitus, ideſt per modum uoluntatis, & filius per modum naturæ; quare ratio doni, & dati Spiritui ſancto alia ratione, quàm filio debet conuenire. Et hęc de primo huius diſtinctionis puncto. In altero ſubſequẽti Magiſtri intentio eſt aperire nobis viam cognoſcendi, vnde ſingulariter donum ſumatur: non enim videtur, q̄d Spiritus ſanctus ex quacunq; proceſſione habeat donum dici, ſed tantùm ab illa ęterna proceſsione, qua propriè procedit à Patre, & filio. An res ita ſe ſe habeat, audite. Vt filius ſe dicitur ad natiuitatẽ habere, ita Spiritus ſanctus ad proceſsionem, at filius ęternaliter naſcẽdo à Patre recipit, q̄d ſit filius: igitur Spiritus ſanctus ęternaliter à Patre, & filio procedendo recepit, quod ſit Spiritus ſanctus. Cum itaq; Spiritus ſanctus exinde habeat, q̄d ſit donum, vnde habet, quòd ſit Spiritus ſanctus, & hoc non dicatur habere ex quacunq; proceſsione, ſed ex ęterna: igitur ab eadem, quòd ſit donum. Et hęc de partibus duabus noſtri ſermonis. Accedit tertia, & vltima, vbi Magiſter ſent. nititur manifeſtare, quo modo Spiritus ſanctus ſecundum doni, & dati rationes ſe habeat, & ad quem referri: videtur enim quòd Spiritus ſanctus in eo, q̄d datum

eſt poſſeſſiuè tamen loquendo, habeat ſe tàm ad Patrem, quàm ad filium, quàm ēt ad nos. Nam, vt dici ſolet, Spiritus ſanctus Patris, & Filij, non ſecus Spiritus ſanctus noſter: & ne ſine ratione loquentes erubeſcamus, ita dicamus, quòd Spiritus ſanctus in eo, qđ ſempiternè donum eſt, ad Patrem, & ad filium referatur: quatenus uerò datum, vel donatum dicitur habet referri ad eum, qui dedit, & ad eos, quibus datur: quare Spiritus ſanctus dicetur eius, qui dat, & illorum eſſe, quibus datum. Vn de Aug. lib. v. de trin. ait: Qđ datum eſt, ad eum, qui dedit, refertur, & ad eos, quibus dedit. Itaq; Spiritus ſanctus non tantùm Patris, & Filij, qui dederunt, ſed etiam noſter dicitur, qui accepimus; Et hęc de tribus ſegmentis à me propoſitis.

AN DONVM SIT QVID ESSENTIALE, ETC. Lectio LXV.

IN ſuperiori meo ſermone memini, me loquutum eſſe de Spiritu ſancto, qui & donum, & datum à Magiſtro ſent. in textu dicebatur. Nunc pro maiori intellectu huius negotij, animi mei vehemens applicatio neceſſaria ad queſitum vnum exponendū de dono, ſolet ergo queri. Vtrum donū in diuinis quid notionale, aut eſſentiale ſit. Mihi primo pro parte affirmatiua videtur eſſe dicendum, quòd ſit eſſentiale, quia nullum notionale eſſentiæ conuenire dicitur, ſed eſſe donum eſſentiæ conuenit: igitur. Minor declaratur per Hylarium octauo de trinitate dicētem, qđ eſſentia eſt donum, quod filio à Patre datur: in diuinis ergo donum, quod

eſſentiale

eſſentiale, non notionale erit. Pręterea, quicquid percipitur in diuinis, perſonarum excluſa diſtinctione, illud eſſentiale eſt, atqui donum in diuinis intelligitur eſſe perſonarum ſecluſa diſtinctione, quia & ſi non eſſet, niſi vnica tantùm per poſſibile in diuinis perſona, adhuc tamen ſe ipſam dare poſſet: igitur, &c. Poſtremò ſic inſtatur, oē dicens reſpectum ad creaturam, tribus diuinis perſonis commune eſt, & eſſentiale, ſed donum dicitur reſpectum includere ad creaturam, cui datur: ergo, &c. Illud tamen D. Aug. ſeptimo de trin. opponitur, quod verbum non dicitur, niſi filius, nec donum, niſi Spiritus ſanctus. At quod vni ſolum perſonæ conuenit, notionale eſt, non eſſentiale: igitur, &c. Pro argumentorum ſolutione, quęſitiuè determinatione, arbitror, illa quæ donum includunt conſideranda fore; tria enim importat. Reſpectum primò ad dantem, & ad illum, cui datur ſecundò. Demum liberalitatis modum, quo datur: donum enim eſt dantis, ſitq; per liberalem cōmunicationē accipientis. Notandum eſt pręterea, cui propriè doni competat ratio: nam in diuinis, videtur ſolum, quòd reſpectu creaturarum debeat ſumi doni ratio, & ſic ęquè propriè eſſentiæ, ſicut perſonis diuinis cōuenire dicetur, licet ſoli perſonæ Spiritus ſancti appropriatè aſcribatur, ſiue approprietur, qui vt amor, & per modum uoluntatis procedit. His ita poſitis, argumenta de facili ſoluentur; ad illud ergo Hylarij dicentis, q̄d eſſentia eſt donum, q̄d à Patre filio datur: ergo donum videtur ſumendum reſpectu diuinorum, & nō creaturarum. Reſpondetur, q̄d ibi donum ſumitur largè loquendo, ſcilicet pro eo, quod alteri ex neceſſitate naturæ communicatur, nos verò hic loquimur de dono ſtrictè ſumpto, pro

vt alicui liberaliter ſit communicatum. Secundum argumentum probabat, quod eſſe donum cuilibet perſonæ conueniret reſpectu creaturarum, qđ admittitur. Ad vltimum verò ſic reſpondetur, non omne reſpectum ad creaturam importans tribus perſonis eſſe cõmune, vt patet in myſterio incarnationis, quæ ſoli filio competit. Et quia talis reſpectus in ratione termini eſt, ideo vni perſonæ conuenire poteſt, & non alteri; benè reſpectus principij effectiui neceſſariò; tribus communis eſt perſonis diuinis & ratio eſt, quia ſuper potentiam tribus communem fundatur: hinc videtur, argumentum hoc tertium probare id, quod probabat ſecundum, licet defectuosè. Ad illud verò in oppoſitum, qđ ſolus filius dicitur verbum, & ſolus Spiritus ſanctus donum, poteſt reſponderi; intelligendum non eſſe per aliorum excluſionem, ſed benè per appropriationẽ, vt aliàs eſt dictũ. Et hęc pro quęſito primo ſufficiant pauca.

VTRVM SPIRITVS SANCTVS EO SIT DONVM, QVO DEVS, ETC.

Lectio LXVI.

SE ſe mihi duo adhuc examinanda offerunt quęſita, deinde ad ſubſequentem diſtinctionem exponendam accedam. Solet igitur quęri. Vtrum Spiritus ſanctus, eo ſit donũ, quo Deus. Inſuper, Vtrum conuenienter dicatur Spiritus ſanctus noſter. Circa primum ſolent formari rationes pro parte negatiua quędã; & prima ſic. Reduplicatio inhęrentiæ prędicati ad ſubiectũ dicit cauſam, at Spiritum ſanctum eſſe Deum, non videtur eſſe cauſa,

quare

quare ſit donum: nam multa dantur dona, quæ nō ſunt Deus: non ergo Spiritus ſanctus debet dici donum, quo Deus. At video, vos in oppoſitum, vt ingenio pollentes, his verbis inſtare. Quicquid habet filius ſua generatione habet, ita quicquid Spiritus ſanctus habet, ſua proceſſione habere dicetur: vtrunq; igitur videtur habere per proceſſionem. Hic velim vnum ſcitu dignum notetis, quod eſſe aliquo, vt noſtro inſeruit negotio, duobus habet ſumi modis: vno modo formaliter, alio modo originaliter: dùm ergo quęritur. Vtrum Spiritus ſanctus ſit eo donum, quo Deus; ad hoc pōt dici, quod non: nam dicitur Deus quo; ideſt formaliter deitate, & donum donabilitate formaliter. Si rurſus queratur. Vtrum Spiritus ſanctus eodem modo originaliter ſit donum, & Deus, tunc reſpondendum, qđ ſic. Nam quicquid habet Spiritus ſanctus vnica origine habet, qua à Patre, & Filio procedit, ſiue illud ſit eſſe Deum, ſiue eſſe donum. His ita poſitis, vnica omnibus volo ſatisfacere diſtinctione pręſuppoſita argumentis. Quæ igitur prius formata pro parte negatiua formaliter cōcludunt, & illa pro parte affirmatiua originaliter habent cōcedi. Et hęc de prima quęſtione. In altera quęritur. Vtrum dici poſſit Spiritus ſanctus eſt noſter, ſicuti Magiſter in textu videbatur uelle; declinando ergo ad partem negatiuam dico, quòd non: nam ly noſter, eſt pronomen poſſeſſiuum, ſed Spiritus ſanctus non poſſidetur à nobis, ſed è cōuerſo non ergo, &c. Inſuper non benè dicitur filius noſter: ergo à ſimili nec dicetur benè Spiritus ſanctus noſter. In oppoſitum ſe habet Magiſter in textu. Rurſus hoc idē dicitur iiii. Regum de Spiritu Heliæ, pro quo Heliſeus orabat. Pro huius ergo quęſiti veritate,

velim

velim ſciatis, nominum diuinorum, quędam ad nos importare habitudinem, & quędã non: exemplum primi, vt Pater, Saluator, Redemptor, & Creator, & alia huiuſmodi effectiuè ad actionem noſtram ſpectantia: quo modo benè dici ſolet, Pater noſter, Saluator noſter, Redemptor noſter, Creator noſter. Quandoq; etiam ſumi videntur ſub habitudine finis, vt quando dicitur: Deus eſt finis noſter: exemplum ſecundi in diuinis, vt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, quæ inter ſe referuntur, & habitudinem adinuicem habent, ſed ad nos minimè; propterea non benè dicitur filius noſter, quoniam habitudinem habet ad Patrem, & non ad nos. Similiter non benè dicitur, Pater noſter, ſumendo Patrem perſonaliter, ſic enim ſolum Pater filij appellatur per generationem diuinam. At ſi ſumatur Pater eſſentialiter per creationem, tunc conuenienter dicetur, Pater noſter, & hoc propter habitudinem principij effectiui ad nos. Inſuper eodem modo non videtur poſſe dici conuenienter, quòd Spiritus ſanctus ſit noſter, cum habitudinem ad nos minimè dicat primò, niſi quatenus nobis donatur, ſecundariò. Spiritus ergo ſanctus perſonaliter, vel eſſentialiter captus, noſter dici non poterit, niſi vt nobis datur, & ita, quid ad argumenta formata vtriuſq; partis reſpondendũ, patet ex dictis.

HIC DE QVALITATE TRIVM PERSONARVM.

Diſtinctio XIX.

Lectio LXVII.

H*Actenus loquuti ſumus de perſonarũ diuinarũ diſtinctione, & origine, propterea conſequẽter de earundem ęqualitate*

litate agendum. Diſtinctio hęc in ſegmenta tria vſurpari poſſe videtur: in quorum primo diuinarum perſonarum ęqualitas declaratur. In ſecundo, ꝓpoſitio ponitur. In tertio, & vltimo altera propoſitio ad deitatem pertinens. Primum quęſo punctum accipite, vbi inquiritur diuinarum perſonarũ ęqualitas his verbis. Perſonæ diuinæ, quo ad ęternitatem, magnitudinẽ, & potentiam ſunt ęquales, ibi .n. non eſt exceſſus: ergo ęqualitas. Antecedens patet, quoniam magnitudo, æternitas, & potentia in diuinis minimè ſunt excedentia: igitur ibi æqualitas: qđ non ſint excedentia, patet; nam magnitudo, æternitas, & potentia ſunt vna eſſentia in diuinis, licet tria hęc diuerſimodè nominẽtur: diuinæ ergo ꝑſonæ inter ſe æquales. D. Aug. breuibus hanc nobis volens manifeſtare verbis ęqualitatem in libro de fide ad Petrum dicebat: nullus horum, aut ęternitate precedit, aut magnitudine, aut ſuperat poteſtate; nam ęternus Pater, ęternus Filius, ęternus Spiritus ſanctus. Omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus ſanctus, non tres oĩpotentes, ſed vnus omnipotens, nec tres ęterni, ſed vnus ęternus. Ecce ergo, in quo perſonarũ conſiſtat æqualitas, ſcilicet, quia alia aliam nõ excellit, aut æternitate, aut magnitudine, aut poteſtate. Et hęc de primo puncto. In altero ſecũdo in ordine hęc propoſitio ponitur. Diuinæ perſonæ in eſſentia ſunt idem, quæ ſic probatur: ſi nõ eſſent idem in eſſentia, tunc diuerſæ, & ita different, vel ſitualiter, vt partes integrales in toto, vel localiter, vt partes ſubiectiuæ in vniuerſali, vel materialiter, vel formaliter. At horum nullum põt concedi: ergo minor per ſufficientem enumerationem põt ſic declarari: & primò, ꝙ in diuinis, ibi partiũ diuerſitas non ſit, vt in toto integrali,

integrali, quia ſumma naturæ vnitas conceditur, cui qualiſcunque partium diuerſitas repugnat: igitur ibi æqualitas. Inſuper, ſi in diuinis concedenda foret diuerſitas, vt in aliquo toto vniuerſali, ita vt eſſentia ad perſonas diuina ſe haberet, vt vniuerſale, & pſonæ, vt partes, poſſent proculdubio formari prędicationes de Patre, & Filio, vti de Sorte, & Platone, qui homines dicuntur. At Pater, & Filius in diuinis nõ dicuntur eſſentiæ, nec talis modus à Theologis conceditur: quare vt plurium diuerſitas in toto aliquo vniuerſali minimè debet admitti, nec etiam, vt in aliquo toto materiali, ita vt vna eſſentia ſit trium perſonarum materia, vt aurum multorum vaſorũ, quia tunc contingeret plus de eſſentia in duabus perſonis eſſe, vti plus de auro in duabus ſtatuis, quàm in vna; ſed diuina eſſentia non plus dicitur inueniri in duabus, quàm in vna: igitur non ſe habet vt materia ad perſonas: nec eſt, qđ dicatis, duas perſonas in diuinis conuenire in eſſentia, vt in formali proprietate, quia ſi ſic, tunc id, quod prius dictum fuit, ſubterfugere non poſſemus, quia duo eſſent aliquid magis, quàm vnum, ſed in diuinis hoc eſt abſurdum: igitur, &c. At hic video, vos dubitare poſſe authoritate Damaſceni dicentis, diuinam eſſentiam vniuerſalem eſſe, & communem, & tres perſonæ tria ſunt particularia: quare ratio ſuperiùs adducta erit nulla. Ad hoc vt reſpõdeamus, Damaſceni verba ſimilitudinarie intelligenda forè, & non propriè, dicemus: ibi enim quędam conceduntur, quæ rei communis ſimilitudinem tenent. Rurſus aliqua rei particularis. Exemplum primi, vt eſſentia, exemplum ſecundi, vt diuinæ perſonæ, quæ numero dicuntur differre. Quo aũt modo id fieri poſſit, velim ſciatis, aliqua numero

dici

dici differre duobus modis: vno modo ſic, q̄d vnum non ſit aliud, vel aliq̄d aliud ab alio, ſicut Socrates, & Plato numero differunt, quoniam Socrates non eſt illud, quod Plato, quo modo diuinæ perſonæ numero minimè differre dicuntur. Nam vna eſt illud, q̄d alia. Alio modo numero differre dicuntur, quæ in enumeratione, ſeu cõputatione à ſe inuicem diſcernuntur, V. g. cũ numeramus aliquas res dicentes: vna, duæ, tres. Secundum quem modum catholicè diuinæ perſonæ dicuntur numero differre. Nam poſſumus dicere Pater, & Filius ſunt duo, & Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt tres, & Pater eſt vnus. Et hęc de duobus ſegmentis ſatis. Supereſt tertium hac propoſitione contentum. Omnes diuinæ perſonæ ſimul non ſunt maioris deitatis, quàm vna, & vna, nec maioris, nec minoris, quã oẽs. An ita res ſe habeat, audite. Diuinæ perſonæ ex declaratis ęqualis magnitudinis, ac ueritatis ſunt: ergo etiam ęqualis deitatis, q̄d authoritate beati Aug. cõfirmatur, vt in textu Magiſtri habetur. Sed dicetis vos, ex quo ſermo factus eſt de tribus perſonis diuinis, & edocti hunc modũ loquẽdi ſumus. Deus trinus eſt. An dici poterit triplex? breuiter dico, quòd non, & ratio aſſignatur, quia triplicitas inęqualitatem pandit, quam in diuinis inueniri poſſe negamus. Vnde Aug. lib. vi. de trin. ait. Nõ quoniam Deus trinitas eſt, ideo triplex putandus eſt, alioquin minor eſſet Pater ſolus, vel filius, quàm ſimul Pater, & Filius. Cum itaq; tantus ſit Pater ſolus, vel ſolus filius, vel ſolus Spiritus ſanctus, quantus eſt ſimul Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, nullo modo triplex eſt dicendus Deus.

Et hęc ſatis pro pręſenti.

VTRVM

VTRVM INTER PERSONAS DIVINAS SIT AEQVALITAS, ETC.

Lectio LXVIII.

QVoniam mentio facta fuit apud Magiſtrum ſent. in prędeclarata diſtinctione de perſonarum diuinarum ęqualitate, & ęternitate, iccirco iuxta iſta duo quęſita ponenda, & examinanda. Solet ergo primò quęri. Vtrum in diuinis detur ęqualitas. Pro parte negatiua ſic inſtatur: vbi ęqualitas, ibi duarum, vel plurium adinuicem commenſuratio eſt, ſed Deus eſt magnus ſine quantitate, vt docet Aug. igitur ei menſurari repugnabit, & ex conſequenti ęqualitas ibi non erit. Inſuper in diuinis ſi danda eſſet ęqualitas, vel hoc fieret penes eſſentiam, vel relationes, non primo modo, quia eſſentia dicitur eſſe magis identitatis fundamentum, quàm ęqualitatis, vt habet quinto diuinorum: ergo, &c. Deinde hoc idem confirmari poteſt ſic; nam vbi ęqualitas eſt, ibi diſtinctio, ſed in diuinis nulla datur diſtinctio, quo ad eſſentiam: igitur nec ęqualitas; ſed dicetis vos. Si non ſecundum eſſentiam ęqualitas ſumenda uenit, ſaltem ſecundum relationes. Huic D. Aug. occurrit in fine ſequentis diſtinctionis: nullo igitur modo ęqualitas ponenda in diuinis. In oppoſitum in textu primò ſe habet Magiſter, deinde Athanaſius in Symbolo ſuo, vbi dicit, quòd tres perſonæ coeternæ ſunt, & ſibi coęquales: ergo in diuinis ęqualitas. Pro determinatione igitur huius rei ſcire debetis, duplicem ęqualitatem dari, mollis videlicet, & perfectionis. Prima in diuinis non admittitur, at ſecunda conceditur. Nam

licet

licet tres ſint diſtinctæ perſonæ, nihilominus eſt vna magnitudo, vna potentia, vna æternitas, & perfectio vna, penes quam æqualitas attenditur. Nunc ad argumenta diluenda properantes dicimus: primum ualere in his, vbi eſt quantitas mollis, non in propoſito. Ad ſecundum poteſt reſponderi, quòd æqualitas penes eſſentiam, & eſſentialia attendatur, ut tamen habent rationem quantitatis virtualis, uel perfectionalis, & ſic primum de duobus propoſitis dubijs remanet clarum. Huic nectitur alterum, dùm quæritur. Vtrum eſſe æternum Deo conueniat. Primo aſpectu mihi uidetur, quòd non. Nam æternitas menſuræ nomen eſt: at nec menſura, nec menſuratum in Deo conceditur: igitur neq; eſſe æternum. Præterea, Deo nihil creatum debet aſcribi, niſi ſecundum naturam aſſumptam, at æternitas quid creatum eſt, dicente Aug. lib. xxxiii. quæſtionum, quòd Deus eſt cauſa æternitatis: igitur ſibi conuenire non poterit, niſi ſecundum naturam aſſumptam, at hoc modo eſſe æternum ſibi non competit, ſed ex tempore: igitur nullo modo. In contrarium ſe habet illud Pſalmiſtæ. Tu aũt in æternũ permanes, &c. Pro determinatione igitur huius quæſtionis arduæ tria nobis conſideratione digna occurrunt. Primum videtur pertinere ad q̃d quid eſt æternitatis, inſuper quo modo ab alijs menſuris differat æternitas, tertiò ex dictis patebit ueritas. Quantum ad primum. Aeternitas importare uidetur durationem interminabilem: nam æternum dici ſolet, quaſi extra terminos exiſtens. Quod tripliciter eſſe poteſt, vno modo, quod attendatur interminabilitas ſecundum totum, licet non ſecundũ partes, quo modo interminabilitas poſſet tempori applicari à parte ante, & à parte poſt, ſecundum tamen

ponentes

ponentes motum potuiſſe ab æterno eſſe. Nam hoc modo tempus ſecundum ſui totalitatem terminos non haberet, quęlibet nihilominus pars temporis ſignificata terminaretur. Deinde æternum ſolet accipi pro eo, quòd non ſit terminatio, quo ad totum, nec quo ad partes, ſub quo ſenſu angelo æternum competere poſſe videtur, potuit enim ab æterno creari, & in æternum permanere, quæ permanentia æquè eſſe totum angeli reſpicit, & non aliter totum, & aliter partẽ, quoniam ibi non ponitur pars, & pars. Vltimò æternum capi poſſe cernitur pro interminabilitate terminos habendi quo quo modo, qua uia nec motui, nec angelo, nec alicui creaturæ interminabilitas poteſt aptari: potuit enim omnis creatura de nouo recipere eſſe, & de nouo deſinere eſſe per ſubtractionem diuinæ influentiæ, & talis interminabilitas, quæ impoſſibilitas habendi terminos durationis, eſt de ratione ęternitatis ꝓpriè captæ. Hanc diffiniens Boetius dicebat, quod æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. Vbi videtur ab æternitate principium excludere durationis, & finem, cum dicit, interminabilis vitæ. Inſuper oẽm in partibus ſucceſſionem, cum dicit, perfecta poſſeſſio, non enim perfectè quid poſſidetur, niſi totum ſimul poſſideatur, & hęc de primo, ex quo apparet ſecundũ, ſcilicet qualiter ęternitas ab alijs diſcrepet menſuris, puta æuo, & tẽpore: differt enim in hoc, quòd tempus rei menſuram dicit ſemper difformiter ſe habentis in ſe per partium ſucceſſionem ſecundum prius, & poſterius. Nam dicitur menſura motus, per quam res ſemper ſe habet aliter, & aliter. Aeuum verò rei quidẽ menſura ponitur uniformiter ſe habentis in ſe: hęc tamen compatitur variebilitatem,

&

& tranſmutationem adiunctam, vel ſecundum locum, vel ſecundum formam; ſecundum locum, vt in corporibus celeſtibus, quorum eſſe, licet in ſe inuariabile ſit, variationem tamen ſecundum locum adiunctam, & in luna ſecundum formã, quo ad lumen, & in Angelis, quo ad electionem, & cognitionem, vt quidã ponunt. Sed hic notetis, quod talis res variabilis eſt de non eſſe ad eſſe, per ſubtractionem influentiæ ſuperioris cauſæ: ęternitas verò menſurã, vel potius duratione͂ rei oĩno inuariabilis in ſe dicit, in quo differt ſpecialiter à tempore, nec compatitur ſecum aliquam variabilitatem, neq; ſecundum aliquid adiunctum, neq; de eſſe ad non eſſe, in quo ab ęuo differt, & ita patet ſecundum, & ex his propoſitum, ſcilicet, quod ęternum Deo propriè conueniat, & ſoli; ſolus enim ipſe ab eſſe nequit deficere, nec ſecundum ſe, nec ſecundũ aliquid ſui mutabilis eſt, vt Malach. iii. dicitur. Ego Deus, & non mutor. Alia verò oĩa ab ipſo defectibilia, quia pendent ab ipſo. Nunc ad argumentum primum dicendum eſt, quòd ęternitas non ſit nomen menſuræ, ſed durationis diuinæ, vt enim primũ in vno quoq; genere aliquo ſui generis minimè menſuratur, ſed benè aliorum menſura exiſtit, & vt oĩs motus metitur per primum motum, nec ipſe dimetitur per aliquem alium motum, ſic primum ſimpliciter in tota vniuerſalitate entium aliquam non habet menſuram, ſed ſolum menſura eſt, licet etherogenea. Nec dici debet, quòd ſe ipſo menſuret, quia oĩs menſura realiter, vt realis, differt à menſurato, at hoc in diuinis admitti minimè debet, neq; quod ęternitas dicat ibi menſuram, ſed benè eius durationem à nullo menſuratam. Ad ſecundum argumentum dicitur, qđ minor eſt falſa: ęternitas enim

proprié ſumpta nõ eſt quid creatum. Dùm verò Aug. dicebat, q̃d Deus eſt cauſa ęternitatis, ibi loquebatur de ęuo, q̃d eſt ęternitas, & participata, cuius Deus cauſa eſt, quo modo argumentũ currit, at nos hic proprié loquimur de ęternitate increata, ideſt pro eſſe Dei, & pro duratione eſſe diuini ſumpta: quare argumentum nullum eſt. Et hęc de propoſitis.

VTRVM VNA PERSONA SIT IN ALIA, ETC. Lectio LXIX.

VT nobis aditus ad ſubſequentem pateat diſtinctionem facilis, quatuor hodierna die paucis percurremus verbis, & primò. Vtrum vna perſona ſit in alia per circumincesſionem. Inſuper, Vtrum in diuinis ſit dare totum, aut partem; tertiò Vtrum veritas ſit ens reale, vel rationis. Quartò Vtrum veritas habeat poni in rebus, vel in intellectu. Circa primum; Pro parte negatiũa, poteſt ſic primò argui. Si filius eſſet in Patre, tunc filiatio foret in Patre, & ita Pater eſſet filius, ſed hoc eſt falſum: ergo, &c. Pręterea, ſi Pater in filio eſſe dicatur, ergo Deus in Deo, & ſic ex conſequenti Deus diſtingueretur à Deo, quod eſt falſum: igitur perſonarum diuinarum circumincesſio non admittenda. Inſuper filius exiuit à Patre, non ergo eſt in Patre, aſſumptum patet apud Ioan. xvi. In contrarium ſe habet illud Io. xiiii. Ego in Patre, & Pater in me eſt, vna ergo diuina perſona in alia. Nunc ad argumenta reſpondendũ, & primò ad primum, hac pręmiſſa diſtinctione de eſſe in alio, vel per modum formæ, vel

per

per intimã inexiſtentiam; filius ergo, ſi eſſet in Patre per modum formæ, curreret argumentum, at non ſic dicitur in Patre eſſe filius, ſed ſecundo modo: quare argumentum eſt nullum. Ad argumentum ſecundum, prima conſequẽtia cõceditur, at ſecunda negatur, non enim ſequitur: Deus in Deo: ergo Deus diſtinguitur à Deo, immo fallacia cõſequentis cõmittitur; nam in prima ille ablatiuus, Deo, non diſtribuitur, & tamen diſtribuitur in ſecunda, virtute negationis incluſæ in illo verbo diſtinguitur. Ad tertiam rationem dicitur ad antecedens, qđ filius exiuit à Patre per productionem paſſiuam, & non per ſeparationẽ localem, aut eſſentialem, & ideo non ſequitur, quin ſit in Patre, quoniam Pater in ſe ipſo filium producit. Et hęc ſatis de primo quęſito. Verũ q̃a de toto, ac parte, nec non de veritate in ſuperiori diſtinctione mentio facta, icirco circa hęc verſaturi tria quęremus; & primò. Vtrum totum, & partem in diuinis ſit dare. Pro parte negatiua ſic arguitur. Vbi totum, & pars, ibi maius, & minus, ſed in diuinis, nec maius, nec minus, cum ſit ſumma ibi ęqualitas: ergo, &c. Prętere, qđ partis rationem habet, illud imperfectum eſt, ſed in diuinis nulla datur imperfectio: quare nec ibi totum, nec pars concedenda. Ex alio latere, quia totum, & perfectum idem ſonant, & in Deo perfecti maximè ratio reperitur: ergo & totius. Pro determinatione huius difficultatis, quot modis totum dicatur notare debetis: multiplex enim eſt, V.g. totum integrale, totum vniuerſale, totum eſſentiale, totum poteſtatiuum, totum numerale; vt numerus aliquorum pluralitatem comprehendens, demum datur totum perfectionis, quod in diuinis cõceditur, vt eſſentia diuina oẽs continens perfectiones,

vt totum. Nunc ad primum, his poſitis, dici poteſt argumentum, q̄d currit de toto integrali, de quo hic nos minimè intendimus. Ad ſecundum reſpondetur, quòd pars tripliciter capitur, vel eſſentialiter, vel integraliter, vel ſecundum poſſeſſionem: primis duobus modis conceditur, quod tales partes habeant imperfecti rationem, at tertio modo negatur; Deus enim pars poſſeſſionis beatorum vocatur, quatenus à beatis poſſidetur.. Explanatis in hunc modum duobus ſegmentis de quatuor propoſitis, duo alia ſuperſunt, & primò. Vtrum veritas ſit ens reale, vel rationis. Pro parte affirmatiua ſic arguitur; vniuſcuiuſq; rei bonū eſt ens reale, at veritas bonum intellectus, qui eſt res: ergo quid reale. Deinde illud, q̄d non eſt quid reale, nihil videtur eſſe, at veritas nihil dici pōt non eſſe, quia ſi ſic, laborantes pro ueritate dicerentur incaſſum laborare, quod eſt abſurdum, ueritas igitur quid reale debet poni. Pro intellectu huius difficultatis, primo quid ſit ueritas, ſecūdo, in quibus reperiatur, notandum erit. Quantum ad primum. Veritas conformitas eſt, ſiue adequatio intellectus ad rem, & rei ad intellectum, nō tamen eſſentialiter, ſed obiectiuè, vel ſubiectiuè. Circa ſecundum dici poteſt, q̄d ueritas in his oībus inuenitur, ſcilicet in re, in propoſitione, & in intellectu. Primo in re materialiter, in propoſitione vt in ſigno, tandem in intellectu, vt in cognoſcente, vel ſubiectiuè, vel obiectiuè. Nunc ad argumentum primum pōt dici, quod ueritas ſit quid reale fundamentaliter. Ad ſecundum maior debet ſic intelligi, q̄d non eſt ens reale, nihil eſt, ideſt iuxta nihil, nam q̄d non eſt ens reale, pōt eſſe ens rationis, nam diuiditur ens in ens, extra animā, & in anima. Sed dicetis: ſi hęc reſponſio

eſſet bona, tunc ſequeretur, quòd veritas non eſſet ens reale, qđ eſt contra determinata; ad hoc dicitur, quòd ueritas ſumpta obiectiuè, non eſt ens reale à ratus, rata, ratum, licet ſit ens reale à uerbo reor reris: fundamentaliter tamen loquendo eſt ens reale. Ex his queſitum quartum de ueritate, num ſit in in intellectu, vel in re, quid tenẽdum breuiter patere poteſt. Nam ſi capiatur formaliter, tunc in intellectu habet eſſe obiectiuè. At ſi fundamentaliter, in re extra intellectum. & hęc de pollicitis, quæ ſi pauca fuerunt, ideo maiori attentione digna.

NVNC OSTENDERE RESTAT, ETC.
Diſtinctio XX.
Lectio LXX.

P*Erbreuem quidem vigeſimam in ordine huius libri primi diſtinctionem expoſituri nexum in primis perpendemus, deinde ad diuiſionẽ accedemus, tertiò partes, in quas vſurpabitur, manifeſtabimus, quartò, & vltimò queſtiones quaſdam proponemus, illaſq; terminabimus. De nexu (vt rem aggrediar) audite. Ex quo Magiſter loquutus eſt de perſonarum diuinarum ęqualitate magnitudinis in eſſendo, conſequens erat de poteſtatis earundem in operando ęqualitate uerba facere. Diuidi modo hęc diſtinctio poteſt in ſegmenta duo principalia: in quorum altero ponitur concluſio. In ſecundo verò ꝓbatio. Quantum ad primum, concluſio ſit talis. Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus in oĩpotentia coęquantur. An res ita ſe ſe habeat, rationibus apparebit,*

prima quarum elicitur ex Io. xvii. dicente, Oĩa mihi dedit Pater, id eſt, quicquid habet Pater, mihi dedit, ſed oĩpotentiam habet: ergo omnipotentiam filio per generationem communicauit: omnes igitur perſonæ diuinæ ſunt ęqualis potentiæ. Hoc idem nona ratione, & in ordine ſecunda confirmari poſſe videtur. Nam ſi Pater filium in omnipotentia ſibi ęqualem nõ generaſſet, hoc vel factum fuiſſet, q̃a potuit, ſed noluit, vel q̃a voluit, ſed non potuit, vtrunq; iſtorũ falſum eſt: igitur & illud, ex quo ſequitur. Propoſitio itaq; pręmiſſa eſt vera. At quia minor aliquantulum ſuſpecta videtur, propterea ſic probatur. Nam Pater in diuinis, ſi filium ſibi ęqualẽ generare potuit, & noluit, tunc inuidus fuit non dando filio, q̃d naturalis proprietas requiſiuit. Deinde ſi voluit, & non potuit: ergo Pater non omnipotens, ſed infirmus fuiſſet: quare dicendum eſt, q̃d Pater voluit, & potuit, immo ſibi ęqualem in oĩpotentia generauit. Poſtremò ratione fundata ſuper ſimilitudine in generatione naturali reperta, pro corroboratione propoſitionis pręmiſſæ, ſit iſta, Deus Pater eſt, & non minus communicatiuus generando filium Deum, quàm homo filium hominem generando, ſed homo Pater, ſi ęqualem ſibi filium potuiſſet, ꝓculdubio genuiſſet: igitur Deus, qui ſumme potuit, ęqualem ſibi filium genuit. Et hęc de tota diſtinctione. Superſunt modo q̃ſita duo examinanda in hoc quarto ſegmento, deinde erit finis. Quęritur ergo primò. Vtrum filius omnipotens ſit, vt Pater. Inſuper, Vtrum ordo naturæ in diuinis concedendus. Quo ad primum, pro parte negatiua ſic arguitur: illud q̃d omnipotens eſt, in oẽm actũ poteſt: nam potentia dicitur reſpectu actus, ſed filius in oẽm nequit actum, quia vt Pater generare

nerare non poteſt: igitur, &c. In oppoſitum ſe habet illud Athanaſij in Symbolo dicentis, Omnipotens Pater, omnipotens filius, omnipotens Spiritus ſanctus; pro notiua igitur huius rei ſcire debetis, omnipotentiam o͠ia reſpicere poſſibilia, nullam contradictionem implicantia. Rurſus velim notetis, omnipotentiam abſolutè conſideratam ęqualiter in tribus inueniri diuinis perſonis, relatiuè verò, vt nos hic loquimur, ſolum in Patre. Pręterea generare poſſe non cadit ſub omnipotentia, nec dicit quid, ſed tantùm ad aliquid, iccirco nulli mirum videri debet, ſi Patri, & non filio aſcribatur: terminata enim eſt in filio ipſa generatio: quare, &c. Nunc ad argumentum primum eſt dicendum, quòd potentia actiua dicitur propriè reſpectu actus, per quem producitur id, quod verè eſt, & propriè alterum, vel aliud, & non eſt ipſum eſſe agentis, verum quia generare idipſum eſt, quod Patrem eſſe, & quia filius nõ eſt Pater, propterea poſſe generare, tantùm competit Patri, & non filio. At ſi inueniretis apud Aug. Patrem non eſſe omnipotentem, niſi ęqualem ſibi poſſet filium generare, dicendum eſt: hoc diſputando contra maximum hęreticũ, non determinando, fuiſſe prolatum. Et hęc de primo quęſito. Circa alterum verſauri partem negatiuam defendentes in diuinis, ordinem naturæ minimè admittendũ, edocebimus, & primò ſic. Vbi ordo ibi prius, & poſterius, ſed in diuinis non admittitur prius, neq; poſterius: igitur nec naturæ ordo. Minor probatur per Athanaſium in ſuo Symbolo. Inſuper. Quicquid eſt in diuinis, vel eſt eſſentia, vel perſona, vel notio; ſed ordo non ſignificat eſſentiam, neq; eſt aliqua perſonarum, aut notionum: in diuinis ergo naturæ ordo non concedendus.

Tertiò quicquid ordinatur, diſtinguitur, ſed natura in diuinis non diſtinguitur: igitur nõ ordinatur, & ex conſequenti naturæ ordo non admittitur. Pro reſponſione argumentorum notandum erit primò, qđ natura duobus capi ſolet modis: vno modo pro eſſentia rei completa, alio modo pro generatione, vel viuentium productione. Primo modo in diuinis naturæ ordo non ponitur, at ſecundo modo ſic, quia vna perſona ex altera procedit, & talis naturæ ordo ſumitur ꝑ principio ordinis, id eſt ſecundum originem abſq; prioritate. Nunc ad argumenta dicendum, & primò ad primum, quòd vbi eſt ordo, ibi prius, & poſterius loquendo de ordine ſecundò modo capto, at de ordine abſolutè accepto non ſic; ſolũ enim habitudo diſtinctorum ad ſe inuicem requiritur, & ſic in diuinis reperitur: nam ibi datur prima perſona, ſecunda, & tertia: ordo ergo naturæ dicens defectum in diuinis minimè ponendus, ſed ſub illo ſenſu iam dicto. Ad argumentũ ſecundum, negatur minor, quia in diuinis ordo naturæ notionem orginis in communi ſignificat, licet non in ſpeciali. Ad tertium dicitur, quòd in diuinis non ſumitur ordo naturæ, ſecundum quod ipſa natura ordinatur, ſed tantùm in diuinis attenditur ſecũdum naturalem originem.

Ad vltimum dicitur, quod natura quodam modo principij rationem importat, non autem eſſentia, propterea ordo originis nominatur, & melius ordo naturæ in diuinis, quàm eſſentiæ. Et hęc de pollicitis ſatis.

HIC

HIC ORITVR QVAESTIO, ETC.

Diſtinctio XXI.

Lectio LXXI.

EXplanaturi vigeſimã primã huius libri diſtinctionẽ de more noſtro coherentiam primò cũ precedenti ponemus, inſuper ad diuiſionẽ feſtinabimus. Ex quo ergo Magiſter ſent. accuratè docuit diuinarũ perſonarũ equalitatẽ magnitudinis in eſsẽdo, nec nõ põtatis equalitatẽ in operando: conſequẽter edocturus eſt, qualiter excluſiuæ dictiones de Deo dicãtur, & circa hoc tria intelligenda vobis propono. Nam primò inquiritur. Nũ termini perſonales de perſonalibus cũ dictione excluſiua dicantur. Inſuper, Nũ eſſentiales de perſonalibus cum excluſione verè ꝓnuncientur. Demũ via quedam, & modus traditur certus ad predicta ſanius intelligenda. Circa primam igitur partem intendentes, pro intellectu dictionum excluſiuarum in diuinis, hanc propoſitionem proponemus. In diuinis propoſitiones illæ, in quibus termini perſonales de perſonalibus terminis cum dictione excluſiua ſumptis ꝓnunciantur, ſunt concedendæ. Quam volens propoſitionem probare Magiſter, dubitat primò, cum ſuperius dictum ſit, quòd tantus ſit ſolus Pater, quàm ſolus filius, quanti ſunt illi tres, num hec concedendæ, & ſi ſic, ſub quo ſenſu. Nam non videtur eſſe Pater ſine filio, neque filius ſine Patre, quo ergo modo debet hic modus loquendi intelligi? rectius, & commodius, quàm faciat Magiſter: hac in parte difficultati vt ſatisfaciamus, ita dicemus, qđ illa particula, ſolus, vt excluſiua ad duo põt referri, vel ad perſonam, ita vt vnam ab altera,

altera perſonam excludat, vel ad proprietatem relatiuam; primo modo capi non debet, quia non eſt vna perſona ſine alia, at ſecundo modo ſic, quia ibi notatur ꝓprietas relatiua vni, ita qđ non alteri conuenire. Vnde ſenſus eſt. Solus Pater, ideſt, qui ita eſt Pater, quòd non filius. Similiter dùm dicitur ſolus filius, ſenſus eſt, qui ita eſt filius, quod eius filiatio alteri nequeat in diuinis conuenire, & ſic apparet, quo modo in diuinis excluſiuæ dictiones debeant capi. Quid verò tenendum ſit de illis propoſitionibus, in quibus de perſonalibus termini eſſentiales cum excluſione affirmantur, vt declaret Magiſter ſent. ait, negandas eſſe tales propoſitiones, V.g. ſolus Pater eſt Deus. Spiritus ſanctus eſt ſolus Deus, vel filius eſt ſolus Deus. Cur verò negandæ ſint tales propoſitiones ratio facilis eſt, eſſe enim Deum toti trinitati conuenit, & non ſolum vni perſonæ. Sed dicetis: nonne termini eſſentiales de perſonalibus affirmantur? cur ergo non debent concedi tales propoſitiones? iam diximus cauſam, quia nomen Dei tribus diuinis perſonis cõmune eſt: quare, &c. Duabus iam enodatis partibus de tribus à me propoſitis, tertia, & vltima accedit, vbi modus generalis nobis traditur, quo prędicta ſanius intelligantur. Cum itaq; diuinæ perſonæ tantæ ſint cohęrentiæ, ita vt earũ vna nequeat exprimi abſq; aliarũ cointelligentia, iccirco licet in ſacra ſcriptura quandoq; ſolus Pater nominetur, vel ſolus filius, inde tamen minimè ſeparatur Spiritus ſanctus. Quæ veritas Aug. teſtimonio ita dicentis confirmari poteſt. Verum ſi de ſolo Patre prędicta dicerẽtur, non tamen excluderetur filius, vel Spiritus ſanctus, quia hi tres vnum ſunt. Et hęc pro pręſenti ſatis dicta ſint.

DE

DE DICTIONIBVS EXCLVSIVIS. Lectio LXXII.

AD maiorem euidentiam eorum, quæ in proximo prętereito Magiſtri ſent. ſermone dicta ſunt, arbitror, duo maximæ conſiderationis quęſita in preſenti parte examinanda fore. Quorum primum erit. Vtrum dictio excluſiua vni relatiuorum addita, reliquum excludat. Inſuper, Vtrum excluſiua dictio verè addi poſſit termino eſſentiali reſpectu prędicati perſonalis, V. g. ſic dicendo. Solus Deus eſt Pater. Quantum ad primum. Vnico medio negatiuo videtur ſic poſſe argui. Dictio excluſiua, id, qđ eſt de intellectu rei, minimè excludit, ideſt rei, cui additur, V. g. quando toti eſt addita, partem tunc non excludit, nec homini applicata animal excludit, ſed vnum cor relatiuorum dicitur eſſe de intellectu alterius, quare excluſiua dictio vni addita alterum non excludet. Ex alio latere in oppoſitum ſe habet illud, quod primo phyſicorum habetur, videlicet, quod dictio excluſiua addita principio principiatum excludit, at principium, & principiatum relatiuè dicuntur: igitur, &c. Pro determinatione huius rei duo perpendenda occurrunt, & primò, quid dictio excluſiua ſignificet, maximè loquendo de illa circa terminum, cui adiungitur; deinde, quid habeat excludi per dictionem excluſiuā, & quid non, ex quibus, quid tenendum, de facili apparebit. Circa primum ergo, vt videre eſt lib. Elenchorum, apud Philoſophum, ſolus dicitur hęc dictio excluſiua ſignificare idem, qđ non cum alio. Quantum ad ſecundum, dici poterit, quòd excluſiua dictio, vt lo-

quimur

quimur in preſenti, vni applicata perſonæ in diuinis aliam perſonaliter excludat, non tamen eſſentialiter. His ita poſitis, argumento adducto ab aduerſarijs difficile reſpondere non erit: dicamus itaque, quòd dictio excluſiua illud excludat, quod eſt de intellectu rei, dùm modo non faciat cum re vnum per eſſentiam, vel per inhærentiam, vt euenit, contingitué in relatiuis. Quæ prædicta licet vera ſint de virtute ſermonis, in vſu tamen ſacræ ſcripturæ, & ſanctorum quandoque aliter inuenitur, ideo tunc temporis tales authoritates piè erunt exponendæ, ſcilicet in ſenſu, in quo fiunt, & non in ſenſu, quem de virtute ſermonis faciunt. Et hęc de primo quęſito. Huic nectitur alterum, dùm quęritur. Vtrum dictio excluſiua verè termino eſſentiali reſpectu perſonalis prędicati addi poſſit, dicendo ſic. Solus Deus eſt Pater. Mihi ſanè videtur, q̃d non: nã ſi hęc vera eſſet, ſolus Deus eſt Pater, à ſimili ſua cõuerſa foret vera: ſolus Pater eſt Deus, conſequens falſum eſt: ergo & id, ex quo falſitas conſequentis ſequitur, conſequentis falſitas probatur, quoniam tunc temporis ſequeretur, q̃d filius non eſſet Deus, & hoc, quia dictio excluſiua vni correlatiuorum addita alterum excludit, vt alias dictum fuit. Deinde, quo modo ſoli Deo conuenire poteſt, quod ſit tantùm Pater, cum eſſe Patrem ẽt creaturis competat? falſa ergo erit iſta, ſolus Deus eſt Pater. In oppoſitum ſe habet Magiſter in textu, propterea pro veritate terminanda hac in parte notanda erunt nonnulla, ex quibus, quid tenendum, patebit. Notetis igitur primò, quòd hęc dictio, ſolus, duobus conſiderari põt modis: vno modo chategoricè, ſiue chategorematicè, alio modo, synchategorematicè. Si primo modo ſumatur, tunc importat

portat

portat ſolitudinem (vt ita loquar) in illo, cui additur, & ſic oẽs propoſitiones in diuinis, vbi ponitur hęc dictio, ſolus, falſæ ſunt. Si verò, ly ſolus, capiatur, syncathegorematicè, & excluſiuè, tunc duo conſideranda: primum erit de veritate propoſitionum, in quibus dictio excluſiua ponetur ex parte ſubiecti. Secundum de veritate illarum, in quibus ex parte prędicati ponitur. Quantum ad primum, ſciendum eſt, quod vel loquimur de veritate talium propoſitionum, quantum eſt ex virtute ſermonis, vel quantum eſt de benigna interpretatione dictorum ſcripturæ, & ſanctorum; ſi primo modo, ſic eſt regula generalis, quod cum propoſitio, in qua ponitur dictio excluſiua ex parte ſubiecti, duas exponentes habeat ipſam, videlicet affirmatiuam vnam, & negatiuam aliam; tunc exponentes, ſi fuerint veræ, ipſa quoq; vera erit, ſed ſi falſæ, vel earum altera, & ipſa non ſecus falſa. Hoc vt videatis, inducendũ erit in omnibus: põt enim dictio excluſiua termino eſſentiali addi reſpectu prędicati eſſentialis, vel perſonalis, V. g. ſolus Deus eſt Deus, uel ſolus Deus eſt Pater, & ſic, ſtatim de qualibet earum patebit, an vera ſit per regulam ſupradictam: prima etenim duas exponẽtes habet, Deus eſt Deus, & nullus alius à Deo eſt Deus: quarum quęlibet vera eſt, ſimiliter & ſecunda, dummodo pro perſona diuina ſumatur Pater. Quantum verò eſt de benigna doctorum expoſitione ſcripturæ, & ſanctorum, oportet, qđ excluſio quandoq; non fiat reſpectu principalis prędicati, ſed reſpectu formæ ſubiecti ratione ſubintellectæ implicationis, & ſic iſta verificari poſſet, ſolus Pater eſt Deus, vel ſolus Pater eſt tantus, quantæ ſunt tres perſonæ ſimul, ſub hoc ſenſu ſolus Pater ille, qui

eſt

eſt Pater, & nullus alius in diuinis ab eo eſt Pater, vel tantus, quo modo loquitur Aug. in initio diſtinctionis, & per hunc modum dictio excluſiua non excludit correlatiuum à participatione principalis prędicati, ſed à participatione formæ ſubiecti ratione ſubintellectæ implicationis. Multa alia his ſimilia in dictis ſacræ ſcripturæ, & ſanctorum occurrunt, in quibus ſemper videtur aliqua improprietas; & ideo ex premiſſis, quomodo ꝓpoſitiones ſint concedendæ, patet. At quid dicemus, quando dictio excluſiua ſumetur ex parte prędicati, & chategorematicè? tunc reſpondendum erit, q̃d oĩs propoſitio in diuinis ſic falſa ſit: nam ſecundum Hylarium in diuinis non eſt confitendum aliquid eſſe ſolitarium. Si verò ſumatur ex parte prędicati, & synchategorematicè, tunc poterit addi termino ſubſtantiali, vel perſonali in prędicato poſito dupliciter, ſcilicet per ſe, vel cum alio termino numerali, ſiue partitiuo, ſiue expreſſiuo, ſicut cum hoc termino vnus, vel verus. Si addatur termino ſubſtantiali per ſe in ꝑdicato poſito, V. g. Pater, vel trinitas eſt ſolus Deus: ſic huiuſmodi propoſitio oĩno impropria eſt, & egens expoſitione. His ita poſitis, nunc primæ rationi formatæ ꝑdifficile nõ erit ſatisfacere, dùm ergo dicebatur, q̃d ſolus Deus eſt Pater, reſpondetur, q̃d de rigore ſermonis falſa eſt hęc propoſitio, quatenus verò in hanc cõuerti pòt, V. g. dicendo nihil, q̃d eſt Pater, eſt aliud à Deo, tunc vera eſſe dicetur. Inſuper quãdo addebatur, q̃d eſſe Patrem, et creaturis competit, non ergo ſoli Deo, reſpondetur ad hoc, q̃d ſoli Patri in diuinis, Patrem eſſe cõuenit ad perſonarũ diuinarum diſtinctionem, & ad excluſionem, ſed non creaturarum, niſi quò ad modum, & tempus. Et hęc ſatis.

DE

DE NOMINVM DIFFERENTIA QVIBVS VTIMVR LOQVENTES DE DEO.

Diſtinctio XXII.

Lectio LXXIII.

PEracto tractatu de diuinis rebus, ex conſequenti Magiſter ſent. de diuinis nominibus eſt verba facturus. Duo itaq; vobis ad aures Magiſtri polliceor in preſenti: primo diuinorũ nominum differentias, inſuper predicationis eorũ regulas. Quantum ad primum. Nomina de Deo dicta in ſeptuplici differentia inueniuntur, ad quã depromendam veritatem exemplariter procedemus, ita dicentes, dari quedam nomina notionalia, ſeu perſonales proprietates exprimentia, V. g. vt generatio, verum, Donum, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Inueniuntur preter hec, quedã alia nomina eſſentialia eſſentiæ, ſcilicet vnitatem referẽtia, V. g. Deus Deitas, ſapientia, potẽtia, bonitas, magnitudo, virtus, & ſubſtantia. Inſuper, quedã alia tranſumptiua nomina pronunciantur, quæ de Deo ſecundum ſimilitudinem predicantur, V. g. vt ſplendor, candor, ſpeculum, leo, agnus, & ſimilia. Preterea ab his dantur nomina temporalia, quæ Deo ex tẽpore ſolum ſunt conuenientia, & hoc duobus modis, vel in reſpectu ad creaturam relatione extrinſeca, V. g. vt Dominus, creator, refugium, redemptor, ſaluator, & alia huiuſmodi, vel habent conſiderari in reſpectu ad creaturas intrinſeca tamen relatione, V. g. dum dicitur incarnatus, & humanatus. Deinde videtur dari aliud nomen, quod de omnibus ſimul perſonis dicitur, & de nulla ſingulatim,

tim,

tim, licet intrinſeca relatione, V. g. vt trinitas, quòd nomen in ſe ſuæ relationis terminos claudit. Et hęc de primo ſegmento. In ſecundo Magiſter regulas prędicationis horum nominum ponit in in textu, quarum prima eſt talis. Nomina propria ad ſingulas perſonas pertinentia non ſubſtantialiter, ſed relatiuè dicuntur, non enim dici poteſt, quod Pater, ſit filius, & quod filius ſit Pater, nec quod Pater, & filius ſint Spiritus ſanctus, ſiue vice verſa; quæ prędicatio eſt abſolutè eſſentialis, & ſubſtãtiua. Benè dicitur, quod Pater ſit filij Pater, & quod filius eſt Patris filius, quæ prędicatio relatiua eſt. Inſuper poſt primam regulam altera infertur, quæ reſpicit nomina ad vnitatem eſſentiæ ſpectantia, V. g. vt ſapientia, bonitas, potentia, virtus, magnitudo, & alia huiuſmodi, quæ de ſingulis perſonis ſigillatim, & de omnibus ſimul, nõ relatiuè, ſed ſubſtantialiter in ſingulari, & non in plurali affirmantur. Nam benè dicitur, Pater eſt Deus, ſapientia, magnitudo, bonitas, virtus, ſimiliter de filio, & de Spiritu ſancto, & de omnibus ſimul, V. g. Pater, filius, & Spiritus ſanctus, ſunt Deus, ſapientia, bonitas, &c. Non tamen pluraliter dici poteſt, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ſunt Dij, ſapientiæ, potentiæ, bonitates, virtutes, & ſimilia, quare Magiſtri intentio propoſita vera.

Et hęc de tota diſtinctione.

VTRVM

VTRVM DEO NOMEN ALIQVOD PROPRIVM CONVENIAT.

Lectio LXXIIII.

Pauca in ſuperiori diſtinctione diximus de diuinis nominibus, ſi rectè recolitis, propterea hac in parte multo plura dicturi ſumus, & hoc ne probro ſignari poſſe videamur. Quęremus ergo primò. Vtrum Deo aliquod nomen proprium conueniat. Pręterea, Vtrum nomina Deo conuenientia de eo ſecundum ſubſtantiam dicantur. Circa primum, Partem negatiuam quidam defendentes ita ratiocinantur. Quęcunq; de Deo dicuntur, verius negantur, quã affirmentur, vt colligitur ex Dionyſio. Sed huiuſmodi propriè non dicuntur, immo potius tranſlatiuè: ergo, &c. Inſuper eiuſdem authoritate arguitur, ſupponẽdo in primis dari duplicem theologiam .s. myſticã, & symbologicam; at Deus ſecundum vtranq; tranſlatiuè nominatur: igitur oĩs Dei nominatio tranſlatiua, & nulla propria; verum, q̃a in tex. Magiſter ſent. in oppoſitum ſe hẽt; iccirco ꝓ quęſiti determinatione duo videnda: quorũ primũ erit, ꝙ Deus ex creaturis multipliciter nominari põt. Inſuper perſcrutãdum, quo modo illorum nominum quędam propriè Deo cõueniant. Quantum ad primum, noſtis, nos vnumquodq; nominare, vt intelligimus; nam intellectus ille eſt, qui nomina rebus imponit, quas intelligit, ſed Deum ex creaturis multis modis, quãtum ad conditiones multas, intelligimus: propterea ipſum multipliciter nominare valemus, vz. per cauſalitatem; nam eius ſunt actus multi, operationes, & effectus, vt creare, gu-

bernare, iuſtificare, glorificare, &c. Preterea ſolet nominari per remotionem; nam multa ſunt, quæ remouentur à Deo, vt imperfe-ctiones in creaturis, & ſic multis ſolet nominibus nominari, V.g. vt increatus, infinitus, immenſus, incõmutabilis, & ita de ſimilibus. Quantum verò ad ſecundum, ſciendum eſt, proprium diuidi cõtra commune, & contra metaphoricum, nec non cõtra tranſlatum: & quia nomen non dicitur rei conuenire, niſi vt ſignum ſignato: ideo nomen aliquod Deo conuenire, duobus põt modis conſiderari: vno modo, quia ſignificet diuinã eſſentiam ſecundũ eius propriam, & pſectam naturã, quaſi diffinitiuè, qualiter animal rationale ſignificat hominem, & hoc modo nullum Deo propriè nomen conuenit. Nec id mirum uobis videri debet, quia pro hoc ſtatu ſimpliciter, & quidditatiuè Deũ minimè cognoſcimus, licet de ipſo poſſit haberi conceptus quidditatiuus. Dùm ergo Dionyſius de diuinis nominibus loquebatur dicens: nullum nomen à nobis impoſitum eſſe, quòd propriam eius eſſentiam ſignificet, ſimpliciter, & quidditatiuè intelligi debet. Alio modo nomen Deo conuenire propriè dici poteſt, quatenus ei nec metaphoricè, nec tranſlatiuè cõuenit, ſub quo ſenſu propoſitum quęſitum intelligi habet. His itaq; ordinatis, nunc rationibus duabus adductis reſpondendum erit, & primò ad primam, deinde ad ſecundam. Dùm ergo dicebatur, q̃ nomina de Deo dicta verius negantur, quàm affirmentur, reſpondetur hoc duobus conſiderari poſſe modis, vno modo per modum inhęrentis, alio modo per modũ ſignificantis. Si primo modo, currit argumentum, ſi ſecundo modo, nullum eſt. Licet ergo multa inueniantur, quæ per modum abſtracti accidentis alteri inhęrentis

Deo

Deo minimè conuenire poſſint, quantum ad ſignificandi modum, non ob id negari poſſunt à Deo, quantũ ad rem ſignificatam, quæ propriè in Deo reperitur. Ad ſecundã inſtantiam de duplici Theologia adductam ſic reſpondetur, quòd quamuis ipſa Deum per ſpirituales creaturas nominet, id tamen ſolum non facit per rerũ ſimilitudinem, ſicut fit in locutionibus metaphoricis, ſed quia ex creaturis ſpiritualibus in eorum cognitionem deuenit, quæ Deo propriè conueniunt, quibus etiam nomen imponit, quòd propriè Deo cõuenit, vt res per nomen ſignificata. Et hęc de primo dubio. Cui alterum ſuccedit, dùm quęritur. Vtrũ nomina dicta de Deo ſecundum ſubſtantiam pronuncientur. Mihi certè primo aſpectu conſideranti difficultatem hanc liceat quibuſdam rationibus pro parte negatiua argumentari, nec toto ob id dicar aberrare cęlo. Primo ergo ſic. Oportet ſingulum eorum, quæ de Deo dicuntur, non quid eſt ſecundum ſubſtantiam ſignificare, ſed quid non eſt oſtendere, inquit Damaſcenus: ergo nomina de Deo non videntur ſecundum ſubſtantiam poſſe dici. Inſuper, Aug. v. de trinit. ait. Quæ dicuntur ad aliquid de Deo ſubſtantialiter non pronunciantur, at in diuinis multa ſunt talia nomina perſonarũ maximè, & proprietatum, quare de Deo non oĩa nomina ſecundum ſubſtantiam dicuntur. In oppoſitum dicetis vos ingenij acumine pollentes: in diuinis nomina vel abſoluta, vel reſpectiua ſunt, ſed tàm abſoluta, quàm relatiua ſecundum ſubſtantiam de Deo dicuntur: ergo, &c. Ad huius quęſiti euidentiam altìus exordiri oportebit. Omne ergo nomen, quod de Deo dicitur, aut eſſentiale, aut perſonale, aut notionale eſt. Eſſentialium quędam ſunt ſubſtanti-

ua, ut Deus, creator, & ſimilia. Quędã verò adiectiua, ut bonus, ęternus, immenſus, & huiuſmodi. Perſonalia ſunt, Pater, filius, & Spiritus ſanctus. Notionalia, ut paternitas, filiatio, innaſcibilitas, & huiuſmodi: de quibus notandum venit ſecundo, qđ ſubſtantiale nomen, vel eſſentiale ſubſtantiuum, & abſtractum, nullo modo poteſt trahi ad ſupponendum pro perſona. Vnde falſæ ſunt hæ, eſſentia genuit eſſentiam, vel diuinitas diuinitatẽ: actus enim generationis ſemper ponendus eſt in concreto, & licet concreta ſint eſſentialia, trahi tamen poſſunt ad ſupponendum pro perſona, & hęc ꝑ verba notionalia, vel per ꝓpoſitiones notionales. Vnde veræ ſunt iſtæ. Deus genuit Deum. Creator creatorem, vel Deus de Deo, ſimiliter de nominibus, quæ media ſunt, ut lumen de lumine. Item hoc nomen ſapientia, licet ſit abſtractum, ut ſapientia de ſapientia. Eſſentialium verò adiectiuorum quędam prędicant purè diuinam ſubſtantiam, ut bonus, & ens. Quędam diuinam eſſentiam connotando principij, & finis priuationem, ut ęternus, vel certè menſuræ localis, ut immenſus. Quędam alia principaliter diuinam ſignificant eſſentiam, & connotant effectum in creatura actu, ut creat, iuſtificat, vel in habitu, ut iuſtus, & miſericors, uel in potentia, ut omnipotens. Inſuper quędam uerba dantur, quorũ nec ſignificatio, nec modus ſignificandi Deo conuenit, ut currere, & ambulare. Nam modus eſt uaria inclinatio animi uarios eius effectus demonſtrans. Modus ſignificandi nihil aliud eſt, quàm diſpoſitio uocis, quæ cõſtituit intellectũ, ſub tali modo intelligendi, & per conſequens ipſam rem, cum ergo de Deo dicitur ambulare, vel currere, & huiuſmodi, horum ſignificatio, pro ut ſunt actu,

Deo non conuenit. Modus aũt ſignificandi, vt quandam imperfectionem importat, dico, quo ad motum, qui quidem motus neceſſitatis Deo conuenire non poteſt. Dantur quędam alia, quorum ſignificatio conuenit Deo, ſed non modus ſignificandi, vt creare, facere. Quędam quorum ſignificatio ẽt Deo conuenit, vt patet in hoc verbo Exod. Qui eſt, miſit me ad uos; Vbi notandum eſt, quod oĩa, quæ perfectionis ſunt, de Deo dicuntur, quæ aũt imperfectionis nõ dicuntur, niſi ſecundum humanæ naturæ aſſumptionem, ac trãſlatiuè. His additur, ꝙ in diuinis ſunt duo tantùm modi prędicandi, ſcilicet per modum ſubſtantiæ, & per modum relationis; ſed ſubſtantia continet virtutem, & relatio multiplicat trinitatem. Quędam alia rurſus nomina ſunt, quæ de Deo æternaliter dicuntur, vt dominus, & miſericors, quæ cõnotant in creatura effectum ſecundum habitum. Quędam verò temporaliter, vt dominator, & miſerator, quæ in creatura connotant effectum ſecundum actum. Quędam alia pluraliter, ut perſonæ. Quędam ſingulariter, ut Deus. Quędam propriè, ut perſonarum proprietates. Quędam appropriatè, ut potentia, & ſapientia. Quędam poſitiuè, vt iuſtus. Quędam priuatiuè, ut immortalis: & hęc magis propriè de Deo dicuntur, quàm poſitiua: melius enim dicitur de Deo, qđ non ſit, quàm quod ſit. Quędam alia tranſlatiuè, ut agnus, leo, quæ ſymbolicè de Deo dicuntur. Duplex enim theologia, ſymbolica uidelicet, & myſtica. Symbolica Deum nominat ab inferiori. Myſtica, à ſuperiori. Symbolica nominat Deum per rerum conuenientiam, cum dicitur leo, agnus, & huiuſmodi. Myſtica uerò, ideſt occulta, Deum nominat per hoc, quod in occulto de ipſo ſentit per

viſionem intellectualem, ſiuè contemplationem, V. g. quando nominat Deum ſuauem, dulcem, dilectum, & huiuſmodi. Vtrobiq; tamen per creaturas nominatur, ſed in ſymbolica per exteriores, in myſtica per interiores, & effectus digniores, quos anima ſupra ſe recipit, & ita imponit per donum ſapientiæ. Huiuſmodi ꝓprium experimentum eſt cognoſcere, qualis ſit Deus. Quędam alia collectiuè dicuntur, ut trinitas. Quędam relatiuè, ut ęqualis, ſimilis. Quędam reſpectiuè ad creaturas, ut creator, & refugium. Preterea duo principalia Dei nomina ſunt, videlicet qui eſt, & bonum. Per primum, Dei eſſe abſolutum in ſe ſignificatur, & ſic conſideratur, ut infinitum. Per ſecundum notatur eſſe diuinum, vt cauſa: nam fecit Deus oĩa propter bonitatem ſuam. Vlterius in theologia ſupponitur, quòd & hoc propter nomina eſſentialia, ut Deus, diuinitas, potentia, & natura. Inſuper ſupponitur quis pro perſona, ſupponiturq; pro notione. Poſt hęc per neutrum genus dicitur ſubſtantia diuina, per maſculinum perſona, per femininum notio, & per hoc patet, quod non debet in hymno cantari, Vnus patri cum filio, quia Pater, & filius nõ ſunt vnus in perſona, ſed vnum in ſubſtantia, magis ergo cantandum eſt, vuum Patri cum filio. Ex his omnibus, quid ad argumenta dicendum, de facili patebit: nam primum concludit, quod nomina negatiua non dicunt, quid eſt Deus, ſed quid non eſt. Relatiua verò dicunt eius habitudinem ad creaturas. Abſoluta nec ipſa, quid eſt, ſimpliciter ſignificare dicuntur, quoniam nullum eorum totam diuinam exprimit perfectionem. Ad alterum iam, quid dicendum, patet, quia nõ oĩa de Deo ſubſtantialiter dicuntur, vt ex dictis uobis notum.

DE

DE HOC NOMINE, QVOD EST PERSONA.
Diſtinctio XXIII.
Lectio LXXV.

SE ſe mihi offert vigeſima tertia diſtinctio hodierna die declaranda: cuius nexus cum ſuperiori primò declarandus: inſuper totius diſtinctionis diuiſio. Ex quo ergo Magiſter ſent. in genere de diuinis nominibus verba fecit, hinc eſt, q̄d in preſenti in ſpecie de hoc nomine perſona loquuturus ſit. Habito his paucis nexu verbis, diuidi nunc poteſt hęc diſtinctio in tria puncta: in primo hoc nomen perſona excipitur à regula predicta; quæ dabatur de his, quæ ſecundũ ſubſtantiam ꝓferuntur. Inſuper manifeſtatur hoc nomen, perſona, de tribus dici ꝑſonis in diuinis, Demum concluditur, q̄d in diuinis, nec diuerſitas eſſentialis, nec ſingularitas perſonalis propriè dici poſſit. Quo ad punctũ primum, laconicè ut procedamus, hanc propoſitionem pręmittemus. Hoc nomen, perſona, de diuinis ſubſtantialiter dicitur. An ita ſit, audite. Omne nomen, quod de diuinis non relatiuè, ſed abſolutè pronunciatur, tale non perſonaliter, ſed ſubſtantialiter dicitur, at hoc nomen, perſona, ſic ſe habet: igitur ſubſtãtialiter pręcidari habet. Ex modo loquendi videtur, q̄d hęc ueritas poſſit confirmari, nam conſueuimus dicere, Pater eſt perſona, filius eſt perſona, & Spiritus ſanctus eſt perſona, & hoc ſubſtantialiter, ſiue ſecundũ ſubſtantiam, quare patet intentum. Verum quia non dicitur, quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſint vna perſona, ſed tres perſonæ: propterea hoc nomen excipi poterit à regula pręcdicta

nominum, quæ penes ſubſtantiam de ipſo Deo dicuntur. Et hęc de primo puncto. Cui alterum ſuccedit, pro cuius declaratione ſic primo dubitatur. Cur Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus nõ dicuntur vna perſona, vt vna ſubſtantia, & vnus Deus? huic difficultati Magiſter ſent. vt ſatisfaciat, verbis D. Aug. vii. de trinit. vtitur, & ait: hoc fieri, ne oĩno interrogati taceamus, q̃d tres ſunt. Quapropter ex his de facili cognoſcitur, hoc nomen perſona pluraliter dici: quęrentibus ergo de tribus, hoc nomine reſpõdebimus, tres enim ſunt perſonæ diuinæ, vt fides noſtra fatetur, & ſicuti hęc propoſitio vera, & catholica eſt, dùm dicitur, quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus tres ſunt perſonæ. E contrario altera erit falſa, V. g. ſi dixerimus, q̃d Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſint perſona. Et hęc de duobus ſegmentis ſatis. Supereſt tertium, & vltimum, vbi eſt manifeſtandum, in diuinis, nec diuerſitatem ſubſtantialem, nec ſingularitatẽ perſonalem eſſe ponendam, alioquin ſi hęc concederentur in diuinis: tunc eſſentiæ diuinæ vnitas, & perſonarum diuerſitas tolleretur, non igitur hęc concedenda. Et hęc de pollicitis ſatis.

Lectio LXXVI.

AD vberiorem eorum, quæ dicta ſunt à Magiſtro ſent. doctrinã, duo mihi hodierna die laconico ſermone quęrenda occurrunt, & primo. Vtrũ hoc nomen, perſona, ſubſtantiam, vel relationem ſignificet. Inſuper Vtrum hęc nomina, ſubſtantia, ſubſiſtentia, eſſentia, & perſona in diuinis ſit idẽ.

Quantum

Quantum attinet ad primum, mihi videtur eſſe dicendum, quòd perſona relationem ſignificet. Nam Boetius lib. de trinit. habet, qđ omne nomen pertinens ad perſonas relationem ſignificat: igitur, &c. Idem Boetius aſſerit, omne illud, qđ plurificatur, pertinere ad relationes ſed in diuinis perſona plurificatur, nam tres perſonas eſſe fatemur: quare, &c. In oppoſitum illud D. Aug. lib. vii. de trinit. ſe habet, vbi ex profeſſo patet, hoc nomen, perſona, in diuinis ſecundum ſubſtantiam dici, nam cum dicimus perſonā Patris, non aliud dicimus, quàm Patris ſubſtantiam ad ſe. Perſona igitur videtur eſſentiam ſignificare, & non relationem. Pro quęſiti ſolutione duo certè pręmittenda forent, & primò, Num perſona ſit rei nomen, vel intentionis. Inſuper quid in rei veritate ſignificet in diuinis, an ſubſtantiam, vel relationem. At quia hęc potius curioſa, quàm vtilia ſunt, iccirco ſilentio inuoluenda, & rationes adductæ ſoluendæ. Erat ergo prima ratio, quòd omne nomen pertinens ad perſonas importat relationem, &c. Reſpondetur, hoc dupliciter conſiderari poſſe, vel quo ad ſignificationem, vel quo ad id, de quo dicitur. Si primo modo, argumentum nullum eſt, quia hoc nomen, perſona, relationem minimè ſignificat. Si verò ſecundo modo ſumatur, tunc dicetur relationē importare, quia de relatiuo prędicatur. Ad ſecundam rationē, videtur poſſe per idem reſponderi ſic, quòd illud in diuinis ad relationem pertineat, qđ plurificari habet, & reſpectu eorum, de quibus dicitur, non tamen oportet id fieri, quantum ad rationem ſignificandi formalem, nō enim ſignificatum communis nominis in ſe illorum, de quibus dicitur, rationem includit. Et hęc de primo quęſito pauca ſufficiant. Quę-

ritur

ritur ſecundò, num nomina iſta, ſubſiſtentia, ſubſtantia, eſſentia, & perſona, ſint idem, vel differant. Pro parte affirmatiua videtur poſſe ſuaderi, quòd idem ſignificent, quæ enim vni ſimpliciſſimo conueniunt, idem penitus ſignificare dicũtur, ſed hęc nomina Deo ſimpliciſſimo aſcribuntur: igitur, &c. In contrarium arguentes quidam fatentur hoc teneri minimè poſſe, & ne ſine ratione loquentes erubeſcant, ita fantur. Illa, quæ ſe habent ſic, quod vno plurificato, aliud non plurificatur, penitus idem ſignificare nequeunt, ſed in diuinis perſona ſic ſe habet: igitur, &c. Ad hoc queſitum terminandum, primò videndum erit, quid hęc nomina ſignificent, & à quo imponantur ſecundò. Quantũ ad primum, ordine prępoſtero ꝓcedendum, nam hęc nomina, eſſentia, ſubſtantia, & ſubſiſtentia, ab his actibus, quæ ſunt eſſe ſubſtare, & ſubſiſtere imponuntur, eſſe enim quoddam commune eſt, nec ſibi aliquem eſſendi modum determinat, ſubſiſtere aũt modum eſſendi determinatum dicit, pro vt eſt aliquid ens per ſe, & non in alio. Subſtare deinde idem videtur eſſe, quod ſub alio ſtare, eſſentia verò ſignificare dicitur id, cuius eſt actus eſſe, & ſubſiſtẽtia, id cuius eſt actus ſubſiſtere, & ſubſtantia id, cuius eſt actus ſubſtare. His in hunc modum pręmiſſis, de facili argumentũ ruet primum, ſi dixerimus, nomina pretacta biſſariam poſſe cõſiderari: vno modo in ſubſtantijs compoſitis, alio modo in ſimplicibus ſubſtantijs. Si primo modo, licet differant ſecundum vnam eorũ acceptionem, in Deo tamen, & ſimplicibus ſubſtantijs ſola ratione differunt, & ita, quid dicendum ſit aduerſarijs, patet ex dictis.

QVID

QVID SIGNIFICETVR HIS NOMINIBVS VNVS, VEL VNA, ETC.

Diſtinctio XXIIII.

Lectio LXXVII.

HVius lib. primi vigeſimam quartam diſtinctionem aggreſſuri, nexum, ſeriem, atq; pendentiam à ſuperioribus primò contemplabimur. Inſuper diſtinctionis diuiſionẽ de coherentia audite. Ex quo Magiſter de ſignificatione huius nominis, perſona, verba fecit, pro vt per ſe ſumitur, Nunc conſulto de ſignificatione eiuſdem, pro vt cum terminis ſumitur numeralibus ſibi adiunctis, agere intendit. Habito in hunc modum ordine diſtinctionis vna cum intentione, nunc ad diuiſionem accedamus: Hęc enim in tria, vt video, vſurpari poteſt ſegmenta. In quorum primo declaratur, quo modo in diuinis per terminos numerales excludi habeat multiplicitas ſubſtantialis. Inſuper per eorumdem terminorũ conſideratiõẽ ſolitudo perſonalis remouenda. Tertio, & vltimo per eorũ diſtinctionem perſonalis cõfuſio ſecludenda. Circa primi puncti declarationem de more noſtro hanc pręmittemus propoſitionem. In diuinis per nomina numeralia ad eſſentię vnitatem ſpectantia ſola multiplicitas excludenda. Nunc probanda foret hęc propoſitio, pro cuius manifeſtatione inueſtigat primo Magiſter ſent. quęrendo, quid per terminos numerales, & nomina pertinentia ad multitudinem, ſiue pluralitatem, ſiue diſtinctionem, in diuinis ſignificetur, nam ſi de Deo vera dicuntur, procul dubio ſignificatũ ſuum ponent in Deo. Propoſita quęſtione,

difficile

difficile minimè erit reſpondere, dicamus itaque, talium nominũ, vel terminorum in diuinis ſignificationẽ nec poni, nec admitti ad quid ibi ponendum, ſed potius remouendum, & quia exempla magis mouent, intellectumq; excitant ad promptè intelligendum, propterea, quod diximus, exemplo ſic declaremus. Nam dùm dicimus: Deus vnus, vnus Pater tantùm; tunc ibi per numeralem illum terminum vnus, nulla quantitas, vel numerus in Deo põnitur, ſed benè Deorum pluralitas excluditur. Et hęc de primo ſegmento. Subſequitur alterum hac propoſitione contentum. Per numeralia nomina in diuinis pluralitatem exprimentia, ſingularitas, & ſolitudo perſonalis ſecludenda. Nam cum dicimus tres, ibi negamus ſolum eſſe duas: rurſus. Cum duas exprimimus, ac dicimus, ibi vnam ſolum eſſe negamus. Explanatis iam duabus partibus de tribus propoſitis, accedit tertia ſub his verbis. Cum perſonas diuinas diſtinctas eſſe dicimus, tunc temporis earum confuſionem, & permixtionem cõtra Sabellianum excludimus. Nam in nomine trinitatis, & diſcretionis, non diuerſitas in Deo ponitur, ſed benè contra maledictos aliter perperã opinantes commixtio, nec non confuſio negatur. Hęc in tantùm.

VTRVM TERMINI NVMERALES PONANT QVID IN DIVINIS.

Lectio LXXVIII.

E*Rat in proxima pręterita diſtinctione ſermo de terminis numeralibus in diuinis poſitis, circa quos in pręſenti pro vberiori doctrina verſabimur cognoſcẽdi gratia primo, num*

num ij termini in diuinis aliquid ponant. Inſuper, quia vnum de genere quantitatis eſſe videtur, propterea inueſtigabimus. Num aliquid addat vltra vnum, quod conuertitur cum ente. Circa primum, pro parte negatiua ſic arguitur. Si termini numerales in diuinis aliquid ponerent, procul dubio illud tale eiuſdem generis eſſet cũ terminis ipſis numeralibus, ſed hoc non conceditur: igitur neq; primum. Minor ſic declaratur, quia quantitas ſecundum ſuum genus, in diuinis non ponitur: quare, &c. Pro determinatione huius difficultatis velim primò ſciatis, duplicẽ dari vnitatem, vna numeri principium eſt, quæ in diuinis nequaquam ponitur. Altera eſt, quæ ens conſequitur, & hęc in diuinis admittitur. Pręterea noretis velim, non ſecus duplicem multitudinem dari, quarũ vna materialis eſt de genere quantitatis, & hęc in diuinis minimè eſt. Altera de tranſcendentibus in diuinis reperitur. His pręmiſſis, facile ratio adducta pro parte deſtructiua tolli poteſt. Nam currit de terminis numeralibus de genere quantitatis, qui in diuinis non conceduntur; illi verò termini multitudinem importantes, quæ eſt de tranſcendentibus, benè conceduntur in diuinis, nec ob id ponunt aliquid ſuper diuinam eſſentiam, & diuinas perſonas, & relationes, niſi rationem diſtinctionis talis, vel talis, quæ ratio poſſitiua eſt, licet alia res minimè ſit. Explanato iam dubio primo, ſupereſt ſecundum in ordine, vbi quęritur. Vtrum vnum de genere quantitatis aliquid addat vltra vnum, quod cum ente conuertitur, & quid ſit illud. Quibuſdam videtur, quòd tale ſit ratio menſuræ: habet enim Ariſtotiles quarto Metaphyſices, qđ vnum qđ ponitur numeri principium, & numerus opponuntur, vt menſura,

ſura, & menſuratum: igitur in ratione vnius, quod eſt numeri principium, ratio menſuræ includi videtur. Arguitur ſecundò ſic. Quemadmodum ſe habet numerus, qui eſt de genere quantitatis, ad multitudinem, quæ eſt de tranſcendentibus, ita ſe habet vnum in quantitate ad vnum, q̄d conuertitur cum ente, ſed numerus de genere quantitatis addit ſupra multitudinem, quæ eſt de tranſcendentibus menſurati rationem: igitur vnum, quod eſt numeri principium, addit ſupra vnum, quod conuertitur cum ente menſuræ rationem. In contrarium ſe habet veritas, quæ eſt, quòd menſura ponitur in genere relationis, ſed vnum, quod numeri principium eſt, non videtur poni in genere relationis, ſed quantitatis; nõ ergo vnum numeri principium poteſt addere ſuper vnum, q̄d cum ente conuertitur menſuræ rationem. Pro reſponſione, terminationeuè queſtionis primò germanus dandus erit intellectus, inſuper rationes ſoluentur. Quo ergo ad queſtionis intellectum varij varia ſentiunt, at nos breuitati, nec non veritati inſeruientes, tot recenſere opiniones dimittemus, hunc verũ queſtionis intellectum eſſe dicentes. Vtrum vnum, quod cum ente conuertitur, addat aliquid ſupra vnum poſitiuè. Hac in parte mihi videtur eſſe dicendum, q̄d vnum, quod numeri eſt principium ſub vno, quod conuertitur cum ente, quia ſpecialem in diuiſionẽ dicit in quãtitatis natura. Inſuper quia vltra hoc dicit aliquid numeri, quod eſt poſitiuum, quod ſibi ratione ſui fundamenti competit, nõ tamen menſuræ rationem importat, niſi extrinſecè. His ita poſitis, nunc ad argumentũ reſpondetur, quòd licet vnum, quod numeri eſt principium, menſura ſit, in hoc tamen ratio vnius non conſiſtit, ſed eſt quędám proprietas

conſequens

conſequens ipſam. Ad ſecundum dicitur, quod menſuratum eſſe numeri differentiam eſſentialem nòn dicit, ſed eā circumloquitur, cum ſit quędam proprietas. Et hęc ſatis.

QVID SIGNIFICATVR, CVM DICITVR PLVRALITER TRES PERSONAE, ETC.

Diſtinctio XXV.

Lectio LXXIX.

HAec eſt vigeſima quinta diſtinctio enodanda, quæ cum ſuperioribus hoc modo continuari pōt, qđ cū Magiſter de nominibus vnitatem, pluralitatemq; in diuinis ſignificantibus egerit, hinc fit, quòd in pręſenti de quodam horum nomine additionē recipiente loquuturus ſit, videlicet de hoc nomine perſona, & circa hoc tria pollicetur. Nam docet primò, quid ſignificet, cum dicitur tres perſonæ, vel duæ perſonæ. Inſuper quid importatur per hoc, cum dicitur, alia perſona Patris, alia filij, alia Spiritus ſancti. Demum, quid ſibi velit hoc, cum dicitur, alius eſt in perſona Pater, alius filius, &c. Pro ſegmenti primi notitia, velim vos ſcire hoc nomen, perſona, tribus accipi modis pro eſſentia, pro hypoſtaſi, & ꝓ perſonali proprietate. Quod aūt ſumatur pro eſſentia, hic Magiſter ſent. ſupponit primò, deinde inquirit, cū pluraliter dicitur, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, tres ſunt perſonæ, vel cum ſingulariter profertur, V. g. dicendo, alia eſt perſona Patris, alia perſona filij, alia perſona Spiritus ſancti, quid ibi perſonæ nomen ſignificet. Si dixerimus eſſentiam ſignificare,

igitur

igitur perſonæ ſignificatio variari dicetur in ſingulari, & in plurali, quod inuſitatum videtur. At dicetis vos in oppoſitam partem ratiocinãtes, cur hoc nomen perſona, & in ſingulari, & in plurali eſſentiam non poterit ſignificare? nonne D. Aug. vt patet in textu Magiſtri, ita fatur? cũ dicimus tres perſonas, illud ſignificamus, quod eſt commune Patri, & Filio, & Spiritui ſancto. At nihil eis commune dici poteſt, niſi eſſentia, ergo nomine perſonæ pluraliter ſumptæ eſſentia ſignificatur. Preterea, vt rectè noſtis, quid, querit de eſſentialibus; interrogantibus enim, quid eſt eſſentia, tunc vt habetur apud Magiſtrũ reſpondemus, tres perſonæ, hoc igitur nomen perſona in plurali eſſentiam ſignificat. Et hec de primo puncto. Aliquando ẽt hoc nomen perſona, ſolet capi pro hypoſtaſi, ſiue ſubſiſtentia, vt in ſecundo ſegmento noſtri ſermonis videre eſt, nã Magiſter inquit. Licet perſonæ nomen de ſe ſubſtantiam ſignificet, quandoq; tamen vocabulorum penuria ad ſuppoſitum ſignificandum transfertur. Vnde ſenſus eſt. Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, tres ſunt perſonæ, ideſt tres hypoſtaſes, vel tres ſubſiſtentes. Preter hec ſolet ẽt hoc nomen perſona capi pro perſonali proprietate, vt in tertio puncto eſt videre. Nam dùm dicitur, alius eſt Pater in pſona, alius in perſona filius, alius in perſona Spiritus ſanctus, ſiue alius perſonaliter Pater, alius perſonaliter filius, alius perſonaliter Spiritus ſanctus; tunc eſt ſenſus, alius eſt in perſona, vel perſonaliter Pater, ideſt proprietate ſua, Pater alius eſt, quam filius, & filius proprietate ſua, alius quam Pater. Patet ergo, qđ aliter hic perſona accipitur, quàm ſupra: nam hic pro proprietate perſonali, & ſuperius pro perſona. Et hec de tota diſtinctione ſatis.

VTRVM PERSONA VNIVOCE DICATVR DE DEO, ET CREATVRA.

Lectio LXXX.

IN heſterna lectione multa de nomine pſ͠onæ diximus, icci̇rco in pręſenti talia examinare volentes, duo principalia perpendemus, & primò. Vtrum perſona de Deo, & creatura vniuocè dicatur. Pręterea, num perſona ſit aliquid cõmune in diuinis. Quantum ad primum, pro parte affirmatiua videtur poſſe argumentari, quòd perſona de Deo, & creatura vniuocè dicatur: nã ſi non vniuocè, ergo vel ęquiuocè, vel analogicè; horum neutrum dici pōt, ergo primum concedendum, qđ vniuocè dicatur. Verum quia minor ſuſpecta quibuſdã poſſet apparere, ideo, quo ad vtrunq; membrum, ſic probabitur, & primò, quia diffinitionis partes, perſonæ, & diffinitio de Deo, & creaturis non videntur dici ęquiuocè, ſiue ſint res, ſiue intentiones, nec analogicè, quoniam, vbi eſt analogia inter Deum, & creaturam, nomen illud per prius Deo conuenit, quàm creaturis, ſed perſonæ nomen per prius creaturis, quàm Deo conuenire videtur, quia primò impoſitum fuit, & à creaturis in Deo tranſlatum: relinquitur ergo, quòd vniuocè dicatur. Ex alio latere dicetis vos, quæ non conueniunt in vno genere generaliſſimo, non videntur habere aliquid commune vniuocum, ſed Deus, & creatura in genere generaliſſimo, vbi eſt vniuocatio, non communicant, quia Deus eſt extra genus, & creatura in genere, non ergo, &c. Pro determinatione huius difficultatis, vt video, prius de nomine perſonæ diſtinguendũ; nam tale nomen,

vel eſt rei, uel intentionis. Si ponatur rei nomen, tunc perſonæ nomen vniuocè de Deo, & creaturis nequaquã dici poterit, nam abſoluto, & reſpectiuo nihil commune vniuocum eſt, ut norunt docti. Si verò perſonæ nomen capiatur pro intentione, videbitur tunc tẽporis de Deo, & creaturis vniuocè dici. His ita pręmiſſis, arduum minimè erit argumẽto formato reſpondere, ſi dixerimus, perſonæ nomen de Deo, & creaturis analogicè dici, quatenus ſcilicet rei nomen eſt; per prius enim Deo, quàm creaturis cõuenire quis ire inficias audebit? quantum ergo ad rem ſignificatam, per prius Deo conuenit, at quantum ad impoſitionem factam à nobis, prius perſonæ nomen creaturis aptabitur. Et hęc de primo dubio. Quęritur ſecundò. Vtrum perſona ſit quid commune in diuinis. Pro parte negatiua ſic poteſt argui. Illud, quod de ſua ratione incommunicabile eſt, cõmune quo modo erit? ſed de ratione perſonæ eſt eſſe incommunicabile, vt colligitur ex eius finitione: ergo, &c. Ideſt in diuinis non erit cõmune. Verum quia in textu Magiſter ſent. in oppoſitum ſe habet, propterea, quid circa hoc dicendum, ſpeculabimur: perpendite ergo primò, aliquid dici cõmune, duobus poſſe accipi modis: vno modo ſecundum rem, alio modo ſecundũ rationem, eo modo ſcilicet, quo vniuerſale ponitur commune ad ſingularia ſub ipſo contenta. Si primo modo ſumatur, hoc diuinæ competet eſſentiæ in pluribus eſſe, quæ tribus communis eſt perſonis. Si verò ſumatur ſecundo modo, tunc dici poterit perſona, aliquid commune in diuinis, nec non ẽt relatio; nam vtrunq; de pluribus dicitur, vt vniuerſale de ſub ipſo contentis. Nunc ad argumentum adductum occurrere volentes ita dicemus, quòd res incommunicabilis,

cabilis communis eſſe non poteſt, at intentio incommunicabilitatis bené communis eſſe poteſt, V.g. dato, quòd Sortes res ſit incommunicabilis, intentio tamen indiuidui, vel ſuppoſiti in pluribus communis eſt. Et hęc ſatis.

DE PROPRIETATIBVS PERSONARVM, ETC. Diſtinctio XXVI. Lectio LXXXI.

COmpleto tractatu de diuinis nominibus, cõſequẽter agendum erit de proprietatibus perſonarum, circa quod tria principalia intelligetis, diuinarum perſonarum proprietates primò. Inſuper eſſe Dei filium in ſpecie ſolum ſecundæ perſonæ ꝓprium, audietis. Tertiò hoc nomen, Spiritus ſanctus, tertiæ in diuinis appropriari perſonæ. Quantum ad primum. Arbitror vos ſcire, nomina proprietates perſonales ſignificantia accidentaliter minimè, ſed benè relatiuè prędicari. Nomina uerò, de quibus hic noſtra eſt intentio, hęc ſunt. Paternitas, filiatio, proceſſio, genuiſſe, natum eſſe, generatio, natiuitas, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, & huiuſmodi. Proprietas ergo Patris eſt generare, & filij, quòd ſit genitus, Spiritus uerò ſancti proprietas eſt à Patre, & filio procedere. Patris ergo proprietas eſt generare, filij generari, & Spiritus ſancti procedere, ſiue ſpirari. Hæ aũt proprietates ſunt quędam relationes, quibus perſonæ ad ſe inuicem relatæ diſtinguuntur, illiſq; nominibus nominantur, V.g. vt paternitas, filiatio, ſpiratio, inſuper, & perſonarum nomina, vt

Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, quæ accidentaliter minimè prędicantur, ſed relatiuè, quoniam ſemper ad aliquid eternè, & incommutabiliter dicuntur, vt in ſegmento primo declaratur. Poſt quod ſubſequitur alterum, vbi declaratur, quòd ſola ſecunda perſona in deitate propriè ſit filius, & hoc per generationem. Nam licet ſępe in ſacra ſcriptura homines filij Dei vocentur, hoc ſolum fit temporaliter, non ęternaliter, deinde filij Dei uocātur per gratiam, vel per gratuitam adoptionem, inſuper per temporalem productionem, non per naturalem, ęternamq; generationem, ut ſecūda perſona in diuinis. His addi poteſt alia differentia; nam cum homo filius Dei dicitur, ly Deus, non ſupponit ſolum pro perſona Patris: ſimiliter dici poteſt de Spiritu ſancto, quòd eſſe donum ſit proprium Spiritus ſancti: nam licet multa ſint Dei dona, nulli tamen illorū conuenit eſſe donum ęternum, ſicuti Spiritui ſancto, qui Dei donum eſt ęterna proceſſione, ſicut filius Dei ęterna generatione. Et ſicut filius per generationem refertur ad Patrem, ita Spiritus ſanctus per proceſſionem relatiuè dicitur ad Patrem, & ad filium, quæ relatio, licet apertè nō appareat in hoc nomine Spiritus ſanctus, attamen clarè cognoſcitur in hoc nomine, donum. Et hęc de ſegmentis duobus. In tertio, & vltimo videre eſt, quo modo hoc nomen Spiritus ſanctus, quamuis in ſpecie tertiæ perſonæ approprietur, tribus nihilominus perſonis quandoq; communiter cōuenit: nā, vt perbellè hic docet D. Aug. tàm Pater, quàm filius, quā ēt Spiritus ſanctus, immo tota trinitas dici pōt Spiritus ſanctus; quęlibet enim perſona ſpiritus eſt, & ſancta. Hic tamen conſiderare oportet, quòd dùm dicitur, aut Pater, aut filius, aut

tota trinitas Spiritus ſanctus, tunc perſonale nomen proprium nō dicitur Spiritus ſanctus, neq; relatiuum, pro qua re, ne ex animi ſententia loqui videamur, erit notandum, Spiritum ſanctū duobus conſueuiſſe dici modis, vno modo à ſpiritualitate, ſub quo ſenſu toti conuenit trinitati; alio modo à ſpiratione, & tunc dicitur relatiuè, & ita ſolum tertiæ aſcribitur in diuinis perſonæ. Inſuper videtur, quòd Spiritus ſanctus pro duabus diſtinctis queat accipi dictionibus, & ſic tàm Patri, quàm Filio, & Spiritui ſancto, & toti trinitati conuenit. Si verò ſumatur pro vna tantùm dictione, hoc modo ſoli tertiæ competit perſonæ in trinitate. Hinc quorundā error excludi poteſt dicentium, qđ iſti termini, Spiritus ſanctus, & donū minimè ſunt nomina perſonalia, tertiam ſcilicet in diuinis perſonam ſignificantia. Nam non dicerentur relatiuè ad hos terminos, ſcilicet Pater, & filius. Pro probatione aiunt, nō poſſe dici, Pater eſt Spiritus ſancti Pater, nec filius eſt Spiritus ſancti filius, alioquin ſequeretur, quòd Spiritus ſanctus eſſet genitus. At hoc quid abſurdius? non ergo dicendum, qđ iſti termini Spiritus ſanctus, & donum ſint nomina perſonalia, tertiam in diuinis perſonam ſignificantia; propoſito errore, quà nunc via dilui debeat, audite. Non obſtante ergo, qđ Pater, & Spiritus ſanctus, ſeu donum ſibi inuicem vocabulis non reſpondeant, habent nihilominus relatiuè dici, quoniam magis vocabula ſecundum relationis ſenſum accipienda ſunt, quàm ſecundum vocis ſonum, tunc erit dicendum, quòd Spiritus ſanctus ſit ſpiratoris Spiritus ſanctus, & donum datoris donum, ſicut ēt in creatis dici ſolet caput rei capitatæ caput, rurſus ala alati ala. Et hęc ſatis.

VTRVM PER RELATIONES OMNES PERSONAE DIVINAE DISTINGVANTVR, ETC. Lectio LXXXII.

MVlta diximus in ſuperioribus parte de perſonarum proprietatibus, quibus adinuicem perſonæ diſtinguuntur, ad euidentiam quorum, vberioremquè doctrinam in preſenti queſita duo rimabimur, & primò, Vtrum oẽs diuinæ perſonæ per relationes diſtinguantur. Inſuper, Vtrum relationes perſonas conſtituentes ſint reales. Circa primum, negatiuè procedentes ſic arguemus, nulla forma habet diſtinguere, niſi ſecundũ ſuum genus, at perſona, vel hypoſtaſis in genere ſubſtantiæ indiuiduum importat, non ergo, quo ad eſſe perſonale, vel hypoſtaticum, diſtinctio ꝑ relationes fieri habet. Pręterea prima diſtinctio debet fieri per prima entia, at perſonarum diuinarũ eſt prima diſtinctio, ergo per abſoluta, quæ ſunt prima entia, & non per relationes, quæ poſteriores abſolutis. Ex alio latere videtur poſſe dici, qđ illud, qđ eſt cauſa multiplicationis, ſit ẽt cauſa diſtinctionis, at relatio multiplicationis cauſa eſt, authore Boetio, libro de trinitate: igitur, &c. His ita poſitis, nunc ad argumẽta ſoluenda accedamus, & primò ad primum dicentes: maiorem propoſitionem ita eſſe gloſandam, nulla forma diſtinguat, niſi ſecundum ſuum genus ſubſtantiæ, vel relationis, vnde licet relatio ſuppoſitum ſubſtantiæ diſtinguat, non id tamen ſit ſubſtantialiter, ſed relatiuè. Ad ſecundum argumentũ minor negari poſſet, deinde ſic reſpondendum, abſoluta ſecundum rem non eſſe priora relationibus, quare perſonarũ diſtinctio, dato,

quod

quod ſiat per relationes, tunc per prima entia erit, ſub illo tamen ſenſu argumenti primi ſoluti. Et hęc de primo quęſito. In altero perſcrutandum eſt. Vtrum relationes cõſtituentes perſonas reales ſint. Mihi certè videtur, quòd non, nam vt Deus Pater eſt filij Pater per generationẽ, ita Pater dicitur noſter per creationem, ſed paternitas in Deo reſpectu noſtri, relatio realis minimè eſt, neq; ẽt paternitas reſpectu filij in diuinis realis relatio vocabitur. Inſuper illę ſunt rationis relationes, quæ animæ operationem ſequuntur, at oẽs diuinæ relationes ſic ſe habent: ergo. Minor declaratur, quia oẽs diuinæ ꝓceſſiones ſunt, vel per modum voluntatis, vel intellectus: igitur, &c. Deinde authoritate Boetij ſic arguitur, relatio Patris ad filium, & vtriuſq; ad Spiritum ſanctum videtur eſſe, vt relatio ad ſe ipſum, at hęc eſt rationis tantùm: quare, &c. Pro determinatione huius quęſiti, quia in diuinis diſtinctio non videtur eſſe, niſi per relationes, duo videnda erunt. Vnum de realitate diuinarum relationum, alterum de numero, ac ſufficientia notionum, & proprietatum perſonalium. Quantum ad primum. Relationes reales ſunt in diuinis, quoniam ambo extrema realia ſunt. Quantum ad ſecundũ ſciendum eſt, notionem, relationem, & proprietatem perſonæ, ſecundum rem, idem dici poſſe. At ratione, ſiue ſecundum rationem diuerſa. Nam paternitas notio vocatur, in quantum eſt principium deueniendi in notitiam Patris. Relatio aũt, quatenus per eam Pater relatiuè dicitur ad filium; proprietas verò perſonæ, inquantum vni tantùm conuenit. Inſuper ꝓprietas perſonalis, inquantum conſtitutiua eſt perſonæ Patris. His pręmiſſis, quot numero ſint notiones, eſt ſciendum,

quinq; enim ſunt, & relationes quatuor. Exemplum primi ingenitum, vel innaſcibilitas, paternitas, filiatio, communis ſpiratio, & proceſſio. Harum verò quatuor ſunt relationes, V. g. Paternitas, filiatio, cõmunis ſpiratio, & proceſſio. Nunc ad argumenta vt accedamus, primi ſimilitudinem ſubterfugiemus, & ratio aſſignari poteſt, quoniam diuinæ eſſentiæ ad creaturam habitudo neceſſariam ad filium coexigentiam minimè ponit, at Paternitas in deitate benè habitudinem coexigendi filium neceſſariam ponit, propterea hęc habitudo realis erit, & non illa reſpectu creaturarum. Ad ſecundum dicitur, ex falſa procedere imaginatione, nam tales diuinæ relationes, licet animæ operationem, vel intellectus conſequantur, habent tamen eſſe in intellectu, & voluntate, propterea reales, non rationis, pro vt ratio refertur ad res intellectas, & volitas. Ad vltimum argumentum Boetij dicitur, quòd quantum ad hoc veritatem habet, quòd ſicut in relatione eiuſdem ad ſe ipſum non plurificatur fundamentum, ſic nec in diuinis relationibus, quantumcunq; oppoſitis, vel diſperatis. Diſſimilitudo tamen eſt, quoniam extrema diuinarum relationum realiter ſunt diuerſa, & neceſſariam habitudinem coexigentiæ inter ſe habentia, propter quod reales ponendæ. In illa verò relatione eiuſdem ad ſe ipſum non eſt dare primum, neq; ſecundum, quia idem propriè non ſe ipſum coexigit: quare, &c. Et hęc de pollicitis.

HIC

HIC QVAERI POTEST, ETC.
Diſtinctio XXVII.
Lectio LXXXIII.

EXpoſiturus vobis diſtinctionem huius primi libri vigeſimā ſeptimam, ob oculos primo veſtros cohęrentiam pręſentis cum ſuperioribus ponam: deinde ad diuiſionem accedam. Ex quo ergo Magiſter ſent. verba fecit de perſonalibus tribus proprietatibus, ſcilicet paternitate, filiatione, & ſpiratione, ſecundum qđ nominibus proprijs ſignificātur, nunc intendit de eiſdem agere, quatenus nominibus alienis, atq; diuerſis ſignificantur, & hęc de nexu vna cum intentione. Diuiditur modo pręſens diſtinctio in partes tres, in quarum prima eſt ſermo de his, pro vt ſignificantur terminis ęquiualentibus perſonalibus. In ſecunda de eis, pro vt relatiuè ad Patrem dicuntur. In tertia, & vltima ponitur propoſitio declaranda de nominibus eſſentialibus. Quantum ad primam, ſic procedemus dicentes, oĩa vocabula alicui perſonæ propriè, niſi unam ex parte rei ſignificare proprietatem, qua illa perſona ab alijs perſonis determinatiuè diſtinguitur. An hoc verum ſit, audite. Nam eadē videtur eſſe proprietas, qua iſtis ſignificatur nominibus, Pater, Paternitas, generatio actiua reſpectu Patris, & iſtis, filius, filiatio, generatio paſſiua reſpectu filij, & iſtis Spiritus ſanctus, ſpiratio paſſiua, & ab vtriſq; reſpectu Spiritus ſancti procedere, ſed iſtis proprietatibus perſonæ propriè, abinuicē determinatiuè diſtinguuntur, omnia ergo vocabula alicui perſonæ propria, niſi vnam ex parte rei ſignificare poſſunt proprietatem.

At

At dicetis. Num eadem eſt proprietas, quæ nomine Patris importatur, paternitatis, & generationis actiua? rurſus. Num eadem illa, q̃ importatur nomine filij, & filiationis generationis paſſiua? inſuper, num idem eſt, Patrẽ, & genuiſſe filium? deinde. Nunc idem dici poteſt eſſe filium, & natum à Patre? ad hęc vna cum Magiſtro dicemus, quòd quamuis ſignificetur eadem proprietas nominibus iſtis, eſſe Patrem, & genuiſſe filium, ſeu Pater, & Paternitas, hoc tamen fit ſub rationibus diuerſis, nam perſonarum nominibus, cuiuſmodi ſunt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, proprietas tantũ minimè ſignificatur, ſed hypoſtaſis. At nominibus proprietatum, cuiuſmodi ſunt paternitas, & filiatio, proprietates ipſę ſecundum ſe, vel actus ipſarũ proprietatum, vt generare naſci, vel generari ſignificantur. Et hęc pro primo puncto. In altero ſupereſt videre, quo modo nomina iſta, genitus, verbum, imago ſe habeant ex parte rei, non enim ſubſtantialiter ex parte rei, ſeu ad ſe, ſed benè ad Patrẽ relatiuè videntur dici, nam illa nomina, quæ filio propriè conueniunt, & eius pręcisè perſonalem proprietatem exprimunt, ſubſtantialiter minimè, at relatiuè tantùm reſpectu Patris dici poſſunt. Vnde genitus genitoris dicetur genitus, & verbum dicentis verbum, & imago imaginãti imago, quæ oĩa ſoli filio conueniunt reſpectu Patris. Et hęc de duobus ſegmentis. Demùm accedit propoſitio talis. Eſſentialia ſolum de pluribus ſimul, & de ſe ipſis affirmantur. Benè enim dicitur, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ſunt Deus, vel diuina potentia, ſcientia, & bonitas diuina ſunt Deus. Non tamen dici poteſt, Pater, & filius, ſunt Pater, vel ſunt filius. Solum ergo eſſentia de pluribus

bus poſſunt dici ſimul, vt illa etiam ſolum de ſe dicuntur, lumen de lumine, Deus de Deo, qđ tamen de relatiuis nominibus minimè poteſt proferri, nam non dicitur, qđ Pater ſit de Patre, nec qđ filius ſit de filio, vt doctè D. Aug. lib. vi. de trinit. docet dicendo: Hoc ſolum de eis dici non poteſt illud de illo, quod ſimul ambò nõ ſunt. Ideſt illo nomine vti non poſſumus ad vnum oſtendendum de vno, quod ſimul ambolus non conuenit, ſicut verbum de verbo, qđ non ſimul ambo uerbum, nec filium de filio, quòd non ſimul ambo. Ex dictis vnum notatu dignum inferemus, deinde erit finis. Vt ergo illa eſſentialia nomina aliquando intelligentiam diſtinctionum perſonarum faciunt, ita & interdum totius verba ſimul, vt habetur apud Aug. vi. de trin. ita dicentem, quòd in Patris nomine ipſe Pater pronunciatur per ſe, in Dei nomine, & ipſe filius, & Spiritus ſanctus, vt cũ dicitur, Nemò beatus, niſi ſolus Deus, quia .s. trinitas eſt vnus Deus. Et hęc de propoſitis ſatis.

VTRVM ACTVS NOTIONALES SINT PRIORES RELATIONIBVS, ETC.

Lectio LXXXIIII.

EX declaratis in ſuperiori meo ſermone tria poſſe excitari quęſita nullus eſt, qui de hoc dubitet: quorum primum actus notionales reſpicit per comparationẽ ad relationes in diuinis. Alterum tendit ad mentis noſtrum verbum. Tertium, & vltimũ ad diuinum uerbum. Quantum ad primum, ſolet quęri. Vtrum actus notionales relationibus ſint priores. Pro parte affirmatiua,

matiua ſic primo poteſt argui; via prȩintelligitur termino, ſed generatio in diuinis uia dicitur ad genitum, igitur prȩcedit ipſum, nec non proprietatem relatiuam conſtituentem genitum. Inſuper habet Magiſter in textu, & hoc accipit ab Aug. quòd Pater eſt Pater, quia genuit, quòd non eſſet, niſi genuiſſe paternitatem ſecum rationem prȩcederet, actus ergo notionales in diuinis relationibus eſſe priores, his uijs concluditur. Ex alio latere, quia ſuppoſitum prȩintelligitur actui ab ipſo procedenti, & generare eſt actus procedens à ſuppoſito Patris: igitur ſuppoſitum Patris prȩintelligitur conſtitutum, antequam generet, ſed hoc fit per paternitatem, quapropter videtur quòd relationes actus procedant notionales. Pro intellectu huius queſtionis tria conſideranda accedunt: primum pertinet ad diſtinctionem, quæ eſt, q̃d aliquid alteri prȩintelligi dupliciter poteſt accipi: vno modo, altero non intellecto, V.g. dùm intelligitur animal, homine non intellecto. Alio modo, quando actus intellectus cadit ſuper vtrunque, & dicit vnum eſſe altero prius, uel ſecũdum rem, uel ſecundum rationem, V.g. quando ſubſtantiam priorem ſuo accidente natura intelligimus, uel iuuentutem ſenectute; ſecundum rationem uerò, quando dicimus, intellectum diuinum uoluntatem procedere. Et hȩc de prima diſtinctione. Subſequitur altera, ſecunda in ordine pertinens ad ſecundum de tribus propoſitis, ubi conſideratur relatiua proprietas, quæ biſſariam habet ſumi, uel ut relatiua, uel ut conſtitutiua. Demùm pro tertio conſiderandum eſt, q̃d illud põt fieri, vel eſſe in generali, uel in ſpeciali, V.g. quando intelligimus diuinum ſuppoſitum conſtitutum per aliquam proprietatem ipſum cõ-

ſtituentem,

ſtituentem, uel in ſpeciali, V. g. intelligendo Patrem eſſe conſtitutum per paternitatem, quæ eſt eius conſtitutiua proprietas relatiua tamen. Nunc ad argumenta dicendũ, & primò ad primũ; quòd in diuinis generare, & generari, cum non ſint per motum medium, non debeant intelligi, vt quędam via inter generantem, & genitum, ſed ut relationes habendi eandem naturam, quæ ſunt à quo aliud, & quod ab alio, & hęc nequeunt pręintelligi perſonis eas habentibus. Ad ſecundum argumentum dicimus intentionem Aug. non fuiſſe, quòd genuiſſe, ſit prior ratione, quàm Patrem eſſe, ſed potius uoluit inter iſta identitatem oſtendere, nec non conuertibitatem inter Patrem, & filium. Explanato iam primo quęſito, quęritur ſecundo. Vtrum uerbum in nobis ſit ipſemet intelligendi actus, an aliqua forma producta, in qua quaſi in quodam ſpeculo de rebus exterioribus veritas cognoſcatur. Pro parte affirmatiua videtur poſſe dici, qđ verbum in nobis ſit ipſemet actus intelligendi. Aug. enim lib. ix. de trin. ait, verbum eſſe cum amore notitiam, ſed notitia actum intelligendi dicit: igitur verbum noſtrum eſt, &c. Pręterea, verbo intellectus dicitur correſpondere voluntatis amor, at amor amandi actum dicit: igitur verbum dicit actum intelligendi. Ad huius difficultatis euidentiam duo conſideratione digna ſunt: primum ad uerbi ſignificata pertinet, alterum ad quod quid ipſius uerbi. Quantum ad primum, Verbum quatuor modis ſumi poſſe videtur. Primò pro eo, quod exterius prolatum eſt, vt ſignificatiuum eius, quod ab intellectu percipitur: ſecundo pro conceptu, ſecundum quẽ dicimus, hominem cogitantem ſibi ipſi loqui. Tertiò ſumitur pro actu imaginationis,

ginationis, quo uocem exteriorem concipimus ſic, vel ſic formari, antequam formemus: vltimò uerbum figuratiuè dicitur, ſcilicet illud, quod per uerbum ſignificatur, vt in pſalmo: Ignis, grando, &c. quæ faciunt uerbum eius. Quantum verò ad quid uerbi in nobis, eſt animaduertendum, q̄d de ratione uerbi noſtri mentalis, vt per ipſum manuducimur in cognitionem diuini uerbi, prima facie, quid exiſtens in noſtro ſubiectiuè intellectu videtur: ex hoc enim arguimus, Dei filium, qui dicitur Patris uerbum, idemq; cū Patre eſſentialiter. Nunc ad argumenta duo formata reſponderi poteſt, & primò ad primum, quòd in nobis uerbum eſt actus, ſiue imago, vel rei manifeſtatio apud intellectum. Ad ſecundum dici pōt, q̄d uerbum actum intelligendi dicat, & ita patet ſegmentum ſecundum. Supereſt tandem videre, num in diuinis uerbum eſſentialiter dicatur, vel perſonaliter. Mihi procul dubio apparet, q̄d perſonaliter dicatur; in diuinis enim relatiua perſonaliter proferuntur, ſed uerbi nomen relatiuum eſt: igitur, &c. Deinde ſic arguitur. Illud, quod vni perſonæ conuenit, perſonale eſt, at in diuinis uerbum ſic ſe habet: igitur perſonaliter, & non eſſentialiter dici debet. Ad huius queſtionis euidentiam eſt primò ſciendū, quid ſit uerbū in diuinis: nā vt theologi fatētur, nil aliud eſt, quā ipſemet actus intelligendi, quo Deo manifeſta ſunt oīa. Pręterea ex dictis colligi habet diſtinctio vna bimembris, qua ſatisfiet argumētis, deinde erit finis. Verbū ergo duobus videtur poſſe cōſiderari modis: vno modo ex vi nominis, alio modo ex aperitione. Si primo modo, dicit aliq̄d eſſentiale, nō perſonale: at ſi ſecundo modo, trahitur ad perſonale, ſicut ſapientia. Et hęc de tribus propoſitis ſatis.

QVOD

QVOD NON TANTVM TRES PRAEDICTAE PROPRIETATES, ETC.

Diſtinctio XXVIII.

Lectio LXXXV.

HActenus ad aures Magiſtri ſent. loquuti ſumus de perſonalibus proprietatibus, conſequenter de non perſonalibus ꝓprietatibus agendum erit, vbi tria in ſpecie enodabimus: primò, quo modo hoc nomen ingenitus ad alias ſe habeat notiones, deinde hęc duo, Patrem eſſe, & filium eſſe ad ſe inuicem: demum quo modo, quandoq; imago teneatur eſſentialiter, & perſonaliter. Circa primi puncti declarationem, ita procedendum, & dicendum, qđ ingenitus ſolius Patris notio ſit, alia tamen à paternitate, qua Pater refertur ad filium. An verò res ita ſe ſe habeat, ſciendum eſt, pręter tres proprietates perſonales, ſcilicet paternitatem, filiationem, & proceſſionem, dari alias proprietates alijs nominibus nominatas, de quarum numero dicitur eſſe hoc nomen ingenitus, quod ſpectat ad Patrem, & aliam, quam hoc nomen paternitas, proprietatem importat: nam ingenitum eſſe, non videtur de ratione Patris, quia quis poteſt eſſe Pater abſq; hoc, quod ingenitus ſit, multi enim geniti genuerunt, quare ſegmentum patet his uerbis primum. In ſubſequenti verò ita Magiſter procedit, vt doceat, quo modo, Patrem eſſe, & filium eſſe, ſint idem. Nam idem eſt, quo Pater eſt, & id, quo filius eſt, quia vna diuina eſſentia eſt id, quo vterq; ipſorum eſt, qui ſenſus verus eſt, at tranſpoſitis terminis, V.g. dicendo, eſſe Patrem, quod ſit idem,

quod

qđ eſſe filium, tunc erit ſenſus, qđ eadem ſit proprietas, qua Pater eſt Pater, & qua filius eſt filius, & iſte ſenſus eſt falſus, quia paternitate Pater eſt Pater, & filius filiatione eſt filius, vt hæc in ſecunda parte noſtri ſermonis habemus. In tertia verò, & vltima circa imaginis nomen vt verſemur vna cum Magiſtro ſer.t. dicemus, hoc nomen imaginis quãdoq; relatiuè dici, & quandoq; non, ſed eſſentialiter. Relatiuè de ſolo filio, & eſſentialiter de tota trinitate, V. g. quando imago accipitur pro ipſo exemplari diuinæ naturæ, ad cuius imaginem eſt factus homo. Et hoc perbellè ab Aug. & Hylario probatur, vt apud Magiſtrum patet in textu. Et hęc ſatis.

VTRVM INGENITVM, SIVE INNASCIBILE SIT PATRIS NOTIO, ETC.
Lectio LXXXVI.

TRia circa iam declaratam diſtinctionem mihi in pręſenti conſideranda ſuccurrunt: quorum primum. Vtrum ingenitum Patris notio ſit. Inſuper, num ingenitum conſtitutiua Patris proprietas appellanda. Tertio, Vtrum in diuinis, imago perſonaliter, vel eſſentialiter dicatur. Circa primum pro parte negatiua ſic arguitur. Vt Pater eſt principium perſonæ genitæ, ita & principium procedentis perſonæ; quare, ſi propter oppoſitionem, quam habet ad perſonã genitam Pater, notio Patris dicitur eſſe, eodem modo ob oppoſitionem, quam habet ad perſonã procedentem, ꝓprietas eius deberet eſſe, quòd diceretur improceſſibilis,

ſibilis, ſed hoc minimè ponitur, nec alia igitur debet poni. Secundò ſic arguitur. Patris notio alteri à Patre cõuenire minimè debet, at ingenitum diuinæ eſſentiæ, nec non Spiritus ſanctus conuenit; quare, &c. In oppoſitum ſe habet Hylarius quarto de trin. dicens, qđ eſt unus ab uno, ideſt ab ingenito genitus ſecundum originem. Pro reſponſione huius difficultatis tria notare debetis, & primò quid importetur per ingenitũ, vel innaſcibile. Inſuper ſuppoſito qđ illud priuationem dicat, ſuper quid fundetur, inde tertium emanabit, Vtrum ſcilicet ingenitum ſit notio Patris. Quo ad primũ, Ingenitũ duobus ſolet capi modis: vno modo formaliter, alio modo denominatiuè. Si primo modo ingenitum ſumatur, tunc dicit priuationem, at ſi ſecundo modo, videlicet ratione denominationis, & quaſi materialiter ſubiectum, vel ſuppoſitum importat, cui ingenitum conuenit, vel innaſcibile. Quantum ad ſecundum dicitur, quòd talis priuatio in ſuppoſito Patris fundatur, cui conuenit ingenitum eſſe. His tertiò additur, ingenitum duobus poſſe capi modis: vno modo quatenus ab alio eſt, ſed non per generationem, quo modo Patris notio nõ eſt, ſed benè Spiritui ſancto conuenit, licet propriè eius notio minimè ſit. Nam talis negatio dignitatem non importat. Capitur alio modo ingenitum pro eo, quod oĩno non eſt ab alio, & ita Patris notio eſt, quia inter oẽs diuinas perſonas ſoli conuenit Patri, non eſſe ab alio, & ita ſecundum Doctores aſſignantur duæ propriæ notiones Patris, qui eſt principium non ex principio, vt paternitas. Altera dicitur ſecundum quam non eſt ab alio principio, vt ingenitum, vel innaſcibilitas. His ita poſitis, ad primum dici poterit argumentum, qđ ingenitum pro vt Patri

conuenit, tanquã notio, dicitur in ſe includere improceſſibile: nam ingenitus dicitur, quia non eſt ab alio, nec per modum geniti, nec procedentis. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd nec eſſentiæ, nec Spiritui ſancto conuenit ingenitũ eſſe, vt notio Patris ponitur: nã Spiritus ſanctus eſt ab alio, eſſentia verò diuina, licet abſolutè non ſit ab alio, tamen vt eſt in filio, eſt in ipſo per generationem, non quidem producta, ſed communicata. Et hęc de primo quęſito. Quęritur ſecundo, num ingenitum Patris proprietas conſtitutiua debeat dici. Mihi ſanè videtur, quòd ſic; nam prima perſona per primam habet proprietatem cõſtitui, ſed Pater eſt prima perſona, innaſcibilitas verò prima proprietas: igitur, &c. Minor quadruplici poſſet manifeſtari via, at quia hanc oẽs, vt veram ſupponunt, iccirco probationes omitto. Ex alio latere videtur, quòd diuinæ perſonæ per ſe relationibus conſtituantur, at innaſcibilitas non eſt relatio, niſi reductiuè: quare, &c. Pro intellectu huius quęſiti velim uos ſcire, duplicem dicendi modum circa pręſens negotium dari, vnus eſt opinantium in diuinis, quod Pater per prius conſtituatur in eſſe perſonali per innaſcibilitatem, quàm per paternitatem; alius modus dicendi eſt eorum, qui volunt, Patrem in eſſe perſonali primo conſtitui, per paternitatem, & ita primi argumenti minor interrimenda, & non concedenda. Sic paucis ruit ſecundum quęſitum uerbis. Supereſt tertium examinare, deinde erit finis. Solet ergo quęri de imagine in diuinis. Vtrum eſſentialiter, aut perſonaliter dicatur. Primo aſpectu videtur dici eſſentialiter: qđ enim tribus conuenit perſonis, illud eſſentiale eſt, ſed imago tribus diuinis perſonis competit per illud Geneſis, Faciamus

mus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram; hoc idem fatetur D. Aug. de fide ad Petrum, quod vna eſt ſanctæ trinitatis diuinitas, & imago, ad quam factus eſt homo: ergo, &c. In oppoſitum ſe habet Aug. qui ita fatur, Quid eſt abſurdius, quàm imaginem dici ad ſe; igitur dicitur relatiuè, at relatiua in diuinis perſonalia ſunt: quare, &c. Pro rationum ſolutione tria videnda ſunt. Primò, quid ſit de ratione imaginis. Secundò, num diuinis conueniat. Tertiò, num ſit filij proprium. Quantum ad primum, de ratione imaginis duo ſunt, vnum ſimilitudinẽ reſpicit, ita vt illud, quod imago dicitur, ei aſſimiletur, cuius eſt imago. Inſuper quòd ſit effectiuè, vel exemplariter ab eo productum. Quantum ad ſecundum, videtur, q́d propriè imago diuinis non conueniat, prout tamen competit, ac videtur, quod perſonaliter id fiat, non eſſentialiter. Quantum ad tertium, poteſt dici, q́d imago tàm filio, quàm Spiritui ſancto cõueniat, magis tamen filio, per appropriationem: nam licet Spiritus ſanctus ſit Patri ſimilis in natura, non tamen vt filius, qui per modum naturæ procedit, & Spiritus ſanctus per modum voluntatis. Imago ergo filio, non Spiritui ſancto aptetur, per appropriationem: & quãdo ſacra pagina loquitur de imagine, ideſt de filio Dei docendo ſolum filium eſſe imaginem, debet intelligi, quantum ad appropriationem, ſub quo ſenſu D. Aug. loquutus eſt ſeptimo de trin. dicens, quod ſolus filius eſt imago Patris, & ſic ex dictis, quid ad argumenta dicendum de facili intuenti patebit.

DE PRINCIPIO, QVOD RELATIVE DICITVR.
Diſtinctio XXIX.
Lectio LXXXVII.

EX quo Magiſter ſent. loquutus eſt de innaſcibilitate, vt in heſterna audiuiſtis lectione, conſequenter de communi ſpiratione ſub ratione principij agendum, & circa hoc tria faciemus: nam primò qualiter per hoc nomen principium ſe habeat trinitas ad creaturas, docebimus. Inſuper quomodo ſe ad inuicem diuinæ perſonæ per illudmet nomen principij habeant. Demum notandum ponemus, Circa primum, videtur hac via eſſe procedendum, quòd Pater, & filius, & Spiritus ſanctus ſint vnum temporaliter creaturarum principium. Nam hoc nomen principium, ſecundum quod relatiuè in diuinis dicitur, relationem Dei tantùm importat ad creaturas, vel relationem perſonarum adinuicem: primo modo tota trinitas oĩum rerum per creationem principium dicitur, quantum ad eſſe, non quantũ ad vitia rerum, nec ab æterno, ſed in tempore, & hoc eſt diſcrimen inter principium eorum, quæ ab æterno ſunt, V. g. ad intra Pater ab æterno filij principium dicitur, & Pater, & Filius Spiritus ſancti; ſed hoc non ex tempore, neq; eſſentialiter, ſed notionaliter. Huic particulæ primæ nectitur altera ſub his verbis, dùm dicitur, quòd Pater eſt filij principium, inſuper qđ Pater, & filius ſunt vnum principium ipſius Spiritus ſancti, vt teſtatur D. Aug. lib. v. de trin. capite 14. His tertiò venit addendum loco notandum, ſub his verbis, qđ relatio, qua Pater, & filius referuntur ad Spiritũ

ſanctum,

ſanctum, proprium vſualiter aliquod nomen minimè habet: nec id mirum videri debet, quoniam temporibus Magiſtri nondum erat in vſu, nec inuentum illud nomen ſcilicet communis ſpiratio, quo Doctores illam notionem nominant. Sed dicetis, libenter ſciremus, num hoc nomen principium in prędicationem diuinorum tranſiens ſemper vniformiter ſe habeat: ad hoc dici poteſt, qđ non ſemper vniformiter ſumitur; ſolet enim quãdoq; ſumi perſonaliter, V. g. dùm dicitur, Pater, & filius ſunt vnum principium Spiritus ſancti; quandoq; etiam eſſentialiter, vt cum dicitur, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnum ſunt creaturæ principium. Et hęc de tota diſtinctione hac pauca ſufficiant.

VTRVM PERSONA DICI POSSIT PRINCIPIVM IN DIVINIS ALTERIVS, ETC.

Lectio LXXXVIII.

AD vberiorem doctrinam eorum, quæ in proxima declarata ſunt diſtinctione, ne quis veſtrum me ſugillare audeat, tria queſita examinanda proponam, & primò. Num in diuinis perſona alterius poſſit dici principium. Pręterea, Num Pater, & Filius Spiritus ſancti vnum ſint principium. Tertio, Num Pater, & filius plures dici queant ſpiratores. Quantùm ad primum. Ad partem declinantes negatiuam, ſic arguemus. Principium, & cauſa idem ſunt, vt habetur diuinorum libro quinto, ſed in diuinis vna perſona alterius cauſa minimè dicitur, quia ibi nihil eſt cauſatum: igitur, &c. Deinde ſicuti Deo

competit eſſe principium, ita & eſſe finẽ, iuxta illud Apocalipſis primo. Ego ſum alpha, & omega, ideſt principium, & finis, ſed vna perſona finis non eſt alterius: quare &c. In oppoſitũ ſe habet Aug. iiii. de trin. dùm ait, quod Pater eſt principium totius deitatis: ergo. Pro determinatione huius difficultatis duo ſcire debetis, & primò. Vtrũ ratio principij in diuinis ponenda ſit. Deinde, Vtrum talis principij ſit vniuoca. Quantum ad primum, dicitur, quod in diuinis reſpectu diuinorum debet poni principium, ſed non cauſa. Quòd aũt ibi ponendum ſit principium, patet: nam vna perſona eſt ab alia: ergo vna erit principium alterius dicenda. Cur aũt in diuinis non debeat concedi cauſa, ratio aſſignatur, quoniam cauſa, & cauſatum per eſſentiam diſtinguuntur, quæ diſtinctio in diuinis non admittitur, propterea neq; cauſa, neq; cauſatum ibi. Quo ad ſecundum, duæ ſunt opiniones: prima eſt eorum, qui opinantur hoc principij nomen vniuocè dici, V. g. dùm dicitur, qđ Deus eſt creaturarum principium, rurſus dùm dicitur, quòd vna perſona ſit alterius principium. Quo iſti fundamento nitantur, audite; dicunt enim, hoc principij nomen non variare conceptum magis, vel minus cõmune. Altera opinio totum ſentit oppoſitum, & hoc, quia principiare in natura ſua, & in aliena, principij rationem variare, non ſolum variatione ſecundum quid, verũ etiam ſimpliciter dicitur; ſed queſo hęc miſſa faciamus, & ad ſoluenda argumenta accedamus, & primò ad primum ita dicamus, quòd principium, & cauſa ſint idem ſecundum ſuperius, & inferius: iccirco alicubi ratio principij poterit admitti, vt in diuinis, vbi tamen minimè ratio cauſæ erit; vel dicatis, hęc duo idem re eſſe,

at

at finitione non. Ad alterum argumentum ſimilitudo interrimitur de fine, & de principio, nam principium in diuinis originis ordinem reſpicit, & finis importat preeminentiam bonitatis, quæ in diuinis reſpectu diuinorum non ponitur, at reſpectu creaturarum tantùm, quarum Deus eſt principium, & finis. Et hęc de primo dubiò ſatis. Quęritur ſecundò. Vtrum Pater, & filius ſint vnũ Spiritus ſancti principium. Mihi certè videtur, quòd non. Nam ſi vnum, hoc uel eſſet ratione eſſentiæ, uel proprietatis, nullum horum dici debet: ergo, &c. Minor quibuſdam videri poſſet ſuſpecta, propterea ſic probatur. Si reſpectu eſſentiæ, eodem modo Spiritus ſanctus ſuimet principium dici poſſet: nec mirum, quia cum Patre, & filio in eſſentia vnum eſt; nec videtur poſſe dici, reſpectu proprietatis communis ſpirationis, quia cum proprietas ſit ſuppoſiti, ſicut ſubiecti, non uidetur poſſibile, quòd duorum ſuppoſitorum vna ſit proprietas. Deinde ſi propter unitatem proprietatis Pater, & filius unum dicantur principium, tunc per oppoſitum vbi plures proprietates erunt realiter differentes, ſcilicet paternitas, & ſpiratio actiua, & ita Pater poſſet dici plura principia, ſed hoc non dicimus: ergo neq; primum. Ex alio latere, D. Aug. vi. de trin. ait, q̃d Pater, & filius non ſunt Spiritus ſancti duo principia, ſed vnum: ergo, &c. Pro reſponſione, ne in ęquiuoco laboremus, duplicem principij in medium diſtinctionem afferemus. Quandoque enim ſumi ſolet principium pro agente, & quandoque pro forma, quæ ratio eſt agendi actu. Si principium ſumatur primo modo, ſcilicet pro eo, quod agit, cum illud ſit ſuppoſitum, Pater, & filius non erunt vnum principium, quia non

ſunt vnum ſuppoſitũ, ſed plura. At ſi ſumatur non pro agente, ſed pro eo, quo agens agit, ſic propriè loquendo, dici debet, quòd in Patre, & filio vnum ſit principium, quo ſpirant Spiritum ſanctũ. His ita poſitis, nunc ad rationes duas formatas accedo, & ad primam deſumptam ab vnitate eſſentiæ, vel proprietatis communis ſpirationis ſic dico, qđ Pater, & filius dicuntur vnũ principium Spiritus ſancti ratione vnius virtutis ſpiratiuæ exiſtentis in ambobus, quæ una numero, non obſtante ſuppoſitorum pluralitate in Patre, & filio eſt. Ad ſecundum argumentum dici poteſt, qđ ly principium non ſumitur pro agente, quia ſic plura cum ſint ſuppoſita, vnum minimè eſſet principium, ſed plura, habet ergo ſumi pro eo, quo agens agit, ſic argumenta ruunt. Inquiramus modo, num Pater, & filius plures ualeant dici ſpiratores. Auſim ego dicere, quòd non, nam ut ōēs diuinæ perſonæ in actu cauſandi dicuntur conuenire, ita Pater, & filius in actu ſpirandi, atqui tres perſonæ non uocantur tres creatores, ſed vnus creator: igitur Pater, & filius non duo, ſed vnus ſpirator. Inſuper, ſi plures forent ſpiratores ſimiliter, plures eſſent ſpirati, at hoc minimè dicitur: ergo nec primum admittendum. In oppoſitum ſe habet Hylarius ſecũdò de trinitate, vbi ſentire uidetur, Spiritum ſanctum à pluribus eſſe ſpiratoribus, quia eſt pluribus auctoribus. Pro intelligentia huius quęſiti ſcire debetis, difficultatem hanc de re minimè eſſe, ſed tantùm de modo loquendi, ideo loquendũ erit, ut plures; nunc ad argumenta reſpondere uolentes ita dicemus, quòd primi ſimilitudo adducta nulla ſit, nam licet plures ſubſtantiuè nō dicantur creatores, adiectiuè tamen ſic. Ad ſecundum argumentum poteſt

dici,

dici, non eſſe neceſſe, quod ſi plures darentur ſpiratores, ob id pluralitas ſpiratorum concedenda ſit., nam ſpirandi ratio ad multiplicationem ſuppoſitorum minimè multiplicatur, licet hic pluralitas relationum ſe habeat in oppoſitum. Tandem ad Hylarij authoritatem dicamus: Virum hunc uſum fuiſſe ſubſtantiuo pro adiectiuo, & ſic duo adiectiuè ſpirantes dici poterunt, & ita finiuntur queſita in eo, qui finis eſt omnium. Amen.

DE HIS, QVAE TEMPORALITER DE DEO DICVNTVR.

Diſtinctio XXX.
Lectio LXXXIX.

HActenus ſatis longo ſermone de innaſcibilitate, nec non communi Patris, & filij reſpectu Spiritus ſancti ſpiratione loquuti ſumus: Nunc uerò obiter de quibuſdā relationibus Deo ex tempore conuenientibus agemus. Diuidatur itaq; preſens diſtinctio in ſegmenta tria, in quarum primo declaratur, Deum ad creaturas ex tempore referri, in altero ob id non mutari, tertio, & ultimò exemplo Spiritus ſancti id manifeſtatur, ut in progreſſu noſtri ſermonis apparebit Quantum ad primū, Arbitror uobis oībus eſſe motum, Deum ad creaturas temporaliter referri: quæ enim de Deo relatiuè dicuntur, ex accidenti temporaliter dici fatendum, non quod in Deo ob id accidens aliquod debeat poni, ſed in creaturis, V. g. huiuſmodi nomina, creator, dominus, refugium, & ſimilia, quæ ab ęterno Deo conueniſſe nō poſſunt,

poſſunt, & hoc, quia creaturam ad ſe refugientem, neq; ſeruum ab ęterno habuit, ſed tantùm in tempore habere incepit: igitur, &c. Sed dicetis, Deus non iam incepit eſſe temporis Dominus, cum non inceperit in tempore, nec ex tempore eſſe: igitur non videtur poſſe dici Dominus, &c. Huic difficultati velim uos in hunc modum reſpondere, dicentes: Deum incepiſſe eſſe temporis dominum, quando ſcilicet tempus incepit eſſe. Vnde ſicut tempus non dicitur incepiſſe in tempore, ſeu ex tempore, ita Deus non incepit eſſe Dominus temporis in tempore, ſeu ex tempore, ſed cũ tempore. Et quamuis Deus, ut auditis, ad creaturas temporaliter referatur, ob id non eſt, quod credatis, Deum per talem relationem mutari, nõ enim mutatur, ut in ſecundo puncto detegitur. Nam ut perbellè in textu Magiſter ſent. docet, ipſa relatio ſolũ in creatura realiter ponitur, ſed eius tantùm appellatio in Deo, reſpectu creaturarum conceditur, quare nulla propter hoc in Deo mutatio eſt. Magis vulgato adhuc exemplo hoc idem à numo deſumpto depromitur, vt enim numus incipit eſſe pretium ſine ſui mutatione ita Deus abſq; ſui mutatione ſit creator. Et hęc de ſegmentis duobus. Supereſt tertium, vbi per exemplum Spiritus ſancti corroboratur intentum. Nam ut Spiritus ſanctus ſine ſui mutatione mentibus puris datur, ita & Deus ad creaturas refertur. Sed dicetis uos ingenio ſplendentes, q̨ a hic eſt ſermo de Spiritu ſancto, libenter ſciremus, quid tenendum ſit de queſtione illa ſuperius mota. Vtrum ſcilicet Spiritus ſanctus dans ſe ipſum referri poſſit ad ſe ipſum. Nobiliſſimi Auditores, ſui vt memor Magiſter ſent. ita reſpondet, qđ cum Spiritus ſanctus datus à ſe, vel miſſus dicitur, tunc relatiuè ad

eum

eum, cui datur, debet dici, & eſt ſecundum nomen relatio, & non ſecundum rem, & fit in illo mutatio, cui datur nulla mutatione facta in ipſo donante. Et hęc de pullicitis pro pręſenti lectione.

AN ALIQVID EX TEMPORE DE DEO. Lectio XC.

HOdierna die pro maiori notitia eorum, quæ in prędeclarata dicta ſunt diſtinctione, quęſita tria ſcrutabimur, & primò. Vtrũ aliquid ex tempore de Deo dici poſſit. Inſuper, nũ relatio in creaturis realiter à ſuo differat fundamento. Tertiò, an quæ de Deo relationes dicuntur, reales nec ne. Circa primum, pro parte negatiua, quid dicturus ſim, audite. Quicquid in Deo eſt, ab ęterno dicitur eſſe, nihil ergo de Deo ex tempore pronunciari poteſt. Inſuper de re temporali ab ęterno nil pōt dici: igitur de re ęterna nil ex tempore dicetur: quare nec de Deo. Pręterea, ſi quid ex tempore conueniret, hoc vel neceſſario, vel contingenter. Non primo modo, quia quæ neceſſariò inſunt, ſemꝑ inſunt. At quæ in tempore, ſemper minimè fuerunt: ergo, nec contingenter, quia quæ ſic ſe habent, per accidens inſunt, ſed in Deo nullum eſt accidens: igitur, &c. In oppoſitum ſe habet Magiſter ſent. in textu, propterea pro veritate cognoſcenda eorũ, quæ prędicantur, diuiſio pręmittenda, hęc enim in duplici diſcrimine inueniuntur, nam quędam abſolutè, ſiue eſſentialiter dicuntur, quędam alia relatiuè. Si primo modo, procul dubio de Deo nihil prędicabitur ex tempore, at relatiuè quędã poſſunt prędicari de Deo.

Nunc

Nunc ad argumentum primum vt reſpondeatur, dicendum, q̃d quæ abſolutè res ſignificant in Deo exiſtentes, V. g. vt bonus, ſapiens, & huiuſmodi, ex tempore non dicuntur de Deo, at quæ relatiuè, & ſub habitudine ad creaturas ſic. Ad alterum argumentum dicitur, aliquid poſſe de re temporali ab ęterno, vt intellectũ prędicari, ab ęterno enim creatura fuit intellecta, ſimiliter dicentia relationẽ rationis de Deo ex tempore dici poſſunt. Ad tertium argumentum diſtinguo de accidente: nam duobus conſiderari ſolet modis. Vno modo, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam, alio modo, vt per aliud. Primo modo, quid per accidens Deo non aptatur, ſecundo modo ſic, & eſt habitudo rationis, quæ ſecundum noſtrum modum conſiderandi, ſiue intelligendi conſurgit ad Deum cognoſcendum per creaturas. Completo iam primo quęſito, quęritur ſecundo. Vtrũ in creaturis relatio realiter à ſuo differat fundamẽto. Quòd non, mihi videtur, nam quæ realiter differunt, in eodem ſuppoſito compoſitionẽ faciunt, atqui relatio cum ſuo fundamento, nullã compoſitionẽ innuunt: igitur à ſuo non differt fundamento realiter. Minor à ſimili declaratur, quia album ſimile alteri albo non eſt magis compoſitum, quam ſi eſſet ſolum: ergo. Deinde illud, quòd alteri aduenit ſine eius mutatione, licet de nouo accidat, realiter ab eo non differt, ſed relatio ſuo in hunc modum aduenit fundamento, non ergo realiter debet dici differre ab illo. In oppoſitũ dicetis vos, nonne abſolutum, & reſpectiuum ſunt diuerſa res? quo ergo modo vnum ab altero realiter non differt? circa hoc negotium varia ſunt Doctorum opiniones, quas breuitatis cauſa, nec non veritatis dimittam, & ad rationes adductas accedam. Poteſt

ergo

ergo dici ad primam, q̃d maior propoſitio egeat declaratione: nam quęcunq; realiter differunt in eodem ſuppoſito, compoſitionem facere videntur, ſi vtrunq; abſolutum ſit, at ſi vnum ſit abſolutum, & alterum relatiuum, vt in propoſito loquimur nos, tunc ratio nõ concludit. Ad ſecundum argumentum dicitur, q̃d realis reſpectus extrinſecus aduenιens, bene poteſt alicui aduenire, ſine eius mutatione, & tamen eſt alia res à ſuo fundamento, ſicut modus rei dicitur eſſe alia res ab eo, cuius eſt modus. Et dùm dicitur, q̃d noua res minimè poteſt aduenire alicui ſine eius mutatione, niſi per nouam actionem, hoc habet cõcedi de re abſoluta, at de reſpectu extrinſecus adueniente, vel de reſpectiua denominatione neutiquã eſt verum. Ad argumentum uerò alterius partis dicendum eſt, q̃d fundamentum, & reſpectus realis primis differentijs entis differunt; at denominatio reſpectiua à ſuo non differt fundamento directè, ſed per differentiam entis, quare realiter à ſuo non differt fundamento. Iam duobus prelibatis quęſitis, ad tertium vt accedamus, ęquum eſt. Solet deniq; quęri. Vtrum relationes, quæ de Deo dicuntur ex tempore, ſint reales. Mihi ſanè primo aſpectu videtur eſſe dicendum, quòd ſic. Nam illud, quod eſt ſecundum rationem tantùm ceſſante intellectu rationẽ formante, non manet, at ceſſante omni intellectu ratiocinante, adhuc Deus eſſet Deus, Dominus, & creator, quæ tamen de Deo ex tempore relatiuè dicuntur: igitur, &c. Preterea relationes illæ reales ſunt, quæ fundamentum, & extremum reale habent, at relationes, quibus Deus refertur ad creaturã ex tempore, ſunt huiuſmodi: igitur. Minor ſit declaratur, quia habent reale extremum, puta creaturã, &

reale

reale fundamentum. Nam diuinum fundatur ſuper diuinam poteſtatem, & creator ſuper actionem: quare, &c. In oppoſitum dicetis vos, in Deo nihil videtur eſſe realiter, q̄d non ſit ab ęterno, ſed tales relationes ſunt minimè ęternæ, ſed ex tempore, non igitur realiter in Deo ponendæ. Hoc idem fatetur D. Aug. dùm inquit, quòd tales relationes ſunt tantùm appellationes relatiuæ. Pro determinatione huius queſtionis videndum erit, unde relatio habeat, quòd ſit realis: mihi procul dubio videtur, q̄d relatio habeat eſſe reale ex fundamento, & extremo realibus, vel denominatiuè, & accidentaliter, non per ſe: accipiendo igitur primo modo relationem, Deus nequaquā realiter ad creaturam refertur, at ſecundo modo pro denominatione reali ſic Deus ad creaturam referri dicitur. Nunc ad argumenta formata reſpondeamus. Ad primum ergo poteſt dici, q̄d circumſcripto omni actu relationis, Deus eſt creator, & dominus, nec iſta nomina dicunt relationem rationis, ſed denominationem actionis extrinſecus aduenientem, quæ eſt realis, ſicut & illud extrinſecus adueniens, unde oritur. Ad alterum in ordine ſecundum dicitur, quòd denominatio reſpectiua Dei ad creaturam realis eſt, habet enim reale fundamentum, & extremum. At in Deo nullus videtur eſſe realis reſpectus per comparationem ad creaturam, nec ob id nego, quin Deo realis denominatio reſpectiua conueniat. Et hęc ſatis.

QVO

QVO MODO FILIVS AEQVALIS PATRI DICATVR.

Diſtinctio XXXI. Lectio XCI.

VErſaturi circa diſtinctionem præſentem trigeſimam primā in ordine huius primi libri, nexum primò ponemus, deinde ad diuiſionem accedemus. Quantū ad primum. Is nexus videtur. Poſtquam Magiſter ſent. verba fecit de perſonarum proprietatibus proprijs, conſequenter ſibi erat agendum de appropriatis, & hęc de cōtinuatione vna cum conſilio Magiſtri. Diuiditur modo hęc diſtinctio in particulas tres: in quarum prima nomina quędam communia aliquibus perſonis appropriabilia declarantur, in altera ſignificata quorundam nominum communium appropriabilium, ſcilicet ſecundum Hylarium. Tertiò prius dictorum appropriatorum ratio aſſignatur. Circa primi puncti declarationem ſupponit primo Magiſter ęqualitatem, & ſimilitudinē in diuinis eſſe relationes tantùm ſecūdū rationes. Ad quam rē determinandā tria quęſita excitabimus, & primò. Vtrū in diuinis hoc nomen ęquale relationē, vel ſubſtantiam dicat. Inſuper an ęqualitas penes eſſentiam, vel relationē debeat attendi. Demū q͂d ſit ipſa ęqualitas in diuinis. Quantū ad primum, dicitur, q͂d ęquale relatiuè ſe habet; nam ſicut nihil ꝓpriè ſibi ipſi ſimile dicitur, ita nec ꝓpriè ęquale. Ad ſecundū quęſitū de facili pōt reſponderi, nā penes ſubſtantiam, nō aūt penes relationem, ęqualitas attendenda eſt, quæ veritas cōfirmari habet authoritate D. Aug. ita loquētis.

Quęrimus

Quęrimus, ſecundum quid Patri ſit ęqualis filius, nec ſecundum hoc, quod ad Patrem dicitur filius, ęqualis eſt Patri: igitur ęqualis erit, ſecundum quod ad ſe dicitur, at quicquid ſic ſe habet, id eſt ad ſe dicitur, ſecundum ſubſtantiam dicitur, ęqualis ergo Patri, ſecundum ſubſtantiam, & ita patet, quo modo ęqualitas penes ſubſtantiam attendenda ſit. Nunc ad difficultatem in ordine tertiam accedo, & ęqualitatem in diuinis ſecundum nomen ſolum relationem eſſe dico; realiter enim nil aliud eſt, quàm diuinarum perſonarum identitas; ſed dicetis, quid de ſimilitudine in diuinis erit dicendum? An qđ relatiuè ſe habeat, vel ſecundum ſubſtantiam? dicatis ad hoc, idem eſſe iuditium ferendum de ſimilitudine, videlicet, quod dicat, & attendi debeat ſecundum ſubſtantiam, ſeu eſſentię vnitatem, & qđ ſit relatiuum ſecundum nomen. Inſuper amore, ac ſciendi deſiderio ducti dicetis, libēter ſcirę mus, quo modo in diuinis ſimile, & ęquale habeant ſumi; nium poſitiuè, aut priuatiuè, ſiue negatiuè. Huic difficultati ſic occurro, & dico, qđ negatiuè, propterea quod ęqualitas differentem magnitudinem excludit, & ſimilitudo oēm diuerſitatē. Et hęc de prima particula de tribus propoſitis. Subſequitur altera, in qua quorundam nominum communium, ſcilicet appropriabilium ſecundum Hylarium ſignificatio detegenda. Nam videtur, quòd in diuinis ſecundum appropriatione ęternitas, & vnitas de Patre affirmetur. De filio verò imago, & ęqualitas, & de Spiritu ſancto, amborum nexus; & charitas, quę oīa ex Hylario, nec non ex D. Aug. colligi poſſunt. D. enim Aug. ait, ęternitatem Patri appropriari, quia cum ęternitas pręuenit principium, ideo Patri cōuenit, qui ob principij

priua-

priuationem innaſcibilis dicitur. Inſuper fatetur, imaginem filiõ appropriari, nec non ęqualitatem, ſpeciem, & pulchritudinem, propter perfectam, & proportionatam Patris repręſentationem. Nam filius cũ ſumma ſimilitudine, nec non ęqualitate repręſentat. Munus verò, & nexum charitatis, & vſum Spiritui ſancto attribuit, & hoc ideo, quia per ipſum, & ab ipſa nobis oĩa donantur, ad noſtramq; vtilitatem infunduntur. Explanatis in hunc modum particulis duabus, relinquitur tertia, in qua ratio appropriatorum prius dictorum aſſignanda, quamuis ergo Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnum ſunt, ob id minimè dici debent vnus, niſi cum additione, ita vt dicatur ſic. Vnus Deus, vnus creator. Ratio aũt huius aſſignatur, quia neutrum genus ad eſſentiam refertur, ideo cum dicitur Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnum, debet intelligi hoc eſſentialiter. Maſculinum verò genus ad perſonam, ſeu hypoſtaſim habet referri: vnde cum dicitur, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnus, niſi fieret additio, & diceretur vnus Deus, vel vnus potens, vel vnus ſciens, tunc procul dubio perſonarum tolleretur diſtinctio, vel ſaltem poneretur ipſarum confuſio. Et hęc de pollicitis ſatis.

VTRVM IN DIVINIS AEQVALITAS SIT RELATIO REALIS.

Lectio XCII.

VOlentes nos hodierna die diligẽter Magiſtri verba percurrere, tria in dubium reuocanda erunt, & primò. Vtrum in diuinis ęqualitas debeat dici relatio realis.

Inſuper, Vtrũ poſitiuè, vel priuatiuè ibi ſumenda. Tertiò, Vtrũ attibuta eſſentialia diuinis debeant appropriari perſonis. Circa primum, pro parte affirmatiua ſic poteſt argui. Illę relationes, quæ ſic ſe habent, q̄d earum eſt idem fundamentũ, & eadem extrema ſunt, ſi vna eſt realis, & altera quoque: at relationes originis idē fundamentum habent, & extrema eadem cum relatione ęqualitatis (vtrobiq; enim eſt eſſentia diuina fundamentum) & perſonæ diuinæ ſunt extrema; cum itaque originis relationes ſint reales: igitur, & ęqualitatis relatio erit realis. Inſuper, veluti diuinæ eſſentiæ perfectio requirit, quod à Patre filio communicetur, ita requirit, quod ſit eadem in Patre, & filio, ſed propter principium Pater realiter ad filium originis relatione refertur, quia eſſentiam habet à Patre: igitur propter ſecundum Pater realiter referri ad filium ęqualitatis relatione, quia eadem cum Patre eſſentiam habet. In oppoſitum dicetis vos. Si ęqualitas in diuinis eſſet relatio realis, tunc plures relationes, quàm quatuor, concedendæ forent, at pro inconuenienti hoc habetur: ergo & illud ex quo ſequitur. Pro reſponſione, nec non difficultatis terminatione ſupponendum eſt primò, quòd ęqualitatis relationes, & ſimilitudinis in diuinis minimè ſint reales, ſed illę tantùm originis: quo poſito, ad rationes formatas duas reſpondendum erit, & primò ad primam ſic, quòd relationes illę, quæ habent, & idem fundamentum, & eadem extrema ſub eadem reali ratione exigentiæ extremorum, omnes ſunt ęqualiter reales, vt in propoſito patet: nam in eſſentia diuina, vt eſt fundamētum originis relationum, eſt ſuffi.iens exigentiæ extremorum ratio, V.g. naturæ fęcunditas. At in ipſa, vt eſt ęqualitatis,

&

& ſimilitudinis fundamentum, nõ eſt talis exigentiæ ratio, vnitas enim eſſentiæ non requirit, q̃d ipſa ſit in pluribus ſuppoſitis, quare argumentum ruit. Ad alterum dicitur, quòd eſſentia diuina perfectio, vt fęcunda eſt, quòd ſit à Patre in filio, requirit, at diuinæ eſſentiæ perfectio, vt vna eſt, nequaquam requirit, quòd in eis ſit vna, quoniam vt vna non exigit, q̃d in pluribus ſit, & ita patet, quòd tota neceſſitas exigentiæ prouenit ex fęcunditate naturæ, ſecundum quam relationum orginis eſt fundamentum, & non ex eius vnitate, ſecundum quam ęqualitatis, & ſimilitudinis ponitur fundamentum. Poſt primam à nobis quęſtionem explicatam ſequitur altera, dùm quęritur. Vtrum ęqualitas in diuinis poſitiuè, vel priuatiuè dicatur. Pro parte affirmatiua videtur poſſe ꝓbari, q̃d ęquale priuatiuè ſe habeat: nam quæ ſic priuatiuè opponuntur, alterum dici debet poſitiuè, & alterum priuatiuè; at authore Ariſtotele decimo diuinorum ęquale opponitur magno, & paruo priuatiuè, ſed magnum, & paruum poſitiuè dicuntur: ergo ęquale dicitur priuatiuè. Pro quęſiti determinatione tria conſideranda occurrunt, fundamentum ęqualitatis primò, q̃d eſt ipſa quantitas, & ſimilitudinis qualitas. Inſuper relationis extrema, quæ ſunt ęqualia, vel ſimilia: tandem habitudo relatiua ęqualitatis, aut ſimilitudinis. Quibus poſitis, dici poteſt, quòd æqualitas, quantum ad ſuum formale ſignificatum, poſitiuè ſumitur; nam ſecundũ rem ponitur in prędicamento, priuationes uerò reductiuè ſolum. Nunc argumẽto adducto, & Ariſt. authoritati poterit ſatisfieri in hunc modum, ſi dixerimus: Philoſophum loquutum eſſe de oppoſitione æqualis magni, & parui communiter, ſiue ſub ratione formali, at.

ſundamentaliter de magno, & paruo non ſic euenit, fundamentaliter enim identificantur. Et hęc de duobus quęſitis. Quibus nectitur tertium in ordine, dùm quęritur. Vtrum attributa eſſentialia diuinis debeant appropriari perſonis. Mihi prima fronte videtur, quòd non: nam ęque communia in diuinis videntur eſſe attributa eſſentialia, ſicut eſſentia, ſed eſſentia nulli appropriatur: ergo, &c. Pręterea ſic arguitur, prius eſt proprium, quã appropriatum, nam appropriatũ per ſimilitudinẽ dicitur ad proprium, at propria perſonarũ nõ ſunt priora attributis eſſentialibus, immo ſecundum rationem poſteriora, non igitur video, quo modo attributa eſſentialia diuinis ſint approprianda perſonis. Pro intellectu huius arduæ difficultatis tria ſupponenda occurrunt: primum eſt, quòd in diuinis datur appropriatio poſſibilis. alterum, quòd vtilis. Tertium, qđ ratio in diuinis de diuerſis appropriationibus reddi poteſt. Quo ad primum videtur non appropriari, niſi commune, poſſibilis ergo. Quo ad ſecundum vtilitas patet, quia aliquo modo, per appropriata in perſonarum diuinarum cognitionem manuducimur. Quo ad tertium, de facili reddi poteſt ratio de diuerſis appropriationibus: nam Patri Hylarius ęternitatem attribuit, ſpeciem ipſi filio, & vſum Spiritui ſancto, ſic dicens. Aeternitas, quæ menſura eſt, ex ſui ratione carens principio, iure merito appropriatur Patri, qui eſt principium, non de principio. Species verò filio, quæ quandoq; ſumitur pro imagine, & quia filius eſt imago Patris: ideo, &c. Vſus deinde Spiritui ſancto, quia largè loquẽdo, vti eſt aliquid aſſumere in voluntatis facultatẽ, Spiritus aũt ſanctus per modum uoluntatis procedit: ideo, &c. Nunc dirigatur

gatur oratio noſtra ad ſolutionem duarum prius allatarum rationū, quarum prima interrimitur per non eſſe ſimile de eſſentia, & attributis eſſentialibus. Nam eſſentia, vt eſſentia eſt, maiorem non dicitur habere conuenientiam cum proprio vnius perſonæ, quàm cum proprio alterius: quare vni perſonæ magis, quam alteri appropriari nequit, ſed diuerſa attributa maiorē conuenientiam habent cum proprio vnius perſonæ, quàm cum proprio alterius; propterea magis vni, quàm alteri appropriantur. Ad rationem ſecundam dicitur, in diuinis nihil prius, aut poſterius ſecūdum rem dari, ſed ſecundum rationem tantùm, & hoc modo quędam eſſentialia videntur eſſe priora proprijs perſonarum, nō tamen appropriata, niſi ratione propriorum, & ſic poſſunt dici poſteriora proprijs perſonarum ſecundum rationem talis nominis; nec inconueniens videtur, quod aliquid ſit prius, & poſterius altero ſecundum rationem, quantum ad conſiderationes diuerſas. Et hęc ſatis.

VTRVM PATER, VEL FILIVS, ETC.
Diſtinctio XXXII.
Lectio XCIII.

POſtquam in ſuperiori diſtinctione de nominibus communibus appropriabilibus diuinis perſonis, nec nō de ſignificatione quorundam nominum cōmunium appropriabilium ſecundum Hylarium loquuti ſumus, conſequenter hoc in parte arbitror agendum fore de quibuſdam difficultatibus originem ducentibus ex prędeclaratis. Habita his verbis continuatione huius

diſtinctionis cum pręcendenti, nunc diuidi habet de more in tres partes, in quarum prima declaratur, qualiter perſonæ diuinæ Spiritui ſancto ſecundum proprium, & appropriatum comparentur. Inſuper circa filij appropriatũ. Tertiò, & vltimò penes vtrunq; ſimul. Circa primum, vt magis intentum nobis Magiſter ſent. detegat ſuum quęrit. Num Pater, & filius diligant ſe mutuo, Spiritu ſancto ab ipſis procedente. Primo aſpectu ad partem negatiuam declinando ſic arguit, in diuinis diligere, & eſſe identificantur, ſi ergo Pater, & filius diligunt ſe Spiritu ſancto, &c. Tunc haberent eſſe per Spiritum ſanctum, at hoc abſurdum eſt, non ergo primum videtur poſſe concedi. Hic Magiſter ſent. ne toto videatur aberrare cęlo, ita fatur, Patrem, & filium ſe diligere Spiritu ſancto, ſumendo ibi diligere notionaliter, pro vt idem eſt, quod communis ſpiratio, & ſic intuenti patebit, quo modo diligere ab eſſentia ſecundum rationem differat, & formatum prius argumentum nullius ponderis exiſtat. Et hęc pro primo ſegmento. Huic nectipoteſt ſecundum, vbi Doctor inquirit. Vtrum Pater ſapiens ſapientia, quam genuit, dici poſſit. Inſuper, vtrum filius ſapiens ſapientia genita, vel ingenita nuncupandus. Tertiò, vtrum filius ſapiens ſapientia genita, ideſt ſe ipſo dicendus. Circa quęſtionem in ordine primam, videtur, quòd Pater ſit ſapiens ſapientia, quam ipſe genuit: nam amore diligit Pater, qui ab ipſo procedit: igitur, &c. Hic quęſo diligẽter perpendite Nobiliſſimi Auditores, ne circa hoc aliquis ob inexperientiam contingat error. Nam hęc poſitio minimè concedenda eſt, Pater eſt ſapiens ſapientia genita, ideſt illa ſapientia, quam genuit, ne filius, qui eſt ſapientia genita

videatur

videatur eſſe cauſa ſapientia in Patre, qui ſapiens eſt ſapientia ingenita. Ad ſecundam nunc venio quęſtionem propoſitam, & paucis dico, quòd filius dicitur ſapiens ſapientia ingenita, ſicut & Pater. Hic tamen notandum, quo modo hæ duæ ſint propoſitiones veræ, Pater eſt ſapiens ſapientia ingenita, & filius eſt ſapiens ſapientia ingenita. Nam hi ablatiui in eis poſiti diuerſimodè videntur poſſe conſtrui, videlicet vno modo in habitudine formalis principij, ſub quo ſenſu Pater eſt ſapiens ſapientia ingenita, & tunc huius ſenſus propoſitionis eſt, quia ſapientia ingenita eſt ipſe Pater, & ſic ſe ipſo formaliter eſt ſapiens, cum idem ſibi eſſe, & ſapere ſint idem, ſecundum quem ſenſum intellectus erit falſus, quando dicitur, quòd filius ſit ſapiens ſapientia ingenita, quia ſic denotat filium eſſe formaliter ſapientem Patre, & ex conſequenti Patrem eſſe formaliter filium propter identitatem ſapientiæ, & eſſe in filio. Alio modo ablatiuus ille videtur conſtrui poſſe in habitudine principij effectiui, tunc temporis iſta erit falſa. Pater eſt ſapiens ſapientia ingenita, quia ſignificat Patrem eſſe de ſapientia ingenita, & ita eſſet à ſe ipſo, quod eſt falſum. Illa verò, filius eſt ſapiens ſapientia ingenita iſto modo vera eſt, quia ſenſus eſt, quòd filius ſit de ſapientia ingenita. Et hęc de quęſtionibus duabus. Supereſt tertia ſuperius propoſita. Vtrum filius poſſit dici ſapiens ſapientia genita, ideſt ſe ipſo, cui difficultati ſic habet reſponderi, q̄d ſic formaliter, at effectiuè non. Nam verbum non eſt à ſe ipſo effectiuè, nec ſapiens à ſe ipſo hoc modo poteſt dici, niſi formaliter, & hęc de duabus principalioribus huius diſtinctionibus partibus ſatis. Supereſt tertia, & vltima, quæ in duas ſubdiuiditur partes, iuxta

duas queſtiones, quas proponit Magiſter. Querit enim primò. Vtrum tantùm vna ſit ſapientia Patris, & filij. Mihi videtur, quòd non, quia alia eſt ſapientia genita, & ingenita: igitur non eſt tantùm vna: nam quando ſumitur cum his terminis genita, & ingenita ſapientia, tunc temporis trahitur ad ſtandum pro perſona, at quando ſimpliciter ſine vlla additione, tunc ſupponit pro eſſentia, & ſicut in deitate datur dilectio, quæ eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ſcilicet ipſa diuina eſſentia, ita in Deo videtur vna ſapientia eſſe, quæ eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ſcilicet diuina eſſentia, & ſapientia genita, quæ nec eſt Pater, nec Spiritus ſanctus, ſed filius: ob id non plures ſapientiæ, ſed vna tantùm, & ex conſequenti ſapientia ingenita eſt ipſius Patris, per quam ipſe formaliter ſapit, ſapientia ẽt genita dicitur Patris, non quia ea formaliter ſit ſapiens, ſed quia eam genuit, nec ob id ſequitur, ergo ſunt duæ ſapientiæ, ſed benè vna eſſentialiter, quare idem re, & ratione differunt. Accedit tandem vltima queſtio manifeſtanda, querit enim Magiſter ſent. cur ipſe Pater in diuinis non dicatur ſapere ſapientia genita, vel ab ipſo procedente, cum ibi ſit idẽ ſapere, & eſſe ſimiliter diligere, & eſſe? ad hoc reſpondere nõ erit difficile p̃miſſa prius bimembri ipſius, diligere, diſtinctione ſolet. n. capi quãdoq; eſſentialiter diligre, & quãdoq; notionaliter. Si primò modo, tunc & ſecundũ rẽ, & ſecundũ ſignificãdi modũ, abſolutè diligere non eſt aliud, q̃ eſſe, & q̃ diuina eſſentia, & ſic capiendo diligere, Pater nullo modo põt ſe diligere Spiritu ſancto, ſeu amore procedente à ſe. At ſi notionaliter ſumatur, ſcilicet pro ſpiratione paſſiua, licet ſic non ſit aliud, quã eſſentia diuina ſecun-

dum rem, non tamen ſecundum modum ſignificandi: idem dici debet, quod eſſentia diuina, ſeu eſſe, quia eſſentia, ſeu eſſe abſoluté dicitur, diligere aũt relatiué, & ideo non ſequitur, Pater Spiritu ſancto, vel amore diligit: igitur Spiritu ſancto, vel amore procedente eſt. Sicut non ſequitur, Pater paternitate eſt Pater: ergo Pater paternitate eſt. Sic non ſequitur, homo diligit hominem amore ab ipſo procedente: igitur homo amor eſt: cum ergo ſapere in diuinis ſemper ſumatur eſſentialiter, & nunquam notionaliter, ſicut diligere: igitur Patrem ſapientia genita ſapere ſequeretur ipſum eſſe ſapientiam genitam. Ad diligere aũt non ſemper ſequitur diligere dilectione producta, & per conſequens licet Pater non dicatur ſapere ſapientia genita, dici tamen poteſt diligere dilectione producente, ſeu producta. Et hęc ſatis.

AN PATER, ET FILIVS DILIGANT SE SPIRITV SANCTO.
Lectio XCIIII.

EX enarratis in ſuperiori diſtinctione duo in pręſenti ſermone examinari poſſe, oculis cerno: quorum primum. Vtrum Pater, & filius diligant ſe Spiritu ſancto. Inſuper, Vtrum filius poſſit dici ſapiens ſapientia genita. Circa primum arguunt quidam pro parte negatiua dicentes. Aut diligere ſumitur eſſentialialiter, aut notionaliter; nullum horũ debet dici: ergo, nec primum: quare, &c. Minor probatur, quia ſi eſſentialiter eadem ratione hęc uera eſſet, Pater intelligit filio, at hoc ab

Aug.

Aug. negatur: igitur eſſentialiter diligere in propoſito non ſumitur, nec notionaliter, quia ſimiliter hęc uera foret, Pater generat ſe filio, vel Pater, & filius ſpirant ſe Spiritu ſancto, ſed hęc non conceduntur; neq; igitur, quod Pater, & filius diligant ſe Spiritu ſancto. Ex alio latere, D. Aug. lib. vii. de trin. in oppoſitum ſe habet, dùm inquit, qđ Spiritus ſanctus eſt, quo genitus à generante diligitur, genitoremq; ſuum diligit. Pro intellectu itaq; difficultatis ſcire debetis, omnes difficultates circa materiam hanc contingentes non eſſe de re, ſed tantùm de modo loquendi, circa quem modum perplures extant opiniones, quas breuitatis cauſa omitto, & ad pręnominatas ꝓpoſitiones accedo, & dico, has eſſe ſimpliciter falſas, ſi diligere ſumatur notionaliter, at ſi eſſentialiter, tunc veras, licet ſint impropriæ, quare exponendæ. Quandocunq; ergo aliquid ſumptum cū determinatione de aliquo prędicatur, poterit ēt dici de alio, vel illo ſumpto ſine determinatione, niſi ſorte determinatio ſit diſtrahens, V. g. Iulius eſt homo mortuus: ergo eſt homo? nō ſequitur, quia eſſe mortuum dictio eſt diſtrahens. Idem iuditium de ſimilibus ferendum ꝓpoſitionibus: ſumendo igitur diligere eſſentialiter, tunc oēs ueræ erunt ꝓpoſitiones, ſed impropriæ, ideo exponendæ. Cum itaq; hęc ſit vera, & propria, Pater diligit filium ſe ipſum, & nos amore eſſentiali, conſequens eſt, qđ hęc ſit vera: Pater diligit filium ſe ipſum, & nos Spiritu ſancto, impropria tamen eſt, ideo exponenda, ita vt ſit ſenſus, Pater diligit filium ſe ipſum, & nos Spiritu ſancto, ideſt amore eſſentiali, qui Spiritui ſancto appropriatur, & ita ex his argumentum primum adductum notum, & dilucidum apparet. Ad authoritatem verò

Aug.

Aug. pro parte oppoſita dicitur, qđ Spiritus ſanctus eſt amor per appropriationem, non per propriè tamen. Et hęc de primo dubio. Quęritur ſecundo. Vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita. Pro parte negatiua ſic poteſt argui primò. Eadem eſt ſapientia Patris, & filij, ſed illa Patris non eſt genita, quia nihil tale habet Pater: ergo nec filij ſapientia erit genita. Deinde in diuinis nihil eſſentiale genitum dicitur, at ſapientia eſt quid eſſentiale, non ergo genita, & ita filius haud dici poterit ſapiens ſapientia genita. In oppoſitum ſe habet, quia filius eſt per ſe ſapiens, & eſt ſapientia genita: quare, &c. Hylarius quoq; fatetur, qđ filius nihil habet, niſi genitum, vel natum, at ſapientiam habet, qua ſapiens dicitur: igitur ipſa, vel genita, vel nata. Pro determinatione huius negotij, velim notetis, iſtum ablatiuum tripliciter poſſe ſumi, vno modo, vt quandam habitudinem notat principij efficientis, tunc eſt falſa locutio. Nam nihil genitum efficit ſapientiam in filio, & in eodem ſenſu poſſet concedi, quòd filius ſit ſapiens ſapientia ingenita, quia habet à Patre, quòd ſit ſapiens, ſed Pater dicitur ſapientia ingenita: quare, &c. Poteſt inſuper ablatiuus ille habitudinem notare principij formalis, V. g. quando dicitur, corpus coloratum albedine, & ſic adhuc iſta erit falſa, filius eſt ſapiens ſapientia genita, quoniam ſapientia, per quam filius eſt ſapiens eſſentialis dicitur, quæ non eſt genita, licet cõmunicata; poſtremò iſte ablatiuus, poteſt dicere habitudinem cauſæ ſubiectiuæ, ſiue materialis, V. g. quando dicimus, corpus eſſe coloratum ſuperficie, vel ſuperficiem ſe ipſa eſſe coloratam, ſub quo ſenſu exiſtimant quidam, quod hęc concedenda ſit, filius eſt ſapiens ſapientia genita ſubiectiuè, ſed

quęſo

queſo animaduertant improprietatem loquendi, in diuinis enim ſubiectum nec materia ponitur propriè, inſuper filio non conuenit eſſe genitum, ſecũdum quod eſt ſapientia, quia ly ſapientia genita, videtur eſſe determinatio prędicati, & nõ ſubiecti conditio, ſicut primum videtur probare argumentum. Ad aliud verò dicitur, qđ filius, nihil habet, niſi genitum, ideſt, quod non acceperit per generationem, non quod eſſentia, vel eſſentialia ſint genita, ſed ſolum per generationem communicata, & ad argumenta probantia, qđ hęc ſit falſa, filius eſt ſapiens ſapientia genita, dici poteſt, quòd de formali prędicatione loquantur, & ita concedenda. Sic habetis paucis verbis illa q̃ſita duo iã explicata. Et prius à nobis ꝓpoſita.

POST SVPRA DICTA, ETC.
Diſtinctio XXXIII.
Lectio XCV.

INterpretaturi trigeſimã tertiam in ordine diſtinctionẽ huius libri, quo modo habeat necti cum ſuperioribus, primò docebimus, inſuper ad diuiſionem accedemus. Ex quo ergo loquutus eſt Magiſter ſent. de proprijs, & appropriatis, conſequens erat de differentia communium, & propriorum verba facere, qđ pręſtabit in pręſenti tria pollicendo, vnitatem primò, ad contrarias rationes reſpondere ſecundò, tertiò ad authoritates contrarias. Quo ad primum, licet proprietates perſonales idem ſint cum perſonis, & natura diuina, ad maiorem tamen euidentiam, quęrendũ eſt. Vtrum ꝓprietates ſint ipſę perſonæ, & Vtrũ ſint ipſa diuina

eſſentia. Pro ſolutione difficultatis propoſitę ſcire debetis, tripliciter proprietates inueniri in perſonis iuxta illud Gregorij in pręfatione dicentis, & in perſonis proprietas, & in eſſentia vnitas, &c. fuerunt ergo ab ęterno proprietates: nec eſt dicendum, quòd ſine ſubiecto fuerint: ergo in perſonis. Inſuper proprietates ſunt ipſæ perſonæ: nam ſunt in perſonis, & in his nulla datur diuerſitas; proprietates ergo ſunt ipſæ perſonæ; ſunt ēt ipſa diuina eſſentia, ſiue natura ipſæ proprietates, quòd ſic de facili habet perſuaderi. Deus enim eſt quicquid habet, vbi tamen non repugnat relatiua oppoſitio, ſed eſſentia diuina proprietates habet: igitur hæ ſunt diuina eſſentia, ſiue natura, quòd varijs habet confirmari diuerſorum authoritatibus vt in textu Magiſtri videre eſt: quare, &c. Declarato iam primo puncto, accedit ad alterum in ordine ſecundum, vt contrarijs reſpondeat Magiſter rationibus, inquit ergo, quòd errant illi, qui volunt eſſentiam diuinam generare ex hoc, quia proprietates perſonales ſunt in ipſa, ſed antequam probetur, quod dicit Magiſter, primò quorundam error ponendus dicentium, q̄d licet in perſonis proprietates ſint, non tamen ſunt ipſæ perſonæ, ſed ſuma quaſi extrinſecus affixæ. Inſuper poſt errorem hunc tres rationes inducunt, quarum prima ſic ſe habet, ſi proprietates ſint perſonæ, nō ergo diſtinguunt, neq; perſonas determinant, patet conſequentia, quia nihil diſtinguitur, neq; determinatur ſe ipſo. Ad hoc dici pōt, nullum ſequi incommodum, idem diſtingui, ſeu ſe ipſo determinari, vt patet authoritate beati Hier. Pręterea ſi proprietates ſunt eſſentia diuina: ergo vt perſonæ conueniunt in eſſentia, ita ēt in proprietatibus conuenient, quod eſt falſum, ergo.

 Hic

Hic Magiſter materiam hanc dimittit : ob ſui nimiam altitudinẽ humanum enim videtur excedere intellectum, quod Hylarij comprobatur authoritate. hinc tertiò addit, qđ in quocunq; eſt paternitas in diuinis, hoc generare dicitur, at in eſsentia ponitur paternitas, ergo generat. A ſimili de filiatione poteſt argui, vt intuenti patet, ad quas cauillationes tollendas diſtinctione vtitur Magiſter, dùm inquit, quod proprietates eſse in aliquo dupliciter poteſt intelligi, vno modo illud, in quo ſunt determinando, & diſtinguẽdo, quo modo tale in quo inuenitur, ideſt paternitas generare hoc poteſt. Alio modò illud, in quo ſunt, non determinando, nec diſtinguendo, & ſic in diuina ſunt eſſentia, ideo non generat. Idem dici poterit ad illud de filiatione: nam ſtante illa diſtinctione argumentum aduerſariorum nihil concludit. His tandem tertia pars diſtinctionis addenda venit, vbi authoritatibus contrarijs eſt reſpondendum, falluntur etenim illi, qui ex paternitatis, & eſſentiæ identitate concludunt, paternitate Patrem eſſe Deum. Huius ratio de facili aſſignatur, quoniam proprietates in diuinis ſunt, vt determinantes, & diſtinguentes, cuiuſmodi ſunt etiam in perſonis, & licet proprietates quid ab eſſentia diuerſum non dicant, eſt tamen quędam diuerſitas ſecundum rationem. Quare allucinantur aliter opinantes. Et hęc de tota diſtinctione ſatis.

VTRVM PROPRIETATES RELATIVAE SINT IN ESSENTIA, ET IN PERSONIS.

Lectio XCVI.

AD vberiorem doctrinam eorum, quæ in prędeclarata diſtinctione tacta ſunt hodierna die, quęſitum vnum proponemus de ꝓprietatibus relatiuis cognoſcendi gratia, num ſint in eſſentia, & in perſonis. Pro parte negatiua arguunt quidam duobus modis, & primò ſic. Omne, quod eſt in aliquo, in eo eſſe ſecundũ modum eſſendi in debet dici, at nullus illorum modorum eſſendi in, qui determinantur ab Ariſt. quarto phyſic. Aſſignari pōt, vel conuenire modo, quo proprietates dicuntur eſſe in eſſentia diuina, vel perſonis: igitur, &c. Deinde ſic inſtatur, cē illud, in quo eſt relatio refertur, at eſſentia diuina minimè refertur: igitur ad minus in eſſentia non debet poni relatio. In oppoſitum ſe habet Gregorij authoritas dicentis, quòd in perſonis proprietas, & in eſſentia vnitas. Pro determinatione huius rei tria conſideratione digna occurrunt, primum eſt, quod tàm in eſſentia, quàm in perſonis ſunt proprietates, alterum eſt, per quem modum ſunt in eis. Tertium, & vltimum, in quo ſint prius. An in eſſentia, aut in perſonis, vel vice verſa. Quantum ad primum, ſciendum eſt, quòd relationes ſunt in perſonis, & in eſſentia, de perſonis duobus declaratur modis: primò quia in diuinis per relationes in eſſe conſtituuntur: ergo. Deinde nihil realiter refertur, niſi per id, quod eſt ipſo, at diuinæ perſonæ realiter referuntur, in ipſis ergo ſunt ponendæ relationes reales, qđ aũt in eſſentia diuina ſint ponendæ,

ſic

ſic declaratur, omnis relatio eſt in ſuppoſito relato mediante aliquo abſoluto, qđ relationis fundamentum eſt, ſed eſſentia ſic ſe habet, igitur, &c. Quãtum ad ſecundum, ideſt ad quem modum eſſendi in reduci debeat, põt dici, quòd ad illum modum, quo ſanitas eſt in calidis, & frigidis, in quibus habet eſſe, vt in fundamento. Quantum ad tertium, in quo ſint prius, eſt ſciendum, quod relationes non videntur per prius eſſe in eſſentia, quàm in diuinis perſonis, neq; ſecundum rem, neq; ſecundum rationem; non ſecundum rem, quia in diuinis nihil eſt prius, aut poſterius, nec ſecundum ratione͂, aut ſecundum modum intelligendi: nam impoſſibile eſt principia intrinſeca alicuius rei prꝙintelligere, vt vnita ante conſtitutum ex talibus principijs, ſed relatio, & eſsentia ſunt perſonã conſtituentia, igitur erit impoſſibile prꝙintelligere relationem in eſsentia, antequã intelligatur perſona conſtituta, ſed neceſsariò ſimul vtrunq; intelligitur. His ita poſitis, iam primum patet argumentum ex dictis. Ad ſecundum dicitur, qđ omne illud, in quo reperitur relatio vt in ſuppoſito relato refertur, non aũt illud, in quo eſt tantùm, vt in fundamento, quo modo in eſsentia diuina ponuntur relationes, & in perſonis, vt in ſuppoſitis ſolæ ob id perſonæ referuntur, & per conſequens diſtinguuntur, vt dicit Damaſcenus, quòd proprietates ſunt determinatiuæ, & diſtinctiuæ hypoſtaſeos, ideſt perſonarum, non autem eſſentiæ. Et hęc ſatis.

PRAE-

PRAEDICTIS AVTEM, ETC.
Diſtinctio XXXIIII.
Lectio XCVII.

HVcuſq; loquuti ſumus de ꝓprietatum comparatione ad perſonas, propterea ex conſequenti nunc agendum erit de proprietatum collatione ad ipſam eſſentiam, vbi tria in ordine conſideratione digna perpendemus, & primò perſonæ, & eſſentiæ diuerſitatem, inſuper cauſalitatem eſſentiæ ad perſonas, tertiò de attributorum congruitate recapitulationem. Nos catholici circa primum punctum verſaturi tenemur diuinas perſonas aſſerere cum diuina eſſentia idem eſſe, & ſola ratione differre, contra quoſdam hereticos peruerſos negantes eſſentiam, & perſonam idem eſſe: nam ſi eſſet eadem eſſentia Patris, qua filius, igitur eadem res, & generaret, & generaretur, at hoc minimè dicendum: ergo nec primum. Confirmari poteſt hoc authoritate Hylarij dicentis, quòd res naturæ, & natura non ſunt idem, at perſona diuina eſt res naturæ diuinæ, eſſentia aũt dicitur ipſa natura: igitur differunt; ad hoc põt facile reſponderi, ſi dixerimus Hylarij authoritatem locum habere in creaturis, non in diuinis, vbi natura, & res naturæ ſunt idem, vt perbellè docet Hylarius his verbis dicens, quòd Deus non eſt aliud ab his, quæ inſunt, ideſt attributis, & perſonis. His põt addi, quòd eſſentia, & hypoſtaſis ſecundum rationem differant, ob id negari minimè debet, quin generans, & generatum in ſubſtantia conueniant, licet in perſonalitate differant, & ſic ratio nulla eſt. Iam prima de tribus partibus

enucleata parte ſupereſt, vt ſecunda manifeſtetur. Quamuis ergo tres perſonas vnius eſſentiæ eſſe dicere debeamus, non propterea vnum Deum trium perſonarum vſitata locutione debemus aſſerere, quia, ſi ſic, tunc Deus in aliqua principij habitudine reſpectu perſonarum ſignificaret, at hoc dici non debet, neq; primum admitti. Nec eſt ſimile de eſſentia, quia alius eſt ſignificandi modus nomine Dei, & alius nomine eſſentiæ: nam ly Deus, ſignificat in ratione principij effectiui, eſſentia verò non, quare nulli mirum, ſi dicatur vna eſſentia trium perſonarum, & tres perſonæ vnius eſſentiæ, & non vnus Deus tres perſonæ, nec vnus Deus trium perſonarum, nec tres perſonæ vnius Dei. His tandem vltima pars enodanda huius diſtinctionis additur paucis, & hęc eſt, qđ Patri potentiam attribuimus, filio ſapientiam, & Spiritui ſancto bonitatem, non obſtante, quòd ęque omnibus eſſentialiter ſine diſtinctione ſimul conueniunt. Patri ergo potentiam, quia in patribus creaturis ineſſe conſueuit debilitas. Filio ſapientiam, quia in creaturis filij ſolent eſſe ignari. Spiritui ſancto bonitatem, quoniam in creaturis ſpiritus tumorem, nec non inflationem importat. De nominibus verò tranſlatiuè ſumptis, nil dicam, niſi quòd aſſignanda ſit ratio, ſecundum quam transferuntur, & de Deo dicuntur, V. g. vt ſpeculum, vt ſplendor, vt character, & figura, quæ lectori conſideranda traduntur. Et hęc ſatis.

VTRVM

VTRVM SVPPOSITVM, ET NATVRA DIFFERANT REALITER IN CREATVRIS, ETC.
Lectio XCVIII.

Volentes perſonam ad diuinam eſſentiam comparare cognoſcendi gratia, quo modo adinuicem ſe habeant, arbitror exordiendum eſſe à ſuppoſito creato, nec non à natura in creaturis, vt recludatur aditus ad ea, quæ intendimus. Quęremus igitur primò. Vtrum ſuppoſitum, & natura realiter differant in creaturis. Inſuper, Vtrum perſona, & eſſentia ſint idem in diuinis. Circa primum pro parte affirmatiua ſic primò argui pōt. Illa, quorum vni aliquid reale attribuitur, qđ nō alteri, proculdubio realiter differunt, at natura, & ſuppoſitum ſic ſe habent: igitur, &c. Minor, quia ꝓbatione eget, iccirco ſic ꝓbatur, ſuppoſito enim agere aſcribitur, & non naturæ, igitur realiter differunt. Deinde ſuppoſitum, & natura videntur ſe habere, vt habens, & habitum: nam homo eſt, vt habens humanitatem, & humanitas habita, ſiue id, quod habetur; at hęc in ſolo Deo ſunt idem, non ergo in creaturis, & ita quod realiter differant non negandum. Prętereà, filius Dei humanam naturam aſſumpſit, & non ſuppoſitum humanum, ſignum eſt ergo, quòd ſuppoſitum, & natura non ſunt idem, ſed realiter differunt. In cōtrarium dicetis vos: nonne idem importatur per hominis nomen, & eius diffinitionem? at per hominis finitionem non importatur, niſi quidditas, & natura, & deinde per hoc nomen hominis, quod eſt ſuppoſiti: quare, &c. Pro determinatione huius difficultatis, velim notetis

ſuppoſitum, & naturam duobus poſſe accipi modis, vno modò, vt ſuppoſitum concretum, vt homo, & natura abſtractum, vt humanitas. Tunc quęrere, quo modo ſe habeat ſuppoſitum ad naturam, eſt nil aliud quęrere, quàm quo modo ſe habeat quidditas ad id, cuius eſt, ſiue habens quidditatem. Poſſunt alio mõdo capi ſic, vt ſuppoſitum ſingulare, V. g. vt hic homo, & natura, vt q d commune, ſiue vniuerſale, V. g. vt homo, vel humanitas, ſub quo ſenſu ſuppoſitum quid ſuper naturam addit. His pręmiſſis, nunc ad primum dico argumentum, quòd agere eſt ſuppoſiti, nõ naturę; ob id non ſequitur, ergo ſuppoſitũ, & natura ſunt realiter diuerſa, ſed quia ſuppoſitũ ſignificatur, vt quod, & natura, vt quo eſt, aut quid eſt, & quia agere correſpondet ei, quod eſt eſſe, iccirco ſuppoſito aſcribitur actio, vt quod, & naturę, vt quo, ideſt tanquam ei, quo agens agit, vtrunq; tamen realiter agit, ęquè vnum, ſicut alterum: non enim duo ſunt, ſed vnum, quamuis vni magis, quàm alteri attribuatur ſecundum loquendi modum, nec non propter diuerſum ſignificandi modum. Ad ſecundum argumentum dicitur, quòd in nulla creatura habens; & qđ habetur, vniuerſaliter ſunt idem: nam in omni creatura pręter ſuppoſitum, & naturam dantur aliqua, quę realiter differunt ab vtroque, nihil tamen ꝓhibet, quin in creatura ſit aliquid habitum, quod non differat realiter ab habente, vt diximus de ſuppoſito, & natura. Ad tertium argumentum dici põt, quòd natura humana in Chriſto, natura eſt, & non ſuppoſitum non propter hoc, quòd natura, & ſuppoſitum, vel concretum, & abſtractum diuerſa important de principali ſignificato, ſed quia concretum ex modo ſignificandi intelligitur, vt ha-

bens,

bens, quòd aũt alter innititur, non dicitur habens, vt ſit, ſed potius habitum, propter q̃d humana natura in Chriſto nõ dicitur homo, ſed humanitas. Completo primo queſito, alterum examinandum relinquitur, queritur enim, Vtrum in diuinis ſuppoſitũ ſit idem, quod eſſentia. Boetius partem hic tuetur affirmatiuam, dùm ait, in diuinis, quod eſt, & quo eſt, identificari, ſed quod reſpicit ſuppoſitum, & quo naturam: igitur, &c. Pro intellectu huius rei debetis ſcire, aliqua identificari tripliciter poſſe ſumi, vno modo realiter, non conuertibiliter, alio modo realiter conuertibiliter, tertio formaliter. Nunc his ita poſitis, ad formã argumenti Boetij dicitur, perſonã, & naturã identificari realiter, ſed nõ conuertibiliter, ſiue adequatè, nec formaliter, & ita ruit Boetij authoritas.

VTRVM CONVENIENTER DICATVR, QVOD SINT TRES PERSONAE VNIVS ESSENTIAE.
Lectio XCIX.

NE probro affici poſſe videar omittendo, quæ mihi occurrunt pernecessaria, ſtatui hodierna die in dubium duo reuocare, & primò. Vtrum conuenienter dicatur, q̃d tres ſint perſonæ vnius eſſentiæ. Deinde, Vtrum aliqua nomina de Deo conuenienter tranſlatiuè dici queant. Quantum ad primũ, negatiuè ſic arguitur, eadem eſt ratio vnius ſolius, & ſimpliciter authore Ariſt. primo Elenchorum, V. g. vnius hominis, & hominis: ſimiliter videtur, quòd eadem ratio ſit eſſentiæ, & vnius eſſentiæ, ſed nõ benè dicitur, quòd ſint tres perſonæ eſſentiæ: igitur

nec, q̃d ſint tres perſonæ vnius eſſentiæ. At quia oppoſitũ vidimus in textu, iccirco videtur eſſe dicendum, quòd benè, & conuenienter dici poſſit, quòd tres perſonæ ſint vnius eſſentiæ, illud enim benè, & conuenienter dicitur, quòd verè, & congruè dicitur, at quod tres perſonæ pronuncientur eſſe vnius eſſentiæ verè, & congruè profertur: igitur, &c. Nunc his ita poſitis, ad argumentum primum pōt ſic reſponderi, quòd licet ſit eadem ratio eſſentiæ, & vnius eſſentiæ, attamen quidam modus habendi eſſentiam deſignatur, cum additur vnius, qui non deſignatur abſq; eius additione, & quia talis modus conſtruendi eſt ad deſignandam ꝓprietatem eſſentiæ habitæ, propterea primus modus cum additione vnius, non aũt ſecundus recipitur. Et hęc pro primo dubio. Sequitur alterum, dùm quęritur. Vtrum aliqua nomina de Deo conuenienter dici poſſint tranſlatiuè. Mihi ſanè, quòd non, apparet, quæ enim apertam continent falſitatem, de Deo minimè habent pronunciari, ſed nomine tranſlatiuè ſic ſe habent, ergo de Deo dici minimè debent. Minor ſic declaratur, quia apertè falſum eſt dicere, Deum eſſe agnum, leonem, vel lapidem: quare, &c. Ex alio latere in oppoſitum ſe habet ſacra ſcriptura, quæ pluribus in locis huiuſmodi nomina Deo aſcribit: igitur, &c. Pro determinatione itaq; huius difficultatis ſciendum eſt, oĩa nomina, quæ Deo ex creaturis aſcribuntur, tranſlatiuè dici: nam nullum nomen Deo, niſi ex creaturis aſcribimus, & hoc, quia ipſum adamuſſim non intelligimus. Nunc ad formatum argumentum dicamus, tales propoſitiones falſas minimè eſſe, ſi tamen debito intelligantur modo, videlicet in ſenſu, quem primo aſpectu faciunt: nam intelligendæ ſunt, non penes ꝓprietatem,

prietatem, ſed penes ſimilitudinem, nec non proportionem, & ita veræ ſunt, ſicut parabolicæ locutiones. Et hæc de perſonarum diuinarum diſtinctione ſufficiant.

DE QVIBVSDAM, ETC.
Diſtinctio XXXV.
Lectio C.

VErſaturi circa trigeſimam quintam in ordine diſtinctionem pendentiam primò conſiderabimus, inſuper ad diuiſionem accedemus. Quantum ad primum, ex quo Magiſter ſatis abundè loquutus eſt de Deo, nec non de conditionibus ipſum in eſſendo concernentibus, conſequenter nunc acturus de ipſo ſecundum conditiones eundem in operando reſpicientes. Diuiditur modo, ſiue vſurpatur in partes tres hęc diſtinctio, in quarum prima declaratur, quo modo Dei ſcientia multipliciter dicatur, in altera inquiritur, num eius ſcientia à rebus ſcitis pendeat. Tertiò, & vltimò rimatur Magiſter, quæ à Deo ſint ſcita, & qualiter. Quantum ad primam partem, arbitror vos ſcire, Dei vnicam, & inuariabilem eſſe ſcientiam, quæ tamen propter varios rerum ſtatus diuerſa nomina ſortitur: nam quandoq; ſcientia de attributis eſſentialibus, quæ vt vna, ſpecialem quoq; tractatum requirit, nec ſolum ſcientia, ſed et preſcientia, diſpoſitio, predeſtinatio, & prouidentia. Preſcientia enim eſt reſpectu oĩum futurorum, ſiue bonorum, ſiue malorum. Diſpoſitio verò reſpectu agendorũ. Predeſtinatio eſt de hominibus ſaluandis, & de bonis,

qui hic à malo liberantur, & in futuro coronabuntur. Prouidentia eſt de gubernandis ſimiliter, & diſpoſitio, ſed cum diſcrimine. Nam diſpoſitio ſpectat ad fieri, & eſſe: prouidentia verò ad bene habentem, & ad rei conſeruationẽ. Hic tamen notandum eſt, qđ interdum ſolet accipi prouidentia ꝑ preſcientia, at ſcientia, ſiue ſapientia illa eſt, quæ dicitur reſpectu oĩum vniuerſaliter, ſiue preſentium, preteritorum, futurorum bonorum, & malorum, & non ſolum reſpectu temporalium, verum ẽt reſpectu ęternorum. Et hęc de prima parte. In altera inueſtigaturus Magiſter, nũm Dei ſcientia à rebus ſcitis pendeat, ita fari videtur. Vtrum ſi nulla eſſent futura, nec fuiſſent, an adhuc preſcientia diſpoſitio, & predeſtinatio in Deo fuiſſent? videtur, quòd non, & ratio eſt, quia oĩa hęc ꝑ reſpectũ ad futura dicuntur, ſi ergo nulla futura fuiſſent, locum in Deo procul dubio non habuiſſent. Sed video vos hic ingenio pollentes dicere prędeſtinatio Dei, diſpoſitio, & preſcientia nonne idem ſunt, quod ſcientia Dei? at ſcientia, & Dei eſsentia idem à primo: ergo ad vltimum preſcientia Dei, & ſcientia idem erunt, at Dei eſsentia eſset dato etiam, quod nullum futurum eſset, igitur Dei preſcientia fuiſſet, in ipſo Deo circumſcripto oĩ futuro: quare licet Dei preſcientia tolleretur, quantum ad reſpectũ, quem importat ad futura, non ob id, quantum ad eſſentiam: ablato ergo rerum reſpectu, adhuc remanet Dei ſcientia, quæ ſibi ab ęterno competit, nec augetur, nec minuitur, ꝓpter creaturarum exiſtentiam, ſiue differentiam, nec à rebus ſcitis cauſari dicitur, ſed cauſa rerum exiſtit. Et hęc de ſecunda parte. In tertia, & vltima inquirendum eſt, quæ à Deo ſint ſcita, & qualiter: videtur enim,

quòd

quòd Deus oĩa preſentialiter, & ſimul perfectè, & immutabiliter cognoſcat, preſentialiter dico, hoc eſt ita lympidè, ac ſi cuncta preſentialiter forent in eſſentia. Simul & ſcit oĩa, qui intuendo ſe, qui ſibi preſens eſt, oĩa videt. Perfectè quoque, quia cognitio eius nec põt augeri, nec minui. Scit & immutabiliter, quia oĩa nouit per naturam ſui intellectus, qui eſt immutabilis. Deus igitur cognoſcit temporalia ęternaliter mutabilia immutabiliter, contingentia infallibiliter, futura preſentialiter, dependentia independenter, creata increatè. Alia verò à ſe, in ſe, & per ſe, & hęc ſatis. In ſequenti perpulchra intelligetis originem ducentia ex Magiſtri ſent. verbis. valete interim.

DE PRAESCIENTIA, ETC.
Lectio CI.

CIrca diuinam pręſcientiam verſaturi differentiam primò conſiderabimus: nam Magiſter ſent. vt patuit in textu, ponebat differentiam inter attributa diuina, quę ſunt, ſapientia, ſcientia, pręuidentia, vel pręſcientia, diſpoſitio, prouidentia, prędeſtinatio, & reprobatio. Notandum ergo, qđ in iſtis diuinis nominibus, vel attributis talis ponitur differentia, q̄ a vnum ſe habet ad additionem per aliud, non quòd ſit ibi additio ex parte ſcientis, ſed ſcitorum tantùm, quę diuerſimodè ad ſcientiam ſe habent. V. g. Hoc nomen ſcientia, vel ſapientia abſolutè cognitionem dicit cum conditione certitudinis. Vnde ſcientia, vel ſapientia Dei eſt reſpectu oĩum, ſiue pręſentium, ſiue futurorum, ſiue

tempo-

temporalium, ſiue ęternorũ. At pręuidentia, ſiue pręſcientia addit durationis ordinem, quæ põt eſſe ęternitatis ad ipſum tempus, & ideo eſt tàm reſpectu temporalium bonorum, quàm malorum. Diſpoſitio adhuc ordinẽ cauſæ addit ad cauſatum in eſſendo, unde diſpoſitio diuina eſt reſpectu faciendorum. Prouidentia adhuc plus addit, ſcilicet ordinem cauſæ conſeruantis, & ordinantis in finem, & ideo ad gubernationẽ pertinet, unde Dei prouidentia eſt reſpectu gubernandorum. Prędeſtinatio verò addit ſupra prouidentiam determinatum finem, unde dicitur reſpectu eorũ, quæ ad gloriam ordinantur, & ideo de bonis ſalubribus dicitur eſſe, quare prędeſtinatio Dei eſt reſpectu ſaluandorum, reprobatio verò, cum ſit reſpectu malorũ, nihil ad ſcientiam pertinens addit ſupra pręſcientiam ex parte reprobati, cuius ratio eſt, quia nihil cauſatur in ipſo reprobato, per qđ malus fiat, addit tamen aliquid ex parte reprobantis ipſius Dei, ſcilicet voluntatem ordinis pęnæ ad culpam, ita quod reprobatio eſt tantùm pręſcientia culpæ, & non cauſa, quia culpa eſt tantùm pręſcita, & non intenta, neque cauſata: benè reprobatio eſt pręſcita, & pęna quoq; intenta cauſata, & ordinata, & hęc differẽtia eſt pręſcientiæ ab alijs diuinis attributis. Nunc ſecundo loco fiat ſermo de exigentia pręſcientiæ: ſolet enim quęri. Vtrum ſi nulla futura fuiſſent, pręſcientia in Deo fuiſſet. Pro parte negatiua, qđ primo dicturus, audite. Pręſcientia eſt futurorum cognitio, at ſi nulla fuiſſent futura, neq; in Deo pręſcientia fuiſſet. Ex alio latere videtur eſſe tenendum, qđ fuiſſet in Deo pręſcientia, licet futura nulla fuiſſent: nam Dei pręſcientia quid eſt, niſi Dei ſcientia? & ſcientia eiuſdem nonne idem, quod

Dei eſſentia? at hęc à futuris minimè dependet, igitur ſi futura nō fuiſſent, adhuc pręſcientia Dei fuiſſet; hanc veritatem confirmo hac diſtinctione pręmiſſa: nam pręſcientia tribus capitur modis, primò, vt aſſignata abſtractè, tunc idem eſt, quod Dei eſſentia. Secundò ſignata concretè, & verbaliter, V. g. cũ dicitur, Deum pręſcire: idem enim eſt, quod eſſe Dei. Tertiò pręſcientia Dei ſignata concretè, & nominaliter, V. g. dùm dicitur Deus pręſcius, idem enim eſt, quòd Deus; ergo licet futura nec eſſent, nec fuiſſent, adhuc pręſcientia Dei eſſet, licet ille reſpectus ad futura ceſſaſſet, & hęc paucis dicta ſint verbis de exigentia pręſcientiæ Dei. Supereſt modo, vt tertio agamus loco de propria huius materia: Nam duplex Dei videtur eſſe pręſcientia, vna approbationis, & ſic eſt reſpectu bonorum, de qua Apoſt. ad Rom. viii. Quos pręſciuit, & prędeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui. Vbi Aug. in gloſa ſic ait, quos pręſciuit, i. ab æterno pręordinauit conformes fieri imaginis filij ſui, ideſt filij, qui eſt imago Patris. Datur alia pręſcientia reprobationis reſpectu malorum, vnde communiter dicimus, malos pręſcitos, & bonos prędeſtinatos, & hoc per appropriationem, non quia Dei pręſcientia ſit magis propriè de bonis, quàm de malis, ſed quia bona habent aliquid aliud reſpondens in Deo, quàm pręſcientiam, ideſt cauſam: mala aũt culpæ nil aliud in Deo habent, niſi pręſcientiam, vnde bonorum habet Deus pręſcientiam, & cauſam; malorum aũt culpæ, vt fiant, Deus habet pręſcientiam tantùm, & non cauſam. Et hęc ſatis pro præſenti.

QVOD

QVOD DEI PRAESCIENTIA NON EFFICIT, ETC.

Lectio CII.

AD maiorem prædictorum euidentiam perpulchra quædam, nec non vtilia de præſcientia hodierna die ſpeculabimur, de more igitur noſtro ſermonē hunc in puncta quatuor diuidemus. In quorū primo docebimus, præſcientiam non efficere, in ſecundo non cogere, in tertio non deficere, in quarto, & vltimo non cauſare. Quo ad primum, quia diuina præſcientia non dicitur inducere, vel inferre cauſalitatem, nec imponere neceſſitatem, ſed includere infallibilitatē, & ex conſequenti certitudinē, iccirco dicendum erit, quòd nec efficiat, nec cogat, nec deficiat. Qđ cauſalitatem non inducat, de facili ſuaderi pōt: nam præſcientia Dei ſcientiam includit, quæ abſolutè eſt oīum, nec tamen dici pōt cauſa rerum, niſi vt voluntati diuinæ coniuncta. Inſuper res naturalis, vt lapis, vel quid aliud, ad ſuum non mouetur locum, niſi mediante naturali inclinatione, ità naturalis intelligentia nō mouetur per ſcientiam ad productionem effectuum, niſi mediante inclinatione voluntaria. Præterea duplex datur ſcientia ſpeculatiua, & practica, ſi de prima loquamur, hoc modo rerum nō eſt cauſa, quia finis eius eſt ſcire, non operari. Altera practica, & hęc eſt cauſa rerum. Vnde Dei ſcientia ſpeculatiua, quæ eſt ſimplicis intelligentiæ, ſiue notitiæ, non eſt rerum cauſa, quia tàm eſt entium, quàm non entium, tàm bonorum, quàm malorum, reſpectu quorū non eſt cauſa. At Dei ſcientia, quæ beneplaciti eſt, vel approbationis,

tionis, eſt rerum cauſa, & talis ſcientia dicitur ad ſimilitudinem artificis, vt enim artificis ſcientia eſt cauſa artificiati, ita Dei ſcientia cauſati omnis, ideſt creati cauſa, & vt in productione artificis ſeruatur iſte progreſſus; primò enim artificis ſcientia finem oſtendit, ſecundò voluntas eius illum finem intendit, tertiò eius uoluntas pręcipit, ac imperat actum per quem deducatur opus ad finem, ſic Deus facit, primò enim ſuam bonitatem cognoſcit, & finem oĩum, ſecundò ſuam bonitatem intendit, vt finem vltimum; oĩbus communicare, tertiò præcipit, vel imperat actum, per quem id, qđ cognoſcit, & intendit, ad finem deducat. Et hęc de primo: Nunc circa ſecundum, quòd nec cogat, ſiue neceſſitatem imponat rebus, audite: ſi enim cogeret, liberi arbitrij facultas colleretur, quod non eſt dicendum, non ergo cogit. Inſuper Dei pręſcientiá ſaluti meæ quam infert neceſſitatem? nullam certè: nam ſalus mea non pendet à pręſcientia, quia eſt pręſcita: nam, qui fecit me, non ſaluabit me ſine me. Dei ergo præſcientia rebus neceſſitatem non imponit. His addi põt tertium, quòd non deficiat: nam Deus infallibilis eſt: ergo. Deinde, Dei pręſcientia idem eſt, qđ eſſentia ſua: quare, &c. Tertiò cognitionem præſcientia includit: infallibilis ergo. Poſt hęc vt in ſequẽti magis accuratè hęc percurramus, quæ maxima egent conſideratione, ad quartum enodandum accedemus probantes Dei pręſcientiam rerum minimè eſſe cauſam, alioquin, cum mala etiam Deus pręſciat, videretur cauſa, & author mali, quod non debet dici, non ergo præſcitorum cauſa Dei pręſcientia cenſenda.

Et hęc ſatis.

VTRVM

VTRVM DEI PRAESCIENTIA SIT RERVM CAVSA, ETC.

Lectio CIII.

VT recentiorum valeatis euitare ſcommata, exiſtimaui tria hodierna die fore examinanda de Dei præſcientia, & primò. Vtrum rerum cauſa queat dici. Inſuper, Vtrum rebus neceſſitatē imponat. Tertiò, Vtrum certitudinem habeat. Circa primum pro parte affirmatiua videtur poſſe monſtrari, qđ Dei præſcientia ſit rerum cauſa: nam illa dicitur cauſa ſecundum philoſophum, ad quam ſequitur effectus: at ſequitur, qđ ſi Deus aliquid præſcit, hoc erit, igitur Dei præſcientia cauſa futuri. Ad hanc inſtantiam doceo vos duobus modis reſpondere, primò per diſtinctionē: nam aliquid ſequi pōt ad aliud dupliciter, vno modo ſecundum eſſe, & ſic ſumitur in finitione cauſa, quia cauſa eſt illa, ad quam ſequitur effectus. Alio modo ſecundum rationem, vel ordinem conſequentis, ſcilicet quando in antecedente includitur conſequens, V.g. cum dico, ſi homo eſt animal, eſt: ſequitur enim animal ad hominem, quia in homine includitur animal, & hoc non requirit cauſam eſſendi, ſed ſolum conſequendi, quia concomitatur illud. Similiter in propoſito, Deus præſcit aliquid, illud eſt futurum, quia in hoc antecedente, quod eſt, ſi Deus præſcit aliquid, includitur conſequens, ſcilicet, qđ illud futurum ſit, ſicut in homine includitur animal, vt ſupra. Secundò, dùm dicitur. Si Deus ſcit aliquid, illud erit, conſequens habet ſumi, non ſecundum rei diſpoſitionem in ſeipſa, ſed ſolum ſecundum

modum cognoſcentis, quamuis res in ſe ipſa futura ſit, tamen ſecundum modum diuinæ cognitionis præſens eſt, & ideo magis dicendum eſt, ſi Deus ſcit aliquid, illud eſt, quàm illud erit. Deus enim intuetur ab æterno vnumquodq; contingentium, non ſolum pro vt in cauſis ſuis, ſed pro vt eſt in eſſe determinato, qđ quidem qualiter ſit, euidenter oſtendit Boetius in fine de cõſolatione. Cum igitur Deus ſit æternus, oportet, quòd eius cognitio æternitatis modum habeat, quæ eſt totum ſimul ſine ſucceſſione: vnde quamuis tempus ſucceſſiuum ſit, æternitas tamen præſens eſt õibus temporibus, & vna eſt, ita cognitio ſua intuetur õia temporalia, quamuis ſibi ſuccedentia, vt ſibi præſentia, nec aliquod futurum eſt reſpectu ipſius, ſed benè reſpectu alterius. Vnde melius eius cognitio de futuris, & magis propriè diceretur prouidentia, quàm præuidentia, poteſt nihilominus vocari præſcientia, inquantum cognoſcit illud, quod eſt futurum nobis, non ſibi Et hęc de primo puncto. In ſubſequenti videtur poſſe probari, quòd Dei præſcientia rebus neceſſitatē imponat: Anſelmus enim Doctor celeberrimus in libro de cõcordia præſcientiæ Dei, & liberi arbitrij ita fatur. Quæ ſcit, neceſſe eſt eſſe futura: ergo. Inſuper ratione ſic. Præſcitũ à Deo, aut impoſſibile eſt non euenire, aut poſſibile, ſi primo modo, ergo neceſſe eſt euenire, ſi verò poſſibile ſit non euenire ponatur, quòd non eueniat, & eſt præſcitũ, ergo præſcientia Dei fallitur, at hoc eſt inconueniens, igitur præſcitum à Deo impoſſibile eſt non euenire: ergo neceſſe eſt euenire. Ad hoc reſpondeo, & dico, qđ aliud conuenit rei abſolutæ ſecundum ſe conſideratæ, & aliud inquantum res eſt cognita, ideſt ſecundum modum cognoſcentis, V. g. ſi

ego intelligo aliq̄d, oportet illud eſſe immateriale, nō enim oportet quod illud, q̄d intelligitur ſit immateriale, niſi ſecundum quod eſt in intellectu. Vnde licet Deus ſciat aliquid, iſtud conſequens, q̄d eſt, illud erit, debet ſumi non ſecundum rei diſpoſitionem in ſe ipſa, ſed ſecundum modum cognoſcentis. Quamuis enim res in ſe ipſa conſiderata ſit futura, tamen ſecundum modum cognoſcentis, vel cognitionis diuinæ præſens eſt; ideo magis dicendū eſt, ſi Deus ſcit aliquid, illud eſt, quàm hoc erit, non enim intellectus diuinus intuetur, vel fertur in rem aliquam ſub hac conditione, vt eſt præterita, vel futura, ſed vt præſens, quia intellectus diuinus, vnico actu cum ſit æternus, omni tempori præſens eſt. His ita præmiſſis, reſpondeo ad authoritatem Anſelmi dicentis: Quæ præſcit Deus, neceſſe eſt eſſe futura. Duplex datur neceſſitas, vna conſequentiæ, & hæc eſt conditionata, V. g. ſi homo eſt, animal eſt. Alia eſt neceſſitas conſequentis, & eſt abſoluta, quæ eſt in cauſando, vel in eſſendo, & non in conſequendo. Si ergo ſub primo ſenſu neceſſitas ſumatur, verum dicit Anſelmus, at ſi ſecundo modo, nequaquam: non enim ſequitur, Deus præſcit: ergo neceſſario eueniet: nam Deus ſcit, quod in ſe eſt, futurum contingens, ſed non ſub illa conditione, ſed pro vt eſt præſens, & neceſſarium. Ad illam verò rationem, qua probatur, præſcitum à Deo impoſſibile non euenire: ergo neceſſe, duobus hic reſpondeo modis, vel coniunctim, vel diuiſim. Si primo modo, concedo verum, at ſi ſecundo modo, nego. Exemplum primi, V. g. impoſſibile eſt, quòd ſcit Dei ſcientia, vel præſcientia ſimul, & euentus rerū contrarius. Exemplum ſecundi, V. g. ſi dicas, Deū non potuiſſe præſcire omne, q̄d fit, falſum dicis,

potuit

potuit enim facere, vt non fieret, & ita eſſet non pręſcitum; vel aliter dicatur, omne ſcitum, vel præſcitum à Deo, impoſſibile eſſe non euenire, & ex conſequenti eſſe neceſſe fieri, vel eſſe, hoc dupliciter ſummi, vel de dicto, vel de re. Si primo modo capiatur, tunc cõpoſita eſt, & vera, hoc enim dictũ eſt neceſſarium, ſcilicet ſcitum à Deo eſſe neceſſarium verũ, & euenire: Si verò ſecundo modo ſit de re, ſic eſt diuiſa, & falſa: nam hanc rem, quæ ponitur ſcita à Deo, non eſt neceſſe fieri, quia contingenter fit. His tertio loco addenda venit illa quæſtio de Dei pręſcientia. Vtrum certitudinem habeat. Pro parte negatiua ſic primò arguitur. Poſito poſſibili nullum ſequitur impoſſibile, poſſibile aũt eſt, aliquem prædeſtinatum, vt Petrum, peccare, & tunc occidi, & ita prędeſtinationis effectus fruſtrabitur: non ergo Dei præſcientia certitudinem habet. Inſuper, aliquis prędeſtinatus quandoq; eſt in peccato mortali, vt patet in Paulo, quando Eccleſiam Dei perſequebatur, põt aũt talis, vel perſeuerare in tali peccato, vel tunc temporis interfici, & ita Dei pręſcientia nullius erit certitudinis. Ad primũ argumentum de Petro reſpondeo, & dico, quòd Petrus, vel quilibet alius prędeſtinatus dupliciter conſiderari poteſt, vno modo ſecundum ſe, alio modo vt eſt prędeſtinatus. Primò argumentum habet concedi, ſed ſecundo modo negari; impoſſibile enim eſt, q̃d vt prędeſtinatus ruat, licet ſecundum ſe aliter appareat; non ergo prędeſtinatio falli poteſt. Ad illud verò Pauli reſpondeo, & dico, quòd quis aliquid dicitur poſſe dupliciter, vno modo cõſiderando potentiam, quæ eſt in ipſa, V. g. cum dicitur, quòd lapis põt deorſum moueri. Alio modo conſiderando potentiam alterius, ideſt

proijcientis. Cum ergo dicitur, quòd Paulus, vel quis alius, pōt in mortali mori, ſi conſideretur potentia ipſius, verum eſt, at ſi loquamur de prędeſtinato ſecundum ordinem, quem habet ad prędeſtinantem Deum, ſic ille ordo non patitur iſtū euentum, qui eſt praedeſtinatum damnari. Habet ergo Dei pręſcientia certitudinem, & infallibilitatem. Et hęc de ꝓpoſitis ſatis. In ſequenti alia ſcitu digna apponemus.

DE DEI PRAESCIENTIA SECVNDVM BOETIVM.

Lectio CLIII.

ADhuc quatuor de pręſcientia Dei conſideranda nobis ſeſe offerunt, & primò eius proprietas. Secundò quo modo excludat à rebus neceſſitatem Dei pręſcientia. Tertiò, quòd includat infallibilitatem. Quartò, quòd concludat ſimul arbitrij libertatem. Quantum ad primum, vt nobis exprimat pręſcientiæ ꝓprietatem Boetius, ita ait, quòd cognitio diuina magis debet dici ſcientia, quā pręſcientia, & ratio aſſignatur, quia ſcientia dicit notitiam pręſentium, pręſcientia verò notitiam futurorum: nam pręſcire eſt ante futura ſcire. Et hęc de primo puncto. Quod verò Dei pręſcientia à rebus pręſcitis neceſſitatem excludat, nunc dicendum: nam triplici via id comprobari poteſt, primò ratione, ſecundò exempli inductione, tertiò diſtinctione. Vt ergo Dei ſcientia, vel pręſcientia non cauſat rem, ita nec perturbat, i. mutat, vel variat naturam rei, quo ad neceſſitatem, &

contin-

contingentiam, quæ ſecundum naturam contingens eſt, non ergo rebus neceſsitatem imponit. Secundo hoc idem probari poteſt exempli ſimilitudine, quia ſicut nos id, quod de ſe neceſſarium eſt, puta ſolem oriri in cęlo, & quod de ſe contingens eſt, & voluntarium, ſcilicet hominem ambulare ſuper terram, ita Deus, vel intuitus diuinus minimè perturbat, ideſt mutat, vel variat qualitates rerum neceſſitate, vel contingentia: ergo. Tertio idem diſtinctione probari põt: datur enim duplex neceſsitas, vna eſt ſimplex, vel abſoluta, quæ determinatur ex cauſa materiali; V. g. neceſſe eſt oẽs homines eſſe mortales, alia eſt conditionata, ſiue ſecundum quid, V. g. ſi videas aliquem ambulare, neceſſe eſt eum ambulare; primo modo, Dei pręſcientia nullam ponit in rebus pręſcitis neceſſitatem, ſecundo modo ſic, quia inquantum videt Dei pręſcientia, eſt neceſſe, id eſſe, quamuis de ſe nullam habeat neceſſitatem naturæ. His tertio loco ad mentem Boetij addenda eſt conſideratio de Dei pręſcientiæ infallibilitate, certa enim eſt. Nã rei euentum Deus cognoſcit pręſentialiter. Vnde, quæ nobis contingentia ſunt, & futura, Deo ſunt pręſentia. Sed dicetis, ponamus Socratẽ pręſcitum à Deo, cras ad forum iturum, cum ſit in eius hoc poteſtate, nonne poterit mutare ſententiam, & ita non ire. quare Dei pręſcientia euacuata videbitur, & non certa. Ad hoc reſpondetur, quòd Deus pręuidit, ac pręſciuit vtrunque, videlicet & propoſitum, & poteſtatem non eundi, & mutationem propoſiti, & actũ eundi, & ita non poterit aliquo modo Dei pręſcientiam effugere, & licet vtrunq; mutetur in Socrate, ob id nõ debet dici, qđ diuina pręſcientia mutationi ſubdatur, quia oĩa ſimul cognoſcit

Deus tanquam preſentia. Et hęc de tertio puncto. In quarto videndum eſt, quo modo Dei preſcientia arbitrij libertatẽ includat, non enim quis neceſſitatur, ſiue cogitur ad bonum, vel ad malum faciendum, ſed manet in omnibus viatoribus libera voluntas; ne ergo penas incurratis, ſed aſſequamini premia, exercete virtutes, ſubleuate animum in Deum, vt qui eſt finis omnium, det vobis, & mihi vitam ęternam. Amen. Et hęc de pollicitis ſatis.

AN SIT DEI PROVIDENTIA. Lectio CV.

CIrca prouidentiam poſt diuinam preſcientiam verſaturi, hodierna die vnũ tantùm percurremus quęrentes, Num ſit Dei prouidentia concedenda. Ad cuius euidentiam primò conſiderandum erit, quoſdam Dei prouidentiam negaſſe, & oĩa à caſu, & à fortuna procedere voluiſſe. Quibus verò motiuis, ac rationibus niterentur, audite: nam primò ratiocinabantur dicentes, omne à Deo prouiſum, eſt & rectum, & ordinatũ, & per oppoſitum oẽ inordinatum, & confuſum, eſt improuiſum, V.g. quod mali preferantur bonis, & ſtulti prudentibus, & qđ ſeruus regnet, non ergo videtur, quòd ſit Dei prouidentia. Hoc authoritate Eccleſiaſt.x.confirmatur, dũ dicitur, Vidi, quaſi aliud malum ſub ſole, ſtultum poſitũ in dignitate ſublimi, &c. Pręterea, ſi Dei prouidentia eſſet eorum, quę ſunt in mundo, & bonis bona, & malis mala redderentur, at hoc non videmus, ſed totum oppoſitum, propter quod conqueritur Hier. xii. Quare via impiorum

proſpe-

proſperatur? ſimiliter Abacuc: Quare taces deuorante impio iuſtiorem ſe? non ergo videtur eſſe Dei prouidentiam. Pręterea, ſi Deus prouidentiam habet, cur imaginem, quam menti hominum impreſſit, deturpari permittit? at quia in peccatoribus oppoſitum videmus, non ergo, &c. Tandem ſi Deus prouidentiam habet, cur ergo tot damnari permittit? His ita poſitis, nunc argumenta diluenda, deinde erit finis. Dici igitur pōt ad argumentū primum, qđ licet multa in mundo nobis confuſa, & inordinata videantur, reſpectu tamen diuinæ prouidentiæ ſunt ordinata. Nam, & ſi quandoq; pluuia in aliqua parte appareat inordinata, nec nō loco, vbi pluit nociua, eſt tamen hoc ordinatum à Dei prouidentia reſpectu vniuerſi. A ſimili, licet de ſe videatur malum, & inordinatū, quod mali, & ſtulti, & ſerui ſint in loco ſupremo, attamen quia hoc eſt à Dei prouidentia ordinatum, ex qua iſti, qui ſunt in loco ſuperiori, & proſunt bonis, & poſſunt prodeſſe malis, ideo bonum. Ad alteram rationem ſic dico, quòd quamuis videatur inordinatum nobis, qđ bonis mala, & malis bona eueniant, tamen id totum eſt ex Dei prouidentia, vt bonis mala pęnæ eueniant, & aduerſitates multæ, vt ſcilicet ex eis maius bonum eliciant. Similiter ex diuina prouidentia eſt, qđ malis eueniant bona proſpera, vt ex eis reuocentur à malo: tales enim Dei beneficium conſiderantes, citius à malis reuocantur. Ad rationē tertiam poteſt dici, quod deturpatio imaginis Dei, quæ menti eſt impreſſa à Deo, non eſt ex Dei prouidentiæ defectu, immo ab ipſis malis, & peccatoribus, qui cadunt. Hoc malum tamen ordinare, ſcilicet imaginem deturpatam, vel in bonum miſericordiæ, ſi peccator à ſua malitia

recedat, & conuertatur ad Deum, vel in bonum iuſtitiæ, ſi in ſua perſeueret malitia, à Dei prouidentia eſt. Ad vltimam ſuperius allatam rationem de tot damnatis, &c. reſpondetur, hoc non ex Dei defectu prouenire, immo ex illorum defectu, quoniam ſenſualitates potius, quàm rationem ſequuntur. Sed vnde hoc? certè ex libertate arbitrij deficiente, q̃d liberũ arbitrium de ſe ſufficiens eſt ad cadendũ, ſed non ad proficiendũ ſine Dei gratia. Et hęc ſatis.

DE DEI PROVIDENTIA, QVO AD QVID SIT. Lectio CVI.

EX quo vidimus dari Dei prouidentiam, nec iure poſſe negari, conſequenter circa eandem, quo ad eius quid, uerſandũ erit. Nam Hugo de ſancto Victore uerba faciendo, de Dei prouidentia ſic dicebat: Prouidentiam eſſe illam, qua Deus de omnibus curat, quæ fecit, & nihil relinquit ex omnibus, quæ pertinent ad ipſum, & quæ ſubiecta ſunt ipſi, & vt prouidet ſingulis, & habeat vnumquodque, q̃d ſibi debetur, & conuenit, qua in definitione videntur quatuor tangi ad prouidentiam neceſſaria. Quorum primum eſt pręcognitio finis, alterum diſpoſitio ordinis, intentio mentis tertium, & operis executio quartum. Nã Deus primò rei fiendæ finem pręconcipit, ſecundò eiuſdem rei ordinem ad illum finem diſponit, tertiò proponit, & intendit dare ea, quæ vtilia ſunt ad illum finẽ, & oĩa nociua excludere. Quartò omnia, quæ pręmiſit, actualiter facit. A ſimili in artificialibus id habet manifeſtari: nã artifex circa artificium, q̃d facere intendit,

ut circa Domum, hęc quatuor facit, primò enim cogitans de domo facienda finem Domus pręconcipit, ſcilicet habitationẽ, propter quem finem Domum intendit ędificare, ſecundò diſponit ordinem partium Domus adinuicem, & ad finem Domus, puta quod fundamentum ſit ſub parietibus, & paries ſub tecto. Tertiò in mente ſua diſponit, vel proponit dare oĩa, quæ conferunt ad hunc finem, & excludere oĩa, quæ impediunt. Vnde cogitat Domus ſuſtentamenta, & feneſtras, & aliquas appenditias, quibus Domus ſit apta ad habitandum. Quartò artifex actualiter exequitur, & perficit oĩa, quæ premiſit. Deus ſimiliter hęc quatuor facit: nam primò pręcognoſcit finem, propter quem oẽs creaturas produxit, qui finis diuerſimodè eſt Dei bonitatem participare. Secundò diſponit ordinem creaturarum adinuicem, & ad Deum: diſtinxit enim vniuerſum ſecundum ſtatus diuerſos producendo corporales, & ſpirituales. Tertiò propoſuit, & ſtatuit dare cuilibet creaturæ illud, per qđ quęlibet creatura finem poſſit attingere ſuum, ſcilicet dare Angelo intellectũ, quo Deũ intelligere poſſit, & cęlo ſtellas, per quas inferiora produceret, & homini ſenſum, & rationem, quibus perficeretur, & iſta pręconſideratio dicitur prouidentia, quæ ſupponit curã, & diſpoſitionẽ. Quartò Deus hęc, quæ propoſuit, & diſpoſuit actualiter facit, cuilibet dando neceſſaria, & hoc dicitur adminiſtratio, ſiue gubernatio, quæ eſt diuinæ prouidentiæ effectus. Ad cuius euidentiam notanda hic ſunt tria, primum eſt, quòd iſta quatuor, pręcognitio, diſpoſitio, intentio, & executio, adinuicem dupliciter diſtinguuntur, ſcilicet in ſignificatione, & in duratione; primò in ſignificatione, quia pręcognitio ſolum ra-

tione cognitionis dicitur, & non ratione alicuius operationis. Diſpoſitio verò dicitur ratione ordinis excogitati in re operanda. Gubernatio verò eſt prouidentiæ executio, & conſeruatio prouidentiæ eſt actus. Differunt ſecundò in duratione, quia hęc tria, pręcognitio, diſpoſitio, intentio in Deo ſunt ab ęterno: at gubernatio ſolum eſt in tempore, quæ ſupponit creaturam eſſe in actu. Secundum eſt, q̃d prouidentia melius dicitur, quàm pręuidentia, Deus enim vno ęterno intuitu videt oīa temporalia, non vt abſentia, nec vt ſuccedentia ſibi, ſed pręſentia ſimul: ergo debet dici prouidentia, non pręuidentia. Tertium eſt, quòd diuina prouidentia quinq; attribuitur, ſcilicet ſcientiæ, ſapientiæ, bonitati, voluntati, & potentiæ Dei. Scientiæ Dei primò, vt pręcognoſcentis: nam prouidere, eſt procul videre, videre aũt procul ad ſcientiam ſpectat: ergo, &c. Sed dicetis, cui ſcientiæ debet prouidentia aſcribi? An ſpeculatiuæ, aut practicæ? reſpondetur, q̃d practicæ: nam Deus de ſe ſcientiam habet ſpeculatiuam, & de oĩbus rebus; at practicam ſolum de rebus, de quibus eſt prouidentia. Aliquando ẽt Dei prouidentia ſapientiæ Dei, vt ordinantis attribuitur, ſapientis enim eſt oĩa ordinare: quare, &c. Tertiò attribuitur bonitati Dei, vt ſe omnibus rebus communicanti, & diffundenti; ꝓuidens enim communicat ſe omnibus. Quartò aſcribitur Dei voluntati, vt proponenti, vel intendenti, vel mouenti. Quintò eius potentiæ aſcribitur, vt exequenti: pręditta ergo quinque Dei prouidentia includit ſcientiam in pręcognitione, voluntatem in pręcogniti intentione, bonitatem in ſui communicatione, ſapientiam in diſpoſitione, & ordinatione, tandem potentiam in

pręcogniti,

prȩcogniti, communicati, diſpoſiti, intenti executione, quæ eſt gubernatio omnium. Nam Dei ſcientia eſt, vt dirigens voluntas, vt imperans potentia, vt exequens. Et hȩc ſatis.

QVORVM SIT DEI PROVIDENTIA. Lectio CVII.

EX quo de quidditate prouidentiæ Dei hactenus ſatis abunde ſumus loquuti, ſupereſt, vt quorum ſit, enodetur in prȩſenti. Habebit itaq; ſermo noſter duas partes, in quarum prima, quorum ſit prouidentia Dei declarabitur, in altera dubium cum ſolutione ponetur. Quantum ad primum, Dei prouidentia eſt caſualium eſt malorum, voluntariorum, vilium, & ſingularium de quibus, vel reſpectu quorũ aliqui, Dei prouidentiam negauerunt. Circa primum audite, quid dicturus ſim. Dei enim prouidentia eſt, vt tales cauſæ ad tales effectus concurrãt, & licet caſualia reſpectu alicuius particularis cauſæ, non ob id ſic euenit reſpectu vniuerſalis cauſæ, V. g. duorum concurſus ſeruorum, licet quo ad eos, ſit caſualis, quia concurſum hunc ignorant: eſt tamen prȩuiſus à Deo, qui eos ſcienter miſit ad talem locum, vbi vnus ignorabat de alio. Sub quo ſenſu reſpectu diuinæ prouidentiæ, nihil eſt caſuale. Secundo Dei prouidentia eſt non ſolum bonorum, ſed ẽt malorum, quod primo patet, quia non tollit bona à rebus, nec excludit mala, & hoc ne multa bona ſemoueantur à rebus: ergo, &c. Sed hic notetis, quòd aliter eſt de prouiſori particulari, & aliter de vniuerſali: particularis enim prouiſor

omnem

omnem defectũ, & omne malum à rebus, ac vniuerſalis prouiſor permittit defectus quoſdam eſſe; & quędam mala, ne bonum vniuerſi impediatur. Differenter tamen de bonis, & de malis Deus prouidentiam habet: nam tripliciter bona prouidentiæ Dei ſubduntur, ſcilicet, quia bona ſunt à Deo pręuiſa, & intentâ, & ordinata, habent enim ordinem bona adinuicem, mala aũt duobus ſubduntur modis diuinæ prouidentiæ, ſcilicet, quia ſunt pręuiſa, & ordinata, non aũt intenta: ſunt enim mala à Deo ordinata, malum enim naturæ Deus ordinat in bonum naturæ, & malum culpæ per bonum iuſtitiæ. Non ob id dico, quòd mala ſint à Deo intenta, quia malum, vt malum, non habet, qđ poſſit intendi. Benè diuina ꝓuidentia vtitur malis, & hoc ꝓpter tres cauſas; prima eſt ad eorum vtilitatem, quibus mala eueniunt, vt ſunt infirmitates corporales, quas Deus imittit, & infirmitates ſpirituales, quas Deus permittit: hæ enim reſultant in vtilitatem eorum, qui patiuntur, eò quia corriguntur. Altera eſt ratio, ſcilicet vtilitas alterius hominis particularis, V. g. cũ ex pęna vnius alius emendatur. Tertia ratio, quare Deus benè vtitur malis, eſt ad vtilitatem communitatis, ſicut cum pęna malefactoris ordinatur ad pacem communitatis. Tertiò Dei prouidentia eſt ordinariorum, immo voluntariorum, nõ enim Dei prouidentia tollit libertatem arbitrij, alioquin bona non multiplicarentur, immo tollerentur, vt laus humanæ virtutis primò, ſecundò iuſtitia pręmiantis, & punientis, ſi homo liberè non ageret. Tertiò circumſpectio in conſilijs. Quartò diuina prouidentia vti vilium eſt, non enim ſolum Deus ſua prouidentia nobiles gubernat creaturas, vt Angelos, & homines,

homines, ſed ēt viles, ut animalia, piſces, vermes, & huiuſmodi, quod ſi non ita eſſet, omnia in nihilum tenderent. In ſpecie tamen curam habet de hominibus. Et hęc de prima parte. In altera ex dictis dubium proponitur, & ſtatim diluitur, dubitatur ergo, qđ Deus de homine prouidentiam non habeat, quod enim ſibi dimittitur, alicuius prouidentiæ non ſubditur, ſed homines ſibi ipſis dimittuntur à Deo, non ergo, &c. Minor patet ſecundum illud Eccleſiaſtici xv. Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui: ergo. Reſpondetur ad hoc, quòd ex illo verbo non oſtenditur, Deum hominem ſibi omnino dereliquiſſe, ſed benè oſtenditur, quòd non pręfigitur ei virtus determinata ad vnum: quare, &c. Demum Dei prouidentia eſt etiam ſingularium, quia horum eſt cauſa, ideo curam, & prouidentiam habet. Et hęc ſatis.

DE QVATVOR VTILIBVS CIRCA PROVIDENTIAM DEI NOTATV DIGNIS. Lectio CVIII.

D*Eſiderio ſciendi allecti prędictis de Dei prouidentia quatuor ualde utilia addemus, quorum primum eſt, qđ nulla creatura ſine Deo poteſt ſe gubernare. Alterum eſt, quòd Deus per ſe ipſum ſine aliquo alio creaturæ prouidet. Tertium eſt, quòd Deus creaturæ per aliam creaturam prouidet. Quartum eſt, quòd Deus aliquando prouidet bonis per bonos, & aliquãdo bonis per malos. Quod aũt nulla creatura poſſit ſe ipſam gubernare*

gubernare ſine Deo, queſo audite. Nam id quod non eſt ex ſe, ſed ſemper dependet ab alio, quo modo ex ſe poterit ſe gubernare? at creatura pendet à Deo, non ex ſe: igitur ſine Deo ſe gubernare, & conſeruare minimè poterit. Sed dicetis, cum Deus ſit omnipotens, nonne poterit creaturæ regendi potentiam conferre? ſi ſic, ergo ſe ipſam poterit regere, &c. Ad hoc dico, quòd Deus hoc non pōt, nec propter hoc impotens dici debet, quia hoc totum pendet à creatura, quæ tantam virtutem capere non poteſt, ex impotentia ergo creaturæ à Deo dependentis prouenit, quòd ſe ipſam ſine Deo regere non poſſit, quare Dei prouidentiæ oīa ſubijci non negandum, & fienda, & iam facta. Vt fienda ſubduntur Deo, per quē ipſa bona fiunt. Vt iam facta, ſic mala diuinæ ſubduntur prouidentiæ, quatenus per ipſam in bonum aliquod ordinantur. Inſuper uidendum eſt, quomodo Deus per ſe ipſum prouidentiam habeat de omnibus creaturis: quatuor enim modis id euenit, ſcilicet ꝑducendo, gubernando, ordinando, & conſeruando cēs per ſe ipſum creaturas. Ratio huius ſic aſſignatur, quia immediatè Deus res producit, & cognoſcit: igitur per ſe ipſum illas gubernare habet. Sed dicetis, cur ergo, ſi ita eſt, vna creatura prouidentiam habet de altera? Reſpondetur, hoc ex Dei defectu non prouenire, ſed benè ex creaturæ defectu non valentis recipere immediatè prouidentiam ex ipſo, niſi mediante aliquo. Quo modo diuina ſua prodentia adminiſtrat Deus, & gubernat creaturas inferiores, ſcilicet irrationales per homines, & homines per Angelos, eo quia inferiores creaturæ propter defectum earum non ſunt immediatè ſuſceptiuæ actionis, vel prouiſionis diuinæ. Tertiò ſic adminiſtrat

propter

propter vtilitatẽ eius, propter quem fit prouiſio, & ſic Deus vult adminiſtrari, prouiderique pauperibus à diuitibus ꝑꝑ vtilitatem diuitum. Vult ẽt doceri quoſdam propter vtilitatem docentium. Sed hic ſcitu dignum conſiderare oportet, quòd dùm dicitur, qđ Deus vni creaturæ prouidet per alteram, hoc habet duobus accipi modis: nam illa particula, per, vel refertur ad authoritatem, uel ſubauthoritatẽ, ſi primo modo, falſum eſt, quia Deus per ſe ipſum regit, atq; gubernat. Si ſecundo modo, concedi poteſt, quia Deus ſic creaturas per alias adminiſtrat, & regit vt Rex ciuitatem per prępoſitum. At dubitabitis uos ingenio ſplendentes ſic. Qui ſolus mundum creauit, ſolus ipſe regit, non ergo per creaturas. Reſpondetur, quòd aliud eſt loqui de creatione, & aliud de regimine, ſiue gubernatione, benè ſolus Deus, cui ſoli, & non alijs competit actio creationis, mundum creauit, & ſolus ipſe gubernat principaliter ad differentiam, ſiue ad diſtinctionem aliarum creaturarum, per ordinationem diuinam gubernantium inſtrumentaliter. Ly ergo ſolus dictio capitur dupliciter, vno modo, vt ſonat ſolitariè, ſub quo ſenſu ſumus primo loquuti, de creatione verba facientes, alio modo ſolus ſumitur ad diſtinctionem alterius, vt in ꝓpoſito loquimur: nam creatio, qua Deus res producit, ſolius eſt Dei, at gubernatio, & Dei, & creaturæ eſt, Dei immediatè, & creaturæ mediatè. Cum itaq; Deus aliquando bonis per bonos, & aliquando bonis per malos prouideat, vt ait Aug. lib. Lxxxiii. quęſtionum, quid nam melius erit? Reſpondetur, quòd eſt melius bonis per bonos prouidere, quia, qui prouidet, melior eſt, at prouidere bonis per malos, licet eis melius non ſit, qui prouident, melius

tamen

tamen eſt, quo ad vniuerſum, quia magis ad vniuerſi pulchritudinem facit, & ad maiorem laudem Dei, & beatorũ gloriam. Sed dicetis, cur Deus iſta malis concedit? reſpondetur, qđ quandoq; Deus malis talia concedit in pœnam eorum, & in vtilitatem aliorũ, vt patet in Balaam, qui licet malus eſſet, tamen fuit illuminatus à Deo, non propter ſe ipſum, ſed propter alios, quibus prophetauit de Chriſto. Hoc idẽ patet in Caypha, qui cũ eſſet ſummus Pont. prophetauit, qđ Chriſtus erat moriturus pro genere. Et hęc ſatis.

PROPTER QVID, VEL AD QVID SIT PROVIDENTIA DEI.

Lectio CIX.

VT ea, quæ à ſacris ſolent dici Theologis, autumemus, hodierna die de tribus verba faciemus. Primò de modo ꝓuidentiæ Dei. Secundò de ſeptem differentijs diuinæ prouidentiæ. Poſtremo aliud eſſe ordinare bonum in malum, aliud facere malum ꝑ bonum, & aliud permittere docebimus. Circa primum verſaturi, vt diuinæ prouidentiæ modum cognoſcere valeamus, à Damaſceno non recedemus, qui aſſignat triplicẽ diuinæ prouidentiæ ſignificationem: nam triplex eſt prouidentia, ſcilicet acceptationis, vel approbationis, cõceſſionis, vel permiſſionis, derelictionis, vel deſperationis. Primò prouidentia, qua Deus prouidet bonis, per bonos eſt, qua elicit bonum ex bono. Secundò prouidentia conceſſionis eſt, qua Deus bonum ex malo elicit, vel ex malo pœnæ, quam mittit ad vtilitatem ſui, vel communitatis, vel

ad gloriam Dei, vel ex malo culpæ, quā permittit. Tertiò prouidentia derelictionis eſt, quando Deo faciente oīa, quæ ſunt ad ſalutem hominis, homo inſenſibilis, & incurabilis in proprio propoſito perſeuerat, & tunc in finem perditionis tendit, & ex hoc malo ęternali Deus elicit bonum ſcilicet iuſtitiæ Dei, & ſanctorū lętitiæ, quæ in beatis oritur ex cognitione vltionis diuinæ in damnatis. Et hęc de primo puncto ſatis. In altero Damaſcenus prouidentiam cognitionis, ſiue conceſſionis, vel permiſſionis, in ſeptem differentias diuidit. Prima eſt, cum Deus permittit, iuſtum in calamitates incidere, vt in eo latentem virtutem faciat alijs manifeſtam, vt patet in Iob. & hoc modo Deus ex malo pęnæ vnius bonum elicit aliorum. Secunda eſt, quando Deus aliquid inconuenientium fieri permittit, vt quid maius inde eliciat, quo modo ex malo penæ vnius Deus bonum multorum operatur, vel oīum ex parte Dei. Tertia Dei prouidentia eſt, cum ſanctum pati concedi, ne vel ex ſibi gratia data, vel ex recta conſcientia in ſuperbiam cadat, vt in Paulo, cui dictum fuit, Sufficit ſibi gratia mea, & hoc ex reuelatione diuina. Quarta Dei prouidentia eſt, quando quis ad tempus derelinquitur in directione aliorum, vt alij intuentes in ipſo inſtruantur, & ſic Deus ex malo culpæ, qđ permittit, vel ex malo pęnæ, qđ vni immittit, aliorum elicit bonum. Quinta Dei prouidentia eſt, quādo quis derelinquitur, & punitur à Deo non propter peccatū proprium, vel parentum, ſed propter gloriam Dei, vt patet in cęco nato, ſic Deus ex malo pęnæ elicit gloriam ſui. Sexta Dei prouidentia eſt, cū permittitur quis pati in Zelum alterius, ad exemplum, ut gratia eius, qui paſſus eſt, conſiderata in

pugna,

pugna, alijs fiat leuior paſſio, ut in martyribus, & ſic Dei prouidentia ex malo pęnæ vnius aliorum elicit bonum. Septima Dei prouidentia eſt, quando quis permittitur à Deo incidere in operationem nefariam, in deteſtationem deterioris culpę commiſſæ, ut elatum in virtutibus permittit ruere in adulterium, ut ex caſu humilietur, & ſic Dei prouidentia ex malo culpæ, qđ permittitur, bonum elicit miſericordiæ, cum quis de peccato pęnitentiam facit, & bonum iuſtitiæ, ſi perſeueret in peccato: vbi ēt notandum venit, quòd prouidentia approbationis eſt tantùm bonorum, & hoc tribus modis, primò eſt aliquorum bonorum immediatè, quæ bona ipſe Deus per ſe, & immediatè operatur. Secundò eſt aliquorum bonorum conſenſu alterius mediante, uel non reſiſtente, vt in virgine patiente. Tertiò eſt aliquorū bonorum lib. arbitrio mediante, ut actus noſtri boni, qui adeo ſunt boni, quia conformes rationi. Si verò non ſint rationi conformes, tunc boni minimè dicentur, ſed apparentes boni. Et hęc de duobus punctis. Supereſt tertium examinare cognoſcendi gratia, aliud eſſe ordinare bonum in malum, & aliud facere malum propter bonum, & aliud permittere, vel ſuſtinere malum aliquod propter aliqđ bonum. Primo modo, ordinare bonum in malum non videtur bonum, nec aliquis bonus prouiſor hoc facit, quod duplici ratione probatur. Prima eſt, quia nullum contrarium per ſe ſuum inducit contrarium, ſicut calidum non frigefacit, nec vice uerſa. Altera ratio eſt, quia bonum de ſe ſemper ordinem hēt ad finem bonum, non ad malum: & ideo hoc, ſcilicet ordinare bonum in malum, non videtur poſſe diuinæ aptari prouidentiæ. Secundum verò, ſcilicet malū facere propter

bonum,

bonum, non licet, quia hoc facere in homine reprehẽſibile eſt; multo magis hoc eſſet in Deo, quare diuinæ hoc non debet attribui prouidentiæ. Tertium ſcilicet permittere, uel ſuſtinere malum aliquod propter aliquod maius bonum, hoc licet, vnde cum Deus prouiſor prudentiſſimus ſua prouidentia non prohibet, ſed aliqua mala permittit, hoc pręcipuè triplici ratione facit. Prima eſt, quia Dei prouidentia permittit vnumquodq; agere ſecundum naturam ſuam, ſed natura quarundam rerum, & conditio eſt, quod poſſit male agere, & deficere. Secunda ratio eſt, quia niſi diuina prouidentia mala ſuſtineret, & permitteret, multa bona tollerentur à rebus. Tertia ratio eſt, quia diuina prouidentia ſuſtinet aliquod paruum malum, ne impediatur aliquod magnum bonum; quodlibet enim particulare malum dicitur eſſe paruum reſpectu boni vniuerſalis, & ideo diuina prouidentia aliquod malum particulare permittit, vel ſuſtinet, ut bonum aliquod magnum vniuerſale, uel totius vniuerſi inde eliciat. Sed dicetis, videtur, qđ diuina prouidentia non debeat aliqđ malum permittere, ut inde eliciat aliqđ bonum tali ratione. Bonũ eſt malo potentius: ergo magis bonũ ex bono elici põt, quã bonũ ex malo. Ad hoc dici põt, dari aliqđ bonum, qđ minimè põt elici, niſi ex aliquo malo, V. g. ſicut bonum patientiæ, qđ tunc elicitur, niſi ex malo ꝑſecutionis, & bonũ pęnitentiæ, niſi ex malo culpæ, nec hoc impedit infirmitas mali reſpectu boni, q̃a huiuſmodi eliciuntur ex malo, non quaſi ex cauſa ꝑ ſe, ſed per accidens, & materialiter, & hęc de pollicitis ad mentẽ diui Thomæ in q̃ſtione diſputata de veritate. q. vii. de prouidentia articulo viii. Vtrum motus, & actiones horũ inferiorũ diuinæ ſubijciantur ꝓuidentiæ.

DE DIVINAE PROVIDENTIAE EFFECTIBVS. Lectio CX.

EFfectus diuinæ prouidentiæ in particulari ſunt à nobis innumerabiles, in generali tamen quatuor eſſe dicuntur. Scilicet creaturarum conſeruatio, ordinatio, inclinatio, vel directio, & gubernatio: nam diuina prouidentia hęc quatuor facit in creaturis, has enim primò in eſſe conſeruat, ne ab eſſe deficiant. Secundò diſponit, & ordinat, ut finem attingant. Tertiò ad debitum finem dirigit creaturas, uel inclinat. Quartò creaturas oẽs gubernat, ut quod neceſſe eſt habeant Quod aũt Deus in eſſe creaturas conſeruet, audite: nam eſt cauſa creaturarum, nec non continuationis eſſe earum: igitur & conſeruationis. Inſuper, vt impoſſibile eſt res moueri ceſſante motione, uel virtute mouentis, ita & res ſine Dei ꝓuidentia cõſeruari: quare, &c. Poſtremò, vt ſe habet ſol ad aerem, ita Dei prouidentia ad rerum conſeruationem, ſed ſole preſente lumine ſuo aer fit lucidus, ita actione diuinæ prouidentiæ creaturæ conſeruantur in eſſe. At dicetis, aſſignetur ratio, quare actione agentis ceſſante, ceſſat conſeruatio rei, ad hoc dici poteſt, quòd eſt triplex, uel id fieri, & euenire propter tria, ſcilicet, propter modum, propter ſubiectum, & propter reſpectũ. Primò propter modum, ſcilicet agendi, quia actio agentis eſt cauſa fieri rei, & non eſſe rei, V. g. ſubtracta actione domificatoris non ſubtrahitur conſeruatio domus, eo quod domificator eſt cauſa fieri domus, ſed nõ eſſe domus, quia eſſe domus, ſequitur eius naturam à qua non ſeparatur actione domificatoris ceſſante.

Pręterea,

Preterea eſt altera ratio, propter recipiendi modum, q̃a quando id, quod recipitur in materia ab agente, dicitur habere eundem ordinem eſſendi, tunc ceſſante actione agentis, nõ propter hoc ſtatim ceſſat effectus in ſubiecto receptus, V.g. ceſſante actione ignis ab aqua, adhuc remanet calefacta. Quod aũt non recipitur ſecundũ eundem modum in ſubiecto, tunc oppoſitũ dicitur euenire, V.g. ceſſante lumine ſolis ab aere, claritas aeris ſtatim deſinit eſſe. Poſtremo hoc idem euenit ꝓpter reſpectum, ſcilicet quando effectus productus habet ordinem, vel reſpectum ad cauſam aliam, V.g. candela, quamuis habeat lumen ab alia candela, non tamen extinguitur extincto lumine candelæ, à qua recipit, & hoc quia habet reſpectum non ad iam extinctam candelam, ſed ad motum, & ad cęli virtutem. Sic de Dei prouidentia eſt dicendum, quòd oĩum creaturarum ſit cauſa non per motum, & quod ſine Deo res conſeruari nequeant. Secundus diuinæ prouidentiæ effectus eſt ordinare creaturas, ideo in rebus talis à Deo creatis apparet ordo, primò, quia vna eſt ſuperior, nobilior, & melior, ſecundum quod vna mouetur ab alia. Inde diuina cognoſcitur ſapientia, cuius eſt oĩa ordinare. Sed dicetis, licet is ordo rerum videatur, qđ Deus pręmiſerit creaturam intellectualem rationali, & ſpiritualem corporali, & corporalem corruptibili, cum non ſe extendat Dei prouidentia ad corporalia corruptibilia, quo modo eius ſaluari poterit prouidentia? quòd autem ad corruptibilia non ſe extendat diuina prouidentia, docet Dam. lib. ii. dùm inquit, eſſe neceſſe, res fieri melius, ſicut fieri poſſunt ſecundum Dei prouidentiam, & rationem neceſſariam, ſed corporalia, vel corruptibilia poſſunt

fieri meliora: ergo. Reſpondetur ad hoc, quòd quamuis res corruptibilis fieri poſſit melius, quàm ſit, tamen vniuerſum melius, quod conſtat corruptibilibus, & incorruptibilibus, quàm ex incorruptibilibus tantùm; nec id mirũ: in mundo enim melius eſt duo eſſe bona, quàm vnum tantùm. Sed dicetis, vnde corruptio prouenit? Reſpondetur, quod talis non prouenit ex Deo agente, ſed ex Deo non agente, ſicut tenebræ fiunt ex ſole nõ influente. Tertius diuinæ prouidentiæ effectus eſt creaturas oẽs in finem debitum inclinare, dirigere, & producere: mouet enim Deus creaturas ad ſui ſimilitudinem: nam ipſe in ſe, vt eſt bonus, ſic oĩs creatura bona eſt. Secundò Deus eſt cauſa bonitatis in alijs, ita etiam vna creatura reſpectu alterius. Tertiò Deus alia ad participationem bonitatis mouet, ſic creatura aliam ad hoc inducit, & mouet. Quartus diuinæ prouidentiæ effectus, eſt creaturas oẽs gubernare, vt patet experientia: nam vt Regis offitium, & domini temporalis eſt ſuo imperio regere, & ordinare, & ſubditos gubernare: ergo multo magis Regis ęterni, ſcilicet Dei erit ſua prouidentia omnia gubernare conferrendo illis, quod eſt vtile, & neceſſarium ad finem conſequendum. Et hęc ſatis.

AN DEVS SE TANTVM COGNOSCAT, VEL ETIAM ALIA A SE.
Lectio CXI.

POſt prędicta arbitror ad maiorem euidentiam pręcedentis diſtinctionis hodierna die duo examinanda fore quęſita, & primò. Vtrum Deus cognoſcat ſe tantùm, an alia à ſe.

Inſuper,

Inſuper, vtrum ꝓpriam, perfectamq; nec non diſtinctam habeat cognitionem de alijs à ſe. Circa primum duplici via pro parte negatiua põt argui, & primò ſic. Quęcunq; ſunt alia à Deo(vt nõrunt oẽs)dicuntur eſſe extra Deum, at ſecundum Aug. lib. lxxx. iii. q. Deus nequaquam extra ſe ipſum intuetur: igitur alia à ſe nõ cognoſcit. Deinde ſecundum ordinem obiectorum dicitur eſſe ordo nobilitatis in operationibus, ideo Ariſt. in Ethicis quarto fęlicitatem ponebat reſpectu nobiliſſimi obiecti, authore enim eodem fęlicitas nobiliſſima ponitur operatio, at quicquid eſt aliud à Deo vilius, & imperfectius eſt eo, quare ſi Deus alia à ſe cognoſceret, illius intellectus vileſceret, at hoc abſurdum eſt, non ergo alia à ſe intuetur. In oppoſitum ſe habet Apoſtolus ad Heb. capite quarto dicens, qđ oĩa nuda, & aperta ſunt oculis eius. Hoc idem habetur apud D. Aug. xv. de trin. Deus ergo non tantùm ſe, verùm ẽt alia à ſe cognoſcit. Pro determinatione huius queſiti tres erunt ponendæ concluſiones, quarum prima hęc. In Deo eſt ponere ſcientiam, ſeu certam aliorum à ſe cognitionem. Altera eſt, quòd Deus cognoſcit ſe, & alia à ſe perfectè, & comprehenſiuè. Tertia, quòd Deus alia à ſe cognoſcit, ſed non per aliud à ſe. Prima iam patet, ſuppoſito, qđ Deus ſit prima cauſa, & nobiliſſima, cui modus cauſandi competit nobiliſſimus, qui eſt per intellectum, & voluntatẽ. Secunda ſimiliter clara eſt, quia Deus perfectę, & comprehenſiuè ſe cognoſcit, nec non alia à ſe, quia ſub eius obiecto oĩa cadunt. Tertia non ſecus manifeſtari põt, quia Deus alia à ſe, in ſe, & per ſuam eſſentiam cognoſcit, non per aliorum eſſe: nec id mirum, nam potẽtia intellectiua in Deo eſt ſua met eſſentia: quare, &c. Nun

ad primum argumentum venit in hunc modum danda reſponſio, quòd Deus alia à ſe non extra ſe, ſed in ſe cognoſcat: nam eſſentia diuina ratio cognoſcendi alia à ſe dicitur eſſe, & eſt. Dùm verò Deus alia à ſe intuetur, ne credatis, quòd talia, vt obiecta principalia cognoſcat, ſed benè, vt ſecundaria, & ita primum ruit argumentum. Ad ſecundum poteſt dici, quòd ſecundum ordinem nobilitatis obiectorũ principalium, & per ſe attendatur nobilitas, vel ignobilitas in operatione, non aũt ſecundum ordinem ſecundariorum obiectorum, alioquin eadem operatio ſimul eſſet nobilior, & vilior cum contingat eandem operationem ſimul eſſe reſpectu plurium, quorum vnum eſt minus nobile altero. Sed tunc vtrunq; eorum non põt eſſe obiectum principale; quando aũt vtrunque eſt obiectum principale, impoſſibile eſt, eadem eſſe operationem, propter qđ minus nobile intelligendo impeditur ab intellectione rei, magis nobilis, & ſic vileſcit intellectus; cum ergo diuina eſſentia, & creatura nõ ſint ęquè obiecta principalia diuinæ intellectionis, nec Deus intelligendo creaturas impediatur à ſui cognitione, propterea alia cognoſcendo non eius intellectus vileſcit. Et hęc de dubio primo. Huic nectitur alterum dùm quęritur. Vtrum Deus propriam diſtinctamuè habeat cognitionem de alijs à ſe. Pro parte negatiua quidam ſolent argumentari, & primò ſic. Ex oĩum conſenſu certum eſt, quòd per cauſam primam, & remotam diſtincta, atq; perfecta cognitio de rebus haberi minimè põt, at quicquid Deus cognoſcit, per ſuam eſſentiam cognoſcit, quæ eſt rerũ prima cauſa, & remota: quare, &c. Pręterea Deus alia à ſe nõ cognoſcit, niſi quatenus in eo pręexiſtunt; at non videntur pręexiſtere

diſtinctè,

diſtinctè, ſed vnitè, & indiſtinctè, non ergo, &c. Ideſt, quòd diſtinctè cognoſcat. In oppoſitum ſe habet veritas, quæ eſt, quòd Deus eſt agens producens diſtinctè: ergo ēt diſtinctè cognoſcit, cōtra illum maledictum Aueroem in ſua Metaphyſica dicentem, Deum alia à ſe non intelligere, niſi in vniuerſali, ideſt inquantum ſunt entia, quæ opinio, vt falſa penitus, ſi admitteretur, proculdubio eſſet concedere, aliquam in Deo ignorantiam: nam hoc modo Deus ſecundum Aueroem huius non haberet entis cognitionem, verum quia opinio hęc purus eſt error, ideo dimittenda, vt ipſe Aueroes ad debitas luendas pęnas eſt dimiſſus. Dicamus igitur nos pro veritate, quòd eſſentia diuina, vt oīum rerum ſufficiens cauſa prima res diſtinctè repręſentet, & ſpecificè oīa, quæ cōtinet in ſe virtualiter: quare diuinus intellectus, qui perfectiſſimè, & comprehenſiuè ſuam nouit eſſentiam, nouit ēt oēs res creatas perfectè, quantùm ad earū diſtinctionem ſpecificam. Nunc argumenta diluenda, & erit finis. Ad primū ergò de cauſa vniuerſali diſtinguendum eſt: nam cauſa vniuerſalis tribus ſumi pōt modis. Vno modo in prędicando, & talis cauſa dicitur vniuerſalis vniuerſalitate prędicationis; V. g. quando artifex ponitur cauſa artificiati, & particularis, vt ſtatuifica reſpectu ſtatuæ, & ſingularis, vt hęc ſtatuifica eſt cauſa huius ſtatuæ, & hoc modo, per cauſam vniuerſalem non cognoſcitur effectus particularis, vel ſpecificus, nec per cauſam particularem, vel ſpecificā ſingularis effectus cognoſcitur. Alio modo ſumitur cauſa vniuerſalis, non per prędicationem, ſed quia ſe extendit ad plures effectus, tamen ſecundum aliquid eſt eis commune, & non ſecundum id, quod eſt eis proprium, niſi deter-

minetur per aliud, & ſic ſol cauſa dicitur oĩum generabilium; nec adhuc per talem cauſam res ſufficienter, & diſtinctè cognoſci põt, & neutro horum modorum Deus debet dici cauſa vniuerſalis. Dicatur igitur tertio modo, dari cauſam uniuerſalem, quæ ſe extendat ad plura ſecundum propriam vniuſcuiuſq; rationem abſq; hoc, quòd per aliud determinetur, & ita Deus eſt cauſa vniuerſalis oĩum, quoniam uel producit, uel producere põt per ſe, & immediatè abſq; hoc, quòd per aliud determinetur, & per talem cauſam ſic vniuerſalẽ poſſunt diſtinctè cognoſci effectus: eſt enim cauſa uniuerſalis, quia oĩum cauſa, propria tamen vniuſcuiuſque, quia vnumquodq; producit, vel producere põt per ſe ipſum, & ita cognoſcere. Ad alterum argumentum ſecundum dicitur, qđ Deus creaturas non cognoſcit, niſi ſecundum quod exiſtunt in ipſo. Sed hic notetis, quòd ly ſecundum, dupliciter habet ſumi, vno modo formaliter, alio modo repræſentatiuè. Si primo modo, ſenſus falſus eſt, quòd Deus res cognoſcat, ſecundum quod ſunt in illo, non enim inſunt formaliter: nam ſecũdum Anſelmum eſſentia diuina creaturæ cauſatrix eſt, formaliter ergo ſolũ ſe tantũ cognoſceret Deus. Alio modo, ly ſecundum, poteſt notare rationẽm intelligendi, tunc ſenſus bonus eſt, V. g. quod Deus res creatas non intelligat, niſi quia præexiſtunt in eo, ſicut in cauſa repræſentante, & ſic propoſitio eſt vera. Tunc non ſequitur, qđ non intelligat alia à ſe, ſed benè, quòd non intelligat per aliud à ſe. Et hęc ſatis.

AN

AN DISTINCTE DEVS SINGVLARIA COGNOSCAT.

Lectio CXII.

PRiuſquam ad ſubſequentem tranſeamus diſtinctionem, decreui duo alia uobis in preſenti enodare quęſita ex Theologorum uoto. Quorum primum erit. Vtrum Deus diſtinctè ſingularia cognoſcat. Inſuper, vtrum Dei ſcientia vniuerſalis, aut particularis cenſenda ſit. Circa primum duplici via pro parte negatiua poteſt argui, & primò ſic. Dei cognitio ſcientifica eſt, cum in Deo non ſit opinio, nec ſuſpitio, at de ſingularibus non eſt ſcientia, immo ab ante reijcienda: igitur Dei cognitio nequaquam ſe extendit ad ea. Deinde Boetij authoritate ſic inſtatur. Singulare eſt, dùm ſentitur; vniuerſale autem, dùm intelligitur, at cognitio ſenſitiua in Deo non admittitur: nō ergo ſingularia Deus cognoſcit. Ex alio latere, cum illud, quod magis habet de entitate, ſit magis cognoſcibile, & ſingularia plus habeant de entitate, quā vniuerſalia: ergo cognoſcuntur à Deo. Pro determinatione huius quęſiti videndum eſt, quo modo Deus ſingularia cognoſcat, vt ergo ipſis tradidit eſſe, eo modo talia cognita ſunt ab illo, & ſi q̄d in rebus eſſet incognitum ab eo, oporteret fateri, quòd circa illud tale vacaret diuina operatio, ideſt, quòd non eſſet operatū ab ipſo. Nunc ad argumenta reſpondendum, & primò ad primum ſic, q̄d licet cognitio, qua ſe cognoſcit, & oīa alia, vna ſit ſecundum rem, eſt tamen plures, ſecundum rationem, inquantum in plura tendit obiecta, & ſic plura ſortitur nomina. Nā inquantū Dei cognitio

in

in eſſentia ſuæ quidditatem tendit, vel alterius rei ſimplex intelligentia uocatur, quatenus verò in ſuam tendit eſſentiam, ſibi rerũ cauſalitatem attribuendo vocatur intellectus, V. g. cum ſe rerum cauſam cognoſcit, dici ẽt pōt cognitio principiorum, quia cauſalitas ſua alijs rebus eſt cauſa eſſendi, ſiue ratio cognoſcendi. Inquantum verò ex ſuæ cauſalitatis cognitione in aliarum rerum cognitionem tendit, atque proprietatum eis conuenientium, ſecundum tamen rationem earum generalem, vel ſpecialem, ſcientia, vel ſcire, quòd eſt rem per cauſam cognoſcere. Inquantum verò in ſingularium cognitionem tendit ſecundum rationem ſuæ ſingularitatis, tunc dicitur quaſi cognitio ſignificatiua, ſiue experimentalis, quæ in nobis dici nequaquam pōt ſcientifica cognitio. Cum ergo dicitur in primo argumento, quòd oĩs Dei cognitio eſt ſcientifica, dicendum eſt, quòd licet Dei cognitio, quæ vna eſt, ſcientifica ſit, non tamen reſpectu oĩum, quia non reſpectu ſui ipſius, nec reſpectu ſingularium. Ad illud Boetij dicitur, quòd de nobis ſit loquutus, in quibus ſenſitiua cognitio viget, quæ ſolum eſt ſingularium, & nullo modo vniuerſalium. At cognitio intellectiua, vt perfectior, tàm ſingularium, quàm vniuerſalium, & multo magis cognitio Dei intellectiua ob ſuam perfectionem, non ſolum vniuerſalium, uerum ẽt ſingularium, includit enim oĩum perfectionem. Et hęc pro primo puncto. Quęritur ſecundo, num Dei ſcientia poſſit dici uniuerſalis, vel particularis. Mihi certè videtur primo aſpectu vniuerſalis: nam illa ſcientia, quæ per cauſam habetur uniuerſalem, vniuerſalis eſt, ſed Dei ſcientia ſic ſe habet: ergo vniuerſalis. Pręterea illa ſcientia non ſolum uniuerſalis cenſenda, immo vniuerſalior, quæ

ad

ad plura ſe extendit, ſed Dei ſcientia ad omnia ſe extendit: igitur vniuerſalior. Ex alio latere totum oppoſitum uidetur eſſe dicendum: nam cognitio rerum ſecundum proprias rationes ſpecificas, & ſingulares particularis eſt, at Dei cognitio, quam ipſe de rebus habet, ſic ſe habet: ergo, &c. Pro intellectu huius queſtionis velim uos ſcire, nos duobus modis de Dei ſcientia verba poſſe facere, vno modo pro re informante diuinum intellectum ſecundũ noſtrum modum intelligendi, alio modo, pro vt talis Dei ſcientia comparatur ad obiectum. Si primo modo loquamur de ſcientia, nulla eſt vniuerſalis, ſed eſt ſingulare quoddã, vniuerſalia enim ſunt tantùm in intellectu obiectiuè, at nuſquam ſubiectiuè ſecundũ rationem ſuæ uniuerſalitatis, & ſic Dei ſcientia non põt dici uniuerſalis, ſed benè quędam ſingularitas, ſicut & eſſentia diuina. Alio modo põt conſiderari ſcientia, pro vt comparatur ad ſcibile, vel ad obiectum, & ſic vniuerſalis, uel particularis ab obiecto dici poteſt. His ita poſitis, dicitur, q̄d Dei ſcientia eſt vniuerſalis, quatenus ad oĩa ſcibilia ſe extendit, non tamen vna ſecundum rationem dici poteſt, ſed plures, quia ſcientiæ, quæ ſunt in nobis ſecundum rem diuerſæ, in Deo ſunt diuerſæ ſecundum rationem. Cum itaq; in nobis non ſit vna ſcientia, quæ ſe extendit ad omnia ſcibilia, ſed plures ſecundùm rem, conſequens eſt, q̄d Dei ſcientia, quæ vna eſt ſecundum rem, ſit plures ſecundum rationem. V. g. vt ſe ad oĩa ſcibilia extendit, penes aũt illam primam aſſignationẽ ſcientiæ vniuerſalis, & particularis erit dicendum, quòd Dei ſcientia ſit, & vniuerſalis, & particularis, & non vniuerſalis tantùm, nec particularis tantùm. Nunc ad rationem primã prius

formatam

formatam de cauſa vniuerſali, &c. habet ſic reſponderi, quòd illa ſcientia, quæ eſt per cauſam vniuerſalem prędicatione, vel per cauſam vniuerſalem, quæ ſe ad plures effectus extendit, ſolum ſecundum illud, qđ eſt eis cõmune, vniuerſalis eſt, pro ut vniuerſale diſtinguitur contra particulare ſecundum primam acceptionem, & ita Dei ſcientia vniuerſalis eſt, quam habet de rebus alijs, nec ſolum vniuerſalis, verum ẽt particularis penes primam acceptionem, & penes ſecundam vniuerſalis. Altera ratio adducta ab aduerſarijs ſolum probat, quòd Dei ſcientia ſit vniuerſalis iuxta acceptionem ſecundam vniuerſalitatis, vt iam conceſſum fuit: eſt ergo Dei ſcientia partim particularis, vt res cognoſcit ſecundum ſpecificas rationes, eſt etiam vniuerſalis, inquantum res ſecundum ſuas generales, & communes rationes cognoſcit.

VTRVM CONCEDENDVM SIT, ETC.
Diſtinctio XXXVI.
Lectio CXIII.

Satis longo ſermone de Dei ſcientia ſecundum ſe verba fecimus in diſtinctione ſuperiori, cui uidetur hęrere ſubſequens trigeſima ſexta in ordine, & iure merito. Ex quo enim ibi de ſcientia Dei abſolutè actum, hic verò nunc reſpectiuè, quia res ſcitæ ad ſcientem comparandæ. Nam primò ſpeculandum, non oĩa eſſe in Dei eſsentia, vt ſunt in eius ſcientia. Secundò qualiter Dei ſcientia ſe habeat ad bona, & ad mala. Demùm concludendum, non omnia, quæ ex Deo ſunt, de ipſo poſſe dici. Quantum ad primum,

primum ita ſandum. Licet oīa ſint in Dei ſcientia, non ob id oīa debent dici eſſe in eius eſſentia. Huius ratio aſſignari pōt in hunc modum: nam oīa, quæ in diuina ſunt eſſentia, eiuſdem naturæ cum Deo eſſe dicuntur, at ea, quæ ſunt in eius ſcientia minimè, quare oīa cognita à Deo poterunt dici eſſe in diuina ſcientia, licet nequeant eſſe in eius eſſentia. Et hęc de primo puncto. In ſubſequenti ſecundo membro videndū eſt, qualiter Deus cognoſcat, intueaturuè bona, & mala: non enim bona eodē modo, & mala cognoſcit, ſed bona oculo probationis, & mala oculo reprobationis. At dicetis, vt bona ſunt in Deo, num & mala eodē modo? reſpondetur ad hoc, qđ non. Nam illa ſola in Deo eſſe dicuntur, ad quæ Deus ſe habet in ratione principij, vt ad bona. Ad mala verò non ſic ſe habet, quare nec in Deo eſſe, vt bona dicendum eſt. Rurſus dicetis, cur ergo dixit Paulus, Ex ipſo per ipſum, & in ipſo? reſpondeatis, hanc authoritatem intelligendam fore de poſitiuis, non de priuatiuis, niſi ſub modo cognitionis reprobationis. Et hęc de duobus ſegmentis. In tertio, & vltimo ſpeculandum venit. Num omnia, quæ ſunt de Deo, queant dici ex ſe ipſo, & vice uerſa: mihi ſanè, quòd non, apparet: nam illa dicuntur eſſe de Deo, quæ habent eſſe ab ipſo ſecundum ſubſtantialitatem, at eſſe ex Deo denotat generalem principationem; nihil ergo propriè loquendo dici poteſt de Deo, niſi quod eſt de eius ſubſtantia, at ex Deo dicuntur eſſe oīa, quæ quouis modo principiata: ſi ergo omne illud, quod eſt ex Deo, dicitur eſſe de Deo, tunc oēs creaturæ dicerentur eſſe ſubſtantiales ipſi Deo, quod eſt falſum, quia ſolum perſonæ filij, & Spiritus ſancti, quæ ſunt de Patre, ipſi propterea conſubſtantiales dici poſ-

ſunt,

ſunt, & hęc de pręſenti diſtinctione ſatis, quam paucis enodatam verbis habetis.

AN DEVS MALA COGNOSCAT. Lectio CXIIII.

VT hominis vita panis, & aqua, quæ componi videtur ex à, & qua, quaſi aqua viuamus, ita contemplatiui vita dubitatio eſt, & dubitationis reſolutio. Quapropter, ne ſicco pertranſire pede videamur uelle ea, quæ in textu à Magiſtro tacta fuere, duo in pręſenti perpulchra proponemus quęſita, quorum primum erit. Vtrum mala Deus cognoſcat. Alterum. Vtrum creaturæ ſint in Deo. Circa primũ negatiuè arguunt quidam, & primò ſic. Intellectus in actu ſemper exiſtens priuationem minimè cognoſcit, vt habetur tertio de anima, at intellectus diuinus ſemper eſt in actu: igitur malum, vt eſt priuatio quędam cognoſcit minimè. Confirmari poteſt id, quod diximus nunc nunc exemplo à ſenſu viſus, uel auditus deſumpto, qui ſi ſemper forent in actu, nec ſilentium perciperet auditus, nec tenebras viſus: ergo eodem modo eſt circa intellectum: quare, &c. Vlterius arguitur. Omnis cognitio, vel eſt rerum cauſa, vel à rebus cauſata, ſed Dei ſcientia nec malorum (ſaltem culpæ) cauſa eſt, nec cauſata ab eis: igitur, &c. Demum, intellectum in intelligente eſt, ſed malum in Deo non eſt: igitur nec intellectum ab eo. In oppoſitum ſe habet illud Iob. xi. ipſe nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatē eorum, nonne conſiderat? & in Pſalmo, Delicta

mea

mea non ſunt à te abſcondita. Circa quęſtionem hanc tria conſideranda occurrunt, primum diſtinctionem communem ſcientiæ Dei reſpicit. Alterum pertinet ad illud, in quo moderni oẽs concordant. Poſtremũ ad illud, in quo quidã diſcordant inquirentes quid ſit verius. Quo ad primũ, ſciendum eſt, qđ quamuis ſcientia Dei vna ſit ſecundum rem, tribus tamen ſolet accipi modis: nam dicitur ſcientia ſimplicis notitiæ viſionis, & probationis, ſed dicetis, quid eſt ſcientia ſimplicis notitiæ? Reſpondetur, qđ eſt illa, qua Deus ſcit oĩa, quæ ſunt, fuerunt, & erunt, vel poſſibilia ſunt ſecundum infinitatẽ diuinæ potentiæ: ſcientia uerò viſionis dicitur eadem ſcientia, inquantum eorum eſt, quæ ſunt ſecundum aliquam differentiam tẽporis ſolum, quæ pro tanto dicitur ſcientia viſionis, quia apud nos ea, quæ videntur, habent eſſe diſtinctum extra videntem, propter quod ea, quæ à Deo prodeunt in eſſe proprio, quod habent in ſua natura pręter eſſe, quod habent in Deo, tanquam in cauſa dicũtur pertinere ad viſionis ſcientiam. Approbationis verò ſcientia dicitur eorum, in quibus diuina voluntas ſibi complacet, & hęc ſunt bona, & mala pęnæ, quatenus ſortiuntur rationẽ boni moralis. Per oppoſitũ verò mala neſcire dicitur, dico mala culpæ, eò quia ea tanquam à ſua bonitate diſcordantia reprobat. Si ergo quęſtio intelligatur de malis culpæ, & de ſcientia approbationis, patet, quòd Deus mala culpæ neſcit, quia ea non approbat, ſed reprobat, & punit. Quantum ad ſecundum, ſciendum eſt, quòd moderni oẽs concedunt, Deum cognoſcere malum, cuius ratio eſt, quia partes vniuerſi cognoſcit, & earũ habitudines, ſed inter vniuerſi partes talis eſt habitudo, quòd generatio vnius eſt corruptio alte-

rius, in

terius; in corruptione aũt malum cõſiſtit pęnæ, quo ad animata, & malum naturæ, quo ad oĩa; quędam ẽt aliæ partes vniuerſi deficere poſſunt à rectitudine rationis, in quo malum culpæ conſiſtit: ergo Deus cognoſcit, ac intuetur omne malum, naturæ, pęnæ, & culpæ. Quantum ad tertium, in quo quidam diſcordant, ſciendum eſt, q̃d de mali cognitione per bonum eſt duplex opinio, quidam enim volunt, q̃d Deus malũ cognoſcat per ſpeciem boni, non cuiuſcunq; boni, ſed tantùm boni, q̃d priuat. Vt vt ſit de hac opinione, nihil refert, aut ſaltem parum curandum eſt. Soluamus nos itaq; argumenta adducta, ex quibus, quid tenendũ ſit, patebit. Dicitur ergo ad primum, quòd Deus malum approbando minimè cognoſcit, at puniendo ſic. Ad ſecundum argumentum poteſt dici, q̃d quamuis Deus non ſit cauſa mali culpæ, eſt tamen cauſa mali pęnæ, & hoc ad mali cognitionem ſufficit. Ad vltimum reſpondetur, quòd & ſi Deus non prębabeat in ſe malum, ob id non ſequitur, quin illud cognoſcere valeat: nam ratio cognoſcendi, tàm bona, quàm mala, eſt diuina eſſentia, proxima tamen ratio cognoſcendi mala, ſunt bona creata, quæ per mala priuantur, & hęc de primo ſegmento de duobus à me propoſitis. Quęritur inſuper, num ſint in Deo creaturæ. Videtur prima fronte, quòd non: nam ſi in Deo eſſent, aut hoc eſſet per ſuas eſſentias, aut per ſimilitudines, non per eſſentias ſuas, q̨a quicquid eſt in Deo, dicitur ab ęterno in ipſo, eſſentiæ aũt rerum non ſunt ęternæ: igitur, &c. Nec per ſuas ſimilitudines, quia q̃d eſt in aliquo ſecundum ſuam ſimilitudinem tantùm, in illo propriam minimè habent operationem, at res in Deo proprias habent operationes, iuxta illud actuum xvii. In ipſo viuimus, mo-

uemur,

uemur, & ſumus: ergo. Anſelmus in oppoſitum ſe habet, & tenet Monologion xxxvi. dùm ait, quòd res verius ſunt in Deo, quàm in ſe ipſis: ergo. Pro veritate cognoſcenda duo ſunt dicenda, & primò, quòd oēs res ſunt in Deo, alterum eſt de modo, quo ſunt in eo. Quantum ad primum, quid de rebus creatis ſit dicendum, patet, vt enim ab aliqua dicuntur procedere cauſa, ēt pōt dici, ꝙ aliqualiter p̄exiſtant in ea, pōtate ſaltē & virtute, at oēs creaturæ à Deo procedunt: igitur, &c. Inſuper ſciendum eſt, qđ res creata dupliciter cōſiderari hē:, vno modo ſecūdū eſſe ſuū formale, & naturā proprij generis, alio modo ſecundū eſſe uirtuale ſuæ cauſæ, ſecundū qđ aliqualiter preexiſtunt in ſua cauſa. Si verò res creata primo modo conſideretur, ſic ipſa in Deo eſſe dicitur, quoniam eſt in Dei ſcientia, & potentia, ſed non in Dei eſſentia, cuius ratio eſt, quia creatura ſic cōſiderata, cū non ſit idem, qđ Deus, ſolum ſe habere pōt ad Deū in habitudine obiecti terminantis eius operationem, & non in habitudine identitatis. Verum, quia hoc nomen Deus ſuppoſitū ſignificat, cuius eſt agere; ſcientia verò, & potentia ſignificant principia actionū ſe extendentium ad creaturas re, vel ratione, ideo creatura dici pōt eſſe in Deo, & in eius ſcientia, & potentia, eò quia Deus ſcit eam, vel pōt producere eam, vel productā deſtruere. Eſſentia verò nihil importat per reſpectū ad creaturas, quia ſicut à poſſe dicitur potentia, & à ſcire ſcientia, ſic ab eſſe dicta eſt eſſentia, vnde ſicuti aliqua in Deo eſſe dicuntur potentia, quia Deus pōt illa, & in Dei ſcientia, quia Deus ſcit illa. Ita in Dei eſſentia dici poſſunt, quia Deus eſt illa, vel quia ſubſiſtunt in illa. Verum quia Deus non ſe habet ad creaturam in habitudine

identitatis, neque ſecundum eſſentiam, neq; ſecundum naturalem exiſtentiam, ideo dici non põt, quòd res ſic conſideratæ ſint in Dei eſſentia ſeruando locutionis proprietatem, licet Dei eſſentia non ſit aliud, quàm ſua potentia, vel ſcientia. His ita pręmiſſis, argumento formato ſuperius ita reſpondebimus dicentes, res creatas in Deo eſſe per ſuas eſſentias non formaliter, nec per identitatẽ, ſed obiectiuè tantùm, quoniam ſubſunt diuinæ potentiæ, nec non ſcientiæ, & hoc modo ſunt ęternæ, quia ab ęterno ſcitæ, & poſſibiles. Hoc etiam modo viuimus, in ipſo mouemur, & ſumus in ipſo, vt in conſeruante, à quo eſt noſtrum viuere, & eſſe, & operari. In ſequenti, num res creatæ omnes, vel aliquæ in Deo ſint per ſuas ſimilitudines, patebit. Et hęc ſatis.

AN IN DEO SINT CONCEDENDAE IDEAE. Lectio CXV.

DVO *vobis in heſterno ſermone meo notatu digna enodabam, duo quoq; alia deſiderio ſciendi allectus vobis hodie proponam: quorum primum pertinebit ad Ideas, alterum verò ad Idearum pluralitatem. Quantum ad primum, ſolet queri. Vtrum in Deo ſint concedendæ Ideæ. Hic pro parte deſtructiua conſueuerunt quidam in hunc modum primò ratiocinari. Si Ideæ eſſent in Deo ponendæ, hoc pro tanto eſſet, vt forent principium eſſendi, vel cognoſcendi, at dici non poteſt, quòd ſint cognoſcendi principium, quoniam per idem cognoſcit ſe Deus, & alia, ſed nõ cognoſcit ſe per ideam: ergo nec alia: neq; debet dici,*

quod

quòd ſint principium eſſendi, quia cũ Deus ſit cauſa creaturarum, per intellectum, Ideæ nequaquã poterunt eſſe principium eſſendi creaturæ, niſi ſint cognoſcendi principium: quare, &c. Preterea arguitur per Aug. ita dicentem: melius, ac perfectius res cognoſci per ſuas eſſentias, quàm per ſuas ſimilitudines, ſed Deus res perfectiſſimè cognoſcit: igitur eas cognoſcit per ſuas eſſentias proprias, & non per Ideas, quæ ſunt quędam rerum ſimilitudines. In contrarium alibi ſe habet D. Aug. dicens, quòd tanta eſt vis in Ideis, vt ſine his intellectis ſapiens eſſe nemo poſſit; conſtat aũt Deum ſapientiſſimum eſſe: quare, &c. Pro quęſiti igitur determinatiõne tria conſideranda erunt, & primò, quid per Ideam intelligendum ſit. Deinde num Ideæ ſint in Deo ponendæ. Pręterea, quo modo ſe habeant ad intellectum diuinum, nec non ad actum intelligendi. Quantum ad primum, ſic Aug. ait, quòd ſi idea de verbo ad verbum transferatur, tunc apud nos forma, vel ſpecies dicetur. Si uerò ratio dicatur, hoc non erit ſecundum nominis proprietatẽ: volentes igitur Ideam ſumere propriè, dicemus, quòd ſit forma intellectualis, ad cuius ſimilitudinem aliquid producibile eſt. Dyoniſius Cap. v. de diuinis nominibus, Ideas appellat exemplaria, exemplar aũt id eſt, ad cuius ſimilitudinem aliquid ſit, vel eſt factibile, quare ex his de facili eſt colligere, quid ſit Idea: nam eſt forma, ſiue ratio ad cuius ſimilitudinem agens per artem aliquid põt producere. Hinc ſecundum apparet, quòd Ideæ ſunt in Deo, & propriiſſimè. Nam Deus, vt eſt artifex vniuerſalis, res producit per artem, & intellectum, habet igitur penes ſe rerũ rationes, quas cognoſcit, & iuxta quas res ꝑducit, has aũt Ideas vocamus:

 ergo,

ergo, &c. Hoc idem confirmari pōt, quòd Ideæ ſint propriiſſimè in Deo, ex conſideratione eſſe ipſarum rerum, res enim quaſi ſex modis habent eſſe, vno modo in potentia materiæ, alio modo in ſuis cauſis agentibus naturalibus, vnumquodq; enim præexiſtit aliqualiter in omnibus ſuis cauſis, ex quibus, vel à quibus educitur, vel paſſiuè, vel actiuè. Tertio modo res habent eſſe in ſe ipſis, cū iam productæ ſunt. Quarto modo habent eſſe in intellectu noſtro, anima enim noſtra eſt quodā modo oīa per Ariſt. in libris de anima. Quinto habent eſſe in intellectu motorum orbium, quoniam opus naturæ eſt opus intelligentiæ. Sexto modo habens eſſe in intellectu entis primi, Deus enim per intellectum ſuum eſt cauſa oīum entium, quo modo Ideę ponuntur in Deo. De modo verò, quo ſe habeant Ideę ad intellectum diuinum, varię ſunt opiniones, quas breuitati, vtilitatiq; inſeruiens miſſas facio, & vna cū Aug. dico, quòd Ideę, non ſunt cauſa, vel principium producendi creaturas, tantùm Ideę rerū rationes ſunt, ſecundum quas oriri, & interire dicitur omne, quod oritur, & interit, & talis ratio poteſt eſſe, & eſt creatura, vt à Deo pręcognita, q̄ a talem Deus producit creaturam, qualem pręconcepit producere. Si verò velitis concedere, Ideam quandoq; eſſe principium, ſeu cauſam remotam rei productæ in artifice, id minimè reſpuam. Se habet ergo Idea ad intellectum diuinum, vt obiectum ræpręſentans res producibiles, non vt obiectum primum, ſicuti eſt eſſentia diuina reſpectu intellectus diuini. His itaq; pręmiſſis, primo reſpondere argumento in hunc modum audeo dicendo, quòd in Deo non ponuntur Ideę, vt ſint principium cognoſcendi, quia Idea vel eſt ipſamet res cognita,

quæ

quæ eſt exemplar ſui ipſius vt fienda, & tunc non eſt principium cognoſcendi, ſed benè ipſum cognitum non principale, ſed ſecundarium, vel eſt eſſentia diuina, vt imitabilis à creatura: non ergo Idea poteſt poni principium cognoſcendi, nec producendi, niſi per modum exemplaris, ad quod artifex inſpiciens operatur. Vnde licet Deus per eſſentiam ſuam cognoſcat ſe, & alia, non tamen per Ideam, ſed tantùm alia. Ad ſecundum argumentum dicitur, non eſſe ad propoſitum: nam Deus non cognoſcit per eſsentias rerum, cum illæ non ſint ab ęterno, licet cognitæ ab ęterno, nec etiam eas cognoſcit per proprias ſimilitudines, ſed vt eſt cauſa earum. Et hęc de primo dubio. Quęritur ſecundò. Vtrum in Deo pluralitas Idearum ſit concedenda. Mihi primo aſpectu videtur, quòd non, nam vt Idea relatiuè dicitur ad Ideatum, ita ſcientia dicetur relatiuè ad ſcibile. At Dei ſcientia vna eſt: ergo vna Idea in Deo, quamuis ſint plura ideata. Pręterea, ſi in Deo Idearum pluralitas eſſet admittenda, vel hoc eſset ex parte diuinæ eſsentiæ, vel ex parte creaturarum, at nullum horum admittendum: ergo, &c. Minor quo ad vtrunq; declaratur: nam vna eſt eſsentia diuina, & ſummè vna: non ergo Idearum pluralitas ex parte diuinæ eſſentiæ ponendà, nec ex parte creaturarum, quia vt res inęquales, ita Idearũ inęqualitas eſset dicẽda, ſed hoc ſubterfugimus: igitur, &c. Ideſt neq; illud dicere debemus. In oppoſitũ ſe habet D. Aug. vbi de Ideis (pluraliter enim loquitur de ipſis): ergo. Pro intellectu huius quęſtionis duo notare debetis, & primò. Vtrum plures in Deo ſint admittendæ Ideæ. Inſuper, vtrum pertineant ad ſpeculatiuam cognitionem, vel practicam. Circa primum eſt ſcien-

dum, quòd Idea res creabilis dici pōt, vt intellecta, quæ imitabilis eſt à ſe ipſa, vt effecta, vel eſſentia diuina, vt imitabilis eſt aliqualiter à creatura. Si primo modo vocetur Idea, clarum, dilucidum, nec non manifeſtum, plures in Deo Ideas dari, quia res plures creabiles ſunt à Deo ab ęterno intellectę, & ita ſunt in Deo obiectiuè, ſecundum quem modum Ideę pertinent ad intellectum. Si verò Idea ſecundo modo ſumatur pro diuina eſſentia imitabili à creatura in Deo propriè loquendo, vna erit Idea ponenda, licet rerum reſpectus plures non negentur. Quantum verò ad ſecundū, paucis dicitur, quod Ideę per ſe, & ſimpliciter conſideratę pertinent ad rationem, vel cognitionem practicam, & ratio aſſignatur: nam vt eſt in habitibus, ſic ſuo modo debet eſſe in actibus. At in habitibus ſcientia ſimpliciter videtur dici practica, vel ſpeculatiua ex natura ſcibilis: ergo non ſecus erit circa actualem conſiderationem ipſius Dei dicenda ſimpliciter, vel ſpeculatiua, vel practica, ex natura cogniti, ſecundum quid aūt, ideſt ex intentione ſcientis, vel conſiderantis. At quia conſideratio, qua Deus Ideas per ſe conſiderat de regulis operabilibus, eſt à Deo, quia Ideà eſt exemplar, ad quod inſpiciens artifex operatur, quę conſideratio per ſe erit, & practica, ſecundum quid verò ſpeculatiua, inquantum Deus conſiderat Ideas aliquorum operabilium, quę non intendit operari, ſeu producere, vel quia ſunt iam producta, vel quia ex beneplacito ſuo, non vult ea producere: ex quibus de facili ſolutio primi argumenti pōt deduci, ſi dixerimus, quòd nos propriè non loquimur dicētes plures in Deo eſſe Ideas, ſumentes tamen Ideam pro eſſentia diuina imitabili à creatura, ſed ſolum, q̄d ſint plures

rationes

rationes Ideales. Ad ſecundum argumentũ dici põt, inconueniens minimè eſſe inequales Ideas eſſe, pro vt Ideæ ſunt res ipſæ intellectæ, nec ob id aliqua inequalitas ſequitur in Deo ſubiectiuè, & ſecundum rem, ſed tantùm obiectiuè, & ſecundum rationem, quod non videtur abſurdum. Et hęc ſatis.

QVIBVS MODIS DICATVR DEVS ESSE IN REBVS.

Diſtinctio XXXVII.

Lectio CXVI.

S*Atis abundè hactenus docuimus, quo modo res in Deo eſſe dicantur: Nunc ex conſequenti ſpeculandum erit, quo modo Deus in rebus eſſe dicatur. Diſtinctio hęc in tria vſurpari poteſt ſegmenta, in quorum primo modi veri declarantur, quibus Deus habeat eſſe in rebus, in altero in ordine ſecundo excluduntur non veri, ſed falſi modi, quibus Deus in rebus non dicitur eſſe. Tertio, & vltimo exarratur, qualiter Deus de nouo incipiat eſſe, nec non deſinat eſſe in ipſis creaturis. Quantum ad primum, arbitror, vos ſcire cognoſcereuè, Deum eſſe in oĩbus creaturis pręſentialiter, potentialiter, & eſſentialiter, in ſolis tamen iuſtis, tanquã in propria habitatione; Deus enim, vel eſt in rebus omnibus communiter, vel ſpecialiter. Si primo modo, ecce pręſentialiter, potentialiter, & eſſentialiter in omnibus, vt diximus, rebus inuenitur, ſcilicet in omni natura, & eſſentia, ſine ſui diſpoſitione. In oĩ loco ſine ſui circumſcriptione. In omni tempore,*

ſine ſui mutabilitate. Alio modo ſpecialiter dicitur in ſanctis, quos per gratiam inhabitans tēplum ſuum ipſos eſt efficiens. His duobus modis addite vos tertium ſpecialisſimè dictum, quo dicitur Deus eſſe in homine Chriſto, in quo plenitudo diuinitatis corporaliter habitat per gratiam vnionis, ut in libro magis abundè intelligetis tertio. At dicetis, ſi Deus eſt in omnibus rebus, ergo eius diuina natura poſſe maculari aliquo modo videbitur, cum in rebus habeat eſſe immundis, at ſi rectè perpendatis, totum continget oppoſitum, vt enim ſpiritus humanus per vnionem ipſius ad leproſum corpus minimè inquinatur, nec ſol radijs ſuis fęda attingens defedâtur, ſiue inquinatur, ſic nec Deus pręſens rebus oībus maculatur. Et hęc de primo puncto. In ſecūdo modi non veri amouentur, quibus Deus nō dicitur eſſe in rebus, V. g. diuina natura licet ſit in loco, non tamen circumſcribitur, vel à loco diffinitur, qđ patet per hoc, quia duplex in natura mutatio inuenitur, creatura enim corporalis loco diffinitur, & circumſcribitur, ſpiritualis verò ſolū diffinitur. Pręterea corporalis creatura p tēpus, & locū mouetur; ſpiritualis verò p tempus, aut ſecundū tempus mutari pōt ſecundū affectiones tempori ſubiacentes, licet Deo minimè conueniat mutatio, nec circumſcriptio. Vnde de loco ad locum tranſire, ita q̄ diffiniatur, & non circumſcribatur, hoc ſpiritibus conuenit; at de loco ad locum circumſcriptiuè tranſire eis minimè conuenit, & hęc de puncto ſecundo. In tertio declaratur, qualiter Deus incipiat eſſe de nouo in creaturis, & deſinat pariter eſſe in ipſis ſine ſui mutatione, V. g. quando res eſſe deſinunt, vel quando incipiunt eſſe. Et hęc ſatis.

AN

AN DEVS SIT IN OMNIBVS REBVS. Lectio CXVII.

DE more noſtro examinaturi prędeclaratam diſtinctionem duo in pręſenti proponemus, & primò. Vtrum in oĩbus rebus ſit Deus. Deinde, vtrum ſit vbique. Circa primum, pro parte negatiua duobus quis poſſet inſtare modis: nam inter cauſas illæ ſolæ intrinſecæ ſunt, quæ rem ineſſe conſtituunt, vt materia, & forma, de quibus Ariſt. libro primo, & ſecundo phyſicæ auſcultationis. Finis verò, & agens ſunt cauſæ extrinſecæ, vt idem docet Ariſt. in ſecundo phyſicorum, at Deus ad creaturas non ſe habet, vt materia, vel vt forma, ſed ſolum vt finis, & agens: igitur Deus non eſt in rebus, ſed potius extra res. Deindę agere in rem pręſentem ſolum limitatæ, finitęq; cauſæ, ſiue virtutis eſſe dicitur, ſicut agere aliquo ſuppoſito, at Deus non eſt virtutis limitatę: igitur non ſolũ agit in pręſens, ſed indiſtans, & ita non eſt in omnibus, ſed à quibuſdam diſtans. In oppoſitum legere eſt apud Ioan. xxxii. Cęlum, & terram ego impleo: quare, &c. Pro determinatione huius negotij duo nobis conſideranda occurrunt, primum eſt. Vtrum Deus ſit in oĩbus rebus. Alterum eſt de modo eſſendi in eis. Quantum ad primum, quod Deus in omnibus ſit rebus, probatur: nam cauſa ſingularis, & immediata actuq; operans ſimul eſt cum ſuo effectu, quam diù res eſt: ergo, &c. Pręterea, dùm dicimus, Deum eſſe in omnibus rebus, non intelligimus, quòd ſit in eis per modum partis intrinſecæ, ſed qđ ſit pręſens rebus. Quantum verò ad ſecundum, de modo eſſendi

in rebus

in rebus animaduertendum eſt: datur enim triplex modus in genere, quo Deus in rebus dicitur eſſe: nam vnus generalis eſt, & duo ſpeciales; generalis modus ille eſt, quo Deus dicitur eſſe in rebus per eſſentiam, p preſentiam, & p potentiam, de alijs verò duobus modis heri egimus, & ideo non eſt, quòd eadem ſine cauſa repetamus. His ita diſpoſitis, ad rationes adductas vt reſpondeamus ęquum eſt, dicamus ergo ad primam, qđ Deus non eſt in omnibus rebus, per modum partis intrinſecæ rem componentis, ſed extra res: in eis tamen dicitur eſſe per immediatam preſentiam, quam habet ad quamlibet rem à ſe ipſo pendentem, quo ad eſſe, & conſeruari. Altera ratio ſic diluitur, dùm dicitur, quòd facere rem preſentem eſſe, quæ prius oīno non erat, vel conſeruare iam factā, non arguit imperfectionem, vel potentiæ limitationem, ſed potius perfectionem, dùm abſq; eius preſentia cętera, nec eſse, nec permanere poſſunt, negatur ergo ſimilitudo de agere aliquo modo ſuppoſito: nam tale agere non ſe extendit ad oīa, ex quo aliquid ſupponit, quod imperfectionis eſt, & hęc de primo queſito, cui alterum nectitur, dùm queritur. Vtrum Deus ſit vbique. Mihi videtur, quòd non: ſe enim habent permanentia ad locum, vt ſucceſſiua ad tempus, at in ſucceſſiuis vnum indiuiſibile in diuerſis non poteſt eſſe ſimul temporibus: ergo nec indiuiſibile permanens, vt Deus poterit eſse in diuerſis locis ſimul, ſi ſic, ergo non eſt vbique. Ex alio latere, ſi Deus eſt in omnibus rebus, cùm quilibet locus ſit aliqua res, erit dicendum, quòd in omnibus ſit locis. Pro determinatione igitur queſiti ſcire debetis, qđ locus duobus pōt conſiderari modis, vno modo pro re quadam creata, ideſt vt eſt quędam res

creata,

creata, & ita Deus ponitur in omnibus locis, vt iam dictum eſt, in omnibus ſcilicet eſſe rebus. Alio modo poteſt conſiderari locus, vt eſt locati contentiuus, ſub quo ſenſu Deus dicitur eſſe ſecundum ſe nuſquam, at ſecundum ſuos effectus vbiq; eſt: nam ſola virtus diuina ſe extendit ad producendũ oẽs res exiſtentes, vel poſſibiles eſſe in loco, & hoc eſt replere locum ſuis effectibus, & ſic eſſe vbique Deo conuenit, non tamen ab ęterno, ſed ex tempore. Nunc ad argumentum adductum oportet conſiderare, triplex dari indiuiſibile, vnum ſucceſſiuorum, vt nunc, vel mutatum eſſe, & tale minimè eſſe poteſt in pluribus partibus temporis, vel motus. Aliud eſt non de genere ſucceſſiuorum, vt ęternitas, vel ęuum, & tale põt coexiſtere toti ſucceſſioni motus, aut temporis, ſic eſt quoddam indiuiſibile, quod eſt aliquid quantitatis, vt punctus, & tale non poteſt eſſe in pluribus magnitudinis partibus, ſiue in pluribus locis. Poſtremò datur aliud indiuiſibile, quod eſt penitus extra naturam quanti corporalis, vt Deus, de quo loquentes dicimus, nihil prohibere, quin pręſens ſit õibus locis, & õibus rebus. Et hęc ſatis.

VTRVM ANGELICAE NATVRAE COMPETAT IN LOCO ESSE.
Lectio CXVIII.

QVO modo Deus in loco eſſe dicatur, autumo ſatis clarè id dictum à nobis, propterea, quia obiter de natura ſpirituali quędam diximus, nunc duo de tali quęſita proponemus, & primò. Vtrum naturæ Angelicæ competat eſſe in loco.

Angelus ſic ſe habet : igitur , &c. In oppoſitum Magiſter ſent. in textu ſe habet, quare, quid de hac re tenendum, indagandum erit, ſcitis enim, quòd moueri localiter , & ſucceſſiuè de loco ad locum transferri, propriè aſcribi ſolet corpori naturam habenti, ſed Angelus non ſic ſe habet : igitur nec ei motus localis conuenire poteſt. Nunc ad argumentum formatum poteſt dici , quòd motus Angelo non conueniat, vt ſubiecto, ſicut probabat ratio, negari tamen deinde non habet, quod ei, vt principio effectiuo per effectum manifeſtato motus non conueniat, ſecundum quem modum Magiſtri dicta in textu exponenda ſunt. Et hęc ſatis.

NVNC ERGO AD PROPOSITVM, ETC.
Diſtinctio XXXVIII.
Lectio CXIX.

Poſtquam Magiſter ſent. ſuperius verba fecit de ſcientia Dei ſecundum ſe, nec non de rerum ſcitarum comparatione, nunc intendit ad propoſitum redire, & loqui de comparatione ſcientiæ ad res ſcitas, vbi tria nobis pollicetur. Dubium primò, determinationem dubij ſecundò, demùm nouam dubitationem cum ſolutione ex quęſtionis determinatione emergentem. Quantum ad primũ. Quęrit Magiſter. Num Dei ſcientia, vel pręſcientia cauſa ſit rerum ſcitarum, uel uice uerſa. Vbi affirmatiuè procedendo dicit, q̄d ſic, alioquin nec aliqua futura eſſent, niſi Deus pręſciuiſſet, & quæ pręſciuit, impoſſibile uidetur, ea non euenire : igitur, &c. At hic uideo uos ingenio pollentes, totum oppoſitum

poſitum

poſitum ſentire dicentes. Si Dei ſcientia rerũ ſcitarum eſſet cauſa, ſequeretur, Deum malorum eſſe cauſam, eò quia mala ab eo ſunt preſcita, at hoc eſt falſum: ergo, & primum: ex quo ſequitur concluſio. Nec dici debet, quòd res ſint cauſa ſcientiæ Dei, quia ſi ſic, tunc creatum, ac temporale foret ęterni cauſa, quod ſtare, nec admitti põt: quare, &c. At dicetis, quid, ſi darentur authoritates oppoſitum tenentes, erit dicendum? Reſpondeo, oẽs tales intelligendas eſſe de cauſa, ſine qua non, ideſt quod res ſcitæ ſint cauſa Dei ſcientiæ, ideſt ſine quibus preſcientia non diceretur. Hinc ex dictis diſtinctionẽ uelim notetis talem de ſcientia Dei, qđ ſcilicet Dei ſcientia, uel cognitio, ut ſuperius tetigimus, duobus põt accipi modis, vno modo pro ſimplici Dei notitia, & hęc nullius propriè loquendo dicitur eſſe cauſa, niſi forte, ſine qua nõ: nam Deus non cogit quemquam peccare per hoc, quod preſcit eum peccaturum. Inſuper ſecundo poteſt accipi Dei ſcientia pro notitia ſimul, & beneplacito, & ita accepta rerum cauſa eſſe dicitur. Ex his, quid ad inſtantiam adductam de malo ſit dicendum, patet, Deus enim, licet malum cognõſcat, hoc tamen non nouit, niſi ſcientia ſimplicis notitiæ, ſed hęc non eſt rerum cauſa: igitur nec Deus mali cauſa. Et hęc de primo puncto. In altero ſecundo in ordine pro determinatione q̃ſtionis iam motæ paucis vtitur uerbis Magiſter ſent. dicendo, qđ Dei ineffabilis preſcientia eſt cauſa oĩum bonorum, & malorum, non ut talia efficiat, & cauſet, ſed benè dicitur cauſa ſine qua non, ideſt ſine quibus preſcientia non diceretur. Et hęc de duobus punctis ſatis. Supereſt tertium, vbi iterum dubitatur, & ratio dubitationis ex predeclaratis naſcitur. Ex quo ergo de Dei

ſcientia

ſcientia aliquantulum hic ſumus loquuti, propterea quis dubitare poſſet. Num Dei ſcientia ſit fallibilis, nec ne? mihi ſanè videtur, quòd ſic. Nam futurum contingens vel eſt pręſcitum à Deo, vel non, ſi primum vel poteſt aliter ſe habere, quàm pręſcitum, vel non. Si non, ergo Dei ſcientia rebus ſcitis neceſſitatē imponit, & per conſequens contingentiam tollit. Si poteſt aliter euenire, quàm pręſcitum eſt, ponatur in eſſe, quod aliter eueniat, tunc ſtatim ſequetur, quod Dei ſcientia fallibilis ſit, & incerta. Ad hanc dirimendam difficultatem Magiſter in textu diſtinctione perpulchra vtitur de ſenſu compoſito, atq; diuiſio. Inquit ergo, ſi talis propoſitio, impoſſibile eſt non euenire, quòd Deus pręſciuit euenturum, & poſſibile eſt non euenire, quod Deus pręſciuit euenturum, & cõſimiles intelligantur in ſenſu compoſito, falſæ ſunt, ideo quia impoſſibile ſit pręſcientiam Dei eſſe, de re aliqua euenienti ſimul cum euentu contrario. Si verò huiuſmodi propoſitiones diuiſim, vel in ſenſu diuiſo concipiantur, tunc veræ ſunt, & poſſibiles, pro vt cõſiderantur abſq; Dei reſpectu ad pręſcientiam. Et hęc ſatis.

AN DEI SCIENTIA SIT RERVM CAVSA. Lectio CXX.

EX *voto Theologorum (Nobiliſs. Audit.) circa prędeclaratam diſtinctionem duo principalia examinanda ſe ſe nobis offerunt, quorum primum eſt ad Dei ſcientiam pertinens, alterũ ad enunciabilia. Circa primum quęritur, vtrum Dei ſcientia ſit rerum cauſa. Inſuper, vtrum Deus enunciabilia ſciat.*

ſciat. Quantum ad primum, pro parte negatiua ſic arguitur, omnis cauſa aliquem actum habet, per quem poteſt producere effectum, ſi tamen ſit cauſa perfecta, vel cooperatur ad effectus productionem, ſi ſit imperfecta, ſed Dei ſcientia nullum habet actum, quo producere poſſit, vel cooperari ad rerum productionē: ergo, &c. Quia minor non ſatis clara videtur, iccirco probatur: nam actus ſcientiæ non eſt, niſi ſcire, ſed ſcire diuinum, principalius ſe extēdit ad ea, quæ factibilia non ſunt, ſcilicet ad eſſentiam diuinā, & ad ea, quæ ſunt in eſſentia diuina, quàm ad creaturas: igitur ſcire non eſt actus operans, nec cooperans ad rerum ſcitarum productionem. In oppoſitum ſe habet Aug. v. de trin. vbi ait, quòd vniuerſas creaturas corporales, & ſpirituales, non q̃a ſunt, ideo Deus eas nouit, ſed ideo ſunt, quia nouit. Pro reſponſione itaque nullus eſt, qui dubitet, quòd Deus non ſit rerũ cauſa, & q̃d eius ſcientia ſimiliter non ſit cauſa; certum enim eſt, quòd eius ſcientia eſſentialiter Deus eſt, licet queſtio hoc non intendat, ſed vtrum Dei ſcientia ſit et ratio res ſcitas cauſandi, vbi dicendum venit, q̃d Dei ſcientia rerum creatarum ſit cauſa per modum dirigentis, voluntas verò per modum inclinantis, & inducentis. Neutra tamen cauſa immediata eſt, potentia verò rerum eſt cauſa, ſicut exequens, & immediatè mouens. His in hunc modum poſitis, ad argumentum adductum dici pōt, q̃d eo modo, quo aliquid eſt cauſa, habet actum, quo operatur, vel cooperatur ad effectum producendum, ſcientia autem non eſt cauſa alicuius immediata, ſed ſolum remota, & per modum dirigentis, ideo actus eius, qui eſt ſcire, non operatur, nec cooperatur immediatè ad alicuius rei productionem mediatè, & directiuè.

directiuè. Et hęc de prima quęſtione. Poſt quam quęritur ſecundò, Vtrum enunciabilia Deus ſciat. Poſita quęſtione quidam ad partem negatiuam declinantes ſic arguunt. Si Deus enunciabilia cognoſceret et intelligeretuè, hoc componendo, vel diuidendo fieret, at Deus non ſic intelligit: igitur nec enunciabilia. Deinde illa cognitio videtur Deo eſſe attribuēda, in qua error nō eſt poſſibilis, at circa enunciabilium cognitionem poſſibilis eſt error, non autem circa ſimplicem quidditatum cognitionem, ſola itaq; ſimplicium quidditatum Deo aſcribenda, & non alia. At oppoſitum legitur in Pſalmo: Deus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt, &c. Pro reſponſione tria prælibanda erunt, primum in ordine eſt, quòd Deus enunciabilium cognitionem habet. Alterum eſt, quòd non habet componendò, ac diuidendo ſicut nos. Demùm, qđ Dei ſcientia minimè diſcurſiua eſt. Quò ad primum patet, quòd Deus perfectiſſimè res oēs nouit, & oīum rerum habitudines, ſed in rerum habitudinibus ratio enunciabilium conſiſtit: Deus igitur oīa enunciabilia nouit tàm affirmatiua, quàm negatiua. Inſuper Deus ſcit quicquid in noſtri intellectus poteſtate eſt, ſed formare de enunciabilibus enunciationem in poteſtate noſtri intellectus eſt: igitur Deus vtrunque cognoſcit, ſcilicet enunciationem, & enunciabilia. Quantum ad ſecundum ſpeculandum venit, quid ſit intelligere componendo, & diuidendo, & quæ cauſa eſt ſic intelligendi; intelligere ergo componendo, ac diuidendo non eſt ſolum compoſita ſpeculari, aut diuiſa, quia hęc Deus ēt intelligit, licet non per compoſitionem, aut diuiſionem: oportet ergo accipere diuiſionem hanc, aut compoſitionem ex parte intellectus. Quantum

ad tertium apparet luce clarius, quòd Deus diſcurrendo minimè intelligit, quia intellectus diſcurrens, non oĩa intelligit ſimul, at ex noto in cognitionẽ ignoti venit, intellectus verò diuinus ſimul oĩa intuetur, non ergo diſcurrit. Inſuper diſcurſus, ſiue actus intelligendi diſcurſius, actum intelligendi ſupponit componentem, ac diuidentem; at iſte modus intelligendi componendo, ac diuidendò Deo minimè conuenit: ergo, &c. His ita pręmiſſis ad primum argumentum dicendum venit, quòd concludit, & probat Deum enunciabilia componendo, ac diuidendo minimè intelligere, vt intellectus noſter, cui hoc propter ſui imperfectionem competit. Ad ſecundum argumentum poteſt dici, quòd omnis cognitio tàm ſimplicium, quàm enunciabilium Deo attribuendo, cum hoc ſit perfectionis, modi tamen imperfectionem includentes, penitus ab eo remouendi: nam in his error inueniri poteſt, merito compoſitionis, ac diuiſionis, quod eſt imperfectionis virtutis intellectualis, quare talis à Deo modus amouendus. Et hęc ſatis.

VTRVM DEVS FVTVRA CONTINGENTIA SCIAT.
Lectio CXXI.

Nobis aditus, vt ſit magis facilis ad ſubſequentem diſtinctionem, in pręſenti quęremus. Vtrum Deus futura contingentia ſciat. Mihi ſanè videtur poſſe dici, quòd non, & ratio, quæ me mouet eſt iſta: nam omne ſcitum à Deo ex neceſſitate eueniret, ſed nullum futurum contingens de neceſſitate euenit:

euenit: igitur nullum futurum cõtingens eſt ſcitum à Deo. Minor vt ſuſpecta ſic probari poteſt exemplo deſumpto à Sorte, qui cras poſſit currere, & velit currere, tunc vel neceſſariò curret, aut erit poſſibile, eum non currere, ſi neceſſariò curret, habetur intentum, ſi non neceſſariò, ſed poſſibile ſit eũ non currere, ponatur tunc in eſſe, quia ſecũdũ Ariſt. Regulam, poſſibili poſito in eſſe, nullum ſequitur impoſſibile, ſed Deus ſcit, quòd curret, & põt non currere: Dei ergo ſcientia videtur falli, quòd eſt impoſſibile: quare, &c. Prętereа oĩs conditionalis, cuius antecedens neceſſarium eſt, & conſequentia neceſſaria, ipſum quoq; neceſſarium eſt conſequens, at hęc eſt quędã conditionalis, ſi Deus pręſciuit B. fore, B. erit cuius antecedens neceſſarium eſt, tum quia ęternum, cum ẽt, quia prateritum, & conſequentia neceſſaria: verum quia conſequentis oppoſitum minimè ſtat cum antecedente: igitur conſequens eſt neceſſarium, eodem modo de quolibet futuro contingente poſſumus arguere in hunc modũ ex maiori de neceſſario, & minori de in eſſe, vbi videtur ſequi concluſio de neceſſario, vt habetur primo Priorum, & ita omne ſcitum à Deo neceſſario erit verum, ſed D. fore eſt ſcitum à Deo: igitur neceſſario verum eſt, quòd D. erit, & ſic idem, qđ prius. In oppoſitum videtur eſſe dicendum, quoniam, quæ ab agente libero, & habente ſui actus dominium poſſunt non fieri. Si ſic: ergo fiunt contingenter, ſed talium Deus cognitionem habet, cum merita remuneret, & demerita puniat, & antequam ea fiant, ab ęterno cognoſcit Deus: igitur futura contingentia, &c. Pro ſolutione quęſtionis duo nobis conſideranda occurrunt, primum eſt, quid futurum vocamus contingens, quotq; ſint modi

 contin-

contingentis futuri. Alterum eſt de modo cognoſcendi contingens.
Quantum ad primum. Sciendum eſt, quòd antequã res ſit in actu, ſecundum eſſe ſuæ exiſtentiæ, ſolum habet eſſe in ſuis cauſis, & futura dicitur. Cauſarũ verò gradus, ſiue modus triplex inuenitur: nam quędam in ſe neceſſariæ ſunt, & in ordine ad ſuum effectum, vt Cęli motus in comparatione ad Eclypſes, nec non ad alios effectus ex orbium motu neceſſario euenientes, qui effectus prędexiſtentes in ſuis cauſis futuri quidem ſunt, ſed nõ contingentes, immo neceſſarij. Prǫterea aliæ dantur cauſæ, quæ non ſunt neceſſariæ, ſaltem per comparationẽ ad effectus, vt eos neceſſario producant, immo poſſunt non producere, & effectus prędexiſtentes in cauſis huiuſmodi ſunt futuri, & contingentes, & harũ triplex dicitur eſſe differentia: nam quędam cauſæ contingentes ſunt ad ſuos effectus, vt frequenter producendum, nec deficiunt, niſi raro, V. g. quòd homo generetur cum pluribus digitis, quã cum quinque, vel cum paucioribus. Harum verò cauſarum effectus prędexiſtentes in ipſis cauſis futuri, & contingentes ſunt, licet quidã frequenter, & quidam raro eueniant. Inſuper dantur aliæ cauſæ nullam de ſe ad hunc effectum producendum determinationem habentes, vel non producendum, ſe tamen indifferenter habent ad vtrunque, vt liberũ arbitrium, V. g. Sortes põt currere, vel non currere. Vnde tales effectus prędexiſtentes in cauſis talibus futuri ſunt, & ad vtrumlibet. Et hęc de primo ſatis. Nunc fiat ſermo de modo cognoſcendi contingens vbi notandum venit, quòd contingens, & quęlibet res alia dupliciter cognoſci põt, vno modo in ſua cauſa, alio modo in ſua exiſtentia: nam alio modo cognoſco de Socrate, quòd
debeat

debeat pugnare, quando ipſum armari video, & alio modo, dùm actu certare eum video. His ita premiſſis, dici pōt, q̄d de futuris contingentibus certa non habeatur cognitio, niſi ex cauſis ſolum, & coniecturaliter tantùm. Deinde dicitur, quòd Deus futura contingentia cognoſcit, quantum ad eorum actualem exiſtentiam, quam temporis proceſſu ſunt habitura, non quo ad actualem exiſtentiam, ita vt ea actu exiſtere cognoſcat, ſed vt nunc nunc dixi. Superſunt modo argumenta diluenda, & erit finis. Dùm ergo primò dicebatur, omne ſcitum de neceſſitate euenturum, &c. Hoc eſt falſum loquendo de neceſſitate abſoluta, & ſimpliciter. Immo ſicut ſcitum eſt euenire, ſic eueniet, quare q̄d ſcitum eſt neceſſariò euenire, neceſſariò eueniet, & quod ſcitum eſt euenire contingenter, eueniet contingenter, alioquin Dei ſcientia falleretur, q̄d eſt abſurdum. Ad illud Ariſt. dicentis, ſi ponatur in eſſe, nullum ſequi impoſſibile, hoc tanquam verum habet concedi, ſi tamen ponatur in eſſe illo modo, quo eſt poſſibile, aliter Ariſt. dictum non eſſet verum. Ad ſecundum argumentum, quando dicebatur, q̄d omnis conditionalis, cuius antecedens eſt neceſſarium, & conſequentia neceſſaria, id habet concedi, ſi tamen antecedens neceſſarium ſit ſimpliciter, ita vt ex ipſo conſequens inferatur. Et quãdo dicitur, quod hęc eſt neceſſaria, Deus pręſciuit B. fore. Dicendum eſt, q̄d ſic, & q̄d non. Si enim eſt neceſſaria adiuncto neceſſitatis modo, tunc vera erit, V. g. ſic dicẽdo: Deus pręſciuit neceſſariò B fore, & hęc adhuc duplex eſt, quia ſi modus neceſſitatis determinet cõpoſitionem verbi ad ſubiectum, vera eſt, & compoſita ſub hoc ſenſu; neceſſarium eſt, Deũ pręſcire B. fore. Adhuc talis neceſsitas,

non eſt, niſi ex ſuppoſitione, & non ſimpliciter. Ad tertium argumentum reſponderi poteſt, uti argumentando iam fuit reſponſum. Et hęc ſatis.

VTRVM DEI SCIENTIA, ETC.
Diſtinctio XXXIX.
Lectio CXXII.

EDocebat ſuperius Magiſter ſent. nos modum cognoſcendi, qualiter Dei ſcientia ſe haberet cauſaliter reſpectu rerum creatarum. Nunc conſequenter eius cōſilium eſt de ipſius ſcientiæ immutabilitate verba facere. Diuidatur igitur primo de more preſens diſtinctio in tria puncta. In quorum primo inquiritur. Nunc Dei ſcientia poſſit augeri. Inſuper, Num Deus queat ſcire, quæ modo neſcit. Demum dubium cum ſolutione. Quantum ad primum ſuppoſito, quòd Deus vnica, & inuariabili ſcientia intueatur preſentia omnia, preterita, atq; futura, querendum eſt. Num Dei ſcientia queat augeri, vel minui, & ex conſequenti mutari. Pro parte affirmatiua videtur poſſe probari, quòd ſic. Nam Deus hodie aliquid ſcire poteſt, quod nunquam ante ſciuit, V. g. Iulium legere, vel mori, qui nunquam ante legit, vel moriebatur, ſignum ergo eſt euidens, quòd Dei ſcientia crementum ſuſcipere valet, nec non decrementum. Deinde, nonne hodie aliquid ſcire poteſt Deus, quod nunquam poſtea ſciet, V. g. Antonium ire in forum, quem nunquam poſt hoc ſciet iturum? minui ergo Dei, atq; mutari eius ſcientia poteſt. Ex alio latere rectè perpendenti apparebit

rebit Dei ſcientia oĩno immutabilis. Nam nihil aliud eſt Dei ſcientia, quàm eius diuina eſſentia, quæ minimè variari põt: igitur neq; eius ſcientia. Benè poterit dari inueniriq́; aliquod ſubiectum ſcientiæ Dei, quod prius ei non fuerit ſubiectum, cum non fuerit. Preterea põt ẽt dari aliquod ſubiectum ſcientiæ Dei, quod poſtea ſibi minimè erit ſubiectum, eo quia deinde eſſe ceſſabit, & non erit: ob id non video, quo modo ex hoc debeat ſequi crementum, vel decremẽtũ, ſeu variatio ex parte ſcientiæ Dei, cum ſic Deus poſſit ſcire, quæ neſcit, & neſcire, quæ ſcit. Et hęc pro primo puncto. In ſubſequenti ſecundo cognoſcendi gratia, num Deus poſſit ſcire, quod modo neſcit, hac via procedemus dicentes, Deum ſcientia viſionis (licet non ex tempore) poſſe plura ſcire, quàm ſcit, atq; pauciora; poſſibile enim eſt dari aliquod ſubiectum diuinæ ſcientiæ, quod prius non fuit ſibi ſubiectum, Deus ergo aliquid de nouo ſcire poteſt ex tempore. Vt reſpondeamus ad hoc vna cum Magiſtro in textu dicemus, Deum ſcire poſſe, quod neſcit, & qđ non vult poſſe velle abſq; ſui mutatione. Vnde propoſitiones iſtæ, quæ de ipſo Deo ſolent pronunciari, niſi ſano intelligantur modo, erroris in animo erunt cauſa noſtro; dùm ergo dicitur. Deus põt ſcire, quod neſcit, & conſimiles, habent intelligi duobus modis, vel coniunctim, vel diuiſim. Si primo modo, falſæ ſunt. Nam iſta Deus poteſt ſcire, qđ neſcit, ſic intellecta, Deum aliquid ſcire poſſe deſignat, quod nunc minimè ſcit, vel ante neſciuit. Diuiſim verò intellectæ veræ ſunt. Vnde iſta Deus ſcire põt, quod neſcit, in iſto ſenſu capta eſt vera, quia Deum libertatem, nec non potentiam oĩa ſciendi, vel non ſciendi, ſicut ab ęterno habuit perbellè deſi-

gnat. Omnes ergo res ſunt ſcibiles, & non ſcibiles loquendo de ſcientia approbationis, & hęc de ſegmento ſecundo ſatis. Poſtremo obijcitur loco authoritate Hier. ſuper Abacuc, qđ Deus non ſciat omnia, & quod ſua non ſit oĩum prouidentia. Poſita in hunc modum obiectione, nunc diluenda. Dum ergo D. Hier. loco citato de Dei ſcientia, nec non eius ꝓuidentia loquitur, non vult dicere, quòd Deus aliquid neſciat, ſed quod ſua ſcientia non mutatur per temporum momenta, & quod non ęqualiter prouideat rationabilibus, & irrationabilibus: nam vt videre eſt, Deus ſua prouidentia ad vitam ęternam rationabilia ordinat, & bruta non, ſed ad vſum rationabilium. Et hęc ſatis.

VTRVM DEVS POSSIT NESCIRE, QVOD SCIT, ETC.

Lectio CXXII.

NE ſico videar velle pertranſire pede, quæ dicta fuere à Magiſtro ſent. in proxima pręterita diſtinctione, duo in pręſentiarũ quęram, & primò. Vtrum Deus poſſit neſcire, quæ modo ſcit. Inſuper, Num infinita cognoſcere valeat. Quantum attinet ad primum, pro parte negatia ſic argui poteſt. Quicunq; ſcire ualet, quod neſcit, vel neſcire, qđ ſcit, eius proculdubio ſcientia augumentabilis, & minuibilis eſt, ſed Dei ſcientia non ſic ſe habet: igitur non poterit ſcire, quod neſcit, & neſcire, quod ſcit. Deinde, Deus ab ęterno oĩa ẽt poſſibilia ſcit, at per hęc oĩa nihil poteſt ſcire pręter illud, qđ ſcit, & illa nequit

obliuiſci:

obliuiſci: igitur non poteſt neſcire, quòd ſcit. In oppoſitum ſe habet illud, quod dicitur de Deo neſciente Antichriſtum natum, & quandoq; ſciet ipſum natum: ergo videtur, quòd quandoq; ſciet, quod modo neſcit. Rurſus, Deus ſcit Antichriſtum naſciturum, ſed quandoq; neſciet ipſum naſciturũ (ſcilicet quando natus erit) Deus ergo quandoq; neſciet, q̄d modo ſcit. Ad euidentiam huius queſtionis admodum difficilis duo preponenda ſunt, primum quorum ad actuum diuinorum diſtinctionem ſpectat, alterum ad propoſiti declarationem. Circa primum eſt ſciendum, quòd actus diuini in triplici conſideratione ſunt, quidam enim, nec in exteriorem tranſeunt materiam, nec aliquem reſpectum ad extra dicunt, V. g. vt actus notionales, ſcilicet gignere, & ſpirare, & quo ad hos actus in Deo non eſt libertas, vel potentia ad oppoſita, tales enim actus ad intra in diuinis ſecundum ſe, & ex ſumma neceſſitate immutabilitatis ponuntur, & ſunt. Alij dantur actus diuini à Deo effectiuè, qui ſunt, & ad extra cognoſcuntur per creaturas, V. g. vt creare, non ſecus temporales ex tempore Deo conuenientes conceduntur. Demùm actus in Deo admittuntur modo intrinſeco ſe habentes, licet connotent extrinſecum, vel habitudinem ad res extra obiectiuè, V. g. vt uelle, & ſcire: Deus etenim ſcit, & vult non ſolum ſe, verum ẽt alia à ſe. His ſic poſitis, ſecundo loco propoſitum declarari habet, deinde ſoluendæ rationes. Dicamus itaque, quòd huiuſmodi actus conſiderari poſſunt, vel ſecundum id, quod ſunt, vel penes reſpectum, quem ad obiectum habet. Si primo modo in Deo non eſt libertas, neq; potentia ad oppoſita reſpectu talium actuum: nam nullum intelligere, aut uelle eſt in

Deo,

Deo, quod poſſit, vel potuerit nõ eſſe in eo, ẽt de potentia abſoluta. Si verò conſiderentur penes reſpectum ad obiectum, tunc diſtinctione opus erit: nam duplex datur obiectum, ſcilicet ſcientiæ, & voluntatis diuinæ, vnũ eſt primum, & principale, qđ eſt eſſentia diuina, & eius diuina bonitas reſpectu cuius obiecti in Deo libertas, vel potentia ad oppoſita minimè datur; nec id mirum, quia ſcit eſſentiam, & ſuam diligit bonitatem. Aliud extat ſecundarium obiectum ſcientiæ, & voluntatis diuinæ, vt res creatæ, reſpectu quarum duplex eſt cognitio in ipſo Deo, vna eſt, qua entium poſſibilium quidditates apprehendit, altera, qua rerũ habitudines intuetur ſecũdum compoſitionẽ, & diuiſionem, & eſt ſcientia enunciabilium. Hęc adhuc duplex eſt, vna ſcilicet, qua res per ſolam compoſitionem, ac diuiſionem poſſibilem apprehenduntur, altera, qua ſecundum compoſitionem, & diuiſionem non ſolum poſſibilem, ſed vt deductam, vel deducendam ad actum pro tempore aliquo, & hęc eſt, per quam res eſſe, vel fore cognoſcitur, & pertinet ad viſionis ſcientiam, de qua poſtea dicetur. Quantum ergo ad primã, & ſecundam cognitionem, Deus non poteſt neſcire, qđ ſcit, vel ſcire, quod neſcit. At quantum ad tertiam põt; & ratio aſſignatur, quia Deus neceſſariò ſcit non ſolum eſſentiam, verum ẽt oĩa, quæ per ipſam repręſentantur. Nunc ad ſoluẽdas rationes feſtinemus, deinde erit finis huius primæ queſtionis. Dicitur ergo ad primam, quod augumentatio, & minutio ſcientiæ duobus habet conſiderari modis, vno modo in natura ſcientiæ, alio modo extrinſecè. Si primo modo loquamur, argumentum formatum currit, at ſi ſecundo modo, nullum eſt: nam reſpectu plurium alicuius ſcientia augeri

dicitur,

dicitur, ſed non merito diuinæ ſcientiæ. Ad ſecundum ratiocinium dici pōt, quòd Deus ab ęterno ſcit oīa, quantum ad quidditates, & hoc neceſſariò. Inſuper dicitur ſcire ab ęterno res oēs futuras in tempore, quas minimè ſcit neceſſariò, ſed abſolutè loquendo potuit eas ab ęterno neſcire, & hęc de primo quęſito, cui alterum nectitur, dùm quęritur. Vtrũ Deus infinita cognoſcat. Pro parte negatiua ſolent rationes quędam formari, quarum prima in hunc modum ſe habet. Vt ſcientia noſtra menſuratur à rebus, ita Dei ſcientia rerum menſura eſt, ſed contra infiniti rationem eſt eſſe menſuratum: igitur erit cōtra eiuſdem infiniti rationem eſſe ſcitũ à Deo. Deinde, quicquid ſcitur, ſcientia comprehenditur, ſed infinitum cõprehendi nequit, quia ſemper eſt aliquid extra: quare, &c. Pro intellectu huius difficultatis de infinito diſtringuendum erit: nam infinitum ſolet quandoq; dici per finis priuationem, finis verò duobus ſumitur modis: vno modo finis eſt ſecundum quantitatem, intra quod tota rei quantitas, & extra nihil. Alio modo dicitur finis generalius, illud ſcilicet, quod totam rei eſſentiam includit, quo modo finis rei finitio dicitur. De primo infinito alias (ſi rectè recolitis) ſumus loquuti, propterea plura nunc de hoc dicere eſſet inutile. Infinitum aũt quantitatis adhuc duplex eſt ſecundum magnitudinem, & multitudinem, iuxta duplicem quantitatem continuam, & diſcretam, quorum vtrumq; duobus accipi pōt modis, vel ſecundum actum ſimpliciter, vel ſecundum actum potētiæ permixtum; ad hos aũt modos habent omnes modi infiniti reduci propriè accepti, infinitum enim diuiſione, vel appoſitione reducitur ad infinitum ſecundum multitudinem, & infinitum in

tempore,

tempore, & in motu reducuntur ad infinitum ſecundum magnitudinem, ad hos ergo modos ſufficit queſtionẽ deducere. His itaq; poſitis, nunc ad argumenta reſpondendum, & primò ad primum ſic, quòd Dei ſcientia eſt quidem rerum menſura, quo ad eſſe, & veritatem naturæ, ſed non menſura quantitatiua, quia ſic menſurata eſſent infinita, ſi eſſent. Ad alterum argumentum pōt dici, q̃d ſi infinitum actu eſſet, à Dei ſcientia certè comprehendi poſſet, nec ob id finiri poſſet, q̃a ſcientia infinita eſt: quare, &c. Et hęc ſatis.

VTRVM DIVINAE PROVIDENTIAE OMNIA SVBSINT.
Lectio CXXIIII.

QVoniam in calce prędeclaratæ diſtinctionis facta fuit mentio de prouidentia Dei, iccirco in animum induxi meũ aliquantulum circa hanc morari, vt conoſcere valeatis, num omnia diuinæ prouidentiæ ſubſint. Deinde, Vtrum prouidentia, & fatum debeant dici idem. Quantum ad primum, declinantes quidam ad negatiuam partem ita fantur. Quorum non eſt prudentia, neq; erit prouidentia, quæ pars eſt prudentiæ, at neceſſariorum minimè prudentia eſt, quæ ſolum eſt de contingentibus, de quibus eſt conſilium, & electio, vt patet ſexto Ethicorum. Cum ergo in entibus multa ſint neceſſaria, videtur, quòd oĩum minimè ſit prouidentia. Deinde, ad prouidentiam pertinet remotio eorum, quæ impediunt à finis conſecutione, ſed mala ſic ſe habent: nã à fine impediunt: igitur ad Dei ꝓuidentiam pertinet

mala

mala à rebus amouere, at conſtat in rebus multa mala eſſe, nõ igitur omnia diuinæ ſubduntur prouidentiæ. Oppoſitum legitur Sapientiæ duodecimo, qđ ęqualiter eſt ei cura de omnibus, at nomine curæ, vel ſolicitudinis prouidentia intelligitur: quare, &c. Pro determinatione itaq; huius queſiti tria ſunt pręponenda, quid primò ſit Dei prouidentia, ſecundò, vtrum ſit de omnibus, tertiò, num ęqualiter de omnibus. Quantum ad primum. Prouidentia eſt diuina voluntas, ſecundum quam oĩa, quæ ſunt in finem conuenientem deductionem accipiunt, & ſic primum patet. Alterum in ordine ſecundum eſt, quòd diuinæ ſubeſſe aliquid voluntati dupliciter euenit, vno modo ſicut illud, cui prouidetur, quo pacto ſolum diuinæ prouidentiæ ſubſunt ſubſiſtentia, vel ſuppoſita, alio modo aliquid dicitur ſubeſſe diuinæ prouidentiæ, non ſicut illud, cui prouidetur, ſed ſicut illud, de quo prouidetur, vtrumq; tamen dicitur cadere ſub prouidentia. Quantum ad tertium, facile eſt enunciare, qđ Deus ęqualiter non prouideat omnibus, hęc tamen inęqualitas deſumenda eſt ex creaturarũ parte, non ex parte Dei, qui vna ratione ſimplici ſcit, quod vnicuiq; rei expedit ad ſui finis conſecutionem. At dicetis, vnde talis inęqualitas oritur? reſpondetur, quòd hinc: nam executio prouidentiæ reſpectu aliquorum dicitur à Deo immediatè, ſcilicet reſpectu Angelorum, & eorũ, quæ ſic à Deo producuntur. Reſpectu verò aliorũ eſt mediantibus cauſis ſecundis, propterea Dei prouidentia de omnibus ęqualiter non dicitur. His ita poſitis nunc ad primũ argumentum de facili põt reſponderi, quòd humana prudentia nõ ſe extendit, niſi ad cõtingentia, nec ad illa oĩa, ſed ſolum ad illa, quæ per hominẽ fieri,

vel

vel impediri poſſunt. Verum, quia homo factor non eſt rerũ, quas neceſſarias dicimus, licet libere, & non neceſſariò ſint à Deo productæ: iccirco res neceſſariæ diuinæ ſubſunt ꝓuidentiæ, inquantũ ſciens eis, & liberè volens contulit ea, quæ ſunt expedientia ad ſui finis conſecutionem. Ad ſecundum argumentum dicitur, quòd ad prouiſorem particularem pertinet finis particularis, quem intendit impedimenta remouere, at nõ ſic ad vniuerſalem prouiſorem amouere ea, quæ finis vniuerſalis conſecutionẽ impediunt, quare Deus omni creaturæ rationali auxilia contulit, per quæ mala culpæ, nec non ſalutis ſuæ impedimenta poſſet euitare: ideo, &c. Ad illud verò Sapientiæ duodecimo dicitur, quòd ei de oĩbus eſt ęqualiter cura, quare tantùm in rebus prouiſis non in Deo prouidente ponenda inęqualitas. Et hęc de primo dubio. Supereſt modo ſpeculari, num prouidentia ſit idem, qđ fatum. Primo aſpectu videtur, quòd ſic. Nam alicuius comparatio ad diuerſa eius eſſentiam non plurificat, at prouidentia, & fatũ nõ videntur differre, niſi penes comparationem ad diuerſa: quare, &c. Ex alio latere D. Aug. v. de ciuitate Dei in oppoſitum ſe habet, dùm inquit, nihil fieri fato dicimus, nihil aũt fieri diuina prouidentia, eſt erroneum, non ergo fatum, & prouidentia diuina ſunt idem. Pro determinatione huius queſtionis ſciendum eſt, fatum duobus accipi poſſe modis, vno modo pro vi ſyderum inconſiderata, vnde cum homines vſitata loquendi conſuetudine fatũ audiunt, non intelligunt, niſi vim quandam ſyderum. Capitur alio modo fatum pro ordine cauſarũ, & earum connexione, pro vt habent reduci in diuinam voluntatem, & ſcientiam oĩa ordinantẽ, & conuertentem, & hic modus

magis

magis proprius eſt, quā primus. Nam fatum à fando dicitur, illud autem, quod diuina præſcientia ordinatum eſt, cauſarum quadam connexione effatur, ſicut vocale verbum dici ſolet quoddam effatũ interioris conceptus, ſub quo ſenſu fatum ſi ſumatur, procul dubio in multis à prouidentia differre patebit, & primò ex parte ſubiecti, in quo eſt, ſunt enim illa diuerſa, quæ in diuerſis habent eſſe ſubiectis; ſed prouidentia, & fatum ſic ſe habent: igitur, &c. Minor clara eſt, quia prouidentia in Deo eſt, & fatum in cauſis ſecundis, quia dicitur cauſarum ordo reductus in Deum, ordo aũt eſt in ordinatis: ergo, &c. Differunt ſecundò, quoniam fatum pendet ex prouidentia, & in hanc habet reduci, non vice verſa. Tertiò, quia prouidentia æterna eſt, & fatum temporale: ideo, &c. Poſtremo, quia fato non oīa ſubduntur, at diuinæ prouidentiæ ſic, ideo differunt. Ad argumentum verò in oppoſitum dicitur, q͠d prouidentia, & fatum non ſolum penes modos diuerſos differunt, ſiue reſpectus, immo et penes multa alia, vt viſum fuit. His additur, quòd diuina cognitio reſpectu talium prouidentia eſt, at executio eſt fatum. Ad illud verò Aug. poteſt dici, nihil fato fieri, ſumendo fatum pro ſyderum virtute neceſſitatem imponente his, quæ fiunt à libero arbitrio aliter non. Et hęc ſatis.

QVID SIT PRAEDESTINATIO.
Diſtinctio XL.
Lectiò CXXV.

I*Nnata eſt nobis via, vt à cõmunioribus, notioribuſq; ad minus communia tendamus, hinc Magiſter ſent. cum hactenus*

de

de ſcientia Dei in genere ſit loquutus, ad ſpeciem vt tranſeat in pręſenti de Dei prędeſtinatione, quæ eſt quędam eius ſpecies intendit ſermonem habere. Diſtinctio hęc poſito nexu in partes diuidi habet tres, in quarum prima inquiritur, quòd quid eſt prædeſtinationis. In altera ponitur comparatio quędam prędeſtinationis, & prędeſtinatorum. In tertia, & vltima tanguntur, & prędeſtinationis, & reprobationis effectus. Quantum ad primũ. Prędeſtinationis diffinitiones aſſignantur ab Aug. quatuor. Prima eſt. Prędeſtinatio eſt pſcientia beneficiorum Dei. Altera eſt. Prędeſtinatio eſt alicuius ad gloriam pręordinatio. Tertia eſt. Prædeſtinatio eſt propoſitum miſerendi. Quarta eſt. Prędeſtinatio eſt pręparatio gratiæ in pręſenti, & gloriæ in futuro. In prima diffinitione notatur diuina cognitio, vt perbellè docet Magiſter in textu. In ſecunda electio. In tertia voluntas. In quarta directio in finem. Prędeſtinationis verò cauſa efficiens Deus eſt, quantum ad effectus notatos in nomine prędeſtinationis. Materialis aũt cauſa ille eſt, qui prędeſtinatur. Formalis eſt modus, ſiue ordo prędeſtinationis, primò enim gratia datur, & poſt hoc gloria. Cauſa finalis duplex eſt, vt ſcilicet ſimus ſancti, & immaculati in conſpectu Dei. Hic obiter notetis differentiam inter hęc, quæ ponit Aug. ſcilicet vocationem, iuſtificationem, prędeſtinationem, & magnificationem. Nam vocatio retrahit à malo. Iuſtificatio reſpicit initiale bonum gratiæ. Prędeſtinatio reſpicit gratiæ bonum finale. Magnificatio verò eſt bonum gloriæ futuræ. Vel dicatis, quòd prędiſtinatio p gratiam, gloriam pręparat. Vocatio gratiam offert. Iuſtificatio illam confert magnificatio per gratiam gloriam multiplicat.

tiplicat.

tiplicat. Sed dicetis, quia hic ſermo eſt de prędeſtinatione, & prę-ſcientia, quo modo duo hęc differunt inter ſe? Reſpondeo ſic differre, quoniam prædeſtinatio eſt tantùm ſaluandorum, & præſcientia dicitur reſpectu reprobandorum. Et hęc de primo puncto. In ſecundo cõparatur prædeſtinatio ad prædeſtinatos: nã dicitur, quòd numerus prædeſtinatorũ adeo certus eſt, ita vt nullus damnandus poſſit ſaluari, neq; quicunq; prædeſtinatus poſſit damnari, qđ authoritate beati Aug. probatur, vt patet in textu Magiſtri. At video, vos hic iure merito dubitare poſſe his verbis, vel Deus liber eſt, vel non. Si primum verum eſt, quia verum: ergo Deus poterit dare gratiam illis, quibus minimè dat, & ſubtrahere illis, quibus dat: igitur prędeſtinatorum numerus poterit augeri, vel minui, & ex conſequenti non erit certus. Ad hanc difficultatem tollendam vna cum Magiſtro dicemus, huiuſmodi propoſitiones, V.g. prędeſtinatus poteſt damnari, & prę ſcitus ſaluari, duobus accipi poſſe modis, vel coniunctim, vel diuiſim. Si intelligantur primo modo, ideſt coniunctim, tunc ſunt falſæ, quoniam deſignant, illum poſſe ſaluari, quem Deus pręuidit damnandum. Ne ergo certitudo diuinæ prouidentiæ tollatur, ꝓpoſitiones prędictꝰ ſimiles ſano modo intelligendæ. Si diuiſim intelligantur, vel ſi prędeſtinatus conſideretur, non vt prędeſtinatus, ſed vt hic homo abſolutè, tunc veræ erunt oẽs tales propoſitiones, quia nihil aliud denotant, niſi quod talis homo poſſit damnari, & talis ſaluari. Vel pro maiori declaratione, dilucidationeq; huius difficultatis dicendum erit, quòd prędeſtinatus, inquantum prędeſtinatus nunquam poſſit damnari, & quòd prę ſcitus, inquãtum talis, nunquam poſſit ſal-

uari, qđ in ſenſu compoſito totum id verũ eſt, licet in ſenſu diuiſo oppoſitum euenire contingat. Et hec pro ſecundo ſegmento. In poſtremo vtriuſq; ſcilicet predeſtinationis, & reprobationis tanguntur effectus, qui ſunt, ſcilicet predeſtinationis ſaluatio, & reprobationis damnatio. In ſequenti velim pro comperto habeatis, me vobis perpulchra dicturum de his. Hec intantum.

DE PRAEDESTINATIONIS QVINQVE ACTIBVS.

Lectio CXXVI.

VT valeam me à Momorum latratibus tueri, circa prædeſtinationem actus quinq; neceſſarios perpendam hodierna die, qui de eiuſdẽ predeſtinationis eſſentia nuncupantur, V.g. precognoſcere, diligere, eligere, proponere, vel velle dirigere, vel iuuare. Primo ad predeſtinationem requiritur precognoſcere, ſicut enim neſcire Dei eſt nõ approbare, ſed potius reprobare, iuxta illud, quod dicitur Matthei xxv. Amen dico vobis neſcio vos, ſcilicet notitia approbationis, ita Dei ſcire eſt cauſa predeſtinationis, vt dicit Apoſtolus ad Romanos viii. Quos preſciuit, non notitia ſimplici, vel ſpeculatiua, quæ eſt non ſolum bonorum, ſed ẽt malorum hominum, ſed notitia approbationis, ſcilicet ab eterno approbando, conformes fieri, nõ difformes imaginis filij ſui, hos & predeſtinauit, vt ſcilicet eis gratiam in preſenti daret, & gloriam in futuro. Vnde primo ſolet ſic diffiniri predeſtinatio, dũm dicitur, quòd eſt preſcientia beneficiorum Dei. Re-

quiritur

quiritur ſecundo ad prędeſtinationem diligere: nam ſicut odiſſe Dei eſt reprobare, vt dicitur Malachiæ primo: Eſau odio habui, ideſt reprobaui gratiam meam nõ apponendo, ita diligere Dei eſt approbare, & eligere: nam dicitur ibidem: Iacob dilexi, ideſt mea charitate elegi, & vocaui. In Deo enim dilectio precedit electionem, ex eo enim, quod diligit, eligit. Ideo tertio ad prędeſtinationem requiritur eligere: nam electio eſt ſegregatio, non ab irrationalibus, ſed ab his, qui nati ſunt participare eundem finem. Vnde Apoſtolus ad Epheſios primo: Elegit nos in ipſo ante mũdi conſtitutionem; & ideo Ioann. xxv. dicitur, Ego elegi vos. Vbi Aug. ſic dicit, electi ſunt itaque, ideſt prędinati, & à reprobis ſeparati ante mundi conſtitutionem ea prędeſtinatione, qua Deus futura facta preſciuit. Electi autem de mundo ea vocatione, qua Deus id, qđ p̃deſtinauit, impleuit. Subdit deinde Aug. & videte quemadmodum non eligat bonos, ſed quos elegit facit bonos, ſicut enim dilectio Dei non cauſatur à bonitate, ſed eſt cauſans eam, ita electio Dei non preſupponit bonos, ſed facit bonos, & ideo ſolet ſecundo ſic diffiniri. Prędeſtinatio eſt preordinatio alicuius ad gloriam. Quarto ad prędeſtinationem requiritur proponere, vel velle, ita dicit Apoſtolus ad Rom. nono. Cuius vult miſeretur, & quem vult, indurat. Ambr. ita fatur, cuius vult gratuitè miſeretur dando gratiam in preſenti, & gloriam in futuro, & quem vult indurat, ſcilicet iuſto iuditio gratiam non dando, & ſi habet aliquam ſubtrahendo. Aug. verò ait: cuius vult miſeretur, ideſt nullus fit ſaluus, niſi quem Deus velit, & ideo rogandus eſt, vt velit, quia neceſſe eſt fieri, ſi voluerit. Vnde ſic ſolet diffiniri. Prę-

deſtinatio eſt propoſitum miſerendi. Quinto ad prędeſtinationem requiritur dirigere, vbi notandum, qđ ſicut artifex, vel Magiſter in ſuo opere attendit quinque, ita Deus in prędeſtinatione. Primò enim artifex percipit, vel excogitat opus, qđ producere intendit, ſecundò opus diligit, quòd facere intendit. Tertiò eligit, & deliberat facere Quartò oĩa remouet, quæ opus faciendum impedire valent. Quinto omnia, quæ ad perfectionem operis iuuant, & conferunt eligit. Ita facit Deus. Nam primo pręconſpicit, & pręcognoſcit, ſecundo diligit, tertio eligit, quarto proponit, quinto ad vitam ęternam dirigit excludendo oĩa impedimenta, & cõferendo oĩa promouentia neceſſaria. Vnde Aug. lib. viii. de ſanctorum prędeſtinatione diffiniens prędeſtinationem ſic ait: Predeſtinatio eſt pręparatio gratiæ in pręſenti, & gloriæ in futuro. In qua finitione tria tanguntur, primo id, quod eſt ante tempus, dùm dicitur: Præparatio, ſcilicet æterna. Secundo tangitur, quod tempus concomitatur ibi, & gloriæ in futuro, ita vt prędeſtinatio tria includat, V. g. principium à quo, cum dicitur pręparatio: ſecundo medium in quo, cum ſubditur gratiæ in præſenti: tertio terminum includit ad quem, cum ſubiungitur, & gloriæ in futuro. Ad cuius euidentiam eſt ſciendum, quòd aliud eſt prędeſtinatio, & aliud deſtinatio: nam deſtinatio directionem importat in aliqua re, quã homo ex proprijs minimè valet conſequi naturalibus, ſicut in gratiam, & gloriam. Sed hęc prępoſitio præ, importat anteceſſionẽ, ita quod prędeſtinatio importet anteceſſionem, ideſt pręcognitionẽ illius directionis, quam deſtinatio importat. Nam idem eſt prædeſtinatio, quod cogitatio de creatura intellectuali mittenda in

vitam

vitã æternam. Cuius ratio talis, cum enim aliquid eſt ordinatum ad finem aliquem, quem ſua nequeat virtute attingere, tunc neceſſariò indiget alio ipſum ad finẽ dirigente, & perducente, vt patet de ſagitta: modo ita eſt, quòd creatura intellectualis eſt ordinata ad finem ſupernaturalem, ſcilicet ad Dei viſionem, quam propria virtute nõ poteſt attingere, ſicut nec ſagitta ad ſignum ſua virtute ſine ſagittante, & ideo ſicut miſſio ſagittæ à ſagitante in ſignum dicitur deſtinatio, ita præcogitatio de creatura intellectuali in vitam æternã mittendã dicitur prædeſtinatio. Vnde conuenienter ſolet finiri ſic. Prædeſtinatio eſt ꝓpoſitum conferendi gratiam, & gloriam creaturæ intellectuali. Et hęc ſatis pro pręſenti.

HIC PRAEDESTINATIONIS CAVSA INQVIRITVR.
Lectio CXXVII.

CIrca prędeſtinationẽ ratio ſuperans notitiam in pręſenti conſideranda venit: Nam ratio, ſiue cauſa principalis, quare Deus aliquos ſaluat, & aliquos reprobat, vel damnat, non videntur eſſe propria merita, nec merita aliena, ſed voluntas, & bonitas diuina. Quod aũt non ſint propria merita, ratio principalis prędeſtinandi, ac reprobandi patet primò ratione ſic, quia gratia non eſt ex meritis: ergo minus gloria, vel ſic. Infuſio gratiæ in pręſenti, non pendet à meritis: ergo nec adeptio gloriæ in futuro, quæ eſt effectus prędeſtinationis pendebit ex meritis. Quod autem infuſio gratiæ non ſit ex meritis, probat Apoſtolus ad

Rom. xi. dicens. Quòd ſi gratia ſaluati ſunt, iam non ex operibus, alioquin gratia nõ eſſet gratia, ſi ex operibus. Inſuper opera noſtra, ſiue merita temporalia ſunt, at prędeſtinatio ab ęterno, non ergo cauſa ęterni, vt temporalia, nec ex conſequenti prędeſtinationis. At dicetis, licet merita propria prędeſtinationis cauſa dici nequeant, nec aliena, nonne ſaltem aliquo modo valent, & iuuant ad beatitudinem obtinendam? reſpondetur, quòd ſic, ſed non principaliter. Ad cuius euidentiam eſt ſciendum, quòd aliquis vitam ęternam dicitur conſequi quinq; modis. Scilicet merendo, orando, ſuadendo, diſponendo, & coadiuuando. Primo merendo, ſicut aliquis habens gratiam meretur ex ſuo opere vitam ęternam de condigno. Secundò orando, V. g. dùm ſanctorum precibus quis in prę ſenti adiuuatur ad gratiam conſequendam, deinde in futuro gloriam. Tertiò conſequitur, vel obtinet quis vitam ęternam ſuadendo, V. g. dùm quis alteri ſuadet, & ad bonum cooperatur, ita dicit Apoſt. ad Corinth. iii. Dei enim coadiutores ſumus non propter diuinæ virtutis indigentiam, vel defectum, quia Deus cum ſit infinitæ virtutis, põt ſine adiutorio alieno gratiam & gloriam exhibere: ſumus ergo duplici de cauſa dicti coadiutores, primò ꝓpter ordinis conſeruationem, vt ſcilicet ſaluetur ordo, & conſeruetur, quem diuina ſapientia inſtituit. Inſuper propter dignitatis, vel bonitatis cõmunicationem, vt ſcilicet diuina bonitas creaturis cõmunicaretur, & diffunderetur. Quartò quis vitam diſponendo ęternam obtinet, dùm ſe prę parat, atq; diſponit ad gratiam, tunc Deus de congruo illi gloriam concedet, licet ſua virtute quis gratiam cauſare nequeat, quia hoc eſt ſolius Dei. Quintò quis vitam

ęternam

ęternam obſequendo obtinet, & hoc naturali iuuamento obſequendo, ſicut oẽs cauſæ naturales iuuant ſuo officio, & electum ad poſſe ſuum ſuſtentant. Cur autem Deus aliquos prędeſtinet, & aliquos damnet, in generali poteſt aſſignari perfectio bonitatis diuinæ, & iuſtitia. Si ergo prędeſtinat, hoc ex Dei mera bonitate, nec non miſericordia eius prouenit, iuxta illud, Neque volentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei: ergo cauſa prędeſtinationis Dei bonitas, & eius miſericordia. Cur verò hunc trahat Deus, & non illum, noli diiudicare, ſi non vis errare. Si non traheris ora, vt traharis inquit Aug. ſuper Ioan. Et hęc de primo puncto. In altero ſecundo in ordine circa prędeſtinationem pręſumptio adiuuans, & eleuans fiduciam conſideranda venit, quilibet enim plus tenetur pręſumere, & ſperare de ſua ſaluatione, quàm reprobatione, quod duplici pōt via comprobari. Nam vt quis tenetur fidem, & charitatem habere, ita tenetur ſpem habere, ſed ſpes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis: ergo quilibet tenetur ſperare, ſe habiturum beatitudinem. Pręterea, qui remedia vitæ ęternæ habet de vita debet ęterna confidere, ſed quilibet ſalutis ęternæ remedia efficacia, ideſt mandata, & ſacramenta habet: ergo magis ſperādum eſt de ſalute futura, quàm de reprobatione. Sed dicetis, quid ſi quis pro certo haberet ſe eſſe prędeſtinatum? num adhuc laborare pro ſalute, ac operari debet? dico, quòd ſic. Nec mirum, quia promiſſum eſt à Deo, quòd per huiuſmodi media habeat ſaluari. Et hęc de materia prędeſtinationis ſatis.

DE REPROBATIONE.
Lectio CXXVIII.

IN tractatu de prędeſtinatione dicebamus, præſcientiam reprobandos reſpicere, propterea conſultò hic agendum erit de reprobatione. Duo ergo vobis polliceor in præſenti meo ſermone, eſſentiam primò reprobationis, inſuper, quo modo prędeſtinatio, & reprobatio præſcientiam differenter includant. Pro intellectu primi tria præmittenda, & primum eſt hoc, quòd reprobatio, & appprobatio ſunt oppoſita, vt ipſa nomina ſonant: approbare enim, vel reprobare, aut dicunt actum intellectus ſolum, vel voluntatis, vel dicunt actum vtriuſq; ſimul. Primò videntur dicere actum intellectus ſolum, dicimus enim approbare aliquod dictum, quãdo iudicamus, illud eſſe verum, & reprobare, quod reſpuimus, quando iudicamus, illud eſſe falſum. At iudicare pertinet ad intellectum: ergo. Secundò hęc videntur duo dicere actum uoluntatis ſolum, & ſic approbatio idem eſt, quòd acceptatio, & reprobatio idem, quod refutatio, V. g. acceptantes dicimur approbare id, quod acceptamus, & reprobare, quod refutamus. At acceptare, & reprobare actus ipſius uoluntatis ſunt, & electionis partes: ergo, &c. Poſtremò hęc duo uidentur dicere actũ vtriuſq; potentiæ, ſcilicet intellectus, & uoluntatis, V. g. approbatis eſt præuiſio aptitudinis alicuius ad vitam æternã, & acceptatio illius ad eam, reprobatio verò eſt præuiſio, uel pręcognitio ineptitudinis alicuius ad uitam ęternam. His pręmiſſis, patet diffinitio reprobationis eſſe conuenìens, quã attulit D. Aug. in libro de malo perſeuerantiæ ſic dicens.

Reprobatio

Reprobatio Dei eſt pręſcientia, vel cognitio malitiæ in quibuſdam non finiendæ, & pręparatio pęnæ non terminandæ. Reprobatio ergo eſt pręſcientia iniquitatis quorumdam, & pręparatio damnationis eorumdem, in quibus uerbis tria tanguntur, primum eſt pręuiſio, ſiue pręcognitio culpæ, uel malitiæ, & hoc ab ęterno. Secundum eſt obduratio, ideſt ſubtractio gratiæ, & hoc in pręſenti, quæ eſt reprobationis effectus. Tertium eſt pręparatio pęnæ ęternæ, quæ erit in futuro: quorum primum eſt cauſa ſecundi, & ſecundũ eſt cauſa tertij. Et hęc pro primo ſegmento. Nunc in ſecundo videndum eſt, quo modo prędeſtinatio, & reprobatio pręſcientiam differenter includant; nam vt prouidentia diuina reſpectu boni, qđ eſt per conſecutionem gratiæ, & gloriæ cũ pręſcientia euentus, dicitur prędeſtinatio, ita prouidentia diuina reſpectu mali oppoſiti cum pręſcientia defectus, dicitur reprobatio. Verum quia bonum diuinæ pręſcientiæ ſubiacet, vt intentum cauſatum, & ordinatum, ideo dicitur, qđ prędeſtinatio eſt cauſa gratiæ, & gloriæ, ad quam ordinatur. At quia malum non ſubiacet diuinæ prouidentiæ, & intentum, vel ut cauſatum, ſed ut pręſcitum, uel ordinatum, ideo reprobatio eſt tantum pręſcientia culpæ, & non cauſa culpæ, ſed pęnæ, per quam culpa ad diuinam ordinatur iuſtitiam: inde reprobatio eſt, & pręſcientia, ſed non cauſa, vnde bonorum Deus habet pręſcientiam, & cauſam malorum aũt culpæ, vt fiant: Deus habet notitiam ſimplicis intelligentiæ, & non cauſam, ſed malorum culpæ, vt ordinentur ad pęnã Deus habet pręſcientiam approbationis, & hoc nomen reprobationis importat. Vnde reprobatio ex parte Dei reprobantis ſuper pręſcientiam addit uolunta-

tem

dilexi, Eſau autem odio habui. Sicut ergo dilectio Dei eſt cauſa prędeſtinationis, ita odium Dei eſt cauſa reprobationis aliquorũ. Inſuper ad prouidentiam diuinam vt pertinet permittere aliquem defectum in rebus, quæ prouidentiæ ſubduntur, ita aliquos ab iſto fine vitæ ęternæ deficere, ſed hoc eſt reprobare: ergo, &c. Et hęc de ſecundo. Accedit tertium vbi uidendum, quo modo Dei reprobatio ſit cauſa trium, & quorum. Eſt ergo primò reprobatio Dei cauſa obdurationis excęcationis ſecundò, & aggrauationis tertiò. Vbi notandum, quòd obduratio, & excęcatio duobus modis dicuntur: nam primò ſunt actus uoluntatis obſtinatæ in malo, & auerſæ à lumine diuino, quo modo Deus non dicitur eſſe cauſa obdurationis, & excęcationis, ſicut non eſt cauſa peccati, ſed homo per liberum arbitrium. Secundò obduratio, vel excęcatio dicitur ipſa gratiæ priuatio, & quãtum ad hoc duplex cauſa aſſignari põt, prima eſt homo, qui per peccatum obſtaculum ponit. Altera eſt Deus, qui obſtaculum peccati inuenit, & ſic vel gratiam non influit, vel gratiam infuſam ſubtrahit, quo modo Deus dicitur eſſe cauſa excęcationis mentis, & aurium aggrauationis, & obdurationis mentis, quæ quidem penes duos diſtingui habẽt effectus gratiæ: nam gratia perficit intellectũ dono ſapientiæ, & emollit affectum charitatis igne. Verum quia ad cognitionem intellectus maximè deſeruiunt duo ſenſus, ſcilicet viſus, & auditus, quorũ vnus deſeruit intentioni, ſcilicet viſus, alius verò deſeruit inſtructioni, vel diſciplinæ, vt puta auditus; ideo, quantum ad viſum effectus reprobationis, ponitur excęcatio. Iſa. vi. Excęca cor populi huius. Quantum ad auditum aurium ponitur aggrauatio, ibi, & aures

eius

eius aggraua, & quantum ad effectum ponitur obduratio, ibi, vt corde nõ intelligat, neq; conuertatur, & ſanem eum, & hęc ſatis. In ſequenti loquemur de effectibus diuinæ reprobationis.

QVOT SINT EFFECTVS DIVINAE REPROBATIONIS.

Lectio CXXX.

A*D maiorem euidentiam authoritatis prędictæ Iſa. vi. Excęca cor populi huius, &c. Quatuor in pręsẽti reprobationis effectus tangentur. Obtuſio, vel intellectus excęcatio, aggrauatio auditus, obduratio affectus, & auerſio cogitatus. Quæ imprecationes iſtorum quatuor modorum, vel aliorum, quæ in ſacra ſcriptura inueniuntur, quo ad preſens, duobus intelligi paſſunt modis, vno modo per modum prenunciationis, non per modum optationis, ſicut illud Pſal. Conuertantur i. conuertentur peccatores in infernum. Alio modo per modum optationis, ita tamen, quod deſiderium optantis ad hominum pęnas non referatur, ſed ad punientis iuſtitiam, ſecundum illud Pſal. Lętabitur iuſtus, cum viderit vindictã. At dicetis, quo modo Deus excęcationis eſt cauſa, cum ab alijs dicatur diabolus, & proprium peccatum? Reſpondẽtur, quòd hęc tria ſunt excęcationis cauſã, ſed differenter, primò. Deus dicitur cauſa excecationis illorum, quos reprobat non quidẽ imittendo culpam, ſed nõ impertiendo, influendo, vel conferendo gratiam. Secundò ſubtrahendo gratiam infuſam, & hoc propter obſtaculum, quod in habente inuenit. Tertiò permittendo ruere in culpam.*

culpam. Secundo diabolus eſt cauſa excęcationis ſuggerendo, vel ſeducendo, ſcilicet inquantum ſuggerit ſeducit, & inducit in culpam, & ſic excęcat. Tertio propria malitia, ſiue peccatū eſt cauſa excęcationis obſtaculum gratiæ illuminantis exiſtendo, & ex hoc pęnam hanc, ſcilicet cęcitatis merendo, ſicut culpa eſt cauſa meritoria pęnæ: patet ergo ex pręmiſſis, qđ excęcatio intellectus, q̃ eſt primus reprobationis effectus, eſt à Deo, à diabolo, & à peccato, ſed differēter. Primo à Deo, vt à nō influēte gratiam, vt à ſubtrahēte gratiam, vt à permittēte culpā, vt à iuſto iudice faciente iuſtitiam, ſcilicet àpuniente culpā. Secūdo eſt à diabolo, vt à ſuggerēte, vt à ſeducēte, & ab inducēte: inducit enim ad culpā, ſed nō cogit. Tertio excęcatio eſt à peccato, vt à cauſa ponente obſtaculum ſcilicet gratiæ, vt à prohibente influxum gratiæ, vt à merente hoc ſupplicium, ſcilicet cęcitatem animæ, vt culpa eſt cauſa meritoria pęnæ. Secūdus effectus reprobationis dicitur aggrauatio auditus. Iſa. vi. Et aggraua eius aures, & oculos eius claude. Vbi gloſa ſic ait. Aures interioris cordis aggraua, ideſt in peccato permittes, & oculos eius interiores claude, ideſt claudi permittes oſtio peccatorum. Hic notetis, qđ excęcatio pōt, uel ad pręđeſtinatos referri, vel ad reprobos, ſi quantum ad pręđeſtinatos, dici pōt, quòd ad eorum ſalutem ex Dei miſericordia ordinetur; quantum verò ad alios dicitur, quòd ordinatur ad eorum condemnationem ex Dei iuſtitia, & ita ex his patere pōt, quo modo excęcatio ſemper ordinetur ad bonum ſalutis, vel diuinæ iuſtitiæ. Tertius effectus reprobationis eſt induratio affectus. Exodi iiii. Ego enim indurabo cor Pharaonis. Si iam cor Pharaonis per ſe erat induratum, quo ergo

modo

modo dicitur, Ego indurabo cor Pharaonis? nunq̃d Deus eſt malorũ cauſa? certum eſt, quòd cor Pharaonis erat propria malitia, atq; peccato induratũ, & inflexibile cor illius, nihilominus adhuc legitur, Indurabo cor Pharaonis, ſcilicet Deo permittẽte iuſto iudicio. Secundò Deo gratiam, quæ cor emollit, ſubtrahente, tertiò Deo ſigna, & ꝓdigia oſtendente, quarto Deo non miſerante: his ergo quatuor modis à Deo cor induratum eſt Pharaonis. Quiſquis ergo obduratus eſt, ſe debitè obduratũ arbitretur, & quiſquis adiutus eſt, ſe adiutũ gratis cognoſcat: nam miſeretur magna bonitate, & obdurat nulla iniquitate. Quartus effectus reprobationis eſt auerſio cogitationis à Deo, ita concluditur Iſa. vi. Exceca cor populi huius, ne forte oculis videat, & auribus ſuis audiat, & corde intelligat, & conuertatur, & ſanem eum. In quo verbo tangitur triplex effectus reprobationis, primus eſt non credere. Secundus eſt non obedire. Tertius eſt non pœnitere. Quantum ad primum, dicitur exceca eum, vt oculis ſuis interioribus nõ videat veritatẽ. Quantum ad ſecundum ſubditur, & auribus ſuis interioribus non audiat, ideſt non obediat, ſed contradicat. Quantum ad tertium infertur, & conuertatur quaſi dicat exceca, & non conuertatur ad me, neq; conuerſum ſanem eum à peccatis ſuis, ſcilicet à morte culpæ, à vulnere concupiſcentiæ à cæcitate ignorantiæ: rogitemus ergo nos Deum benedictũ, ne excecet, & induret cor noſtrũ deſerẽdo, & nõ adiuuando, ex quo ſumus certi, q̃d nos nõ dereliquit Deus, niſi nos voluerimus, ſecundũ illud Oſeæ iiii. Oblitus es legis Dei, & ego obliuiſcar tui. Cauſa ergo derelictionis, & perditionis noſtræ nos ſumus, vt ex dictis ſatis abunde patet.

AN

AN PRAEDESTINATIO HABEAT CERTITVDINEM.

Lectio CXXXI.

NE quid ad noſtrã ſpectans vtilitatem ſilentio prętermittamus, in pręſentia quęſita duo rimaturi ſumus. Quorum primum ad prędeſtinationem attinet, alterũ verò ad reprobationem. Solet ergo primo quęri. Vtrum prędeſtinatio certitudinem habeat. Pro parte negatiua aduerſarij ſolent in hunc modum ratiocinari dicentes. Vel Deus, quod ab ęterno potuit, nunc poteſt, vel non. Si ſic, tunc dicendum, quòd ſicuti ab ęterno potuit non prędeſtinare, ita & nunc, quare non oĩno certa videbitur eſſe prędeſtinatio. Deinde aliqui de libro vitæ deleri dicuntur, at in tali libro vitæ non ſcribuntur, niſi illi, qui ad gloriam ſunt prędeſtinati, prędeſtinatio ergo oĩno non eſt certa. In oppoſitum ſe habet Anſelmus de concordantia prędeſtinationis, & gratiæ, quapropter pro difficultatis terminatione ſciendum eſt primo, oĩa in ſuos dirigi fines per diuinam prouidentiam, per quã cuilibet rei illud confertur, qđ expedit ad ſui finis conſecutionem, qui duplex eſt, ad quem res creatæ diriguntur, vnus eſt naturæ ꝓportionatus, ad quem per virtutem naturæ propriæ res creata põt pertingere, alius finis eſt, qui naturæ procreatæ facultatẽ excedit, & hic finis eſt vita ęterna beata, ad quam oportet, quod natura creata tranſmittatur ab alio ſibi dante, vnde poſſit ad talem finem deuenire, talis aũt tranſmiſſio vocatur prędeſtinatio, & quia rationes rerum pręexiſtunt in Deo, antequam fiant; ideo ratio talis

deſtinationis

deſtinationis creaturæ in finem ſupernaturalem dicitur prędeſtinatio, ſicut ratio ordinis rerum abſolutè loquendo dicitur prouidentia. Solius ergo Dei eſt prędeſtinare, & ſolius creaturæ intellectualis prędeſtinari, nec id mirũ, quia talis creatura huius capax finis eſt. Inſuper notandum eſt prouidentiam, & prędeſtinationẽ dupliciter differre, vno modo ſecundum magis, & minus commune: nam prouidentia eſt omnium rerum reſpectu cuiuſcunq; finis, prędeſtinatio verò ſolum eſt creaturæ rationalis, atque reſpectu finis ſupernaturalis. Pręterea prouidentia non includit conſecutionem finis, at prędeſtinatio requirit conſecutionem finis, differunt ergo ſecundo. Tertio notandum, quod prędeſtinatio infallibilem habet certitudinem, & in generali, & in ſpeciali; in generali, quia prędeſtinatus infallibiliter ſaluabitur, in ſpeciali verò qui, & quot ſaluabuntur. Nunc ad argumenta diluenda accedamus, & primò ad primum dicentes, quòd Deus nunquam potuit non prædeſtinare, quem prędeſtinauit, aut prędeſtinare quem non prędeſtinauit in ſenſu compoſito, in ſenſu autem diuiſo, & loquendo de potentia abſoluta, Deus nunc poteſt verè prędeſtinare, quem non prędeſtinauit, & non prędeſtinare, quem prędeſtinauit, hoc enim poſſe ſonat ſolum Dei libertatem reſpectu talis obiecti: nec ex hoc tollitur prędeſtinationis certitudo, quæ ponitur in ſenſu compoſito. Ad ſecundum argumentum dici põt, qđ liber vitæ dupliciter ſumi põt, quo ad præſens; vno modo, vt Dei vocatur cognitio de illis, qui ad vitam ęternã habendam ſimpliciter, & abſolutè eliguntur, atq; ad gloriam aſſumuntur, & ſic ſoli prędeſtinati in libro vitæ ſcribuntur, & qui ſunt ita ſcripti, nunquam ex eo delentur, ſed

infallibiliter

infallibiliter ſaluabuntur. Alio modo ſolet dici liber vitæ cognitio diuina de illis, quæ ordinantur ad habendam vitam ęternam, non ſimpliciter, ſed ſecundum iuſtitiam præſentem, & ſic ſcripti ſunt oẽs in libro vitæ, qui quandoq; ſunt in gratia, & qui ſic ſe habent, delentur quandoque. Authoritates verò de pręde ſtinationis neceſſitate debent intelligi de neceſſitate ſuppoſitionis, quæ cõtingentiam minimè tollit. Et hęc de primo quęſito. Poſt cuius declarationem quęritur, deinde, vtrum ad Deum pertineat reprobare aliquem. Pro parte negatiua ſolet ſic primò inſtãtia adduci; nulli debet imputari, quòd vitare minimè põt, at ſi quis à Deo ſit reprobatus, quin pereat, vitare non põt, at inconueniens hoc dicitur: ergo Deo non conuenit aliquem reprobare. Inſuper quemadmodum ſe habet pręde ſtinans ad pręde ſtinatos, ſic reprobans ad reprobatos, verũ Deus pręde ſtinans eſt cauſa ſalutis pręde ſtinatorũ: ergo ſi Deus ſit aliquos reprobans, erit cauſa damnationis eorum: at hoc falſum eſt dicente domino Oſeæ xiii. Perditio tua ex te Iſrael eſt, tantummodo ex me auxilium tuum; Deus ergo minimè reprobat aliquem. In oppoſitum ſe habet illud Malachiæ i. Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Pro determinatione igitur huius quęſtionis ſupponẽdum erit, quid ſit reprobatio: eſt enim refutatio alicuius à cõſecutione vltimi finis, ideſt vitæ ęternæ; quo ſtante de facili ruent rationes, & maximè prima, ſi dixerimus, quòd reprobus abſolutè, & ſimpliciter valeat culpas euitare, quia ab eo non aufertur liberi arbitrij poteſtas. Ad ſecundum dicitur, quòd Deus cauſa eſt damnationis malorum (non tamen merito) meritum enim damnationis eſt culpa, quæ à nobis eſt, non à Deo, ſub quo ſenſu Oſeæ autho-

ritas intelligenda venit. Deus nihilominus cauſa ponitur damnationis effectiua, quo ad pęnam ordinatam ad culpam; eſt ēt cauſa ſubtractionis gloriæ eo modo, quo diximus alias. Et hęc ſatis.

VTRVM SIT ALIQVOD MERITVM, ETC. Diſtinctio XXXXI. Lectio CXXXII.

IAM *edocti eſtis prędeſtinationis eſſentiam vna cum ſuis effectibus; nunc conſequenter cauſa ipſius inquirenda, vbi tria faciemus. Nā primò veritatis ſententiam ponemus. Secundò falſitatem elidemus. Tertiò nullam in ſcientia Dei fieri mutationē aperiemus. Circa punctum primum, inutile minimè erit fateri vna cum Magiſtro ſent. prędeſtinationem ſub merito non cadere, ſicut obduratio: ſed hic notetis, quòd ſub nomine obdurationis non videtur intelligi poſſe, nec debere ipſa diuina pręſcientia, quæ ab ęterno eſt, quare nullā habebit cauſam: non nego tamen, quin per eam poſſimus intelligere ſubtractionem, vel gratiæ carentiam, quā ſuis demerentur peccatores peccatis, qualiter non eſt de prędeſtinatione, quæ nec, quo ad illud, quod in eo ęternum eſt, ſcilicet diuinam electionem, nec quo, ad illud, qđ in ipſa temporale eſt, ſcilicet gratiæ appoſitionem mereri pōt, ſaltem intelligendo, quo ad primam gratiam, quæ ſub proprio merito non exiſtit; nulla ergo prędeſtinationis cauſa aſſignari pōt, niſi Dei mera bonitas, & miſericordia. Et hęc de primo puncto. In ſecundo falſitatem reiecturi, in hunc modum loquemur dicentes, Deū propter nulla merita, vel demerita*

rita futura, ſed liberè ab æterno elegiſſe, & reprobaſſe, & hoc contra quorundam ſententiam exiſtimantium perperam, aliquos propter merita futura prędeſtinari, ac reprobari à Deo. Pro corroboratione cuius nituntur D. Aug. authoritate dicentis, q̃d futura fides in Iacob fuit cauſa ſuæ prędeſtinationis; at rectè intuenti patebit, quo modo deinde ſe retractauit D. Aug. quare horum ratio nulla. Explanatis iam punctis duobus de tribus à me ꝓpoſitis, accedit tertium, & vltimum ad videndum, quo modo nulla in Dei ſcientia mutatio ſit ponenda. Quicquid enim Deus ſciuit, nunc ſcit, & ideo nulla mutatio ponenda in Dei ſcientia eſt. In ſequenti dicta Magiſtri examinantes, quæ digna conſideratione erunt non omittemus. Et hęc ſatis.

VTRVM ELECTIO PRAECEDAT PRAEDESTINATIONEM.
Lectio CXXXIII.

VT maiorem eorum, quæ in ſuperiori ſermone dicta ſunt à Magiſtro ſent. cognitionem habere valeatis, quęſita duo in pręſenti parte examinabimus, & primò. Vtrũ electio dici poſſit prędeſtinationem pręcedere, an è conuerſo. Inſuper, Vtrũ prędeſtinationis ſit aſſignanda alia cauſa à mera Dei voluntate. Circa primum arguunt quidam ratiocinijs duobus ad probandum prędeſtinationem pręcedere electionem: nam actus voluntatis circa finem eorũ, quæ ſunt ad finem pręcedit voluntatẽ, ſed prędeſtinatio eſt de fine, electio aũt eorum, quæ ſunt ad finẽ:

prędeſtinatio ergo pręcedit electionem. Prętereà certum eſt, quòd electio diuerſitatem ſupponit inter illa, inter quæ eſt electio; at diuerſitas, quæ in hominibus inuenitur ad beatitudinis conſecutionẽ pręcipuè attenditur ſecundũ gratiam, quæ prędeſtinationis effectus eſt: prędeſtinationem itaq; ſupponit electio. In cõtrarium illud ſe habet, quod dici ſolet, ſcilicet, quòd prędeſtinatio eſt directio, ſiue tranſmiſſio rationalis creaturæ in finem ſupernaturalem; vt ergo ad prędeſtinationem pertinet directio, ita ad electionem ſegregatio: quare videtur, quod electio prędeſtinationem pręcedat. Pro determinatione huius quęſiti tria perpendemus, & primo qualiter Deo conueniat electio, inſuper quo modo ſe habeat ad actus intellectus, & voluntatis generaliter. Demum, qualiter ſe habeat in ſpecie ad prędeſtinationem. Quantum ad primum, in Deo duobus modis dicitur electio, primò quia in ipſo eſt, & ponitur acceptio vnius illorum, quæ ſunt ad finem alio reiecto. Secundo vbi conſilium, ibi electio, at in Deo conſilium eſt: ergo & electio. Quantum ad ſecundum eſt ſciendum, quòd inter electionem, & cęteros alios actus intellectus, & voluntatis in Deo non eſt aſſignare ordinem prioris, & poſterioris penes rem, ſed tantùm ſecundum rationem, ex his patet tertium, qđ electio pręcedit ſecundũ rationem ipſam prędeſtinationem. Nunc diluenda ſunt argumẽta formata, finis deinde erit primi quęſiti. Ad primum ergo põt dici, qđ ſicut ex prędictis patet, non eſt prędeſtinatio de fine, ſed de promouentibus in finem, quorum ratio ſumitur ex eorum conditione, qui ꝓmouendi ſunt, & ij electi ſunt; electio igitur prędeſtinationẽ pręcedit. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, qđ electio gratiæ

diuerſi-

diuerſitatē non ſupponit in re, ſed ſolùm in diuina cognitione, vnde facit diuerſitatem gratiæ per effectum ſequentis prędeſtinationis. Et hęc pro primo dubio ſatis. Quęritur deinde. Vtrum prędeſtinationis ſit aliqua cauſa prętêr Dei meram voluntatē. Mihi ſanè videtur, quòd ſic. Nā iniuſtum, immo irrationabile eſt ęqualibus inęqualiter dare: at homines ſunt ęquales, quo ad gratiæ, & gloriæ ſuſceptionem, niſi ſiant inęquales per aliqua ipſorū opera, vel aliorum: iniuſtū ergo, & irrationabile eſſet velle gratiam, & gloriam quibuſdam conferre, & non alijs, niſi ob operum differentiam, atqui diuina uoluntas iniuſta, & irrationabilis eſſe non pōt: diuerſitas ergo operum erit cauſa prędeſtinationis aliquorum, & reprobationis aliorum. Deinde quis videtur poſſe alteri primam mereri gratiam: ergo & finalem pari ratione, at finalem habere gratiam eſt eſſe prędeſtinatum: igitur prędeſtinatio cadit ſub merito, quare alia cauſa prętêr diuinā uoluntatem prędeſtinationis aſſignanda. Oppoſitum tamen legitur in textu apud Magiſtrum, & apud D. Aug. dicentem, quòd prędeſtinatio eſt ex gratuita Dei uoluntate, quam nulla merita aduocant: ergo. Prò intellectu huius difficultatis velim ſciatis, quòd hic non eſt intentio de cauſa prędeſtinationis, vt cognitionē dicit in Deo, quia hoc modo prędeſtinatio eſſentialiter, & formaliter in vno conſiſtit, idēſt in actu intellectus, & aliud habet adiunctum, ſcilicet propoſitum conferendi auxilia. Intentio ergo eſt de cauſa adiuncti, quare ſcilicet Deus vult electis huiuſmodi auxilia conferre. His ita pręmiſſis, nunc rationes ſoluendæ, & erit finis. Dùm ergo in primò dicebatur argumento, quòd iniuſtum eſſet, &c. Reſpondetur ad hoc maiorem

eſſe veram, vbi aliquid redditur ex debito, at vbi tribuitur quid ex ſola liberalitate, ut ſit in propoſito, tunc nulla eſt formata ratio, quare Deo nulla aſcribenda erit iniuſtitia, ſi hunc, uel illum nõn prędeſtinet; ſibi enim facere, quod vult, licet. Aliud argumentum ſolùm probat, quòd aliquis effectus particularis prędeſtinationis (puta prima gratia, vel finalis) põt habere cauſam, ſed nõn totalis effectus; primum ergo iam conceſſum, ſed alterum negatum; non itaq; prędeſtinationis alia debet aſſignari cauſa pręter meram Dei voluntatem. Et hęc ſatis.

VTRVM SANCTORVM PRECIBVS PRAEDESTINATIO IVVARI POSSIT. Lectio CXXXIIII.

CVM ſanctorũ interceſſio maximè ſit neceſſaria, ut hinc inde ex ſacra colligitur pagina, iure merito in pręſenti noſtro ſermone quęremus. An ſanctorum precibus adiuuari prędeſtinatio poſſit. Pro parte negatiua quidam inſurgentes ita fantur. Prędeſtinatio totaliter à Dei uoluntate dependet, ſed diuina uoluntas cuiuſcunq; precibus limitari minimè põt: fruſtra igitur pro prędeſtinatis, vel non prędeſtinatis oratur. Pręterea, oratio aut pro omnibus vniuerſaliter funditur, aut pro quibuſdam ſpecialiter, ſi primo modo, fit fruſtra, nec exauditur, quia certum eſt, qđ non oẽs ſaluabuntur; ſi pro quibuſdã, vel hoc eſt indefinitè, ſcilicet ut aliqui ſaluentur, & hoc ſimiliter fit fruſtra: nam certum eſt, quòd quidam ſaluabuntur, aut hoc eſt determinatè, quòd iſte,

vel

vel ille, vt Petrus ſaluetur, q̄d nec conueniens videtur, quoniam hoc rationem non habet, ſed admirationem tantùm; fruſtra ergo fiunt orationes, &c. Ex alio latere oppoſitũ legitur Iacobi vltimo, dùm dicitur, Orate pro inuicē, vt ſaluemini, ſed nullus ſaluabitur, niſi prędeſtinatus: precibus itaq; ſanctorũ prędeſtinatio iuuatur. Pro ueritate cognoſcenda uelim ſciatis, prędeſtinationem precibus duobus poſſe iuuari modis, vno modo, q̄d preces iuuent ad hoc, q̄d aliquis non prędeſtinatus prędeſtinetur, & hoc minimè concedi habet, alio modo intelligi pōt, quòd prędeſtinatio iuuetur ad hoc, quòd prędeſtinatus effectum prędeſtinationis conſequatur; tunc diſtinctione opus erit, vel enim loqui volumus de totali prędeſtinationis effectu, & ſic dicendum, cuiuſcunq; precibus minimè iuuari, vel pōt accipi prędeſtinationis effectus non ſecundum ſui totalitatem, ſed ſecundum aliquam ſui partem, quod eſt gratia, uel ſalus huius, quo pacto ſanctorum iuuatur precibus prędeſtinatio. Nunc ad argumenta ſoluenda accedamus, & erit finis. Ad primũ ergo dici pōt, eſſe prędeſtinatum totaliter à Dei uoluntate dependere, & ſic prędeſtinatio non iuuatur, cũ non ſit cauſam aſſignare prędeſtinationis, nec effectus huius ex parte noſtra pendentis. Si verò ſumatur aliquis particularis effectus, vt aliqualiter pendet ab aliquo ex parte noſtra, tunc concedendum erit, quòd proprijs iuuetur, & alienis precibus. Vnde quādo oramus, hoc non facimus, vt Dei uoluntas mutetur, ſed benè vt diuinũ volitum per orationes noſtras, vel alienas, ut per cauſas medias impleatur. Ad alterũ in ordine ſecundum argumentum reſpondetur, quòd ſiue fiant orationes pro omnibus vniuerſaliter; ſiue pro quibuſdam in generali

ad certas non deſcendendo perſonas fruſtra non fieri: nam cũ pro omnibus generaliter oramus intelligendum eſt ꝓ illis, quorum nomina in libro vitæ ſcripta ſunt, & licet pro comperto habeamus, quòd iſti ſaluabuntur, eorum tamen ſalus ordinata euenire dicitur mediantibus orationibus. Hoc idem pronunciari poterit, quando oratio fiet ꝓ quibuſdam in genere non deſcendendo ad certas perſonas, in his ergo oĩbus, in quibus non eſt cauſam aſſignare effectus prędeſtinationis mera Dei voluntas dicetur, at in particularibus multis effectibus aſſignari poterit cauſa, mediante qua impleantur. Et hęc ſatis.

DE OMNIPOTENTIA DEI.
Distinctio XLII.
Lectio CXXXV.

EX quo ſatis abundè de ſcientia Dei verba fecimus ſuperius ex voto Magiſtri ſent. nunc de potentia eius loquẽdum, vbi tria perpendenda: nam primò inquirendum. Nũ Deus omnipotens ſit. Inſuper, veritas quęſiti determinanda. Poſtremò confirmanda. Circa primum ſolet quęri. Vtrum Deus ſit omnipotens, vbi uidetur poſſe dici, quòd non, quia tales actus ſibi nequeunt attribui, ut mentiri, & male velle, vt metuere, & dolere, vt comedere, & dormire, vt facere maiorem ſe. Inſuper facere aliquid ſimul eſſe, & non eſſe, vel preteritum eſſe futurum, non ergo Deus omnipotens, quia ſimpliciter oĩa poſſit; nec uidetur dici poſſe oĩpotens eò, quia oĩa poſſit, quæ vult, quoniam hoc modo

ſancti

ſancti in cęlo omnipotentes eſſent, cũ quilibet eorũ poſſit, quicquid vult: non igitur prima via ſufficiens videtur, neq; ſecunda ad Dei omnipotentiam detegendam. Et hęc de primo puncto. In altero vt veritas detegatur, ita dicendum, quòd Deus adeo ſit oĩpotens, quia oĩa ſub ſua potentia actiua factibilia quæ cadunt, poſſit, & ad argumenta in oppoſitam partem adducta reſpondere difficile minimè erit: nam huiuſmodi non cadunt ſub nomine illius potentiæ, ſed potius infirmitatis ſunt, Deus itaq; oĩa põt, quæ ſunt potentiæ, non quæ infirmitatis. Inſuper Deo competit perfectum poſſe, non imperfectum: ex his vnum velim colligatis in diuinis, ſolum Patrem dici omnipotentem à ſe filium verò, & Spiritũ ſanctum ab alio, nec ob id tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens ſubſtantiuè, licet adiectiuè queant nuncupari omnipotentes. In ſequenti magis, quo ad tertium ſegmentum, diſtinctione confirmabitur veritas de omnipotentia Dei. Hęc in tantùm dicta ſint.

VTRVM IN DEO SIT PONENDA POTENTIA. Lectio CXXXVI.

DE more noſtro percurrere volentes diſtinctionem prædeclaratã, ne probro affici poſſe videamur, duo hodierna die conſideratione digna cõtemplabimur, & primò. Vtrum in Deo ſit concedenda potentia. Inſuper, Vtrum ſe extendat ad oĩa. Quantum ad primum, duplici via probari habet pro parte negatiua, qđ in Deo minimè ſit potentia, & primò ſic. Si in Deo eſſet admittenda potẽtia, tunc talis, vel actui foret coniuncta,

iuncta, vel non. Nullum horum dici pōt: igitur in Deo potentia nō admittēda. Minor vt ſuſpecta declaratur ſic, quo ad vtrunq; membrū. Nā ſi actui talis potentia nō ſemp̄ ſit vnita, cū potentia p̄ actū p̄ficiatur, tunc Dei potētia foret imperfecta, at hoc eſt abſurdū; ergo & illud, ex quo hoc ſequitur. Si ēt ſemp̄ actui coniuncta ſit, ſequeretur, qđ ab ęterno creaturæ fuiſsēt, at hoc ſimiliter eſt inconueniens: quare, &c. Pręterea authore Ariſt. nono Metaphyſices, in bonis actus eſt potētia melior, at Deo, qđ eſt melius aſcribendū venit, actus ergo, & nō potentia in Deo erit. In oppoſitū ſe habet illud Lucæ primo, Fecit mihi magna, qui potens eſt; in Deo ergo potentia. Ad euidentiam itaq; huius quęſtionis ſcire debetis, potentiam ab Ariſt. lib. v. diuinæ Philoſophiæ in actiuam, & paſſiuā ſecari, actiua verò potentia principium eſt tranſmutandi aliud, ſecūdum quod aliud Paſſiua eſt tranſeundi principium ab alio, ſecundum quod aliud. Vnde actiua potentia ad aliquid influendum alteri ordinatur, & paſſiua ad aliquid in ſe recipiendum, non influendum alteri quid. Inſuper eſt ſciendum, has duas inter ſe multum differre potentias, vna enim ſcilicet actiua perfecta eſt, altera imperfecta, vt paſſiua. Quibus ſuppoſitis, nunc talis concluſio ponitur à nobis. In Deo eſt potentia actiua. Ad argumenta modo vt accedamus, ad primū primò dicemus, quòd Dei potentia eſſentialiter accepta, ad excludendū potentiam ſpirandi, & generandi, de quibus hic non loquimur, actui ſemper coniuncta nō dicitur, alioquin ſequeretur, quòd res ab ęterno fuiſſent ſemper. Inſuper; dùm dicitur, quòd potentia actui non coniuncta eſt imperfecta, debet hoc intelligi de paſſiua potentia, quæ apta nata eſt ad aliquid

in ſe recipiendum, vt patet de materia reſpectu formarum. Ad ſecundum argumentum patet, quid ad Philoſophum ſit dicendum: nam loco citato loquebatur de potentia paſſiua, quæ eſt in potentia ad actum recipiendum, quã in Deo minimè collocamus, ſed actiuam. Et hęc de primo dubio. Poſt quod ſolet quęri ſecundo. Vtrũ Dei potentia ſe ad o͞ia extendat, quæ alijs poſſibilia ſunt. Mihi, q͞d nõ, apparet, & primò hac ratione vtor. Agere (vt norunt periti) ſequitur eſſe, at Deus non eſt, q͞d alia ſunt: igitur nec poterit, quæ alij poſſunt. Deinde, Deus nec cieri, nec mori põt, & tamen creaturæ talia poſſunt: igitur Deus non põt, quicquid alia poſſunt. Sed contra, o͞is potentia deriuatur à diuina, quicquid ergo eſt in effectu verius, & perfectius habet in cauſa concedi, quare quicquid põt quęcunq; potentia creata, illud verius, perfectiuſuè diuina potẽtia poterit. Pro dilucidatione itaq; queſtionis prę ſentis duo conſideranda occurrunt, primum eſt, qualiter Deus poſſit ea, quæ naturæ posſibilia ſunt. Alterum eſt, qualiter ea posſit, quæ naturæ impoſſibilia. Quo ad primum penes potentiam actiuam in Deo erit dicendum, quod Deus quicquid actiuam reſpicit potentiam, tantùm posſit. Quæ verò potentiam pasſiuam reſpiciunt, imperfectionemq; ſonant, in Deo minimè ſunt. V. g. ambulare, & ſimilia facere. Quantum ad ſecundum, num Deus, quæ naturæ imposſibilia ſunt, facere posſit, dùm hoc quęritur, ꝑ ſolutione diſtinctione erit opus. Datur ergo duplex posſibile, vnum ſecundum potentiam actiuam, alterum penes pasſiuam, V. g dùm dicimus posſibile eſſe ignem calefacere manum; nec non posſibile eſſe manui, vt ab igne calefiat, vbi in vno eſt potentia actiua, & in altero pasſiua. Per oppoſitum

verò

verò aliquid ſolet dici impoſsibile ꝑpter defectum talis potentiæ, V. g. impoſsibile eſt hominẽ volare. Alio modo poſsibile ſolet dici quid, non ſecundum aliquam potentiam, ſed ſecundum habitudinem terminorum ſibi inuicem non repugnantium. V. g. dùm dicimus eſſe poſsibile hominẽ eſſe animal, vel triangulum habere tres. Per oppoſitum verò aliquid ſolet dici impoſsibile ex terminorum repugnantia, vt ternarium eſſe parem, vel idem ſimul eſſe, & non eſſe, tandem quęcunq; ex terminorum natura repugnant. His ita premiſsis, nunc dicendum, quòd Deus poſsit, quęcunq; ſunt poſsibilia ſecundo modo, quamuis impoſsibilia ſint primo modo, & naturæ impoſsibilia, non propter diminutionem, ſiue imperfectionem diuinæ potentiæ, ſed ſolum propter incompoſsibilitatem exiſtentem in re. Nunc ad argumentum primum dicitur, quòd agere ſupponit eſſe, ex quo habet concludi, quòd Deus prius intelligatur habere eſſe, quàm alia producere, quod nõ negamus. Et licet Deus ſit alia virtualiter, non tamen formaliter. Et hęc de ſolutione primi argumenti. Secundũ iam eſt ex corpore quęſtionis ſolutum, vt intuenti, intelligentiuè patet. Et hęc ſatis.

OPINIO QVORVNDAM.
Diſtinctio XLIII.
Lectio CXXXVII.

E*X quo ſermonem fecimus in ſuperiori diſtinctione de oĩpotentia Dei, vt magis hęc veritas confirmetur, ſicuti tãgebamus in vltimo ſegmento præcedentis diſtinctionis,*

hodierna

hodierna die quanta Deus poſſit oſtendemus, in ordine tria conſiderantes: quorundam primò errorem, authoritatem ſecundò, veritatem rei tertiò. Quantum ad primum. Quidam Dei potentiam limitantes ita dicebant. Deus non videtur poſſe facere, niſi illud, qđ bonum, & iuſtum eſt fieri, at nihil tale bonum, & iuſtum eſt, niſi id, quod facit; Deus ergo minimè poterit facere, niſi qđ facit: ſua ergo potentia limitatur, & ita non oĩpotens. Præterea, Deus, vt oẽs fateri videntur, non põt facere, niſi quod ſua expoſtulat iuſtitia, at talis iuſtitia non exigit, niſi quod facit: igitur, &c. His in hunc modum ab aduerſarijs addictis vt reſpondere valeatis, conſiderare debetis, huiuſmodi propoſitiones duplicẽ poſſe habere ſenſum, vnum primò, vt iuſtitia, & iuſtum referantur ad pręſens tempus, ſub quo ſenſu, ſi dicatur, quod Deus non poſſit facere, niſi quod modo iuſtum eſt, vel quod iuſtitia ſua exigit modo falſæ ſunt. Alio modo poſſunt referri ad tempus confuſum, ita vt dicatur, qđ Deus non poſſit facere, niſi quod iuſtum eſt modo, vel ideſt quod niſi iuſtum eſſet, non faceret, tunc veræ ſunt, & dùm dicunt aduerſarij, quòd Deus non põt facere, vel dimittere, niſi qđ debet facere, vel dimittere, ad hoc eſt reſpondendum, qđ verbum debiti in diuinis, locũ non habet. Et hęc de primo puncto. In ſubſequenti ſpeculandum venit, quo modo Deus plura poſſit, quã velit, abſq; tamen inęqualitate potẽtiæ, & uoluntatis, ſed dicetis, nonne Dei potentia, & voluntas ſunt idem? ſi ſic, ergo ęquales: igitur non poterit, niſi qđ vult: ad hoc põt dici, qđ ſint ęqualia Dei potentia, & voluntas in Deo, & quod ſint idem; plura tamen ſubeſſe potẽtiæ, quàm voluntati in pręſenti non negandum, quod confirmari

poteſt

poteſt authoritate Matthęi xxvi. vbi dicitur. An putas, quia non poſſum rogare Patrẽ meum, &c. Similiter Aug. in Enchiridion ait. Omnipotentis uoluntas multa poteſt facere, quæ non vult, nec facit. Idem in libro de natura, & gratia, Dominus Lazarum ſuſcitauit in corpore; Nunquid dicendum eſt, non potuit Iudam ſuſcitare in mente? plura ergo diuinæ ſubduntur potentiæ, quàm uoluntati. Dilucidatis hactenus punctis duobus, ſupereſt tertium in ordine detegendum. Si ergo Deus alia vellet, & faceret, quàm vult, & facit, alius tamen ipſe nõ eſſet, ideſt in eius uoluntate nulla eſſet mutabilitas, quia quod modo vult, ab ęterno poteſt voluiſſe. Inſuper dixit ipſe, Ego Deus, & nõ mutor: patet ergo error quorundam primò, authoritas ſecundò, & veritas tertiò, ſub alijs tamen declarata verbis. Et hęc ſatis.

VTRVM DEI POTENTIA SIT INFINITA. Lectio CXXXVIII.

PRO *vberiori dilucidatione eorum, quæ dicta ſunt à Magiſtro ſent. in ſuperiori diſtinctione, duo in pręſenti examinanda erunt, & primò. Vtrum Dei potentia ſit infinita. Inſuper, Vtrum Deus aliquid actu infinitum facere poſſit. Quantum ad primum attinet, negatiuè quis argumentari poterit. Illud, quod melius eſt, Deo aſcribi deb..., at finitum eſt melius infinito, quia primum dicit habitum, & alterum priuationem: ergo. Deinde omne, q̃d ab alio exceditur, finitum eſt, at Dei potentia exceditur à ſua ſcientia; ſuperius enim dictũ fuit plura ſcire, quã*

poſſit

poſſit facere: nam mala ſcit, quæ tamen facere nequit: ergo, &c. In cõtrarium ſe habet illud Pſal. dùm dicitur, Magnitudinis eius non eſt finis: quare, &c. Pro intellectu quęſiti ſcire debetis, q́d quęſtio non quęrit de infinitate penes durationem, ſed tantùm intelligitur de infinitate potentiæ in vigore, quæ in nulla reperitur creatura, at illa prima ſic, V. g. in Angelis, in ſole, & cęlo conceditur, quibus ſuppoſitis, nunc ad argumenta dicendum, & primò ad primum, duplex dari infinitum, priuatiuè, & negatiuè. Illud vocatur infinitum priuatiuè, quod finiri natum eſt, licet nondum finem habeat, V. g. vt cęli motus, qui dici poteſt infinitus, & oĩs motus circa terminum; tale infinitum poſſibile quidem eſt, ſed imperfectum, ideo Deo minimè aſcribendum, de quo formatum currebat argumentum primum. Alio modo datur infinitum negatiuè carens omni limitatione, quæ competit rebus creatis, quo modo perfectius eſt eſſe infinitum, quam finitum: nam perfectior eſt negatio imperfectionis ſaltem naturæ ſubſtractæ, quam ſit affirmatio, & hoc modo infinitum competit Deo. Ad ſecundum argumentum dicitur, quòd minimè potentia à ſcientia exceditur, nec vice verſa, quia ſunt idem, licet obiectũ excedatur ab obiecto; vtriuſq; tamen obiectum infinitum eſt in potentia, reſpectu actus ſucceſſiui, & in huiuſmodi vnum benè põt excedere alterũ. Iam primo explanato dubio accedit alterum, vbi uidendum. Vtrum Deus aliq́d actu infinitum facere poſſit, ad partem negatiuam declinantes tribus vijs probabimus, quòd non. Primò ergo ſic. Infinitũ à finito pertranſiri nequaquam põt, nec ab infinito, ut colligitur ex vi. Phyſic. Sed ſi infinitum eſſet productum, quodammodo foret pertranſitũ:

non

non ergo, &c. Preterea impoſſibile eſt, effectum ſuæ cauſæ ęquiuocæ ęquari, ſed ſi Deus produceret infinitum, tunc talis effectus ſuæ cauſæ equiuocæ, ideſt Deo adęquaretur; at hoc non poteſt dici, quia infinito nil maius: ergo, &c. Demùm infinitum illud eſt, cuius quantitatem accipientibus ſemper eſt aliquid ſumere extra, contra ergo infiniti rationem eſt eſſe in actu, & ſic accidit idem, qđ prius. Ex alio latere, quis ire infitias audebit, Deum non poſſe ſub qualibet ſpecie indiuiduum aliqđ ꝓducere? ſed ſi ſub qualibet ſpecie figuræ eſſet producta aliqua figura, tunc illæ figuræ infinitæ forent: ergo. Vt rem acu attingere valeamus (Nobiliſs. Audit.) conſiderandum erit, queſtionem hanc intelligendam minimè eſſe de infinito ſecundum eſſentiam: non ergo hic queritur, Vtrum Deus poſsit aliquid tale infinitum producere, cũ conſtet neceſſariò oẽm creaturam limitari: intelligenda igitur venit dubitatio de infinito ſecundum quantitatem, quod eſt duplex, vel penes magnitudinem, vel multitudinem, vti duplex datur quantitas continua ſcilicet, & diſcreta. His ita pręmiſſis, nunc ad argumentorum ſolutiones properandum. Dici ergo põt ad primum, quòd Deus ſub qualibet ſpecie figurarum diuiſim accepta, producere poteſt aliqđ indiuiduum, at ſub oĩbus coniunctim ſpeciebus acceptis, non, quia figurarum ſpecies procedunt, ſicut numerorum ſpecies, vt trigonũ tetragonum. Species numerorum ſimul oẽs accipi nequeunt, cum cauſentur ex continui diuiſione, quæ in infinitum ſucceſſiuè, & in potentia tantùm in infinitum procedit. Ad ſecundum argumentum dicitur, quòd rationi quantitatis finitum, & infinitum non repugnat, ſcilicet appoſitione, & diuiſione ſucceſſiuè, & in potentia, eo

modo,

modo, quo determinat Ariſt. tertio Phyſic. infinitum verò actu repugnat non quantitati, ſed benè cuilibet entitati productæ; ſiue creatæ; quare nullo modo producibile. Tertium argumentum, & vltimum patet ex prędictis: nam actu tale non admittitur infinitum, rationes verò in oppoſitum ſe habentes poſſunt concedi ratione concluſionis. Et hęc ſatis.

AN DEI OMNIPOTENTIA CREATVRAE COMMVNICARI POSSIT. Lectio CXXXIX.

PRædeclaratis in pręſentiarũ tria cõſideratione digna erunt addenda, quibus expeditis ad quadrageſimam quartam in ordine huius libri primi diſtinctionẽ feſtinabimus. Quæremus itaq; primò. Num creaturæ Dei oĩpotentia communicari poſſit; deinceps, num Deus ex naturæ neceſſitate agat, demùm, an ex neceſſitate iuſtitiæ. Quantũ attinet ad primum, formari ſolent rationes pro parte affirmatiua quędam, quarum prima ſic, vt ſe habet ſcientia, ita & omnipotentia, ſed ſcientia eſt Chriſto communicata, quantum ad animam, ideſt animæ Chriſti: igitur, & omnipotentia põt communicari: nec mirum, quia ſi id, qđ ſe ad plura extendit, communicatur: ergo & id, quod in minùs, at ſcientia plura reſpicit, quàm potentia: ergo, &c. Inſuper, quis virtutem expellendi demones dedit hominibus, niſi Deus? Idem ergo poterit dare, ſiue omnipotentiam creaturæ cõmunicare: quare, &c. Pro intellectu huius quęſtionis notanda quędam erunt, & primò,

nium Chriſto fuerit cõmunicatum, quicquid ei potuit cõmunicari. Preterea, quo modo Deus dicatur oı̃potens, vel oı̃potentia. Quo ad primum, certum eſt, vt dicitur lib. trrtio: Chriſto fuiſſe communicatum, quicquid potuit ei communicari, nõ ob id ſequitur, qđ omnipotentia ſit creaturæ communicabilis. Quantum ad ſecundũ, omnipotens dupliciter accipitur, v no modo, quia eſt agens, quod põt in oẽ poſſibile mediatè, vel immediatè; Alio modo accipitur propriè theologicè pro illo, qui põt in oẽm effectum immediatè, & in quodcunq; poſſibile, quod non eſt ex ſe neceſſarium, nec contradictionem includit, vel modo intelligatur omnipotens, quo ad effectum, vel quo ad efficiendi modum, ſcilicet quia ſe ſolo poſſit in oẽm effectum, vtroq; modo Deus oı̃potens dicetur, & eſt. Vnde Exodi xv. dicitur Omnipotens nomen eius. Deus ergo omnipotẽs à potentia actiua, non paſſiua, cum nihil pati queat. Intranſmutabilis enim eſt, Iacobi i. Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. His ita poſitis, ſuppoſitoq; abſolutè, quòd creaturæ minimè poſſit omnipotentia communicari, ad argumentũ primò formatũ ita dicendum, nullam eſſe ſimilitudinẽ de ſcientia, & omnipotentia, quia hęc non eſt cõmunicabilis, vt ſcientia; vel dicatis, qđ ſcientia animæ Chriſti ſcientiæ Dei non ęquiparetur, nec quo ad limpiditatem ſciendi, neq; quantum ad ſcitorum multitudinem, & licet concedi poſſet, quòd oı̃s ſcientia, quo ad numerum ſcitorum communicabilis ſit, non ob id omnipotentia, & ſic ratio nulla. Ad ſecundum argumentum facillimè reſpondetur: nam aliud eſt loqui de potentia miniſterij, & aliud de omnipotẽtia. Primo modo conceditur, ſed hoc ſecundo modo negatur. Enucleato

cleato in hunc modum dubio primo, accedit ſecundum percurrendum; ſolet enim inquiri. Vtrum Deus ex neceſſitate naturæ agat. Hic quidam ſunt arguentes pro parte affirmatiua dicentes, illud, quo in agendo ſic eſt determinatum, qđ non pōt non agere, videtur ex neceſſitate agere, ꝗa rationales poteſtates ad oppoſita ſe habent, at naturales minime, ſed Deus ita dicitur eſſe determinatus ad agendum, quod agit, ita vt illud non agere non poſſit: quare, &c. Minor forſitan vt ſuſpecta ſic declaratur: nam Deus res per uoluntatem producit, at Deus de neceſſitate vult, quicquid vult: igitur, &c. Deinde Dionſii authoritate de diuin. nomin. ii. Cap. ſic inſtatur: nam vir iſte aſſimilat diuinam actionem illuminationi dicẽs, ſicut ſol nõ ratiocinans, nec eligens ſuos diffundit radios, ita diuina uoluntas ſe in oĩa entia diffundit, atqui ſine ratiocinatione, & electione dicitur ex neceſſitate naturæ agere: igitur, &c. Pro intelligentia huius queſiti ſignificata naturæ primò ponemus, inſuper neceſſarij diſtinctionẽ, tertio difficultatis verũ intellectũ, poſtremò argumenta diluentur. Circa primum, natura capitur quadrupliciter ſecundum Boetium in libro. de duabus naturis, & vna perſona. Vno modo pro eo, quod pōt diſtinctè, & perfectè intelligi ab intellectu noſtro, & poſitiuè, quo modo omnis natura poſitiua eſt natura, ſic Deus, & Angeli dicuntur naturæ. Secũdo capitur pro aliqua ſubſtantia, quæ pōt agere, vel pati, non ſolum inſtrumentaliter, ſed ẽt tanquam principale agens, ſic ſola ſubſtantia de genere ſubſtantiæ dicitur natura, quo modo Deus natura dici non pōt, nec accidens. Tertio pro differentia ſpecifica conſtituente vnam ſpeciem ſpecialiſſimam, vel ſubalternam, vt ratio-

nale reſpectu hominis. Quarto modo ſumitur natura ꝓut eſt principium motus, & quietis, & ſic diffinit Ariſt. ſecundo Phyſic. ſecundum Bonauenturam tripliciter accipitur natura, vno modo pro re, quæ naturaliter eſt, vel proprietas, quæ naturaliter ineſt. Secundo modo dicitur natura largius de omni eo, quod naturam conſeruat. Tertio modo dicitur natura largiſsimè omne ens, quòd eſt in aliqua re naturali, ſiue ſit naturaliter inhærens, ſiue nõ, ſiue conſeruatiuum, ſiue non. Natura verò diuina teſte Damaſceno in primo ſuo, eſt pelagus infinitæ ſubſtantiæ, & capitur quinque modis, vno modo pro ipſa natura diuina, ſiue deitate, in qua tres perſonæ coexiſtunt, quæ eſt increabilis, & ſic eſt prima entitas cõmunis Patri, & Spiritui ſancto. Alio modo capitur perſonaliter, ſiue notionaliter, & ſic capitur pro aliquo includente, & habente diuinam naturã, ſic Pater dicitur diuina natura, ſimiliter Filius, & Spiritus ſanctus; & ſic diuina natura valet, ſicut perſona diuina, quæ naturam includit. Tertio modo capitur, prout eſt principium naturale ꝓductiuum naturaliter diuinæ perſonæ, quo modo intellectus in Patre diceretur natura ſimiliter, & memoria fecũda. Quarto modo pro qualibet vi exiſtente naturaliter in natura diuina, ſub quo ſenſu oĩa attributa dici poſſunt natura, ſcilicet intellectus, voluntas, & ſapientia, quia Deus naturaliter habet ſapientiam. Quinto, & vltimo capitur, prout idem eſt, quod incommunicabilis neceſsitas, & ſic dicit ſolum conditionem circa actũ elicitum. Quo ad ſecundum duplex datur neceſsitas, ſcilicet coactionis, & immutabilitatis. Quo ad tertium, de ſano huius quæſtionis intellectu eſt ſciendum, Deum agere ex neceſsitate naturæ

dupliciter

dupliciter intelligi poſſe penes illa duo, in quibus naturale agens ab agente per artem, ſiue à propoſito differt: nam vnum eſt agens per artem, qđ pręcognoſcit, quod agit, naturale verò non. datur aliud agens per naturam, & tale, quantum eſt de ſe non pôt non agere, agens verò à propoſito agit liberè, & ideo pôt non agere; quare ſi quęſtio intelligatur, quo ad primum modum, ſcilicet, an Deus ex neceſsitate naturæ producat, ſic quod eius natura ſit principium res producendi ſecundum ſe, non vt eas pręcognoſcens, hoc venit negandum. Si verò quęſtio, quo ad ſecundũ intelligatur modum, V. g. vtrum Deus res producat neceſſariò, ideſt neceſsitate naturæ, non quidẽ abſq; pręcognitione, & volitione, ſed quia eas vult producere, hoc modo Philoſophorum quidam poſuerunt, Deum res ex neceſſitate naturæ agere, & producere, quod nec eſt verum, nec fidei conſonum. Nam ſi Deus vult alia à ſe de neceſſitate, vult ea tanquam finem, aut propter alium finem, non primo modo, quia Deus eſt finis oĩum, nec ſecundo modo, quia ea vult liberè, & non propter alium finem, ita vt non poſſit ea non velle. His ita pręmiſſis rationes duæ ſoluendæ, deinde erit finis. Prima ergo peccat in materia, quia minor eſt falſa; Nam pôt Deus non facere, & non uelle, quod vult, ita quod eius uoluntas indifferens ſit ad uellè, & ad nolle quodcunq; aliud à ſe. Altera ratio Dionyſii intelligẽda venit, nõ enim intendebat vir iſte aſſimilare diuinam actionem illuminationi, quantum ad neceſſitatem, ſed quantum ad vniuerſalitatem. Vnde ly ſic. Non reduplicat, quod dixerat, videlicet non ratiocinans, neq; eligens, ſed benè aſſimilat in hoc, qđ bonitas Dei ſe ipſam diffundit, quia ipſa in oĩa tendit, vt lux ſolis, quæ in oĩa

ſenſibilia ſibi ſubiecta, quare ratio nulla. Demũ quęritur, Vtrum Deus ex neceſſitate iuſtitiæ agat, mihi certè, quòd ſic, apparet; nam Deus ſe ipſum negare nequit, atqui ſi ſecũdum iuſtitiam non ageret, cum ipſe ſit iuſtitia, ſe ipſum proculdubio negaret, hoc non eſt dicendum, ſed benè, qđ iuſtum eſt, agat: quare, &c. Pro determinatione huius quęſtionis notandum erit, quod agere ex neceſſitate iuſtitiæ dupliciter euenit, vno modo, quod nihil fieri poſſit, quin ſi factum eſſet, iuſtum eſſet, alio modo, quod ex ſua iuſtitia ſic determinetur ad aliquid faciendum, quod nequeat illud omittere, vel oppoſitum facere. Si primo modo, rurſus diſtinctione opus eſt, vel enim ſumitur largè, vel ſtrictè, ſcilicet prout obligationis debitũ reſpicit. Si primo modo, ſic Deus ex neceſſitate operari dicitur iuſtitiæ, at ſi ſtrictè ſumatur iuſtitia, quatenus ſcilicet obligationis debitum includit, ſic Deus ex neceſſitate nil agit. Nunc ad argumentũ in oppoſitum põt dici, qđ quicquid Deus facit, id totũ ſecũdum iuſtitiam facit, q̃ eſt cõdecentia quędam, & hoc modo iuſtus eſt, quoniam non facit, niſi qđ cõdecet, quare ſe ipſum minimè negat, nihil tamen fieri dicitur ſecundũ iuſtitiam, q̃ obligationis debitũ importat, q a nemini eſt obligatus, nullo igitur modo ex neceſſitate iuſtitiæ agit Deus, q a cogi non põt. Et hęc de pollicitis ſatis.

NVM DEVS QVID MELIVS FACERE POSSIT.
Diſtinctio XLIIII.
Lectio CXL.

CIrca quadrageſimã uerſaturi quartam in ordine huius primi libri diſtinctionẽ, nexum in primis perpendemus, ſecundò,

ad

ad diuiſionem accedemus, tertiò ſingulas enodabimus partes. De continuatione, ſiue ſerie non multum inſudandum. Ex quo enim Magiſter ſent. ſuperius oſtendit, quanta omnipotens Deus poſſit, nunc conſequenter, qualia poſſit, explicare intendit. Preſens igitur diſtinctio in puncta tria principalia vſurpari habet, in quorum primo inquiritur. Num Deus valeat res meliores facere, quàm fecit. In altero in ordine ſecundò, num meliori modo, quam fecit. Demum, an modo oĩa poſſit, quæ olim potuit. Circa primum, vt Magiſtri ſent. propoſitum, atq; conſilium faciliori via cognoſcere valeatis, cõcluſionem primò ponemus affirmatiuam dicentes. Deũ poſſe res meliores facere, quàm fecerit. Nam ſi non poſſet, vel hoc eſſet, quia ſimpliciter, & ſummè bona eſt creatura, qđ funditus eſt falſum, quia ſic creatori creatura ęqualis foret; quod non eſt dicẽdum, vel quia creatura non eſt capax huiuſmodi perfectionis: ſed hoc non obſtat; Deus etenim dare poſſet capacitatẽ meliorem creaturæ, & ita meliores res facere, quàm fecit. Et hęc de primo puncto. In altero vt cognoſcamus, num Deus meliori modo res facere poſſit, quàm fecit, ita procedemus dicentes, totum hoc ad duo poſſe referri, vel ad ſcientiam ſummi artificis, vel ad res ipſas. Si ergo modus talis ad ſcientiam artificis conferatur, nulli dubium eſt, Deum non poſſe mundum, ſiue totum vniuerſum, quàm fecit, meliorem facere. At ſi modus factionis, ſiue faciendi ad rem factam referatur, tunc dicendũ erit, qđ Deus ęque bona, & minus bona, nec nõ meliora facere queat. Et hęc de ſecunda particula. Supereſt tertia, & vltima huius diſtinctionis, vbi ſpeculandũ venit. Num Deus ea modo poſſit, quæ olim potuit. Mihi ſanè videtur poſſe

dici, quòd ſic. Nam eadem ſemper eſt potentia, quare, quod prius potuit, & modo dicendum eſt, quòd poſſit. At dicetis, potuit non incarnari, & non naſci, quæ modo minimè põt: quare, &c. Pro intellectu huius rei velim ſciatis, qđ veluti oẽm ſcientiam, quam habuit, modo habet, ſed non eodem modo, ita reſpectu cuiuſcunq; rei potentiam, quam habuit dicitur & modo habere, licet talis potentia non ſemper eodẽ modo ſe habeat. Vnde Dei potentia ſem ꝑ ſe extendit ad carnis aſſumptionem, quæ cum ſemel aſſumpta ſit, iterum de nouo nequit acquiri, ſed per eandem potẽtiam, per quam potuit incarnari, põt modo incarnatus fuiſſe, ſicut homo per eandem potentiam poteſt hodie videre, & heri vidiſſe. Et hęc ſatis.

NVM DEVS ALIQVAM VNAM, ET EANDEM CREATVRAM MELIOREM facere potuerit, quàm fecerit. Lectio CXLI.

PErpulchra quidem ſolent circa dicta Magiſtri ſent. excitari quęſita, è quorum numero nos duo tantùm in pręſentiarum percurremus, quęrentes primò. Num Deus benedictus, & omnipotens, vt dictum fuit ſuperius, aliquam vnam, & eandem creaturã meliorem facere potuerit, quã fecerit. Pręterea, Num data quacunq; creatura, Deus aliam ſecundum ſpeciem perfectiorem producere, ſiue facere poſſit. Quantum ad primum, arguitur negatiuè, & primò ſic. Effectus, qui ab aliqua cauſa ſecundũ totam virtutem cauſæ producitur, non videtur poſſe ab ipſa meliorari,

rari: at quęlibet creatura producitur à Deo ſecundum ſuam virtutem: quare, &c. Inſuper, quod optimum eſt, quo modo magis perfici poterit? at q̃ Deus fecit, ſunt optima, Geneſis primo, Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona: igitur, &c. Ex alio latere totum videtur dici poſſe oppoſitum: nam quicquid põt natura, & Deus adhuc amplius, & melius, ſed naturæ opere res magis perficiuntur, quia videmus hominem de pueritia in melius mutari, ſcilicet in iuuentutem: ergo, &c. Pro vltima rei reſſolutione ſciendum eſt, duplicem dari bonitatem, vti duplex datur entitas, videlicet eſſentialis, & accidentalis: loquendo ergo de bonitate accidentali nullus eſt, qui dubitet, quin Deus multas facere valeat creaturas meliores, quàm fecerit, dummodo naturæ rei nõ repugnet plures perfectiones accidentales habere. Si verò loquamur de bonitate eſſentiali, tunc diſtinguẽdum erit, aut enim loqui volumus de creatura propriè dicta, quæ eſt ſubſtantia completa per ſe ſumpta, aut de creatura largè ſumpta, quæ oẽm naturã includit creatã, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens. Si primo modo accipiatur creatura pro ſubſtantia completa, & per ſe ſubſiſtente, tunc dicendum erit, quòd talis meliorari nequaquam poſſit, quantum ad bonitatem eſſentialem, & intrinſecam: at ſi capiatur creatura largè, ideſt pro omni re creata naturaliter, tunc fatendum, quod aliqua creatura poſſit meliorari accidentaliter: nam poſſibile eſt, qđ talis res de gradu imperfectiori ad perfectiorem deducatur. Nunc ad argumenta dicamus, & primò ad primũ, totum currere de cauſa agente ex neceſſitate naturæ, non aũt liberè, vti Deus eſt; vel dicatis ad maiorem propoſitionẽ, qđ ſi talis effectus ab aliqua pendeat

cauſa

cauſa ſecundum oẽm ſuam virtutem minimè meliorari poſſe, niſi ex parte ſubiecti. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, qđ vna queq; res à Deo producta ſecundũ ſe bona eſt, non tamen optima, quin potius meliorari queat, oĩa ergo ad vniuerſum collata bona ſunt. Et hęc de primo quęſito. Solet queri ſecundo. Vtrum data quacunq; creatura, Deus aliam facere poſſit perfectiorem ſecundũ ſpeciem, ita vt non ſit ſtatus in perfectionibus ſpecificis, ſed benè proceſſus in infinitum. Arguunt hic quidam partem affirmatiuam defendentes, & primò ſic. Res à Deo videntur procedere, vt numeri ab vnitate, at ab vnitate numeri tendunt in infinitum, ita vt data quacunq; ſpecie numeri, adhuc maior habeat, poſſitq; cõcedi: igitur, &c. Ideſt data quacunq; ſpecie, quantumcunq; perfecta, adhuc perfectior poterit inueniri. Deus ergo videtur poſſe producere creaturam meliorem, quàm fecerit procedendo in infinitum. Pręterea, Deus oẽ illud, quod minimè implicat contradictionem, facere poteſt, ſed infinitas eſſe ſpecies ſaltem in potentia ſucceſſiuè, nullam videtur contradictionem admittere: igitur, &c. Circa quęſtionem hanc duas inuenio opiniones, vna quarum admittit talem progreſſum in infinitum, altera verò non, de quibus parum curando argumentis adductis reſpondebo, & erit finis. Ad primũ ergo neganda venit ſimilitudo de numero: non enim eſt ad propoſitum: nam in numeris proceſſus in infinitum non eſt, nec fit per acceſſum ad vnitatem: nam eſt dare numerum propinquiſſimum vnitati (vt puta dualitatem) ſed eſt per receſſum à dualitate; è cõtrario verò proceſſus; qui ponitur in ſpeciebus rerum, non dicitur eſſe per receſſum earum à Deo, cum ſit dare infimam ſpeciem ma-

ximè

ximè diſtātem ab ipſo Deo: ponitur ergo per acceſſum ad Deum; quapropter argumentum non eſt ad propoſitum: unde Dionyſii dictum venit intelligendum, quod numeri ſint vt ſpecies, quantum ad compoſitionem, non quantum ad infinitatem. Ad ſecundum argumentum, venit negandum, quòd figurarum proceſſus in infinitum arguat proceſſum naturarum ſpecificarum in infinitum. Et hęc de pollicitis.

NVM DEVS VNIVERSVM MELIVS PRODVCERE POSSIT, QVAM FECERIT. Lectio CXLII.

VT latius procedamus, quam fecimus hodierna die; duo pręter prędicta excitanda erunt quęſita, quorum primum. Vtrum Deus vniuerſum melius, quàm fecerit, facere poſſit. Inſuper, nũ Deus quid melius glorioſiſſima virgine Maria facere potuerit. Circa primum, quid nonnulli dicant, audite. Nam pro parte negatiua ratiocinantur, & primò ſic. Oĩ bono (vt norunt omnes) nil melius eſſe põt, ſed vniuerſum omnè bonum includit: igitur vniuerſo nil melius. Pręterea, bonitas eorum, quæ ſunt ad finem, ꝓculdubio ex fine habet penſari, at vniuerſum ordinatur ad finem, ſcilicet ad Deum, quo nil melius: ergo à ſimili vniuerſo nil erit melius. Ex alio latere, q̃a totius bonitas à partibus pendet, quantum ad illarum bonitatem, & partes vniuerſi meliores eſſe poſſunt, quàm ſint, & extenſiuè, quia plures, & interſiuè, quantum ad bonitates accidentales: ergo, &c. Pro reſponſione

ſponſione ſciendum eſt, vniuerſum tribus poſſe accipi modis, vno modo, prout includit omne ens creatum, & increatum, quod eſt actu, & quod in potentia, ſub quo ſenſu non loquimur nos in propoſito de vniuerſo, quo certè nil melius eſſe pōt, quia omne bonum, quod eſt, & quod eſſe pōt, includit; de quo primum allatum argumentum currit. Alio modo capitur vniuerſum, ꝓut includit omne ens actu creatum, & increatum, & ſic dicunt quidam, vniuerſo ſic accepto, nil melius inueniri, nec dari poſſe, quia in eo includitur Deus, quo cum bonitate creabili nil certè melius. Poſtremò vniuerſum videtur poſſe capi pro eò, qđ omne ens creatum includit, quod eſt actu, & creabile, quod eſt in potentia, & ſic quęſtio dupliciter habet intelligi, vno modo. Vtrum Deus poſſit facere vniuerſum oĩno aliud ſecundum ſpeciem, quod iſto mundo ſit melius, alio modo, vtrũ Deus poſſit facere vniuerſum, qđ nunc eſt melius, quàm modo ſit. Si primo modo, dicendum eſt, quòd non; at ſi quęſtio ſecundo intelligatur modo, tunc ſic. Nunc ad argumentum ſecundum pōt dici, qđ bonitas eorum, quæ ſunt ad finem, non ſolum ex fine, verum ēt ex efficacia aſſequẽdi finem penſari debent, vnde licet finis extrinſecus ipſius vniuerſi nequeat meliorari, res tamen creatæ poſſunt ipſum efficatius aſſequi, & ita quo ad hoc pōt meliorari. Expleto primo quęſito, ad alterum vt accedamus, ęquum eſt; arguunt ergo q̃dã ꝓ parte affirmatiua ſic, qđ Deus potuerit aliq̃d melius beata Virgine facere, & qđ fecerit, V. g. quãtũ ad gradũ naturæ, vt ſunt Angeli, quantũ verò ad dona gratiæ, ecce humanitas Chriſti, non potuit tamen facere, qđ ipſa, vel alia eſſet mater melioris filij, quo ad ſuppoſitum. Et hęc pro prẹſenti ſatis.

DE

DE VOLVNTATE DEI.
Diſtinctio XLV.
Lectio CXLIII.

Mirabili quidem vſus eſt Magiſter ſent. artificio, & ordine in diſponendis hiſce diſtinctionibus. Nam cum verba fecerit ſuperius de Dei ſcientia, & de eius poteſtate, nunc incipit de eius voluntate agere, tria pollicendo. Quid primò ſit Dei voluntas. Inſuper, quid poſſit. Tertiò quot modis accipiatur. Circa primum, Dei uoluntas nihil aliud eſt, quã ipſamet diuina eſſentia realiter, differens tamen ſola ratione ab ipſa, ſicut & ſcientia; ob quam diuerſi modi conſiderationem, aliqua diuinæ ſolent aſcribi voluntati, q̃ non attribuuntur eſſentiæ; vnde benè dicitur, Deus vult oĩa, non tamen dici põt, Deus eſt oĩa, non obſtante identitate uoluntatis, & eſſentiæ. Et hęc de primo puncto. Quantum ad ſecundum cognoſcendi gratia, quid poſſit Deus, arbitror, & pro cõperto habeo, diuinæ voluntatis cauſam minimè quęrendam eſſe, cum ipſe Deus ſit oĩum cauſa, quæ producuntur in tẽpore. At video vos hac in parte nimis curioſos dubitare, quare cauſa diuinæ uoluntatis non ſit quęrenda, cum ſcire ſit rem per cauſam cognoſcere? Ad hoc dici põt, quod ſi cauſa uoluntatis Dei quęrenda foret, tunc ipſa nõ eſſet prima cauſa, & haberet aliquid maius ſe, quod eſt falſum: nam ipſa ſecundum rei veritatem eſt cauſa vniuerſalis oĩum, non ſolum quæ fiunt ſecundum curſum naturalem, ſed ẽt mirabiliter. Et hęc pro ſecundo puncto. Pro intellectu verò tertij pertinentis ad diuinæ uoluntatis ſignificata,

quid

quid dicat Magiſter, queſo audite, quamuis enim uoluntas beneplaciti Dei in ſe vna tantùm ſit, nihilominus uoluntas ſigni in quinq; ſigna ſolet vſurpari. Nam accipitur quandoque pro precepto, pro prohibitione, pro conſilio, pro permiſſione, & pro operatione uoluntatis diuinæ. Quæ oĩa uoluntates Dei ideò dicuntur, quoniam Dei uoluntatis ſigna ſunt, non tamen ita ſigna ſunt, quia velit Deus oĩa fieri, ſed quia ſe ad modũ uoluntatis habẽt. Vndè ſciendum eſt, quod prima uoluntas beneplaciti dicitur, aliæ verò voluntates ſigni nuncupantur, & differunt in hoc, quia beneplaciti uoluntas eterna eſt, reliquæ uerò ſunt temporales. Inſuper beneplaciti uoluntas ſemper adimpletur, at aliæ non. Sed dicetis; cum uoluntas Dei ſit ipſamet ſua eſſentia, quæ vna eſt, quo modo varijs ſumitur modis? Reſpondetur, quòd ſi propriè ſumatur ſecundum quod ipſa diuina eſſentia, vnum erit ſignificatum; at ſi reſpectiuè, tunc varijs dicetur accipi poſſe modis, vt iam dictum eſt. Et hec ſatis.

DE VOLVNTATE DEI.
Lectio CXLIIII.

NE à vobis ſugillari poſſe videar, pro vberiori doctrina eorum, quæ in textu Magiſtri ſunt tacta, hodierna die ſum de uoluntate Dei loquuturus; ſolet etenim diuerſimodè accipi in ſcriptura, nec mirum: nam licet Dei uoluntas una ſit, & non diuerſa, locutio tamen de Dei uoluntate dicitur diuerſa, vnde ſolet Dei uoluntas diſtingui in uoluntatẽ beneplaciti,

&

& voluntatem ſigni. Voluntas beneplaciti duplex eſt, ſcilicet antecedens, & conſequens. Voluntas uerò ſigni quintuplex, ſcilicet prohibitio, pręceptio, conſilium, impletio, ſiue operatio. Permiſſio, hoc eſt ille terminus uoluntas, aliquando eſt idem, quod ꝓhibitio, quandoq; idem ſignificat, quod pręceptum. Vnde patet, quod hęc diſtinctio, non eſt rerum diſtinctio, ſed eſt diſtinctio huius uocabuli uoluntatis, ſecundũ diuerſas ſuas ſignificationes, quibus accipitur in ſcriptura. Voluntas Dei antecedens non eſt aliquid in Deo quomodocunq; diſtinctum à uoluntate Dei conſequente, ſed ille terminus uoluntas antecedẽs, eſt terminus connotatiuus multa ſignificans, Deum ſcilicet, & creaturam, & ita deſcribi poteſt, voluntas antecedens eſt uoluntas diuina dans alicui antecedentia ad conſequendum aliquid cum pręcepto, & conſilio exequendi, ſine reuelatione contrarij parata ei coagere, ſi velit. Hoc modo Deus antecedenter vult oẽs uiatores iuſtè viuere, quia dat potentiam, intellectum, & affectum cũ pręcepto, nec ideo pręcipit bona, quia bona ſint, vel ꝓhibet mala, quia mala ſint, ſed ideo hęc bona ſunt, quia pręcipiuntur, & mala, quia prohibentur, Item Deus non vult aliquem antecedenter peccare, quia nec pręcipit, nec conſulit peccare. Item Deus non vult Abraam antecedenter immolare filium, quia licet dederit immolandi potentiam cum pręcepto, ei tamen oppoſitum reuelauit. Item Deus vult preſcitos ſaluari, ſed non vult dęmones, uel damnatos ſaluari antecedente voluntate, quia illis minimè vult coagere ad opera meritoria, quibus ſalutem conſequantur, neq; ſine meritis conferre ſalutẽ, benè vult omnes uiatores ſaluos fieri uoluntate antecedente, quia dedit

potentiam

potentiam merendi cum precepto paratus coagere, ſi uelint, nec reuelat contrarium; vult ergo Deus oẽs, &c. ideſt precipit, vel obligat, ut oẽs ſalui fiant. Voluntas verò Deus, beneplaciti conſequens eſt diuina uoluntas, ſibi efficaciter in eſſe alicuius cõplacens, ipſum diligendo eſſe, aut ꝑducendo, ſeu conſeruando; hac uoluntate immediatè fertur in volitum, & ſic dicitur Deus velle omne poſitiuum, ſine qua uoluntate nihil fieri põt in mundo, quia ipſa (vt dictum eſt) prima eſt, & ſumma cauſa oĩum cauſabilium, & hec voluntas beneplaciti ſemper impletur, de hac enim dicitur in Pſal. Oĩa quecunq; voluit dominus, fecit in Celo, & in Terra. voluntas inſuper ſigni nil aliud eſt, quam aliqua creatura, ſiue effectus diuinæ uoluntatis ſignificans, vel manifeſtans nobis diuinam voluntatem: vnde Pſal. Magna opera domini exquiſita in oẽs uoluntates eius, quamuis vnica, & ſimplex ſit Dei uoluntas: huiuſmodi aũt ſigna, quæ uoluntates in Deo dicuntur, nobis occaſionem prebent imaginandi, Deum aliquid uelle, & primo modo, quando vult aliquid debere fieri à creatura, & huius ſignum eſt preceptum. Secundo modo vult aliquid debere non fieri, & huius ſignum eſt prohibitio. Tertio modo, vult aliquid nec debere fieri, nec debere non fieri, ſed expedire fieri, & huius ſignum eſt conſilium. Quarto modo vult aliquid, nec debere fieri, nec debere non fieri, ſed licitè fieri, & huius ſignum eſt indulgentia, vel permiſſio. Quinto modo, vult aliquid ſimpliciter eſſe, vel fieri, & huius ſignum eſt impletio, vel operatio. His ergo quinq; modis poſſumus imaginari, Deum aliquid uelle: nam quelibet ad extra Dei operatio dicitur eſſe ſignum uoluntatis diuinæ, ſicut effectus ſuæ cauſæ,

ſic

ſic ergo diuina uoluntas pręcipit bona, ſicut Deum honorare, proximum amare, & prohibet mala, ſicut Deum odiſſe, proximum lędere. Inſuper conſulit maiora bona, ſicut eſt virginitas, & paupertas, &c. Hęc intantùm de Dei uoluntate ęterna.

VTRVM DEVS VELIT ALIA A SE. Lectio CXLV.

NE *videar laconico vti uelle ſermone ad vberiorem doctrinam eorum, quæ dicta ſunt in proxima pręterita lectione, ex viſceribus Magiſtri ſent. arbitror in pręſenti ti ia percurrenda eſſe queſita, & primò. Vtrũ Deus optimus ſphera intellectualis alia à ſe velit. Deinceps, vtrum immediatius agat per intellectum, quàm per uoluntatem, uel uice uerſa. Inſuper, congruenè uoluntas in ſigni, & beneplaciti uoluntatem diſtinguatur. Quantum ad primum, negatiuè quidam arguentes ita fantur, vnicuiq; uolenti aliquod uolitum ſufficit, & tale nihil vult pręter illud, at ipſi Deo uidetur ſufficere ſua bonitas; nihil ergo aliud vult à ſe. Preterea, oĩs actus uoluntatis dicitur deſiderium, vel delectatio, at nullum horum reſpectu creaturæ poteſt habere Deus: quare, &c. Minor ut dubia ſic declaratur, quia rei non habitæ deſiderium pęnam habet, quæ minimè in Deo eſt: quare, &c. Deinde delectatio rei de nouo habitæ noua eſt, quæ ſimpliciter à Deo remouenda; patet itaque minor paucis enodata verbis, quæ prius erat dubia. In oppoſitum ſe habet id, quod apud Sapi. xi. legitur, Diligis omnia, quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ*

feciſti: atqui diligere ad uoluntatē attinet, cum eius ſit actus, Deus ergo vult alia à ſe, q̄ ſcilicet fecit. Pro intellectu huius queſtionis, nec non dilucidatione, illud Ariſt. dictum nō procul ab initio libri ſecundi poſteriorum in memoriam reuocandum, ſcilicet queſtionē vnum ſupponere, & aliud querere, ut in propoſito noſtro ſit: nam queſtio mota in Deo uoluntatē eſſe ſupponit, inſuper aliud querit. Vtrum ſcilicet Deus velit alia à ſe. His ita premiſſis, nunc argumenta ſoluenda, vt conſequenter feſtinemus ad alia queſita, ad primum ergo dicendum, aliquid poſſe eſſe uolitum, bifariam conſiderari, vno modo, quia eſt commodum uolenti, & hoc uelle ex indigentia uolentis oritur, V. g. vt eſuries, quæ vult cibum, & auarus pecuniam, quod uelle pertinet ad amorem concupiſcentiæ, alio modo, dicitur aliquid uolitum, non quia uolenti ſit commodū, ſed alij: decet tamen uolentē, vt liberalis, qui vult dare pecuniam. Si primo modo, Deus non dicitur uelle alia à ſe, non enim bonorū noſtrorum eget. At ſi ſecundo modo, tunc dicitur uelle: nam decet bonitatem diuinam cōmunicari rebus creatis, nec non manifeſtari in eis. Nunc ad formam rationis adductæ dicendum eſt, quod cuicunq; ſufficit aliquod uolitum, nil aliud velit tanquam commodum ſuum, quia nullo alio uidetur egere; pōt tamen aliud uelle ob alterius commodum, nec non propter ſuam decentiam, & ſic eſt de Deo, ut iam pretactum. Ad alterum argumentū debet negari, q̄d oīs actus uoluntatis ſit deſiderium, vel delectatio, at ille tantū, qui ad concupiſcentiæ amorem pertinet, qui dicitur eſſe amor commodi preſentis, vel abſentis habiti, uel non habiti, de quo argumentum currit: at nos in Deo haud ponimus talem amorem, nec talem

actum

actum uoluntatis reſpectu creaturarum, ſed ſolum amorem, quo uult eis bonũ ob ſuam decentiam. Et hęc de primo quęſito. Circa ſecundum verſaturi leue quidem erit manifeſtare, Deum per intellectum agere: nam res oppoſito modo cõparari ſolent ad Deum, & ad nos, quia Dei ſcientia eſt rerum cauſa, & noſtra à rebus cauſata, at in nobis, vt norunt periti in arte, eſt motus à rebus ad intellectum, & mediante intellectu ad uoluntatem: ergo è contrario debet euenire, & eſſe in Deo, vt in ipſo ſit, ſecundum noſtrum modum intelligendi primo motus à uoluntate in intellectũ, deinde ab intellectu ad res. Si ſic, ergo Deus dicetur immediatius agere per intellectum, quàm per uoluntatem. Pręterea, per illud vnumquodq; immediatius dicitur agere, per quod magis effectui aſſimilatur, at Deus rebus magis ſimilis dicitur, vel res ipſi Deo potius quantum ad intellectum, quam ad voluntatem: igitur. In oppoſitum videtur ſe habere ipſa veritas: nam primus actus ꝓductionis rerum eſt ipſa uoluntas: quare, &c. Pro reſponſione argumentorum uelim uos ſcire, circa quęſtionem duplicem inueniri modum: nam quidam arbitrantur, Deum vel Angelum immediatius attingere effectum per intellectũ, quàm per uoluntatem, alij uerò, quod in oĩ agente à propoſito, ideſt cum electione, ſiue creato, ſiue increato, voluntas magis de propè ſe habeat ad rerum productionem, quàm intellectus, & hic modus illis melior apparet. His ita poſitis, nunc argumenta è medio tollantur, inſuper ad aliud quęſitum properandum. Poteſt ergo dici ad primum, res comparari oppoſito modo ad nos, & ad Deũ, quo ad ſcire, quia cognitio noſtra, ſiue ſcientia dicitur à rebus cauſata, ſcientia verò Dei eſt rerum

cauſa; at ſuppoſito ſcire ſimili modo ſe habet Deus ad res creatas producendum, vti nos ad producendum res artificiales, & quantum ad hoc, vtrobiq; immediatius ſe habet ad rerum ꝓductionem voluntas, quam intellectus. Ad ſecundum argumentum, quando dicebatur, qđ per illud agit immediatius, per qđ magis aſſimilatur effectui, vel effectus ipſi, põt dici, hoc minimè veritatem habere in his, quæ fiunt per artem: nam artifex non dicitur aſſimilare ſibi, vel alicui, quod in ipſo ſit principium agendi effectum, quem facit: vel dicatis ad minorem, qđ res non magis Deo aſſimilantur quantum ad intellectum, quam quantum ad voluntatem, & ita ruit argumentũ. His duobus quęſitis additur tertium, dùm quęritur. Vtrum uoluntas congruè diſtinguatur in voluntatem ſigni, & beneplaciti. Mihi prima fronte uidetur, quòd non: nam Deus nihil operatur, niſi uolens: igitur oĩs Dei operatio ad beneplacitĩ voluntatẽ pertinet, at uoluntas ſigni diſtinguitur cõtra beneplaciti voluntatem: igitur operatio nõ pertinet ad ſigni uoluntatẽ, cuius tamen oppoſitum habetur in textu Magiſtri ſent. Inſuper, aut illud, quod Deus vult uoluntate ſigni, vult uoluntate beneplaciti; aut non. Si non: ergo ſigna ſunt falſa, quibus ſignatum nõ concordat. Si ſic, fruſtra ergo vna contra alteram diſtinguitur. Pro determinatione itaq; huius difficultatis ſcire debetis, qđ diſtinctio voluntatis diuinæ in uoluntatem beneplaciti, & ſigni dicitur diſtinctio in uoluntatem propriè dictam, & metaphoricè: nam beneplaciti uoluntas, ꝓpriè dicitur uoluntas, vel actus ſuus uolendi, quo aliquid ſibi placet, uoluntas uerò ſigni uocatur Dei uoluntas metaphoricè, eo modo, quo ſignum nominatur metaphoricè nomine

rei,

rei, cuius eſt ſignũ, vt imago Herculis. His ita poſitis, argumẽto primo in hunc modum erit ſatisfaciendum, quod uoluntas ſigni, quæ eſt operatio, non diſtinguatur à uoluntate beneplaciti, quaſi non ſint vniformiter de eodem, ſed quia uoluntas beneplaciti eſt propriè uoluntas, & operatio Dei non dicitur uoluntas Dei, niſi metaphoricè, V.g. vt ſignum, ſicut quando dicitur vrina ſana. Ad alterum argumentum poteſt dici, quòd illud, quod Deus vult voluntate ſigni, quandoq; vult uoluntate beneplaciti, nec ob id fruſtra vna contra alteram diſtinguitur: nam ſecundum eandem rationem uoluntatis nomen vtriq; non conuenit, vt alias dictum fuit. Et hęc ſatis.

ILLI SENTENTIAE, QVA DICTVM EST, ETC.

Diſtinctio XLVI.

Lectio CXLVI.

QVam graphicè Magiſter ſent. in ſuperiori diſtinctione de Dei loquutus ſit uoluntate ſecundum ſe, & abſolutè, arbitror uos ſcire; ut ergo preſens choereat illi prędeclaratæ, intendit nunc uerba facere de Dei uoluntate quantum ad ipſum effectũ. Diuidatur ergo hęc diſtinctio in tria ſegmenta, in quorum primo reſpectu bonorum diuinæ uoluntatis effectus tangitur. Inſuper reſpectu malorum idem declaratur. Demùm quarundam authoritatum determinatio ponitur. Circa primum moraturi aliquantulum dubitabimus, num Deus aliquid uoluerit, quod non ſit factum. Mihi ſanè uidetur, q̃d ſic. Nam uoluit, immo

vult Deus oẽs homines ſaluos fieri, & tamen hoc nõ eſt factũ, nec fit, quia totũ oppoſitum contingit, Deus ergo aliquid uelle dicitur, quod nec fit, nec factum fuit. Prẹterea voluit filios Iſrael congregare, quod ẽt non eſt factum; non ergo oĩa, quæ vult Deus, facta dicuntur. Pro intellectu huius rei debetis pro comperto habere, beneplacitum diuinæ uoluntatis ſemper impleri, quo ſuppoſito, non illa duplici inſtantia obſtante, quo modo obiecta intelligi debeant, audite. Dùm ergo dicitur, qđ Deus vult oẽs homines ſaluos fieri, ſenſus eſt, quod quicunque homines ſaluantur ſola Dei uoluntate ſaluantur. Rurſus quando dicebatur, quod voluit filios Iſrael congregare, qđ tamen non eſt factum, ſenſus eſt, qđ qui de filijs Iſrael congregantur, ſola Dei uoluntate cõgregantur. Quando verò apud Io. primo dicitur. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, hoc minimè intelligi debet, qđ oẽs ab ipſo illuminentur, qui in hunc mundum venerint, ſed quod nullus veniens in hunc mundum illuminari dicitur, niſi ab ipſo. Et hẹc de primo puncto. In altero ſecundo in ordine, vt quid ſentiendum ſit de Dei voluntate reſpectu malorum, cognoſcatis, in hunc dubitabimus modum, an ſcilicet mala fiant Deo volente. Circa materiam hanc dua ſunt opiniones, quarum vnam partem affirmatiuam tuetur, altera verò negatiuam. Prima ſupponit, quod Dei voluntati nihil reſiſtere poſſit; tunc ſic. Si Deus non uellet, mala fieri, & eſſe, tunc illius omnipotentiæ poſſet reſiſti; ſi ſic, non ergo Deus eſſet oĩpotens, ſed hoc negare penitus falsũ eſt; debet ergo cõcedi, qđ Deus velit mala fieri, & eſſe. Prẹterea, vel Deus vult fieri, aut non vult fieri, ſed non vult ea non fieri: igitur vult ea fieri. Minor ſic declaratur,

nam

nam ſi Deus uellet non fieri, nunquam fierent, cum eius voluntati nihil reſiſtere poſſit. Demùm nonne Deus vult omne bonum? at mala fieri bonum eſt, & niſi eſſet bonum, proculdubio à Deo minimè fieri permitterentur, Deus igitur vult mala fieri. Altera opinio negatiua apertè docet, Deum non uelle, & eſſe, & mala fieri, ne author culpæ uideatur Deus eſſe, vt rectè D. Aug. teſtatur. Inſuper, ſi Deus mala fieri, & eſſe vellet, iniquus eſſe videretur, q̃a eſſet cauſa, cur quis deterior fieret; non ergo concedendum eſt, q̃d Deus mala fieri uelit, nec quod uelit non fieri mala, quia ſic mala nunquam fierent, ſed quod non vult ea fieri, & quando dicitur, quod mala fieri ſit bonum, reſpondeatis dari duplex bonum, & ſimpliciter, & vt elicitum: primo modo negandum eſt, q̃d mala fieri ſit ſimpliciter bonũ, ſecundo verò modo ſic, quatenus ſcilicet ex malis bona elici poſſunt. Hic obiter queſo vnum notetis, in quotuplici ſcilicet diſcrimine bonum eſſe dicatur: nam aliquando datur bonum in ſe, & facienti, V. g. vt dare eleemoſynam pauperi, ſed non propter Deum: datur aliud bonum in ſe, & facienti, & ei, cui fit, V. g. vt predicare fidelibus propter Deum. Inſuper dari ſolet aliquid malum in ſe, & facienti, ex quo tamen accidentaliter elicitur bonum, vt mala, quæ fiunt ad pulchritudinem vniuerſi. Sed dicetis, omne verum nonne à Deo eſt? ſed malum fieri eſt verum: ergo à Deo. Reſpondeo, quòd hic duo conſideranda ſunt, & dictum, & res dicta. Benè ergo concedi pōt, q̃d ueritas, quæ eſt in hoc dicto, ſit à Deo, ſed res dicta, ſcilicet ipſum malum, minimè eſt à Deo, & hec de particulis duabus preſentis noſtri ſermonis. In vltima particula relinquẽtes inania multa premiſſæ

queſtionis parti ſaniori fauentes, quæ ſanctorũ teſtimonijs plenius approbatur, dicemus, Deum non uelle mala non fieri, nec tamen velle non fieri, neq; nolle fieri, omne ergo, quod vult fieri, non fit, & omne, quod vult non fieri, non fit. Fiunt autem multa, quæ non vult fieri, ut omnia mala, licet quicquid fit, Deus fieri permittat. Et hęc ſatis.

VTRVM DEI VOLVNTAS SEMPER EFFICACITER IMPLEATVR.

Lectio CXLVII.

CIrca prędeclaratam diſtinctionem duo notatu digna quęſita occurrunt, alterum quorum eſt. Vtrũ Dei uoluntas ſemper efficaciter impleatur. Inſuper, Vtrũ Deus fieri mala uelit. Quantum ad primum. Pro parte negatiua ſic arguitur. Effectus oĩs à cauſa proueniens, quæ impediri minimè põt, neceſſarius eſt, at non oĩa, quæ à Deo ſunt, neceſſaria dicuntur: voluntas igitur Dei, qua mediante ꝓducit, quicquid ꝓducit, impediri põt, quare non ſemꝑ efficaciter impleri dicetur. Pręterea, nonne Deus vult oẽs homines ſaluos fieri? atqui non oẽs ſaluantur: igitur Dei voluntas non ſemper impletur. In oppoſitum ſe habet illud ſapi. xii. Subeſt enim tibi cum volueris poſſe, at voluntas illa, cui ſubeſt poteſtas, efficaciter impletur: ergo. Pro intellectu huius quęſiti duo notanda erunt; primum eſt, qđ Dei voluntas infallibiliter ſemꝑ impletur, loquendo de beneplaciti uoluntate, non ſigni. Alterum eſt, quod quamuis infallibiliter impleatur, non ob id ullam rebus neceſſitatem

neceſſitatem imponit. Primũ patet, quoniam diuina uoluntas agit per potentiam diuinam exequentem illud, quod ſcientia dictat, & voluntas imperet, quæ cum in ſe impediri nequeat, hinc ſemper impleri infallibiliter dicitur. Quantum ad ſecundum, q̃d diuina voluntas nullam rebus neceſſitatem imponat, patet, tum quia res creatæ huius neceſſitatis capaces non ſunt, tum quia, cum Deus ſit agens liberè, non poteſt per talem actionem rebus creatis neceſſitatem imponere. Nunc argumenta ſoluenda, & primò primum, per diſtinctionem de duplici cauſa, agente una ex neceſſitate naturæ, & libera altera. Argumentum currit de effectu reſpectu cauſæ agentis ex neceſſitate naturæ, non reſpectu liberæ. Ad ſecundum argumentum, dùm dicebatur, Deum uelle oẽs ſaluos fieri, ſed non ſalui fiunt: ergo. Reſpondetur ſecundum Damaſcenum, authoritatem hanc debere intelligi de uoluntate antecedente, non conſequente, nec id mirum: nam in homine duo conſiderantur, natura primo, vt eſt ordinabilis in beatitudinem; inſuper perſona, cuius actiones ſunt bonæ, uel malæ. Si bonæ ſalui fiunt homines. Si malæ damnantur, quia à fine vltimo per prauas actiones deuiant, & hoc modo Deus tales ſaluos fieri, minimè vult: quare, &c. Expoſito primo his paucis verbis quęſito, accedit ſecundum, vbi quęritur. An Deus mala fieri velit. Primo aſpectu uidetur eſſe dicendum, quòd ſic. Nam Deus vult omne bonum, & omne, quod ad vniuerſi perfectionem confert, at mala fieri ſic bonum eſt: igitur, &c. Minor patet per Dionyſium iiii. de diuiñ. nomin. ergo. Deinde, ſi Deus eſt author gratiæ, ita & naturæ, at Deus vult mala penæ fieri, q̃ tamen naturæ bonũ priuant. Igitur à ſimili uidetur,

quod

quod velit mala culpæ fieri, quæ bonum gratiæ priuant. Pro dilucidatione huius difficultatis, tria notanda. Primum eſt, qđ nullum malum culpæ, nec penæ dicitur uolitum à Deo. Secundum eſt, qđ mala naturæ, vel penæ à Deo per accidens volità eſſe poſſunt. Tertium eſt, quod nec per ſe, nec ſecundum accidens mala culpæ poſſunt eſſe volita à Deo. Nunc his ita premiſſis, ad argumenta ſoluenda accedo, & ad primũ dico, mala per accidens ad vniuerſi perfectionẽ non per ſe pertinere, loquendo tamen de malo naturæ, & penæ, non aũt de malis culpæ. Ad ſecundum, negatur ſimilitudo de malo penæ, quod priuat bonum naturæ, & de malo culpæ, quod priuat bonum gratiæ, quia bonum naturæ, qđ priuatur per malum penæ, põt recompenſari per maius bonum naturæ, vel gratiæ, poteſt ẽt eſſe conſonum rectæ rationi. At bonum gratiæ, quod priuatur per malum culpæ, recompenſari non põt per maius bonum naturæ, nec põt conſonum eſſe rectæ rationi, propter qđ nunquam poteſt habere rationem boni, nec rectè voliti. Et hęc pro preſenti.

QVOD VOLVNTAS DEI, ETC.
Diſtinctio XLVII.
Lectio CXLVIII.

C*Irca quadrageſimã ſeptimã huius lib. primi diſtinctionem verſaturi nexum in primis conſiderabimus; inſuper ad diuiſionem properabimus. De nexu, de ſerie, de ordine, quid dicturus, audite. Ex quo Magiſter ſent. ſuperius de quibuſdam egit, quæ diuinæ voluntatis effectum impediri videbantur,*

nunc

nunc conſequenter de diuinæ voluntatis efficaci adimpletione loquuturus. Diuiditur hęc diſtinctio, ſiue vſurpatur, in tres partes, in quarum prima oſtenditur, qualiter Dei voluntas ſemper impleatur, in altera exemplo deſumpto ab his, qui hanc impugnant, idem declaratur; in tertia, & vltima intentũ concluditur, Deum ſcilicet diuerſimodè ſecundum eam pręcipere. Quantum ad primam in ordine partẽ attinet, dicendum ita eſt, qđ Dei voluntas ſit ſemper efficax, ita vt nil cõtra eam inueniri queat, licet multa pręter eam fieri appareat. Quòd aũt Dei voluntas ſemper adimpleatur, difficile id probare minimè eſt: nam uel de creatura, uel à creatura dicitur adimpleri, à creatura, V.g. quando ipſa benefacit. De creatura verò quando Deus benedictus ordinat de mala faciente, vt vult. Sed hic uos dubitare poſſe, ex excelſo uideo, quo ſcilicet modo aliquid fieri ualeat pręter Dei voluntatem cũ nihil eius voluntati reſiſtat? Deinde, quo modo illud, quod contra Dei voluntatem fit, non eſt pręter eã: pro cognoſcenda ueritate diſtinctionẽ in medium de uoluntate adducemus: nam dupliciter accipi ſolet, quandoq; enim voluntas Dei, ipſam eſſentiam diuinam nominat, pręcepta, uel diuinæ uoluntatis prohibitiones. Aliquando verò diuina uoluntas nominat permiſſionem. His in hunc modum pręſuppoſitis dici põt ad formã difficultatis, nihil fieri poſſe contra Dei uoluntatem, ut nominat diuinam eſſentiam. At contra pręcepta, nec nõ prohibitiones, quæ ſigna ſunt diuinæ uoluntatis, benè aliquid fieri poteſt, ut mala. Nihil tamen poſſibile eſt fieri pręter eius permiſſionem, ut in hoc primo ſegmento ſermonis noſtr uidere eſt. In ſecundo, ut uobis dilucidum fiat, quo modo Dei ẽt uoluntas

adim-

adimpleatur, quo ad eam impugnantes, ita dicemus, peruerſos quidem contra eius preceptionem, uel prohibitionem facere, ſed non contra eius uoluntatẽ, quæ ipſe eſt, niſi uelitis dicere, peruersè agere, eſſe contra eam, & fieri, quia preter diuinam uoluntatem ea fiant. Semper tamen diuina adimpletur uoluntas, quo ad male agentes, ac conſilio, ſiue Dei precepto cõtradicentes, qđ uoluntas appellatur, nõ tamen eius uoluntati, quæ ipſe eſt. Fecerunt itaque, quod ualuerunt, ſed non contra Dei omnipotentis uoluntatẽ, quia non valuerunt, nec ob id ſempiterna Dei uoluntas inefficax dici debet, eò quia non ſemper adimpleatur, immo, quòd ſic, quia impugnantes, & male agentes contra Dei precepta, & prohibitiones, eius uoluntas ſempiterna adimpletur, qua eos damnari uolebat: efficax ergo, ſemperq; adimpletur diuina uoluntas, & inuicta eſt, vt hac in parte ſecunda habetis. Poſtremo, vt claudatur preſens diſtinctio, notumq; uobis fiat, quo modo Deus diuerſimodè precipiat ſecundum ſuam uoluntatem, ita dicendum, quòd non omnia, quæ Deus precepit, uel prohibuit, ita fieri uoluit. Deus etenim aliquando ex aliqua ratione ſibi nota quedam fieri minimè uoluit; ſed benè ſe ad modum volentis habuit, vt patet de imolatione Iſaac, & huiuſmodi. Et hec ſatis.

AN QVID PRAETER DIVINAM FIERI POSSIT VOLVNTATEM.

Lectio CXLIX.

C*Irca predeclaratam diſtinctionẽ queſita quatuor excitari poſſent, at ego breuitati inſeruiens, duo tantùm examinanda*

da

da proponam ,quorum primum erit .Vtrum aliquid preter diuinam fieri poſſit uoluntatem. Inſuper, Vtrum illud,qđ fit contra Dei uoluntatem,diuinæ dicatur obſequi uoluntati. Quantum ad primum, arguunt quidam negatiuè procedentes, & primo ſic. Nullus effectus vniuerſaliſſimæ cauſæ cauſalitatem ſubterfugere poteſt, at diuina uoluntas cauſa vniuerſaliſſima eſt, quare nullus effectus hanc poterit ſubterfugere, & ita nihil dicetur fieri poſſe preter eam. Deinde, ſemper diuina uoluntas adimpleri dicitur, vt ſuperius probauimus; nil ergo debet poni fieri preter eam. In oppoſitum, dicetis uos, experientia ſe habet; multa enim mala fieri videmus preter diuinam uoluntatem: igitur quid contra ipſam fieri poſſe ponendum. Pro vera,claraq; determinatione huius difficultatis ſciendum eſt, quid ſit fieri preter, uel contra diuinã uoluntatem, ad quod videndum, ita erit dicendum, quod ueluti in naturalibus euenit, ita aliquo modo in propoſito noſtro, in naturalibus aũt aliquid fieri dicitur ſecundum naturam,vel eſſe ſecundũ naturam, quod vel eſt, vel fit ſecundum inclinationem naturæ, V. g. quando lapis deorſum mouetur, contra verò naturã id fieri dicitur, quod euenit preter naturæ inclinationem, V. g. dùm lapis ſurſum mouetur: preter verò naturã ſolet quid fieri; quando nec ſecundum inclinationem naturæ, nec cõtra fit, eò quia natura nullam inclinationem habet ad hoc, vel ad oppoſitum ſuum, vt cum ex ligno fit ſtatua. Similiter accidit circa uoluntatem, illud enim dicitur fieri ſecundum uoluntatem, quod euenit ſecundum voluntatis inclinationem; & cum inclinatio uoluntatis ſit finis actus uolendi omne, quod fit ſecundum uoluntatem, uolitum fieri dicetur.

dicetur. At illud, quod ſit contra uoluntatis inclinationem, contra voluntatem fieri ponetur. Quando aũt ſit aliquid, quod uoluntas vult non fieri, tunc vbi talis non adeſt uoluntatis inclinatio, ut fiat, uel non, id prẹter uoluntatem fieri ſtatuetur. Inſuper ſciendũ, quod diuina uoluntas, ut alias dictum eſt, ſolet diſtingui in uoluntatem beneplaciti, & ſigni; deinde illa beneplaciti adhuc ſubdiſtinguitur in antecedentem, & conſequentem. Si de prima proculdubio fieri multa, & prẹter eam, & contra eam dicemus, at de ſecunda, nihil, quia volitum uoluntate conſequente ſimpliciter dicitur volitum: quare, &c. His ita prẹmiſſis, ad ſolutiones argumentorum accedo, & ad primum dico, quod maior vera eſt de effectibus, at ſi loquamur de defectibus, aliter cõtinget: nam multi defectus, vt mala culpæ, quæ quatenus mala, defectum important, diuinæ uoluntatis cauſalitatem effugiunt: vel aliter dicatis, quòd nullus effectus poſſit ſubterfugere cauſalitatem vniuerſaliſſimæ cauſæ, quin ei ſubſit, vel mediatè, vel immediatè. Ad ſecundum argumentum iam ex ſuperioribus patuit reſponſum: nam currit de voluntate beneplaciti, non de illa ſigni, vel de antecedente, nõ aũt de conſequente; nil enim ſit contra, nec prẹter hanc. Explanato primo dubio, accedit ſecundum, vbi unico medio pro parte negatiua ſic inſto. Quicunq; Deo, vel eius uoluntati obſequitur, uoluntatem ſuam conformat uoluntati diuinæ, at qui facit contra Dei voluntatem, minimè ſuam, eius uoluntati conformat, non ergo ei obſequitur. Pro reſponſione ſciendum eſt, aliquid obſequi diuinæ voluntati biſariam conſiderari, vno modo, vt materia de qua, vel circa quam ſit uoluntas diuina, penes quẽ modum lapides dicuntur

obſequi

obſequi ędificāti de lapidibus. Alio modo, vt agens ſecundarium, cuius actio tendit ad illud, quod diſtat, & vult agens principale; ſecūdum quē modum manu artifices uoluntati principalis agentis obſequuntur. His in hunc modum poſitis, ad argumentum adductum ſic dicendum, quod procedat de eo, qui ex intentione obſequitur diuinæ uoluntati per modum agentis; talis enim non agit contra uoluntatem diuinam, ſed ſe ei conformat: vel dicatis, quod poſſibile ſit, aliquem facere contra Dei uoluntatem antecedentem, & obſequi diuinæ uoluntati per modum materiæ, vel agentis, vt iam fuit declaratum. Inſuper dicatis, quod qui facit aliquid cōtra Dei uoluntatem antecedentem, eiuſdem tamen uoluntati obſequitur, ſcilicet conſequenti, vt materia, de qua, vel circa quam fit uoluntas conſequens, & hoc quantum ad ſecundum modum, quo ſcilicet, aliquid alteri dicitur obſequi, vt agens ſecundarium principali. Et hęc ſatis.

AN DEVS, QVOD NON VVLT PRAECIPERE POSSIT.
Lectio CL.

DE quatuor quęſitis hactenus duo enodata habetis, ſuperſunt alia duo in pręſentiarum dilucidanda, quorum primum eſt, Vtrum Deus, qđ non vult fieri, pręcipere poſſit. Deinde, Vtrum malum fieri pręcipere valeat. Circa primum, arguunt quidam pro parte negatiua ſic. Pręceptum indicare dicitur pręcipientis uoluntatem, at quicunq; indicat ſe velle, qđ minimè

minimè vult, fictus eſt, hoc aũt Deo aſcribi non debet: ergo nec primũ. Sed dicetis, cur ergo legitur Gene. xxii. q͠d Deus pręcepit Abrahæ, vt filium immolaret, deinde noluit eius immolationem, vt patet ibidem? ergo, &c. Circa materiam hanc duplex modus aſſignari põt, vnus eſt uolentium, Deum aliquid poſſe pręcipere, ſed tamen illud nolle, vt patet de Iſaac immolatione, quæ fuit pręcepta, ſed non uolita. Alius modus eſt tenentium, nec Deum poſſe, nec pręcipere id, quod non vult. His ſic diſpoſitis, ad primum argumentum ita dicendum, q͠d pręceptum non ſemper pręcipientis voluntatem indicat, qua pręcipiens uelit rem pręceptam fieri, ſed illam tantùm, qua pręcipiens vult obligare illum, cui pręcipit ad faciendum, quod pręcipitur, & hoc eſt ſemper. Vel dicatis, q͠d Deus ratione materiæ, nihil pręcipit, quin illud fieri velit (ſaltem voluntate antecedente) Ad illud verò in oppoſitum de immolatione Iſaac eſt dicendum, quod talis immolatio fuerit voluntaria voluntate antecedente, non conſequente. Et hęc pro primo dubio. quęritur modo ſecundo, Num Deus mala fieri pręcipere poſſit. Mihi certè videtur eſſe dicendũ, q͠d ſic. Nam occiſio innocentis mala eſt, ſimiliter fornicationis cõcubitus; inſuper alienum re ſua ſpoliare, ſed hęc oĩa Deus pręcepit: igitur, & mala fieri uoluit. Sed dicetis vos, negamus minorẽ, ſcilicet Deũ hęc fieri pręcepiſſe: probari poſſunt hęc tria teſtimonio ſacræ paginæ, & primo primũ, vt habetur Gen. xxii. de occiſione Iſaac. Secundum Oſeæ primo. Accipe mulierẽ fornicariam. Tertium Exodi xi. Deus ergo mala fieri põt pręcipere. Sed contra, nullus diuinis obediens pręceptis malè facit: quare, &c. Pro dilucidatione huius quęſtionis ſciendum

dum eſt, queſtionẽ hanc minimè intelligendam eſſe de malo penæ, coſtat etenim, quòd tale cadit ſub diuino pręcepto, & humano: igitur de malo culpæ. Nunc ad principale argumentum dicendum venit, quòd innocentis occiſio non ſic mala eſt, quin mali ratio ſit ab ea ſeparabilis authoritate Dei, qui eſt ſimpliciter dominus vitæ, & mortis; potuit ideo pręcipi à Deo. De concubitu autem fornicario, nec non de rei alienæ ablatione põt dici, quod minimè fuerint à Deo pręcepta, cum includant intrinſecus, & inſeparabiliter indebiti rationem: benè Deus põt mutare naturas, & rerum conditiones, potuit itaq; facere, quod mulier, quæ non erat Oſeæ per vinculum matrimonij perpetuum, eſſet eius ad temporaneum vſum, & ita acceſſit ad ſuam, nec eſt fornicatus, quia fornicari eſt accedere ad non ſuam. Similiter Deus abſolutè dominus potuit facere, qđ res, quæ erãt Aegyptiorum fierent Hebreorum, vel ex Dei mero dono, vel in recompenſationem laboris, ac ſeruitij, qđ impenderant Hebrei Aegyptijs, & ſic Hebrei non abſtulerunt rem alienam, ſed ſuam; quare nec ſunt furati. Mala ergo fieri coniunctim, ideſt ſub conditione mali, Deus nequaquam pręcipit, ſed ſolum, vt ſupra diximus. Et hęc ſatis.

QVOD ALIQVANDO HOMO BONA, ETC.
Diſtinctio XLVIII.
Lectio CLI.

V*T vltimã imponamus manum huic lib. primo (Nobil. Audit.) nouiſſimam perbreuem, admodum vtilem, & facilem enodabimus in pręſenti diſtinctionem; pen-*

dentiam huius primò conſiderantes; Inſuper diuiſionem. Quantum ad primum. Ex quo Magiſter docuit Dei uoluntatem ſemper adimpleri, nunc agere intendit de uoluntate humana, vt cognoſcamus, quo modo in conformitate ſe debeat habere ad illam diuinā. Habito his paucis verbis nexu pręſentis cum ſuperioribus diſtinctionibus, nunc ad diuiſionem accedo, vſurpari enim hęc in tria puncta diſtinctio poteſt. In quorum primo declaratur, quòd voluntas noſtra bona diuinæ non ſemper in uolito conformatur. Pręterea, quando conformetur, detegitur. Demùm notandum ex prędictis colligitur. Circa ſegmenti primi expoſitionem Magiſter ſent. vt doceat, quo modo noſtra uoluntas bona non ſemper diuinæ uoluntati cōformetur exemplo deſumpto à bono filio utitur. Sit ergo Sortes Platonis filius, qui bona uoluntate uelit patrem viuere, quē Deus bona vult uoluntate mori, hoc in caſu expreſsè patet, qđ filij voluntas materialiter non vult, quod Deus vult, nec ob id mala eſt; non ergo ſemper bona uoluntas noſtra diuinæ conformis eſt uoluntati, vt ex hoc primo colligi puncto poteſt. In ſecundo declarari habet, qđ quandoq; creata uoluntas diuinæ ſit uoluntati in uolito conformis, licet non ſemper bona ſit, V. g. ponatur hic Ioan. qui velit fratrem ſuum mori, hoc idem uelit Deus, tunc bona erit ne voluntas Ioan. quæ in uolito eſt conformis diuinæ uoluntati? certè non, quia Ioan. ex impietate vult fratris mortem, at Deus ex iuſtitia, nec non ex pietate. His ſegmentis duobus tertium addi pōt, quod circa notandum uerſatur tale. Dei uoluntas bona quandoq; per hominū malas uoluntates adimpleri dicitur, vt fuit in Chriſti morte. Nam Deus Chriſtum mortem ſuſtinere uolebat, ſed non

Iudeos

Iudeos inferre, & licet Chriſti paſſio Deo placeret, non tamen ſibi placebat, inquantum pęnalis fuit, at inquãtum ſalutifera. Non ſecus ſanctorum paſſiones diuerſis cauſis ſanctis placere, & diſplicere poſſunt. Sic finitur liber primus in eo, qui eſt finis omnium, in ſęcula ſęculorum. Amen.

VTRVM VOLVNTAS NOSTRA DIVINAE VOLVNTATI POSSIT CONFORMARI.

Lectio CLII.

VT tandem extremã imponamus manum huic lib. primo Magiſtri ſent. duo circa dicta Magiſtri quęſita examinabimus quęrentes primo. Vtrũ noſtra uoluntas diuinæ poſſit conformari uoluntati: deinde, Vtrum omnes teneantur ad ſuam uoluntatem conformandum diuinæ. Quantum ad primum, pro parte negatiua primo ſic arguitur: conformitas ſuorum in vna forma conuenientia eſt, at diuina uoluntas, & noſtra nequaquam poſſunt in aliqua vna forma conuenire, nec ſecundũ ſpeciem, nec ſecundum genus, quare inter eas conformitas aliqua eſſe non põt. Pręterea, relatiua ęquiperantiæ ad conuertentiam dicuntur, ſed conformitas relatio dicitur ęquiperantiæ: ergo ſi noſtra uoluntas conformari diuinæ diceretur uoluntati, tunc ẽt diuina noſtræ poſſet voluntati conformari, at hoc minimè dicimus: ergo, &c. Ex alio latere quia uoluntas verè obedientis conformatur uoluntati pręcipientis: igitur multorum uoluntas diuinæ cõformabitur uoluntati. Pro determinatione huius negotij ſcire debetis, queſtionem hanc

de conformitate noſtræ uoluntatis ad diuinam debere intelligi de conformatione in uolito, quo pręſuppoſito, dici põt ad principale argumentum, qđ non oĩs conformitas dicitur eſſe ſecundum participationem eiuſdem formæ ſpecificæ inhęrentis, vel non inhęrẽtis, ſed ſecundum plures alios modos, vt puta ſecundum idem obiectum uolitum, vel ſecundũ charitatis habitum, vel ſecundũ cauſam efficientem, vel finalem. Ad ſecundum dicitur, quod conformari plus importat, quam eſſe conforme, quoniam conformari dicitur ſolum illud, quod habet quaſi rationem imaginis, vel effectus proportionati reſpectu alterius; vnde conformari eſt fieri quaſi ad alterius formam, & iſtud diuinæ minimè poteſt uoluntati cõpetere reſpectu uoluntatis noſtræ, ſed è conuerſo, propter quod uoluntas noſtra uoluntati diuinæ dicitur conformari. Et hęc de primo quęſito. Circa ſecundum quidam ad partem negatiuam declinantes arguunt ſic. Vt ſe habet uoluntas ad uoluntatem, ita intellectus ad intellectum, ſed nos tenemur intellectũ noſtrum diuino intellectui conformare, alioquin omnis homo habens opinionem falſam peccaret, qđ minimè verum eſt: ergo uoluntatem noſtram diuinæ conformare minimè uoluntati tenemur. Pręterea, ad impoſſibile nemo tenetur, ſed quandoq; uoluntatem conformare noſtram diuinæ voluntati impoſſibile eſt: ergo, &c. Minor patet de obſtinatis, qui ob ſui ſtatus, vti damnati hoc facere nequeunt: igitur, &c. Deinde, Deus multorum vult damnationem, ſed nullus tenetur ſuam uelle damnationem: ergo, &c. Ex alio latere, quia amicorũ cõformis debet eſſe uoluntas, & nos tenemur eſſe amici Dei: ergo, &c. Pro dilucidatione huius quęſiti ſcire debetis, omnes teneri

confor-

conformari diuinæ uoluntati, his tribus ſeruatis, ſcilicet, iuſto, cõgruo, & cognito. Quibus ita poſitis, dici poteſt nunc ad primum argumentum, qđ ſimilitudo nulla eſt de intellectu, & uoluntate; ratio aſſignatur, quia intellectus defectus in noſtra poteſtate minimè eſt, cogimur enim quandoq; rationibus ad aſſentiẽdum falſo, ideo non peccamus, ſed deliberata uoluntas in noſtra poteſtate eſt, ideo peccamus, niſi eam conformemus diuinæ uoluntati, prout & in quibus conformare tenemur. Similiter de intellectu quantum ad ea, quæ ſunt fidei, & ſaluti expedientia: ne ergo peccemus, quantum ad illud, quod eſt in poteſtate noſtra, diuinæ tenemur uoluntati conformari. Ad argumentum ſecundum dici poteſt, quod obſtinati ſimpliciter, vel damnati voluntatem non tenentur conformare ſuam diuinæ uoluntati, ideo nec de nouo merentur, nec peccant, at benè in peccato, in quo mortui ſunt, perſeuerant, nos etiam pro ſtatu viæ non tenemur noſtram cõformare voluntatem diuinæ voluntati, niſi prout, & quantũ nobis innoteſcit, ſiue quo ad volitum, ſiue quo ad finem, & vt ſuperius notauimus. Ad tertium dici poteſt, quod in tali volito ſicuti eſt damnatio propria non tenetur quis conformare ſuam voluntatem diuinæ voluntati. Quid ſi alicui ſua damnatio reuelaretur? dici poteſt, hoc debere accipi ſecundum comminationem, non autem ſecundum preſcientiam. Rurſus ſi conſtaret hoc eſſe dictum ſecundum preſcientiam? Reſpondetur, quod ob id non decet aliquem hoc velle, nec Deus vult nos hoc velle, cum velle oppoſitum, ſcilicet beatitudinem ſit finis, propter quem debemus velle omne aliud volitum. Ad illud verò in oppoſitam partem debet dici, quod amicorum eſt confor-

mis

mis voluntas in illis ſolum, in quibus decet vtrunque velle: idem in quo caſu voluntatem noſtram voluntati diuinæ conformare tenemur. Tunc appropinquamus ad illum, qui ſummè bonus eſt, in quo finitur hic primus liber. Amen.

FINIS.

Marceſcit ſine aduerſario virtus.

& defectus corrigendi.

Pag.	Linea,	Errori.
15.	25.	*diuinus, diuinis.*
17.	3.	*Vti, cui.*
20.	4.	*principali, principalis.*
21.	20.	*creatum, creatura.*
22.	6.	*auſus, abuſus.*
34.	25.	*pro hoc, pro hac.*
36.	26.	*at, ad. ibidem. quo ad, at quo ad.*
38.	22.	*ad primam, ad primũ.*
40.	1.	*depronitur, depromitur,*
42.	20.	*ſpirat, ſpirant.*
44.	7.	*creaturis, creatoris.*
50.	3.	*excellente, excellenti.*
50.	20.	*ius, uis.*
† 61.	22.	*pſonali. deſunt hęc verba. non tamen ẽ conuerſo nomen perſonale poſſe dici.*
76.	5.	*intellectiualem, intellẽctualem.*
84.	12.	*cõmunicati, cõmunicat.*
95.	12.	*claritas, charitas.*
102.	9.	*ius, uis.*
104.	20.	*propter hoc negauit, non negauit.*
†ibid.	li. 24.	*& quandã, & p quandã.*
107.		*agit, egit.*
109.	11.	*procedit, procedat.*
111.	14.	*eadem, eandem.*
119.	26.	*quia, quin.*
119.	15.	*quam, qua.*
126.	19.	*in oppoſito, in propoſito.*
128.	7.	*poſſe dicendum, eſſe dicendum.*
133.	3.	*aliqua, aliquæ.*

Pag.	Linea,	Errori.
145.	13.	*nuncupaturi, nuncupaẽ.*
154.	8.	*quinque, quique.*
157.	1.	*acquiſitus, acquiſitos. ibidem. habitus, habitibus.*
157.	7.	*potenda ponenda.*
157.	25.	*&, at.*
158.	1.	*Deo viſo, Deo.*
159.	8.	*infallibiter, infallibiliter.*
†160.	9.	*primo, & primo.*
†160.	15.	*fidem, fidem infuſam.*
161.	18.	*reſpondeamus, reſpondeam.*
165.	2.	*fides, filius.*
166.	10.	*quod, quid.*
174.	11.	*habet, habetur.*
182.	4.	*nona, noua.*
183.	3.	*notiua, notitia.*
185.	17.	*hęc, hę.*
191.	8.	*Verum, Verbum.*
200.	5.	*ſit, ſint.*
207.	1.	*Diſtincto, Diſtinctio.*
214.	1.	*ſuperioribus, ſuperiori.*
†215.	18.	*nulla forma, quòd nulla forma.*
218.	4.	*Nunc, Num.*
218.	26.	*eſſentia, eſſentialia.*
219.	4.	*noſtrum, noſtræ.*
220.	6.	*ſecum, ſecundum.*
220.	20.	*procedere, pręcedere.*
225.	3.	*Spiritus ſanctus, Spiritui ſancto.*
†232.	21.	*pluribus, à pluribus.*
233.	5.	*quarum quorum.*
233.	9.	*motum, notum.*
235.	26.	*pullicitis, pollicitis.*

237.

ERRATA LIBRI PRIMI,

Pag.	*Linea,*	*Errori.*
237.	26.	*ſit, ſic.*
240.	22.	*appropriatione, appropriationem.*
241.	6.	*ab ipſa, ab ipſo.*
245.	4.	*hoc, hac.*
247.	25.	*Diſtinctinctionibus, Diſtinctionis.*
248.	21.	*diligre, diligere.*
250.	15.	*ſorte, forte.*
253.	19.	*extrinſeius, extrinſecus.*
ibidem.		*ſuma, ſunt.*
270.	11.	*cauſa, cauſæ.*
†270.	17.	*Deus p̄ſcit, ſi Deus p̄ſcit.*
273.	25.	*in ipſa, in ipſo.*
277.	2.	*ꝓuidentiam, ꝓuidentia.*
†279.	26.	*duratione, in duratione.*
286.	13.	*mittit, immittit.*
287.	16.	*concedi, concedit.*
294.	13.	*eadem, eandem.*
297.	8.	*ab ante, ab arte.*
304.	25.	*habent, habet.*
307.	18.	*ect, eſt.*
308.	10.	*habens, habent.*
313.	8.	*idem, iſdem.*
326.	6.	*Nunc, Num.*
328.	5.	*negatia, negatiua.*
331.	13.	*diſtringuēdum, diſtinguendum.*
332.	3.	*conoſcere, cognoſcere.*
339.	12.	*cenſtitutionē, cōſtitutionē*
343.	9.	*ius, iis.*
344.	19.	*approbatis, approbatio.*
345.	18.	*& intentum, vt intentū.*
350.	23.	*dereliquit, derelinquit.*
351.	6.	*ratiooinari, ratiocinari.*
353.	15.	*ſalſum, falſum.*
365.	10.	*addictis, adductis.*
384.	3.	*Deus, Dei.*
390.	20.	*Vnam, Vna,*
399.	2.	*diſtat, dictat.*
399.	5.	*indicare, indicare.*
403.	6.	*ſuorum, duorum.*

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE